

مرتا رهش

هیرشا دهوله تا ئیسلامی ل عیراق و شامی (داعش) بۆ سه ر کوردستانی

مستهفا عهبدولره حمان نه رهدنی

ل به لافۆکین دهسته یا ئینسکلۆپیدیا یا پارتا دیموکراتا کوردستانی

۲۰۲۴

ناقى پەرتووگى: مرنا رەش، ھېرشا دەولەت ئىسلامى ل عىراق و شامى (داعش) بۆ سەر
كوردستانى.

ئقىسەر: مستەفا عەبدولرەحمان يونس ئەرەدىنى.

پىداچوونا زمانى: دلگەش سادق رىكانى

ھەلە گرى و راستقە كرن: ژىھات قادر

دىزاينا بەرگى: ناسر مېنبەرى

دىزاينا ناقەرۆگى: ديار سەعید پىرانى

سەرپەرشتى چاپى: مستەفا نەجم فەيلى

چاپخانا: رۆكسانا

سال و جھى چاپى: ھەولپر - ۲۰۲۴

تىراژ: ۱۰۰۰ لب

لە بەرپۆھەرايەتى گشتى كىتبخانە گشتىيەكان / ھەرىمى كوردستان ژمارا
سپاردنى (۱۶۱) سالى ۲۰۲۴ پىدراوھ.

ديارييه بۆ:

- كچ، ژن و خوشكین ئیزدی؛ ئەوین تووشی مەزنترین ئەشكەنجا لەشی و گیانی بووین و دەست ژ ئایین و ناسناما خو بەرنه دایى.
- كچ، ژن و خوشكین مەسیحییان؛ ئەوین تووشی ئەشكەنجا لەشی و گیانی بووین و دەست ژ ئایین و نەتەوا خو بەرنه دایین.
- گیانی هەمی شهیدین بەره فانیی ئەوین گیانی خو کرینه قوربان داکو کوردستان ئازاد و ئارام مینیت.
- هەمی زیانی کە قتییین ژ ئەنجامی هیرشا دەوله تا ئیسلامی ل عیراق و شامی (داعش) زەرەرمە ندبووین.

سو پاس:

- هه يهات زه عيم ئه ره دني، كو كوومه كا په رتو و كان ده ر باره ي شه رې داعش پيشكيشي من كرين و من مفايه كي مه زن ژي ديت بو قي په رتو و كي.
- هه مي هه قال و براده رين ب هه ر په نغه كي هاريكارييا من كرى داكو ئه ف په رتو و كه رو ناهيئي بينيت.

لاپەر	ناقەرۆك
۷	دەرازیك
۱۳	پشكا ئىككى ئىسلاما سیاسى
۱۷	رېكخراوا تېرورستى قاعیدە
۲۴	رېكارىن ژبو بەھیزكنا ھەوا باوھەرىي ھاتىنە ۋەرگرتن
۲۷	بەعس ۋچەكدارىن بىانى ۋسەلەفىيىن جىھادى
۳۸	پىلاندانەرىي دامەزراندنا دەولەتا ئىسلامى ل عىراق ۋ شامى (داعش)
۵۱	بىروباوهر ۋئادىولوزىيا داعش
۵۳	ژېدەر ۋدھاتىن دراقى يىن داعش
۵۶	ۋىلايەتتىن داعش ل عىراقى ۋوولاتىن عەرەبى ۋجىھانى
۶۹	سەربازگرتنا زارۆكان
۷۸	داگىركنا عىراقى ۋچىكنا دەولەتا ئىسلامى ل سووریا
۹۵	پشكا دووئ - دەقەرین قەقەتيايى ژ كوردستانى ۋعەرەبكرن
۹۷	قوناغىن عەرەبكرنى
۱۰۰	پلانا ھىرشا داعش بو سەر كوردستانى
۱۱۴	پشتەقانىا ئەمرىكا ۋوولاتىن رۆژ ئاقا بو كوردان
۱۲۶	ئازادكرنا دەقەرین ژ كوردستانى قەقەتيايى يىن داعش كونترول كرىن
۱۳۵	پشكا سى - شنگال ئىزدى ۋداعش
۱۳۷	تېرور ۋئاین
۱۵۱	ھوزىن دەوروبەرىن شنگال ۋيىن دەخەسى (خىانەت) ل ئىزدىان كرىن
۱۶۰	گرنگىيا باژىرى شنگال بو دەولەتا ئىسلامى داعش
۱۶۴	خاپاندنا ئىزدىان
۱۸۱	دېدەقان
۲۰۱	پشكا چارى - داعش ۋ مەسىحى
۲۰۷	ل ژىر دەقى شوپرى بۆسلمان بېه
۲۰۹	دېدەقانىن راستەۋخو ژ دەشتا نەپنەۋا مەسىحى
۲۱۳	پشكا يىنجى
۲۱۳	تاۋانن داعش

۲۲۰	وېرانكرن وخرابكرنا مزگهفت وپه رستگهپښ ټاښي
۲۲۳	ب كارئينانا چه كې كيمياوي ژلايې داعش فه
۲۲۷	پشكا شهشې - شهرې نازادكرنا ده فه رپښ ژكوردستانې فه قه تيايي
۲۲۹	سه ركردايه تيا بارزاني
۲۳۶	رېكه فتنه ئه مريكا و حكومه تا هه رپما كوردستانې
۲۴۱	ده ر بازبونا له شكه رې عيراقې د كوردستانې را بچيت بو نازادكرنا مووسل
۲۴۵	پشكا - هه فتنې كوردپښ روژنافا و داعش
۲۵۱	دامه زراندا په په دې
۲۵۴	كو موبونا سه روك مه سعود بارزاني دگه ل كوردپښ روژنافا
۲۵۵	پشكا هه شتنې - شهرې كوبانې وهنارتا پيشمه رگه ي بو كوبانې
۲۶۰	بزا فتن هناردا پيشمه رگه ي بو كوبانې
۲۶۷	توركيا و داعش
۲۶۹	هه لويستنې ئيرانې وده وله تا ئيسلامي و كوردستان
۲۷۱	پشكا نهې - ئامارپښ داعش
۲۷۱	ئامارپښ ژمارا ئيزديان و ژمارا ئاواران
۲۷۹	كه ميښ ئاواران بو ئيزديان
۲۸۵	ريفران دوم
۲۸۷	داستانپښ پردې وسحېلا
۲۸۹	دوماهيك
۲۹۱	ژيدهر

مرنا رهش

دهر ازینک

خواندهفانی هیتزا، ئەف پەرتووکا د ناف دەستین تە دا، کریتترین کار، پیستین پەفتار و درەندەترین کریارین دەولەتا ئیسلامی ل عیراق و شامی (داعش) بخۆفە دگرت، ئەو هیرشا ل مەها ۸ یا سالا ۲۰۱۴ی هاتییه سەر کوردستانی و ب تایبەتی دەفەرین فەقەتیا ی ژ کوردستانی و ل عیراق ب پەنگەکی گشتی بو ماوی نیزیکی سی سالان ئانکو هەتا دووماهییا سالا ۲۰۱۷ی فەکیشای.

بوچی نافی پەرتووکی «مرنا رهش»؟ دبیت ئەف پرسیاره خو ل میشکی تە بدەت. بیگومان مە هزر د کۆمەکا نافاندا کربوو، وەکی: (کورد وداعش، درنەهیا داعش، داعش و جیهان، داعش و کوردستان و...هتد) ل دووماهیی ل سەر نافی «مرنا رهش» ئیکرا بووم ژبەرکو ژ لایه کێفە کار و کوک و جلکین چە کدارین دەولەتا ئیسلامی ب تایبەتی ئەو چە کدارین تاوانین مەزن ئەنجامدان و سەری خەلکی دپری خەلک دکوشت؛ جلك وکەفلوژانک (ماسک) ین هەمیان د پەش بوون و چ جەین وان نە د دیاربوون و نە ژبەر داکو کەس وان نە نیاسیت، بەلکو پتر بو بە لافکرنا ترسی بوو د ناف خەلکید، دیسان ل ژیر ئالاین پەشی دەولەتا ئیسلامی ئەوی ل سەر نفیسی (لا اله الا الله محمد رسول الله) سەری خەلکی دپری، دکوشتن، تاوانین هۆفانە ئەنجامدان و مرن بو خەلکی دهنارت، ئانکو هەر جەهەکی ئالا پەشان داگێردکر مرن ل بە لافدکر.

مرن بخۆ پەشە و پەشاتیی ل دویف خۆدا دئینیت، ژبەرکو کەس وکارین وی کەسی ب دەستی هۆفین ئیسلامی دەهاتنە کوشتن ژ خەماندا جلین پەش دکرنە بەر خو، ژبەر هندی مە نافی ئەفی پەرتووکی کرە» مرنا رهش».

ئەوا د فی پەرتووکیدا هاتییه بەرچا فکرن، ژلایه کێفە درنایه تیا دەولەتا ئیسلامی نیشان دەت، پەنگە ئەم نەشیاین هەمی درنایه تی و هۆفاتیین دەولەتا ئیسلامی بەرچا فکەین ئەوین د دەرەهەقی هەمی ئایینن نە موسلمان و موسلماناندا ژی ئەنجامداین، بەلی ئەوین نە ل سەر مەسەبی (مذهب) سوننە و ل دژی خەلکی سقیل و بیگۆنە کرین، کەواتە کەسەک ژ تاوانبارین دەولەتا ئیسلامی بیبارنە بوویە ژ هەمی تەخ و چینان: زارۆک، سنێله، گەنج، ژن، کچ، پیر، نەخۆش، پەککەفتی، چە کدار و ...هتد واتە هەمی ل پیش چاقتین (داعش) وەکو

ټيکبوون و ب ټيک ټه اندازه په فتار ل گهل دهاته کرن و هه می ژ ټايينلادای (مرتد) يان گاور يان سهرداچووی ل قه لهمدان و ل دویف دیتنا وان سزایي هه مییان مرنه ب مرنه که ترسناک کو د چ ټايين و په رتوکاندا نهاتیبته باسکرن، دهوله تا ئیسلامی (داعش) هونه رزانی د کوشتنا خه لکیدا دکرن و خوشی ژ مرني د دیت و ب چه ندين ريکان مرن دایه بهر خه لکی، چ ب سوټنا زیندی يان هافيتن د جهين بلنددا، پارچه پارچه کرن، سه برپين، دهست و پي برپين، که لاندن ههروه سان ب ټوټومييلان يان سه رابرن شوفهل، تانک و زريوشان يان کوشتنا زاروکی ل پيش چافين دايک و بابان و بهروفاژي کوشتنا دايک و بابان ل پيش چافين زاروکان ههروه سا کرپټکرنا کچان ل پيش چافين دايک و باب و کهس و کارين وان يان فروټنا دهجاريکيا کچ و ژنان وهکو متايهک و که نيزه وکويله ديسان (TNT) کرنا زاروکان و په قاندنا وان زيده باری (TNT) کرنا گیانه وهران وپه قاندنا وان د ناف خه لکیدا، مينريژکرنا ټوټومييلان و په قاندنا وان د بازاراندا، ټه نجامدانا خو کوژيین هه لگرين پشتينه يين مينريژکری د مزگهفت و بازاراندا، ټانکو ټه گهر ب دهان لپهران ژ تاوان و هوفايه تيبيا داعش پرېکه يين خلاسانن ژبه رکوچ چ بينينه بهرچاف ټه وان کريارين پتر و مه ترسیدارتر ټه نجامداینه.

ټيکه م تاوانا سه برپيني يا تيروستان دژي کوردان کرين، ل ريکه فتی ۲۰۰۴/۹/۱۳ ل باژيري به له د، سي گه نجين خه لکي زاخو ب نافي ن (هه جهر جندي ئيبراهيم سندی، هه فال عه بدولره حمان سندی و هه ژار مه حمود گولي) ل گهل ټوټومييلين باری دچوونه به غدا ب ريکيڅه هه رسي گرتن و سه ري وان بری، ټه فتي درنده ييي ل هه می جيهاني دهنگفه دا، هه تا هينگي کريارين سه برپيني نهاتبوونه کرن و پشتي هينگي تاوان ل دویف تاوان تيروستان دژي کوردان ټه نجامدا، کورد ژ باژيري عيراقی بهر ب هه ريما کوردستاني ره قين. د ناف ټه فان تاوانبارياندا گه لي عيراقی ب گشتي و گه لي کورد و پيکها تا ټيزدي ب تايه تي بووينه قوربانينين هوفايه تيبيا دهوله تا ئیسلامی.

ټه و چه ندا کورد و جيهان هه می پي هاتينه ئيشاندن، تاوان و هوفايه تيبين دهوله تا ئیسلامی بوون ټه وي ن دژي ټيزديان وټايين ټيزديان ټه نجامدين، مروف ل بهرامبه ر ټه وان تاوان و هوفايه تيبان مه ندهوش دبيت، ټه وي ن ژ هه میان پتر زيانبه خش و هه ستين مروف و مروفايه تيبی بو ئيشاين و هاتينه شکاندن ټه و تاوان بوون ټه وي ن دهوله تا ئیسلامی د دهره فتي پيکها تا ټيزدياندا کرين، ټه و پيکها تا نارام و ته نا و دوير ژ هه ر تشته کی و که سی

نه خوښی ژ دهستین وان نه دیتین؛ کهفته بهر درنده ترین هیرشا دهولتا ئیسلامی و بوونه سوتهمه نییا شهرتی وان یی خوینه لو.

دهولتا ئیسلامی ئیزدی وه کو گاور (کافر) ل قه لهمدان، نهو ئیزدیین ب دهستین وان هاتینه گرتن؛ دوو بژارده دانانه بهرسینگی (یان دی مووسلمان بن یان دی هینه کوشتن) کچ و ژنین نه قی پیکهاتی گرتن و وه کو که نیزه و کوپله ل بازارین مووسل و په ققایی فروتن، کومکوژی د دهره قی وان دا کرن، ژ مال و گوند و باژپړین وان هاتنه دهرئیخستن، ههر تشته کی هه ی دهولتا ئیسلامی کره پیره (غنیمه)، په رستگه ومه زارگه و قویین وان ب سهر ئیکدا ئینانه خواری، گوندین وان خرابکرن و سوتن ههروه سا ب هزاران گرتن و ب هزاران کوشتن زیده باری هندتی ب سهدان هزاران ئاواره کرن، ب دهان ژ برس و تیهنا ب پیکینه مرن و هه تا نفیسینا نه فان دیران ل هه یقا پینج یا سالاً ۲۰۲۰ی هیشتا ب هزاران ژ کچ و ژنین وان د دهستین دهولتا ئیسلامیدا ماینه، هیشتا ب هزاران مالبات و خیزانین وان د کهمپاندانه، ل بن خیشه ت و چادران و د خانین خرابوویدا ژینا خو ل هه ریما کوردستان دبورینن.

پیکهاتا دیتر نهوا تووشی هو فایه تی و درنده ییا دهولتا ئیسلامی بووین، مه سیحی بوون، لی سهره دریا خودان په رتووک (اهل کتاب) ل گه ل وان هاته کرن، دوو بژارده ل بهر سینگی وان ژی دانان یان (دی مووسلمان بن یان دی زیپره سهری «جزیه» دهن) کوشتن ل سهر وان نه بوو، به لی نهوین ره تدکر تیک ژ هه ردوو بژارده یان هه لبژپړیت، ئیکسه ر دهاته کوشتن و کچ، ژن و زارو کین وی دکره کوپله و که نیزه ک، لهوما ب هزاران خیزانین مه سیحی ژ وان ده قهرین دهولتا ئیسلامی کونترول ل سهر کری ره قین و ب دهان هزار مه سیحیان باژپړی مووسل و دهشتا نهینه و اب جه هیلا و ب تنی گیانی خو و زارو کین خو و نهو جلکین د بهردا قورتالکرن و به ره ق کوردستان ره قین.

خه لکی کوردستان دهرگهین مالین خو، دهرگهین مرگه فتان، که نیسه، دیر و خواندنگهین خو بو ئاوارین ئیزدی و مه سیحی و خه لکی دیتر ژی قه کرن و ژلایه کی دیتره ب دهان کهمپ بو ئاواران ل کوردستان هاتنه چی کرن و پتر ژ سئ ملیون ئاواران هاتنه کوردستان، هنده ک مانه د کهمپاندا و هنده ک ل گوند و باژپړین کوردستان هاتنه به لافه کرن.

نه ف په رتوکه قه کولینه ل سهر هه بوونا دهولتا ئیسلامی ل عیراق و شام (داعش) و ئایدیولوژی، په یدابوون، تاوان، درنده یی و هو فایه تیا وی ب هه می لایه نین گریدای ب نه قی

دهولتا ئيسلامى يا تيرورستيقه چ ل عيراق يان ل سووريا دکهت، د ئەفئى پەرتوکيدا دئى زانى چاوا دهولتا ئيسلامى دروست بوويه و کئ پشتەفانى لئ کرپيه و چاوا شيان د دەمه کي کيمدا پرووبه ره کي مەزن يئ ئەردى ل سووريا و عيراقئ بگرن، مەرهما وان چ بوويه و بوچى هيرشکره سەر کوردستانئ؟.

پەرتووکا «مرنا رهش» ژ دە پشکان پينکدهيت (پشکا ئيکئ؛ ئيسلاما سياسى و ههوا باوهريئ ودهولتا ئيسلامى ل عيراق و شام (داعش) د ئەفئى پشکيدا هەر تشته کي گرپداى ب داعشقه دئى بهرچاقين ته کهفن. پشکا دوويئ؛ دهفهرين فقهتياى ژ کوردستانئ و عه ره بکرنا کوردستانئ، هيرشا داعش بو سەر وان دهفهران و بهرەفانیکرنا هيژين پيشمه رگه کى ب خوڤه دگريت. پشکا سيئ؛ شنگال و ئيزدى و دهولتا ئيسلامى و ئەو تاوانين دژى پيکهااتا ئيزديان هاتينه کرن ب خوڤه دگريت. پشکا چوارئ؛ داعش و مەسيحى و هەر تاوانه کا دژى مەسيحيان هاتيهه کرن ب خوڤه دگريت. پشکا پينجئ؛ تاوانين داعش و ئەو هوقايه تيين دهولتا ئيسلامى کرين بخوڤه دگريت. پشکا شه شئ؛ شه پين ئازادکرنا دهفهرين فقهتياى ژ ههريما کوردستانئ «دهفهرين ماددى ١٤٠» و هاريكارييا هه فقهيمانان بو هيژين پيشمه رگه کى بخوڤه دگريت. پشکا ههفتئ؛ کوردستانا رۆژنافا سووريا بخوڤه دگريت. پشکا ههشتئ؛ شه پريئ کوبانئ و هنارتنا هيژين پيشمه رگه کى بو کوبانئ وهه لويستئ نه ته وه يين ئيکگرئ و وه لاتين ديتريئ جيهانى وهه ريئى سه بارهت کوردان ودهولتا ئيسلامى بخوڤه دگريت. پشکا نهئ؛ ئامارين تاوانين داعش ئەويئ د ده رهه قئ ئيزدي، مەسيحى و خه لکئ ديتر کرين و ههروه سا که ميئن ئاواران بخوڤه دگريت. پشکا دهئ؛ ريفراندوم وداستانين هيژين پيشمه رگه کى دژى هه شدا شه عبى ل پردئ و سحيللا تومارکرين بخوڤه دگريت و ب کورئى هاتينه باسکرن.

د پەرتووکا «مرنا رهش» دا مه بزاقکرييه نيکشکئ بابه تي؛ ئانکو هه مى رويدانان ب پوختى باسبکه ين، ژبه رکو ئەگەر ب دريژى بهينه باسکرن دئى ب دهان پەرتووک ل سەر هيرشا داعش بو سەر کوردستانئ هينه پرکرن کو هه مى تاوان و ويئرينه.

هەر چه نده دهولتا ئيسلامى ل عيراق و شام (داعش) وه کو هيژه کا چه کدارى و کاره گه ر هاتيهه ژنافه رن، به لئ هزر وئايديو لؤژيا وئ؛ هزرا (سه له فى جيهادى ئيسلامى) وه کو پيدقئ نهاته ژنافه رن، گه له ک چه کدارين وان ده ست ژ چه کى بهردايه، به لئ وه کو شائين نفستى هه ر ژهرا خو به لاقدکه ن ل جيهانئ ب شيوه يه کى گشتى و ل عيراقئ ب تايه تي، چونکى چه کدارين

مرنا رهش

داعش نه ب تنی خه لکئی عیراقی و سووریا بوون به لکو ب هزاران تیرۆرستین توندهاژووین ئیسلامی بوون ژ وه لاتین دیین جیهانی قهستا گوره پانین شه ری کربوو وهه میان دلبرین (طمع) هه مه جوړ هه بوون و پرانیا وان تیهنن (سیکسی) بوون و هنده ک ژ ته وان ژی تیهنن کوشتنی و خوینی بوون، هه ر چهنده پرانیا وان هاتنه کوشتن، به لی ریژه یه ک ژی قه گه ریانه وه لاتین خو، تیرۆرستبوون یا د خوینا وان دا و هه ر گاقه کا ده لیقه هه بوو؛ دی کریارین تیرۆرستی نه جامدهن.

هه ژیه بیژین د به ره هه فکرنا ئەفئی په رتوکیدا پتر ژ (۱۷۰) ژیده ران وه کو (په رتوک، مالپه ر، وسایتین ئەلکترونی) هاتینه بکارئینان ب مه ره ما زه نگیکرنا بابه تین د ناف په رتوکیدا.

ل سالا ۲۰۱۸ د هه ست ب نفیسین و کو مکرنا بابه تین ئەفئی په رتوکئی هاتیه کرن ود قه ده غه یا هاتنووچووئیدا ژ مه ترسیا په ژیا «کوړونا - کوئید ۱۹» دا ل نافه پراستا هه یقا ۳ یا سالا ۲۰۲۰ د هاتیه پراگهانن، ده ست ب لیکدانا وی هاته کرن و هیشتا ئەم د قه ده غه یا هاتنووچووئیدینه و په رتووکزی به ره ف دووماهیئ دچیت، فایروسی په ژه یا کوړونایئ ئیشه کا قه گره، ل وه لاتئ چینئ سه ره لدايه، جیهان هه می قه گرتیه وب ملیونها خه لک تووشی ئەفئی نه خو شیا کوژه ک بووینه، هه تا نوکه ب سه دان هزاران خه لک پی مرینه، بیگومان کوردستانژی ژ ئەفئی په ژیا کوژه ک بیبار نه بوویه، به لی نوکه ئەم به ره ف دووماهیئا وی دچین و دی کوردستان ژی ژئ قورتالیت.

ل دووماهیئ داخوآزا لیبورینئ ژ خوانده فان و پیکهاتین ئاینین ئیژدی، مه سیحی و نه ته وه یین دیتر دکم ئەگه ر کیماسیه ک د ئەفئی په رتوکیدا هه بیت یان شاشیه ک بیده ستئ مه و ژ نه زانینا مه دبابه ته کیدا هاتبته کرن، مه چ مه ره م پی نه بووینه، ب تنئ مه قیایه هه ر تشته کی وه کو دیتن و زانیارین خو و هنده ک ژ وان ژی ب به لگه یین به رده ست بو میژووین بدهینه دیارکرن.

مسته فا ئەبدوره حمان یونس ئەره دنی

(۱۵ ره مه زانئ) - ۲۰۲۰ / ۵ / ۸

سه رسنک

مرنا رهش

پشکا ئیکى

ئىسلاما سياسى

رېكخراوا تيورستيا قاعيدە:

ئەو رېكارىن ژ بو بەئىزكنا ھەوا باوەريى ھاتىنە ھەرگرتن:

بەعس وچە كدارىن بيانى وسەلە فيين جىھادى

پلاندانەرى دامەزاندنا دەولە تا ئىسلامى ل عىراق و شامى (داعش)

بيروباوەر وئادىولوژيا داعش

ژىدەر وداھاتىن دراقى يىن داعش

ويلايە تىن داعش ل عىراقى و ھەلاتىن عەرەبى وجىھانى

سەربازگرتنا زارۆكان

ئەگەر ئەم ئافرىيەكە ل دىرۆكا ئىسلاما سىياسى بدەين و گەلەك قەنەگەرىن بۆ پاش ب تنى بۆ دەستپىكا چەرخى بۆرى دى بينين رەھوريشالين ئىسلاما سىياسى قەدگەرن بۆ ئىكەمين (تەڭگەرا ئىسلاما سىياسى ئەوا رېكەفتى ۲۲ى ئادارا ساللا ۱۹۲۸ى ل مسرى ل سەر دەستى (حەسەن بەنا)^(۱) ھاتىيە دامەزراندن و پاشى ل ۋەلاتين عەرەبى و ئىسلامى بەلاقبويە^(۲).

ئىخوان ئەلموسلمين ئىكەمين رېكخراوا ئىسلاما سىياسى دروستكر، كارى وان توندوتىژى بوو و شوپر ھىمايى وان بوو، ئەقە ل دويف ئەوئى گوتنى ئەوا دىيژىت: (ئىسلام، ئاين، دەولەت، قورئان وشویر) ئىخوانان پەيرەوا ئىسلامى ژ بانگخوازيى ۋەرگىرا بۆ شەر و كوشتنى، دەمى (سەيد قوتب)^(۳) بوويە سەرۆكى ئىخوانان زىدەتر بەرەق توندوتىژىيى بر^(۴).

ھزرا سەلەفيا جىھادى، بىروباو ھەرەكا سەلەفى تىكوشىنى (جىھادى) يە. سەلەفيا تىكوشىنى، زاراقەكە ل دووماھىيا سالين ھەشتيان ژ چەرخى بۆرى ھاتىيە دانان ل سەر ھندەك گرۆپىن ئىسلاما سىياسىين كو تىكوشىن (جىھاد) كرىيە بنەما و پرۆگرام ژ بۆ گوھورپىنى، ۋەكو تەڭگەرەكا ھزرى و جودا ل سەردەمى (ئەنۋەر ساداقى)^(۵)

(۱) حەسەن بەنا، ۱۹۰۶ - ۱۹۴۹، دامەزرىنەرى كومەلا ئىخوان ئەلموسلمين، نافى وى يى دورست حەسەن ئەحمەد عەبدورحمان بەنا، ل ساللا ۱۹۰۶ ل مەحمودىيى يا سەر ب پارىژگەھا بحىرە يا مسرى ژ داىكبويە، ل ئادارا ساللا ۱۹۲۸ دسەربازگەھەكا برىتانىدا تەڭگەرا ئىخوان ئەلموسلمين دامەزراندىە ول ساللا ۱۹۴۹ ھاتىە تىروركرن. ژىدەر، من ھو حسن البنا، www.bbc.com.

(۲) الاخوان المسلمین، ويكىپىديا. شواتا ساللا ۱۹۴۹.

(۳) سەيد قوتب حىيىن ئىبراھىم حىيىن شازلى ۱۹۰۶ - ۱۹۶۴، ل گوندى موشا ل پارىژگەھا ئەسىوت ل مسرى ژدايك بويە، سەيد قوتب نقيسەر ۋەلەستقان و بىرمەندەك ئىسلامى بوو ۋەندامى نقيسىنگەھا ئىخوان ئەلموسلمين بوو، ل رېكەفتى رۆژا ۲۹ تەباخى يا ساللا ۱۹۶۴ ھاتىە سىدارەدان. ژىدەر، موسوعە الشخىيات، www.aljazeera.net.

(۴) د. ئازاد عەلى، بەرايىەكانى دەرکەوتنى داعش ۋەك ھىزىكى سەربازى ۋئايدىولوژى، كوردستان ۋپوست - داعش، ناۋەندى لىكولینەۋەى روداو، كومەلىك لىكولینقان. چاپخانەى كوردستان - سلیمانى، چاپى يەكەم ۲۰۱۶، لا، ۱۶.

(۵) محمد انور محمد سادات، ۱۹۱۸ - ۱۹۸۱، سىيەمىن سەرۆكى كومارا ۋەلاتى مسرى بوو، ول ساللا ۱۹۷۰ بىو سەرۆكى ۋەلاقى مسرى ھەتا ل ۶ چرىا ئىكى يا ساللا ۱۹۸۱ ل سەر دەستى توندورەويىن ئىسلامى ھاتە تىروركرن. ژىدەر، www.marefa.org.

دياربوو، ئەوان گروپ و كەسان بخۆڤه دگريت ئەوین هزرا تیکوشینا چه كدارى هه ی
دژی حکوومه تین دهسته لاتدار د وهلاتین جیهانا ئیسلامیدا یانژی دژی دوژمنین بیانی
و وهلاتین ژ دهرفه^(۱).

رېځخراوا تيرورستيا قاعیده:

هېرشا ئیکه تيا سوفیه تيا بهرې ل سالا ۱۹۷۹ ې بؤ سره ئه فغانستان؛ وهرچه رخانه کا نوی بوو بؤ رېځخراوین ئیسلامی دژی ئیکه تيا سوفیه تې درېژییې ب جیهادی بدنه. ئه مریکا و وهلاتین عه ره بې ژي گه له ک پشته قانیا رېځخراوین ئیسلامی کر و هاریکاریین لوجستی پیشکیشی وان کرن، سعودیې و پاکستاني و ده زگه ی هه والگیریا ئه مریکا (CIA) پشتگیریا ئه وان چه کدارین (مجهاد) ین ئه فغانستانی کرن دژی ئیکه تيا سوفیه تی و ب ئه فی ره نگی سه له فیین تیکوشینی (جهادی) ل جیهانا عه ره بې چوونه ژ ده رقه و په یوه ندی ب ئیسلامیین ئه فغانستانی کر، چونکی پرانیا رېځخراوین ئیسلامی وه سا هزر دکهن وه کو خیزانه ک ته مامکه رین ئیکن^(۱). ئه ف چه نده بوو رېځخوشکه ر رېځخراوا قاعیده ب سه رکردایه تيا (ئوسامه ئبن لادن)^(۲) بهیته دامه زراندن^(۳)، گه له ک جیهادیین ئیسلامیین عه ره ب و نه عه ره ب کومکرن و پرانیا وان خو به خشبوون و ژچه ند وه لاته کان په یوه ندی پیدکر و حه زا وان بؤ تیکوشینی (جهاد) و سه رخستنا ئیسلامی بوو.

بیگومان پرانیا ئه وان توندوتیژیین ئه نجامد دان ب پشته قانیا وه لاتی سعودیه بوو و به رده وام گه نجین وه لاتی خو و موسلمانان هانددان بچن و په یوه ندییې ب رېځخراوا قاعیده بکهن، دیسان پرانیا مزگه فتین سعودیې هاریکاریین دارایی بؤ مجاهدین ئه فغانستانی کومدکرن داکو دژی گاوران شه ری بکهن و سه ربکه فن و ل دووماهییا سالتین هه شتیان نیژیکی (۳۵ بؤ ۴۵) هزار گه نجین سعودی (فیزه) وه رگرتوو بؤ پاکستان داکو ل ویری بچنه دؤناف تیکوشینیدا (جهاد) و دبیژنه ئه فان که سان عه ره بیین ئه فغانی و هه والگیریا ئه مریکا پشتگیریا تیکوشینیین (جهاد) یین سه له فی ل جیهانی دکر^(۴).

(۱) نازاد عه لی، ژیده ری به ری، ۱۸۸.

(۲) ئوسامه بن لادن، ئوسامه کوری محمد کوری عه وه ز کوری لادن، ل سالا ۱۹۵۷ ل ریاز - سعودیې ژدایکویه، ل سالا ۱۹۸۸ ته فگه ره کا جیهادی چه کدار دامه زراندن بناقی ریکخستنا قاعیده، و ۲۰ مایو یا سالا ۲۰۱۱ ل ئه بوت ئاباد ل پاکستانی هاته کوشتن دهیرشه کا هیژیین ئه مریکی دا. ژیده ر، اسامه بن لادن، Wikipedia.org.

(۳) نازاد عه لی، ژیده ری به ری، ۱۸۸.

(۴) نادر دوغاتی، ایوم الاسود، هجوم داعش علی الایزیدیین، الطبعة الاولى، مطبعة خانی دهوک

ههوا باوهریی (حملة الایمان):

به عس و ئیخوان:

شهری (۱۴۰۰) سالیی ههردوو مهزهه بیین (مذهب) ئیسلامی سوننه و شیعه کو هندهك جاران ب پهنگه کی نهیئی گروپ ولایه نیین هه قذری ئیکودوو هانداینه شهری ژ پیشفه بکهن و هندهك جاران ژی شهرئ سیاسی و ئابووری ل گهل ئیکودوو کریه و هندهك جارین دیترژئ شهرئ چه کداری و راسته و خو کریه، چ جاران ههردوو مهزهه بیین سوننه و شیعه ل گهل ئیک هزر و بوچوون نه بووینه یان وه کو هه فوله لاتیین ئیک وه لات به رامبه ر ئهرك و مافان وه کو ئیک نه بووینه و هه وه لاته کی سوننه لی بالادهست، شیعه چه وساندینه و بهرؤفاژی هه وه لاته کی شیعه لی بالادهست، سوننه چه وساندینه. ئه فه نه ب تنی ل سه ر ئاستئ وه لاتان به لکو شوربوویه د ناف جفاکیدا و باژیر و گوند و گه رهك فه گرتینه، ئانکو دشین بیژین شهره کی بهرده وامه و چهند ئاگرئ وی بهیته فه مراندن هه ر دوکیل ژئ دچیت و ئامادهیه دووباره خو ش و گه شبیته فه.

شهرئ قادسیی ئیکئ^(۱) ل سال (۱۵) ی کوچی د نافه را موسلمان و فارساندا هاتییه کرن و دشین بیژین ژ ده رهاقیژین ئه فی شهری و ده ستبسه رداگرتنا وه لاتئ فارسان ژ لایئ عه ره بیین ئیسلامی و کوپله و که نیزه کرنا کور، کچ و ژنین فارسان بوو ئه گه ر کو فارس سه ره رای هندئ بووینه موسلمان هه ر دژئ عه ره بان بوون و ل ده لیقئ دگه ریان تۆلین خو ژ عه ره بان فه کهن، له و ما ل ده می ده لیقه بو فارسان هاتییه ره خساندن ژ مهزهه بی سوننه بوونه شیعه.

ئیکه م دووبه ره کییا سه ره کی د نافه را شیعه و سوناندا پشتی شهرئ قادسیه فه دگه ریت بو سه رده می کوشتنا (عوسمانئ کورئ عه فانی) و ژ ده رهاقیژین ئه وئ

۲۰۱۸، ۱۵۵.

(۱) شهرئ قادسیا ئیکئ ل ۱۳ هه یفا شه عبانئ سال ۱۵ کوچی ل ده فه را قادسیی هاتییه کرن، له شکه ری موسلمانان ب سه رکر دایه تییا سه عد ئین ئه بی وه قاس بوو و له شکه ری فارسان ب سه رکر دایه تییا رۆسته م فرخزاد بوو، د ئه فی شه رپیدا له شکه ری فارسان هاته شکاندن و رۆسته م ژئ هاته کوشتن ژئده ر: اروی بریجیه، معرکه القادسیه، com. mawdoo۳، ۲۸ یولیو ۲۰۱۷.

هه فرکییا (معاویة کورئ ئەبو سفیانی و عەلی کورئ ئەبو تالیب) و گەر گهشته شه‌ری و شه‌ری جه‌مه‌ل^(۱) ئیکه‌م شه‌ر بوو هاتییه کرن هه‌تا شه‌ری قادسیی دوویئ^(۲) ئەوئ د نایه‌را عیراقئ و ئیرانی‌دا هاتییه کرن، بیگومان هه‌فرکی وشه‌ر و ناکوکی د نایه‌را شیعه و سوناندا به‌رده‌وامبوو ب تاییه‌تی ل عیراقئ د نایه‌را شیعه و سوننه‌یاندا و ئەو هه‌فرکی توندتر لیها‌ت پشتی حکومه‌تا به‌عس ده‌سته‌لات گرتیه ده‌ست، ب تاییه‌تی پشتی شه‌ری قادسیی دوویئ ل سال‌ا ۱۹۸۰یئ ده‌ستپیکری شیعه‌یی عیراقئ پشته‌فانییا ئیرانی چ ب نه‌په‌نی یان ئاشکرا دکر.

د شه‌ری دژواری عیراقئ ل گه‌ل ئیرانی، سه‌دام حسینی ده‌رگه‌ین وه‌لاقی بو‌چه‌کدار و خو‌به‌خشین بیانی فه‌کرن ب تاییه‌تی یین وه‌لاتین عه‌ره‌ب و ب هزاران چه‌کدارین خو‌به‌خشین سونه مه‌زه‌ب و تونده‌اژوو هاتنه‌ د عیراقیدا و سه‌دام حسینی سه‌ربازگه‌ین راهینانی بو‌فه‌کرن داکو شه‌ری دژی ئیرانا شیعه مه‌زه‌ب بکه‌ن.

نقیسه‌ر کایل وو‌که‌ر ئورتین؛ شروفه‌کاری کاروبارین روژه‌لاتا نافین دبیزیت: ((پشتی شه‌ری عیراق و ئیرانی ل سال‌ا ۱۹۸۰یئ ده‌ستپیکری، سه‌دام حسینی بریادا هه‌فه‌مانیی ل گه‌ل ئیسلامیان دروستبکه‌ت ب تاییه‌تی ئیخوان ئەلمووسلمین داکو دژی هه‌فرکا هه‌ریمی ل سووریا راوستیت، گوهورینه‌کا ئایینی په‌یدا بوو د هزرین پارتا به‌عسدا و دورشمین وه‌کو تیکوشینا ئایینی (جهاد الدینی) د شه‌ری ل دژی ئیرانی بکارئینان هه‌تا ئەوئ پادده‌ی ل ده‌مئ میشل عه‌فله‌ق ل سال‌ا ۱۹۸۹ئ مری مه‌سیحی بوو، ل وی ده‌می رژیئمی گوت: میشل عه‌فله‌ق موسلمان بوو))^(۳).

خو‌گرتن ب ئیسلامیقه‌ پیشنیارا عه‌بدولله‌تیف ئەله‌ه‌میم ئەمینداری گشتیی کونگری

(۱) شه‌ری جه‌مه‌ل، ئیکه‌م شه‌ر بوو ئیمام عەلی کورئ ئەبو تالیبی ل سال‌ا ۳۶ئ کۆچی ل ده‌فه‌را خرئییئ ل ده‌وربه‌ریین به‌سرا کری، دژی ته‌لحه‌ کورئ عوبه‌یدولا و زوبه‌یر کورئ عه‌وام و عایشه‌ کچا ئەبو به‌کر سه‌دیق سه‌رپه‌رشتی دکر. ژیدهر: Wikipedia.org.

(۲) شه‌ری قادسیی دوویئ ل سال‌ا ۱۹۸۰یئ د نایه‌را وه‌لاتئ عیراقئ و وه‌لاتئ ئیرانیدا رویدا، سه‌دام حسینی سهرۆکئ عیراقئ فه‌رمانده‌یا له‌شکه‌ری عیراقئ دکر، ئیمام خومه‌ینی سهرۆکئ ئیرانی فه‌رمانده‌یا له‌شکه‌ری ئیرانی دکر و شه‌ری نیزیکی هه‌شت سالان فه‌کیشا، ئانکو هه‌تا سال‌ا ۱۹۸۸ئ فه‌کیشا، نیزیکی ملیۆن که‌سان ژ هه‌ردوو وه‌لاتان هاتنه‌ کوشتن، پاشی پیکهاتن د نایه‌را هه‌ردوو ئالیاندا چیوو.

(۳) کایل اورتون، کیف منحن صدام حسین هدیه‌ تنظیم داعش، www.noonpost.org.

ئیسلاما نه ته وه یی بوو، ئەوی بو سەدام حسینی پیشنیارکر کو ئیسلامی بو خو بکته پیناسه، هه چهنده ب درێژاهیا دیروکتی عێراق جهی قێککهفتنا ره وشه نبیرین موسلمان، عه ره ب، فارس، تورک و کوردان بوویه^(۱).

(عه بدولله تیف ئەلهه میم) سەدام حسینی رازیکر دهست ب ههوا باوه ریستی بکته و بیافی ل بهر ئیسلامیان خوشبکته داکو ژ کیشه و ئاریشان بهیته پاراستن، سەدام حسینی و هندهک ژ ئەندامین سهرکردایه تیپی چوونه د ناه ههوا باوه رییدا، خوگرتن ب ئیسلامیقه خو پاراستنبوو ژ پشتیری و توندهاژوویان، چونکه بنه مایین پارتا به عس به رهف لاوازیی دچوون و پیدفیبوو ب گیانه کی نوی بهینه د گوره پانیدا^(۲).

پشتی ژناقبرنا لهشکه ری عێراقی ل شه ری کویت و سهرهلدانا شیعه یان ل سالآ ۱۹۹۱ی، ههوا موسلمانبوونی دهستیپکر، ل سالآ ۱۹۹۳ی ههوا موسلمانبوونی گه شه کر و گه شته گوپیتکی، پشتی سەدامی پارتا به عس ژ جیهانگیریی (علمانیه) خلاسکری ههوا باوه ریستی دهستیپکر د بازنبهندهکا (حصار) گران یا سزایین کو ل سهر عێراقی هاتینه سه پاندن.

ل دووماهیکا سالین هه شتیان حکوومه تا عێراقی ژ هه می پارتین دین ئیسلامین شیعی و سونی پتر گرنگی ب ئیخوان ئەلموسلمین ددا هه چهنده پارتا به عس به ری خو ددا ئیسلامیان ئەو د پاشکهفتینه، ل سالآ ۱۹۹۱ی حکوومه تا عێراقی په یفا (الله اکبر) ل سهر ئالایی عێراقی زیده کر وب ره نگه کی فه رمی سەدام حسینی ل نافه پراستا هه یفا خزیرانا سالآ ۱۹۹۳ی ههوا باوه ریستی راگهاند.

ل پشت ده رگه یین گرتی سەدام حسینی داخوازا دامه زراندا وه لاته کی ئیسلامی دکر و ئەو پرۆژه دی ل گه ل تیکبوونا جیهانا ئیسلامی و ل ژیر روشنایا ئیخوان ئەلموسلمین و سهرکرده یی مسری (هسه ن به نا) بیت^(۳).

(۱) محمد اسعد بیوض، صدام حسین اختار الاحتماء بالاسلام من التطرف - east-middle.www.

(۲) محمود المشهدانی، عبدالطیف الهمیم اقنع صدام حسین باطلاق الحمله الامانیة، burathan-ews.com، ۲۰۱۹/۱/۲۱.

(۳) منال حمید، کیف اسهم صدام حسین بنشوء تنضیم الدولة، net.alkhaleejonline، ۲۰۱۵/۱۲/۲۳.

ههوا باوهرييي و سهله في:

د لاپهريين بوريدا مه ئاماژه ب هندی دا، ب هزاران چه كدارين بياني و ب تايه قی چه كدارين عه رب، قه ستا عيراقی كر بو شهري دژی ئيرانا شيعه مه زهه ب، پژیما سه دام حسيني ژي هه می تشت ل بهر ده ستی وان ئاماده كرن، ديسان ل هه مبه ر درووشمين نه ته وه ييين عه ربه ي، دروشمين ئايینی ژي هاتنه بلندكرن، ژ بو پراكيشانا بالا وه لاتين ئيسلامی وعه ربه ي به رامبه ر وه لاتي عيراقی ده ست ژ درووشمی (وحده، حریه، اشتراکيه) به ردا، ئەفی دروشمی پتر دروشمی شیوعیا پیڤه دیاربوو و ب تايه ت په یقا (الاشتراکيه)، عيراقی پينگاف به ره ف ئيسلامبوونی هافیتن و شه پری خو ل گه ل ئيرانی کره شه ره کی ئيسلامی و خو مه ينی ب (ده جال) ناڤکر، ئەف پينگافا عيراقی بوو ژينگه که کا خو ش بو وه رار و گه شه یا پیکخستن ئيسلاميين ژ ده رفه ی وه لاتي به ری خو دده نه عيراقی و به ره به ره ئەو پیکخستن و بيروباوه ر شوږبوونه د ناڤ پريزين جفاکيدا، ژ نه نجامی گه شه یا ئەوان هزرين ئيسلامی و توندهاژوو، حکوومه تا عيراقی نه چاربوو ههوا باوهرييي ده ست پیکه ت.

کایل ئورتون ديڤيټ، ((ههوا باوهرييي بزافدکر هه می پیکهاتين عيراقی فه گريت، به لی لايه نگرپا ئەوی ب ئاشکرا ژ بو مه زهه بی (مذهب) ئی سوننی بوو، ئەفه هوکاري سهره کی بوو ژ بو ژناڤرنا په يوه نديين سوننه و شيعه يان و هه ردوو مه زهه بان دروشمين تايه گه ری دژی ئیکدوو بلندكرن، به لی ل سهره پای هندی ل ده فه ريئ سوننيان ههوا باوهرييي گه له ک یا به یزبوو و بزافه کا ئايینی ئافراند و هاته بناڤکرن ب (به عسیا سه له في)^(۱).

ديسان هاريکاربوو ژ بو کيمکرنا ئەوی توندي وسارپا په يوه نديين د ناڤه را پژیمی و بزاقين ئاييني سهره به خو دا هه ی وه کو سه له فيين چاک و پاڤژ (سلفيون الانقياء) ين هه فرك ل گه ل پژیما عيراقی و ئەفه بوو پیکخو شکر هنده ک ژ وان به يينه د ناڤ پريڤه برنا ده وله تييدا^(۲).

زيده باری ههوا باوهرييي، سيسته می هۆزگه رپا هۆزين سوننی هيدي هيدي خو

(۱) کایل اورتون، ژيده ري به ری .

(۲) کایل اورتون، ژيده ري به ری .

سه پاند ل سهر جقاكي عيراقى و بهرهف دهوله تا ئىسلامى بر^(۱). پشتى سه رهلدانا شه عبانيي ل ساللا ۱۹۹۱ى ههوا باوه رييى (ئيمانى) ژلايى سه دام حسينيقه هاته راگهاندن، وه كو ريگرتنهك ل سه رهلدانا چه ندين ته فگهر و ريكخراوين شيعه مه زهه ب و هه مى كادريى سثيل و له شكه رييى رژيما به عسيى خودان پله و پايه يين بلند و نافه ند نه چاركرن بچنه د ناف ههوا باوه رييدا^(۲).

سه دام حسين سه روكي پارتا به عس (عزته ئيبراهيم ئه لدورى) پاسپارد بو سه ركردايه تيبا ئه قى هه وي و ل ژير چاقديري و پاسپاردا زانا يين ريكا نه قشه به ندى (الطريقه النقشبنديه) نه قشه به نديى سوفيگه ري ببونه كالكا ئه قى هه وي، ل ژير ئه قى نافى سياسه ته كا هه مه جور دهاته په يره و كرن و پتر ري دا گروپين ئىسلامى ئه جيندايين خو ب ئه قى ريكي بريقه به ن و پتر سزايين ئايىنى و ئىسلامى بهينه سه پاندن. ههوا باوه رييى هه مى ته وه ريى زيانا عيراقيان فه گرتن^(۳) و بزاقه كا ئايىنيا به يز و كاريگه ر د ناف پارتا به عس بخودا په يداكر و ريكخوشكر ژ بو سه له فيان داكو بزقن و كاريى خو بكه ن، زيده بارى ههوا باوه رييى گه لهك گرپ و ميليشياتين ئىسلامى د ناف هو زين سونيدا هاتنه بيكئينان و سه ركيشيا ئه وان جانگوريين سه دامى (فدائيو سه دام) ذكر داكو ريگرين ل هه ر ته فگه ره كا شيعيا ركا به ر^(۴)، پرانييا ئه فسه ريى له شكه ري عيراقى به ريى وان كه فته مزگه فتان و هندهك ژ وان ژى بوونه سه له فيين ههسكباوه ر^(۵).

ههوا باوه رييى خو گهاند ه د ناف مزگه فت و ريكخراوين ئىسلامى و ده زگه و بهرپرسيى ئيمناهييدا و گه لهك ژ ئه فان بهرپرسان ب بيروباوه ريى سه له فييه تي د پازيبوون و بوونه سه له في^(۶).

(۱) منال حميد، هه ره ئه و ژيدهر.

(۲) على مسته فا ئوره ماري، داعش - تيرورا ئايىنى و ژيده ريى دارايى، چاپا ئيكيى، چاپخانا روژ هه لات- هه ولير ۲۰۱۶، ۳۳.

(۳) الحملة الامانية، wikipedia.org/wiki.

(۴) منال حميد، ژيده ريى به ريى.

(۵) منال حميد، ژيده ريى به ريى.

(۶) الحملة الامانية، هه ره ئه و ژيدهر .

هه قەدژین ههوا باوهریی:

بیگومان ههوا باوهریی ل عیراقی گه لهك هه قەدژ هه بوون چ ئەوین ب نه په نی هه قەدژی دکر و چ ئەوین ب ئاشکرا، ژبه رکو وه لاتنی عیراقی نه وه کو وه لاتنه کی دیتری ئیسلامیه، ئیک ئاین، ئیک نه ته وه و ئیک مه زهه ب به لکو عیراق وه لاتنه کی هه مه لایه نه چ ژلاینی پیکهاتا نه ته وه یقه یان ژلاینی ئاینی و مه زهه بانقه، وه کو نه ته وه کورد، عه ره ب، تورکمان، ئاشوری، سابیئه و هه مه لایه نییا ئاینی و مه زهه بان وه کی: سوننه، شیعه، مه سیحی، ئیزدی، کاکه یی، سابیئه و ... هتد.

بیگومان ههوا باوهریی ب تنی د به رژه وه ندییا مه زهه بی سونیدا بوو و دژی هه می ئاین و مه زهه بی دیت بوو، فه ره ژبیره که یین ب ده رکنا بریار و فه رماتین ههوا باوهریی ئەوین توند ژ بو گه لهك ئاین و مه زهه بان د زیانه خش بوون و ل گه ل ژیا نا وان یا رۆژانه نه د گونجان، چونکی ئەو بریار ژ هه می لایه کیفه دژی پیکهاتین ئاینین نه موسلمان بوون ب تایبه تی مه سیحی، ئیزدی و سابیئه، کیمتر ژ وان کارتیکرن ل سه ر مه زهه بی شیعه هه بوو، له وما کۆم کۆم مه سیحیان عیراق ب جه هیلا و به ره ف ئەمریکا و وه لاتین ئەوروپی چوون، دیسان هه قەدژیا ههوا باوهریی د ناف سه رکردایه تیا پارتا به عس بخۆداژی هه بوو.

کایل ئورتون دیژیت: ((ههوا باوهریی پالپشتیه کا ته مام یا سه رکردایه تیا پارتا به عس ل پشت نه بوو، به لی ئاماژه بو هندی دچن ب تنی سه دام حسین سه روکی پارتا به عس پالپشت و پشته فانی ل ههوا باوهریی دکر، د به رامبه ردا سه روک وه زیری به ری (سه عدون ئەله مادی) و ریقه به ری هه والگیریی (مخابرات) و (بازان ئیبراهیم ئەلتکریتی) رکا به رین ههوا باوهریی بوون و بازان تکریتی ترس ژ ئیسلامیان هه بوو کو ده ست ب سه ر ده سه ته لاتیدا بگرن، و ژبه ر هندی دگۆت: هه ر هه قه یه مانیه کا ل گه ل سه له فیان به پته کرن دی بته ئەگه ری دویرکنا شیعه یین عیراقی و وه لاتین عه ره بی ژ پارتا به عس، ههروه سا (عوده ی سه دام) ژی دژی ههوا باوهریی بوو و دگۆت ئەف هزره دی هه مه جوړیا ئاینی ل عیراقی په یدا که ت و دی بته ئەگه ری هاندانا دووبه ره کییا ئاینی))^(۱).

(۱) کایل اورتون، ژیده ری به ری.

ئەو رېكارىن ژ بۆ بهيزكرنا هەوا باوەريينى هاتينه وهرگرتن:

په پمانه گهه كا ئايينى بۆ كادريين پارتا به عس هاته دامه زراندىن و تيدا زانستين شه رعى بۆ دەمى دوو سالان دخواندىن و هەر كادره كى په يوه ندى ب په پمانگهئى نه كربا؛ دهاته سزادان، هەر كادره كى پلا ئەندام (فرهقه) هه با پيدفيوو سئ (جز) ين قورئانئى ژ بهر كرابانه، د په پمانگهئيدا په رتوو كين (فقه السوننه) يا سه يد سابق (منهاج المسلم) يا ئەبى به كر جه زائيرى دهاته خواندىن، پيدفيوو كادريين پارتا به عس هه رپينج نقيژ ب كۆم (جماعه) ل مزگه فتئى كرابانه. ديسان گرنگى ب سننه ت و فه رمودين پيغمبه رى دهاته دان وسه نته ره كى كۆمكرنا (السوننه ئەلنه به و به) كو دهاته نافكرن ب سه نته رئى (ئيمام بوخارى) دامه زراندى، ههروه سا هه مى ژيده ريين سوننه يان تيدابوون و پارتا به عس هه تا باخچين گشتيژى كرنه جهئى نقيژان وه كى باخچئى لوبنان ل به سره^(۱).

سيسته مى بانكى ژ بهر قازانجى كو وه كو (رييا) دهاته ژمارتن گوهورى و ل دويش ياساين ئيسلامى سه ره ده رى ل گه ل كر^(۲).

خولين فه قهه يا ئيسلامى بۆ كادر و ئەفسه ران فه كرن، ههروه سا زانكويين زانستئى ئيسلامى و ئيزگين تايه تمه ند ب خواندنا قورئانئى هاته فه كرن. دوكانين مه ي فرۆتنئى هه مى گرتن، دروشيمين باوه ريينى به رامبه ر گاوريينى بلندكرن، مه به ست ب گاوران ئەمريكا و وه لاتين رۆژئاڤا بوون^(۳).

د قوناغين ده ستپيكيذا هه مى وارگه پين شه فئى و فرۆتتا مه ي قه ده غه كرن، خواندنا قورئانئى كره نامه يه كا سه ره كى د خواندنگه و خواندنيين نيشتمانيدا^(۴).

سزايين ئيسلامى ل سه ر خه لكى سه پاندىن وه كى ده ستبرين ل سه ر دزيئى و ل دوو سالين دووماهيئى ژ دهسته لاتا (سه دام حسين) ي هيزين پاسه وانين كۆماريين

(۱) كابل اورتون، هه ر ئە و ژيده ر.

(۲) كابل اورتون، هه ر ئە و ژيده ر.

(۳) - محمد اسعد بيوض، ژيده رئى به رئى.

(۴) الحملة الايمانية، wikipedia.org.

سه رب سه دامی بخوڤه بوون و دهاتنه نافکرن ب جانگوریین سه دامی (فیدائیو صدام) ب هه وه کا سه برپینی رابوون دژی خه لکی پیگیری ب وان یاسایان نه دکر و هنده ک تاوان دانه پال خه لکی ب بهانه یا له شفرۆشی و گه وادیی، ل دویڤ پاپورتین مافی مروڤی نه ڤه بوو نه گهری کوشتنا پتر ژ) ۲۰۰) که سان^(۱).

ههروه سان سه رپۆشیکر (حیجاب) هاته سه پانندن ل سه ر کچ و ژنان و نه دبوو کچکا سفور بچیت بخونیت یان ل ریڤه به رییی سفور بیت.

ژ نه وان یاسایین هاتینه سه پانندن ژلایی حکوومه تا عیراقیڤه برینا دهستی دزیکه ری بوو، سه برپینا له شفرۆشان، ئافاکرنا مرگه فتان ل هه می عیراقی، خواندنا قورناتی ل خواندنگهان و راکیشانا که سایه تیین ناینیین رۆل د ناف جفاکیدا هه یین بو ناف ریڤه خستن و ریژین به عس و هه وا باوه رییی^(۲).

خۆ قورتالکرن ژ هه قذرین خۆ:

ل دووماهیکا سالیین نوتان سه له فییه تی ل عیراقی وه رارکر و هه وه کا تیرورا ئاست نزم دهستیکر، وه کی ده له میترنا ئوتومیلان و تیروکرنا مروڤان^(۳).

پشتی ده مه کی کیم ژ راگه اندنا هه وا باوه رییی و ب رپکا هه والگیریا عیراقی دیاربوو کو کوده تایه کا له شکه رییا دهیته کرن ب سه روکایه تییا لیوایی فروکه فان (محهمه د مه زلوم دلیمی) و ریڤه خستنا وی ب نافی (خط الفرقان) و ب هه فکاری و پشته فانییا چه ند ته فکه ریین ئیسلامی ژ ده رڤه ی پارتا به عس ب مه ره ما دامه زراندا ده وه له تا ئیسلامی ل عیراقی (الدوله الاسلامیه فی العراق) و نافیری و له شکه ریین د گه لدا هاتنه گرتن و سیداره دان، پاشی دیاربوو نه و ریڤه خستن ڤه دگه ریت بو سال ۱۹۸۷ی بو سه رده می شه ری عیراق و وئیرانی، نه وی ریڤه خستنی ب سه دان سه رکر دین له شکه ری ل گه لبوون^(۴).

(۱) کابل اورتون، ژیده ری به ری.

(۲) منال حمید، ژیده ری به ری.

(۳) [کبار قادة داعش النادر من نتاج الحملة الامانية, aawsat.com](http://www.aawsat.com).

(۴) عه لی ئوره ماری، ژیده ری به ری، ۳۳ و ۳۴.

ل گهل ههوا باوهرييئ سهدام حسيئي سيسته مئ تورا رهفاندني ژ دهرفهه
سنووران دامه زراند داکو بشين خو ژ ئهوي دؤرپيچا ل سهر عيراقئ هاتييه سه پاندين
قورتال بکهن و ئهويين ب وان کاران پادبوون جانگوريين سهدامي و هوژين سونني
بوون^(۱).

(۱) کایل اورتون، ژیدهری بهری.

به عس و چهكدارين بياني و سهله فيين جيهادي:

بهري شهري نازاديا عيراقى؛ سه دامى چهكدارين بياني ب ئاشكرا داخوازكرنه عيراقى ژ بو بهرگرييي و شهري دژى داگيركه ران، ب هزاران چهكدار هاتنه عيراقى و د كنهالين پراگهانديدا هاتنه نيشاندان ئهوين راهينانان ل سهر دهستى راهينه رين عيراقى دكهن، گه لهك ژ وان ل دووماهييي گه شتنه بزاقين بهرگرييي دژى هي زين ئه مريكي و پشتى كه فتننا سه دام حسييني ب سه دان ئه فسه رين له شكه رى عيراقى ژ ئه نجامى توپه بوونى پشتى بريارا ئه مريكا و هه لوه شاندا له شكه رى عيراقى گه شتنه گرۆپ و بزاقين هه فدي زين ئه مريكا و ل دهستييكى گه لهك ژ ئه وان گرۆپ و كه سان هه تا پاددهيه كي د جيهانگير (علماني) بوون، به لى پشتى گه شه يا چهكدارين هه شكباوه رين ل گه ل دامه زاندا ريكخراوا قاعيده ل عيراقى به رهف ئيسلامه كا تونده رو چوون و ژ ده رئه نجامين هه وا باوه رييي ئه و ئه فسه ر و پله بلند بوونه سه ركردين داعش^(۱).

پشتى نازادكرنا عيراقى، گه لهك ژ وان ئه ندام و بهرپرسيين به رى يين پارتا به عس و ئه وين مي شكى وان ب ئايد يو لۆژه تا به عسى - سه له فى هاتيه ئا فدان، گرۆپين چهكدارى پيكيينان ژ بو شهري پشتى داگيركرنا عيراقى و ئيك ژ ئه وان كه سان (عه بدولا جه ناي) بوو كو بهرپرسه كي بلندي پارتا به عس بوو و تيروريسته كى سه له فى بوو، پاشى گه لهك كه سين ديتر ژى گه شتنه وان^(۲).

بهري كه فتننا رژيما عيراقى، سه دامى ريك خو شكر بو بزاقين سه له فى سوننى و كوگهين چه كي بو فه كرن و پشتى كه فتننا رژيمنى ل ساللا ۲۰۰۳ ي و هه لوه شاندا له شكه رى عيراقى، سه رباز و ئه فسه رين سوننى نه رازي بوونا خو دياركرن^(۳) و گه شتنه ريكخراوا (قاعيده)، هه رچه نده ريكخراوا تيروريستيا قاعيده نه ب سه ركردايه تيا عيراقيان بوو و ئه و سه رباز و ئه فسه رين گه شتينه قاعيده بوونه برپرا پشتا ريكخراوا دهوله تا ئيسلامى و شه ر دژى ئه مريكا كر^(۴)، پشتى داگيركرنا عيراقى ژلايى ئه مريكا فه،

(۱) كبار قاده داعش، هه ر ئه و ژيده ر.

(۲) الحملة الايمانية، ژيده رى به رى.

(۳) عه لى ئوره مارى، ژيده رى به رى، لا، ۳۴.

(۴) منال حميد، ژيده رى به رى.

رېځخستنا (خط الفرقان) پوله کې مهزن هه بوو د بهرگرييا له شکهري ته مريکادا^(۱).
 ټه هه می ټه فسه ريڼ ناژانسا هه والگرييا له شکهري عيراقی بوون بووینه سه له فی و
 (سه مير خلیفاوی) ټه وی به رنیاس ب (حه جی به کر) سه رکیشیا وان دکر کو ل سالا
 ۲۰۰۳ یی گهشتبوو د نافی پریڼ وان دا و بوو جیگری خه لیفه ی و وان نه خسه و پلان
 دانابوون بو رېځخستنا دهوله تا ئیسلامی ل سووری و تیکوشینا ئیینی (جهاد الدینی)
 ل عیراقی بکه ن.

پشتی نازادیا عیراقی پرائیا ټه فسه ريڼ هه والگرييڼ له شکهري دچوونه مزگه فتان
 و پاشی بوونه سه له فی، گه له ک ژ ټه وان هاتنه گرتن و هاتنه به ندکرن د زیندانیڼ
 له شکهري ته مريکادا و ب تایهت ل سه ربازگها بوکان، ټه و به نديخانه بوونه جهی
 رېځخستن و سه ربازگرتنا ټه ندامین به ری یڼ پریما به عس^(۲).

هه رچه نده ل سه رده می پریمی پرائیا ټه وان که سان باگراوه نده کی ئیسلامی
 هه بوو، به لی ل ویری خورتر لیهاتن و باشر هاتنه رېځخستن. ل سالا ۲۰۰۸ یی تیزیکوو
 رېځخراوا قاعیده ژناقبچیت و سه رکردین وان هه می بهینه ژناقبرن، به لی ټه فسه ريڼ
 عیراقی ټه ویڼ گهشتینه ټه فی رېځخراوی ژبه رکو د شاره زابوون د شه پاندا مانه ساخ و
 نهاته کوشتن و وه سانه کر رېځخراوی ژناقبچیت^(۳).

دیروکا په یدابوونا داعش:

مه ندهوش نه بن ټه گه ر بیڼین، ده سټیپیکین داعش ټه دگه رن بو پشتی سالا ۱۹۲۴ یی
 ده می هه رفاندنا خیلافه تا ئوسمانی، پشتی ټه فی دیروک پرائیا وه لاتین عه ره بی و جیهانا
 ئیسلامی به رده و امبوون د بزاقین خو یڼ رېځخستنیدا هه تا ل سالا ۱۹۲۸ یی کومه لا
 ئیخوان ټه لمووسلمین ل مسری ل سه ر ده سټی (حه سه ن به نا) هاتیبه دامه زانندن وه کو
 ټیکه م رېځخراوا رادیکال و نه خرییا جیهادا سه له فیزم و به ره مدار و وه ک ټیکه م پینگاډ
 هه ر زوی ده ست ب دامه زانندا له شکه ره کی تایهت ب خوځه کر^(۴).

(۱) عه لی ئوره ماری، ژیده ری به ری، لا، ۳۴.

(۲) کایل اورتون، ژیده ری به ری.

(۳) کایل اورتون، ژیده ری به ری.

(۴) عه لی ئوره ماری، ژیده ری به ری، لا، ۳۲.

تاوانبارکرن ب چیکرن و پالپشتیا داعش گهلهك وهلاتان فه دگریت و هه ر ئیک یی دیترب چیکرن و پشته فانیان وان تاوانباردکته، پشتی ئیخستنا فرۆکه کا پرووسیا ژلایئ تورکیا فه ل ۲۰۱۵/۱۱/۲۴ سه روکئ پرووسیا (فلادیمیر پوتین) سه روکئ تورکیا تاوانبارکر ب پشته فانییا داعش و گرته فیدیویهك به لافکر و تیدا کورئ ئه ردوگانی سه روکئ تورکیا ل گه ل هندهك چه کدارانبوو و پرووسیا گۆت: ئه و چه کدار و سه رکده و فه رماندین داعشن و ژلایئ دیتره سه روکئ تورکیا پرووسیا تاوانبارکر ب پشته فانییا ئه سه دی و داعش ل سووری و پترۆلی ژئ دکریت.

عه ره باین سوننه ژلایئ خوڤه ئیرانی تاوانباردکهن کو پشته فانییا داعش دکهن، ژبه رکو داعش کریارین تیرۆری ل هه می جیهانی ئه نجامداینه ب تنئ ئیران نه بیت، ئه و کریارین خوینه لو د به رژه وه ندییا سیاسه تا ئیرانی دانه، دیسان ژلایه کی دیشه (به شار ئه سه د) ل ده ستینکا تاوانباران ده یئت، چونکی ئه وی هاریکاری و ریک دایه داعش و چه کدارین وان پشتی ئه مریکا عیراق ئازادکری به یئنه د عیراقیدا و ئه فه ل سه ر زاری (نوری مالکی) سه روک وه زیری عیراقی بخو هاته گۆتن، چونکی داعش ل سووریا هیرشنه دکره سه ر هیزین سووریا^(۱) به لکو هیرشین وان دژی رکا به رین سووری بوون، دیسان داعش بو ئه سه دی بهانه بوو کو ل سووریا ب کریارین خوینه لو راپیئت^(۲).

رۆلی ئه مریکا چوو دچیکرنا داعشدا؟

هندهك دبیزن داعش چیکریا ئیرانی و ئه مریکایه، هیلاری کلینتون وه زیرا ده رفه یا ئه مریکا گۆت: داعش چیکریا ئه مریکایه، هیلاری دپه رتووکا خو دا یا ب ناقئ (بژارده یین سه خت) دا دبیزیت: ئیدارا ئه مریکا داعش دروستکریه داکو رۆژه لاتا نافین دابه شبکه ت^(۳).

دیسان عیراق ژئ ناهیته فه ده رکرن کو پشته فانیان و چیکریا داعش بیت، چونکی ژ ناف ئه ردی وی ده رکه فتییه و حکومه تا مالکی یا تایفگه ری بوو و دقیا رکا به ر و خو نیشان دانان ل هندهك پاریزگه یین سوننه یان ته په سه ر بکه ت داعش چیکر داکو ب بهانه یا وان ب فرۆکه یان وان ده فه ران بو مبه باران بکه ت، دیسان ره فینا له شکه ری عیراقی ژ مووسل و هیلانا چه کئ

(۱) خلف الحری، من هم ابا داعش؟، موقع الخبر بین لحضه وضحاها ۲۴، ae. ۲۹، نو فمبر ۲۰۱۵.

(۲) خلف حری، ژیده ری به ری.

(۳) جفرا نیوز، هیلاری کلینتون، داعش صنعه امریکیه، www.jfrnews.com، ۲۰۱۴/۸/۷.

گران و تهقه مه نی بو بهرژه وه نندییا داعشبوو و ئەفه وئی چه ندی نیشاندهت دهستی حکومه تا نوری مالکی ل گه ل دهوله تا ئیسلامی (داعش) هه بوو.

ئهمریکا ژ ههمییان تاوانبارتره، ب چیکرنا داعش و ژلایه کی دیتروهلایتی ئیسراییل دهیته تاوانبارکرن ب چیکرنا داعش و ل گۆره ی نه یاریین ئیسراییل ئەو ژ ههمییان مفادارتره، ژبه رکوداعش جیهانا عهره بی و ئیسلامی ژیکه پرتکاند و هنده کین دیتروهلایتن که ندادفی تاوانباردکه ن ب چیکرنا داعش، دناف ته فگهر و گروپین ئیسلامیدا سه له فییان تاوانباردکه ن، چونکی ئەو هه لگرین باگراوه ندی هزرا داعشینه^(۱).

رێکخراوا داعش ژ رێکخراوا قاعیده ده رکه فتییه و دامه زینه ری وئی ل عیراقی «ئەبو موسعه ب زه رقابویه» به شداری د چالاکیین له شکه ریین دژی هیزین ئەمریکا و حکومه تا عیراقیدا کرییه، هه ر ل ده می ئەمریکا عیراق کۆنترۆلگری ل سالا ۲۰۰۳ یی هه تا ۲۰۱۱ یی ئەو ل گه له هنده ک گروپ و لایه نین دیترین چه کدارین سونی بوو وه کی جقاتا پراویژکارییا مجاهدان ئەوا ریک خوشگری بو رێکخراوا دهوله تا ئیسلامی ل عیراقی بهیته دامه زراندن و دیژن: پراویژکارییا مجاهدان خودان جه ماوه ر بوو ل پاریزگهین عیراقی ب تایه تی ل پاریزگهین ئەنبار، نهینه وا و که رکوک، پشتی کۆنترۆلکرنا جه و ئەردین نوی؛ ره نگه دانه کا بهیز هه بوو ل ناف عیراقیین سوننه مه زهه ب و رێکخراوا شی (بزاقا سه حوی) ژناقیه ت و کۆنترۆل ل سه ر گه له ک ده قه ران بکه ت^(۲).

ب کورقی هه می خو ژ چیکرن و پشته فانییا داعش بیتاوان نیشاندهن و دیژن ئەفه ژ ئەنجامی فیککه فتنا بهرژه وه ندی و تیکه له چوونا پلایین سه حوسیان پهیدا بوویه و هه می ئەوی ویرانی، کوشتن و هوقایه تییا ل پشت ئەفی رێکخراوا ره ش دینن.

ده می داعش ل سووریا دیاربووی ل وی ده می بزاقه ک دژی رژیما سووریا هه بوو، بو ژناقبرنا ئەوی رژیمی ب پشته فانییا وه لایین که ندادفا عهره بی و ئەمریکا شه ردرک، داعش ئەو پلان و نه خسه ژناقبرن و هه فسه نگیا ئەوان بزاقین شه رکه ر د شۆره شا سووریا دا ژناقبرن^(۳).

(۱) خلف حربی، هه ر ئەو ژیدهر.

(۲) تنضم الدولة الاسلامیة (داعش). wikipedia.org.

(۳) خلف حربی، ژیدهر به ری.

داعش و ئىسلام:

داعش وهكو هزر وئايدىولوژيا، هه لگرا هزرا ئىسلامى جيهادى سه له فيه، وهه مى كارين خو فهدگه رينن بو سه رده مى سه رهدانا ئىسلامى وبو سه رده مى پيغمبه رى (س.خ) وبو هه ر كرياته كا خو ئاياته كا قورئاننى يان فرموده يه كا پيغمبه رى دئينن، ديژن ئه فهد ل سه رده مى پيغمبه رى هه بو و دهاته كرن.

داعش، ريكخراوه كا تيرورى ئىسلامى سوننييه، هه لگرا هزرا توندره وا سه له في جيهاديه، داعش پاشماوه يا ئىسلاميه و ژنه نجامى باوه رى و هزرا ئىسلاميا ده ستپيكي ده ركه فتييه، ژبو هه ر تاوانه كا خو يا خويناپيژ و دژى مروفايه تيبى پشت ب ئايه تين قورئانا پيروژ و سوننه تى و ژيانا پيغمبه رى (سوننه و السيره النبويه) ده ست، ل دويف ئايدىولوژيا په رتوكين بوخارى و ئين ته ييه دجن^(۱)، داعش تيكه ليه كه ژ پاشماوين پژيما به عس و نه نسا ئىسلام و قاعيده و ريكخستين ئىسلامين نه ته وه يى و شوفيني و ب ناقى ريكخراوا كو مه لا (توحيد و نه لجهاد) ب سه ركيشيا ئه بو موسعب زه رقاويى ئوردنيه^(۲). د لاپه رين به يتدا دى پتر ل سه ر زه رقاوى ئاخفين.

سه رجه م وه لاتين ئىسلامى ژلايى سياسيقه ل دويف شه ريعه ت و ياساين وي بريقه ناچن، وه ك ئه بو عومه ر به غدادى د گوته كا خو دا ل ۲۰۰۷/۷/۱۳ ئى ديژيت: (نعتقد بان الديار اذا علتها شرائع الكفر وكانت الغلبه فيها الاحكام الكفر دون أحكام الاسلام، فهى دار كفر)، واته وه سا هزرده كين هه ر ده مى سيسته مين گاوران د وه لاتيدا بالاده ست بوون، ياساين گاوران تيدا سه رده ست بوون، كار ب ياساين ئىسلامى نه اته كرن، ئه و جه ومال ديبته جه ن گاوران^(۳).

ئه بو محمد عه دنانى د گوته كا خو دا ل ۲۰۱۳/۸/۳۱ ئى ديژيت: (لابد ان نصدع بحقيقه مره لطالما كتمها العلماء الا وهى، كفر الجيوش الحاميه لانضمه الطواغيت)، واته دقيت ئه م روو پرووى راستيه كا ته حل بين كو ژ ميژيه زانايان ئه و چه نده

(۱) نادر دوغاقى، ژيده رى به رى، لا، ۱۵.

(۲) عه لى باپير، عه لى باپير، ريكخراوى داعش، لوتكه ي په رگيرى، چاپى دووهم، چاپخانه ي روژه لات ۲۰۱۷، لا، ۳۷.

(۳) نازاد عه لى، ژيده رى به رى، لا، ۱۹.

ڤه شارقى، ئه وژي ئه وه گاوريا هيژ و له شكه ريڻ پاريزگاريا پرژيمين زوردار (طاغوت) دكهن، پشتى شكه ستنا سه له فيين جيهادى ل ئه فغانستاني، هنده كان ژ وان ژ بو پرزگار كرنا سه له فييه تي به ري خو دا كوردستاني، زه رقاوى و گه له كه هه ڤيريڻ وي ژ ئيراني خو گهانده چيايڻ باشووري كوردستاني و پاشي ل عيراقى توڤه كا جيهاديڻ خو دامه زرانده، ل دويڤ پرانيا ژيده ران زه رقاوى به ري بنياتي جيهادى ل عيراقى ب ريكا كوردستاني دانايه و پاشي ږوله كي مه زن د دامه زرانده ريكاخراوا (جنود ئه لئيسلامدا) هه بوو، كارين زه رقاوى پتر گه شه كر و گه له كه ژ ئه فسه ريڻ به عسيان و سوپاي عيراقى يى به ري په يوه ندى پيكر^(۱).

داعش چه پهر و سه نگر ل به رامبه ر نه مووسلمان و مووسلمانان گرتيه، ئه ويڻ نه ئاماده په يمانى (به يعه تي) بده تي^(۲).

ول دويڤ فه رمانين وان نه چيت دوژمنه، ده ستين ئه ڤى ريكاخراوى ب خوينا خه لكى مووسلمان سووربووينه؛ چه ل سووريا يان ل عيراقى، چونكى خه لك ئاماده نه بوويه بچيته ژير فه رمانين وان^(۳) و هه ر كه سي هزر د ديتن، نيرين، يروبوچون و په فتارين داعشدا بكه ت كا چاوان ده ستى خو ژ خه لكى سڤيل ناپاريزيت، خه لكى ب كوم دكوژيت، سه ري وان دبريت و ئه شكه نه جه دده ت، ترسى به لافدكه ت و ئه و كه س ده يته ژناقبرن، ب ئاشوپا خو وان دڤيت ژيوارى وه كي وان دڤيت بگوهورن، وه سان دانان كو فه رمانين ئيسلامى جيه جيدكه ن، د ئه ڤى چه نديدا چه گومان تيدا نينه داعش ريكاخراوه كا تيروريستيه^(۴).

(۱) ئازاد عه لي، هه ر ئه و ژيده ر، لا، ۱۹۷.

(۲) عه لي باير، ژيده ري به ري، لا، ۴۷ و ۴۳.

(۳) عه لي باير، ژيده ري به ري، لا، ۴۷ و ۴۳.

(۴) عه لي باير، ژيده ري به ري، لا، ۴۷ و ۴۳.

هزرا جیهادی و داخواز کرنا خه لکی بۆ جیهادی:

پشتی دامه زراندا خیلافه تا ئیسلامی، ئه بوبه کر به غدادی داخواز ژ هه می مووسلمانین جیهانی و گروپ و ریکخراوین ئیسلامی کر ل دویف گازییا وی بهین و په یمانی (بیعه) بده نی و داخواز ژ وان کر بهینه جیهادی و به ره فانیی ژ دهوله تا ئیسلامی بکه ن و جیهادی دژی گاوران بکه ن، بۆ ئه فی چه ندی پراگهانندی و ب تایه تی وتارین وتارخوینین هنده ک مزگه فتین سه له فی جیهادی و به لاکرنا فیدیوین سه ر ژیکرن، کوشتن، سۆتن وهافیتنا خه لکی د ئافاهیین بلند دا و ههروه سا فیدیوین به ربارانکرن (رجم)، جه لده لیدان و نیشاندا فیهسته فالین له شکه ری^(۱) به لاکرنا و ئه فان پۆله کی مه زن هه بوو ژ بۆ پراکیشانا چه کداران ژ وه لاتین ئیسلامیین تونده و^(۲).

تیکۆشین (جهاد) د ئیسلامیدا، پیکهاتییه ژ پاره ستیان ل به رسینگ زۆرداری، پیدقییه ل سه ر هه ر مووسلمانه کی جیهادی د ریکا خودیدا دژی داگیرکه ران بکه ت، ژ به ر هندی نافنی ئه فی جو ره جیهادی کره جیهاد د ریکا خودیدا و هه ر که سی به ریت ئه و شهیده، ئه ف جو ری جیهادی هاتییه کرن ل ده می وه لاته ک که فتییه د ژیر داگیرکنیدا^(۳).

هه قریکیا داعش و به ره یی نوسره:

سه ره لدا نا شه ری نافخووی ل سووریا ب خو نیشاندا نا ن ده ستییکر، ل ده ستییکر بزاقین ته په سه رکرنا خو نیشانده ران ژ لای پژیما سووریا و سه روکی وی به شار ئه سه دیقه هاته کرن، به لی هه ر زوی ئه و خو پیشاندا ن بوونه ئه گه ری پیکئینا نا گروپین چه کداری بۆ شه ری دژی پژیما سووریا و ل دووماهیکا سا لا ۲۰۱۱ی به ره یی نوسره ب سه رکیشیا ئه بو موحه مه د ئه لچولانی هاته پیکئینان و شه ر ل گه ل پژیما ئه سه دی کر، هنده ک راپورتان دا خو یا کرنا کو به ره یی نوسره په یوه ندییا هه زری ل گه ل تایین ده وله تا ئیسلامی ل عیراقی هه یه، وه لاتنی ئه مریکا به ره یی نوسره ئیخسته دلیستا

(۱) نادر دوغاتی، نادر دوغاتی، النادر الدوغاتی، الطبعة الاولى، المطبعة خانی - دهوك ۲۰۱۸، ۱۷ و ۱۶.

(۲) نادر دوغاتی، نادر دوغاتی، النادر الدوغاتی، الطبعة الاولى، المطبعة خانی - دهوك ۲۰۱۸، ۱۷ و ۱۶.

(۳) www.wikipedia.org، الجهاد في الاسلام.

رهش و تیرۆریدا، ل ٩ نیسانی گرتیه کا دهنگی (ئه بو به کر به غدادی) هاته به لافکرن و تیدا دگۆت: به رهیی نوسره درێژه پیده را دهوله تا ئیسلامیه ل عیراقی و ل ژیر ئیکناقی «دهوله تا ئیسلامی ل عیراق و شام (داعش)» کار دکهت، پشتی ده مه کی کیم گرتیه کا دهنگی ژلایی (ئه بو محمد جولانی) فه هاته به لافکرن و تیدا راگهاند کو په یوه ندییا وی ل گه ل دهوله تا عیراقا ئیسلامی ههیه، به لی ئه و چهنده په تکر ئه وی یان جقاتا راویژکارییا به رهیی نوسره هزرا تیکه له بوونی ل گه ل دهوله تا عیراقا ئیسلامی هه بیت و ره تکر په یمان (به یعه) بو ریخه راوا قاعیده ل ئه فغانستانی دابیت، سه ره رای ئه وی چه ندی ژی ل ده ستپیکتی به رهیی نوسره و داعش گه له ک چالاکیین له شکه ریین هه فیشک ئه نجامدان، پاشی هه فیکیا وان کو برتر لی هات هه تا گه شتییه شه ر و کوشتنی ل رۆژه لاتنی سووریا^(١).

دهوله تا ئیسلامی دلسۆزیا خو بو سه روکتی قاعیده (ئه یه ن زه واهری)^(٢) رانه گه اندییه، هه ر چهنده وان راگه اندییه کو به رهیی نوسره باله کی سه ره کیی ریخه راوییه ل سووریا، به لی داعش هه مان بیرو باوه ریین جیهادیین ریخه راوا قاعیده هه نه و وه سان هزردکه ن دامه زانده دهوله ته کا ئیسلامی ل سووریا قوناغا ئیکیه بو دامه زانده ن و پیکئینا دهوله تا خه لافه تی^(٣).

گروپین شیشانی و داغستانیین داعش، پلانا هیرشی بو سه ر فرۆکخانا ته بقه دانابو کو مه زنترین فرۆکخانا سه ربازییه ل باکووری سووریا و شیان کۆنترۆل بکه ن و (٢٠٠٠) سه ربازان دهسته سه ربکه ن و ده ست ب سه ر گه له ک تانک، زریپۆش، کاتیۆشا و فرۆکین پرووسی ل ئه وی فرۆکخانه یی بگرن^(٤).

ل ١٧ تیرمه ها سال ٢٠١٤ ئی ل بلنده هیین چیا یی شاعره، داعش کۆنترۆل ل سه ر بیست پیگه یین له شکه ریین سووریا کر و شیان کۆنترۆلی ل سه ر کیلگه یین غازا شاعره بکه ن و

(١) خلاف داعش وجبهه النصره، wikipedia.org.

(٢) زه واهری، ئه یه ن محمد ربیع زه واهری، ژدایکبوی سال ١٩٥١ ل وه لاتنی مسری ژدایکبویه، پشتی کوشتنا ئوسامه ئیبن لادن بویه سه روکتی ریخه راوا قاعیده. ژیده ره ویکیبیدییا. wikipedia.org.

(٣) www.annahar.com.

(٤) معركة مطار طبرقة السوریه، wikipedia.org.

د ئه‌وی شه‌ریدا (۳۰۰) سه‌رباز هاتنه کوشتن و فروکه‌کا سه‌ربازی ژی ئیخسته خوار^(۱).

کێله‌کییا (هیکل) گروپین توندیره‌و:

پیکهاتییه ژ ئه‌میر یان جهنشین (خلیفه) یان سه‌رکرده، ب تنی گوهورینا ناڤانه و هه‌می ئیک رامانی د گهینن ئه‌وژي فه‌رماندی ئه‌وی گروپیه و بجهئینانا فه‌رمانین وی ئه‌رکه‌کی ئاینیه و دقیت هه‌می ئه‌وین ل سه‌ر وی بیروباوه‌ر و ریپازی دچن؛ په‌مانی (بیعه) بده‌نی.

فه‌رماندی گشتیی چه‌کداری، دقیت یی راهینان کری بیت ل سه‌ربکارینان جورها جورین چه‌کی و دبیت به‌ری هینگی هاتبیه راهینان کرن ل سه‌ر ده‌ستین هنده‌ک گروپین دین تونده‌هاژۆ، چونکه ئه‌و لایه‌نگر و چه‌کدارین خو ل سه‌ر بکارینانا هه‌می جورین چه‌کی رادهینن^(۲).

په‌رتووک و ریپنا:

ئه‌وان په‌رتووکین تایه‌ت بخوڤه هه‌نه و هه‌ر گروپه‌کی هنده‌ک په‌رتووکین جودا ژ گروپین دیت هه‌نه، هنده‌ک نفیسه‌ر د دارپژتتا ویژه و گوتناندا د شاره‌زانه و دادپژن و ئه‌و دارشتن تایه‌ته ژ بو هاندان و گه‌رمکرنا گه‌نجان داکو بگه‌نه ئه‌وی گروپی ژ بو سه‌رخستنا ئاینی ئیسلامی، هه‌ر چه‌نده ئه‌و بخو ژی تشته‌کی ژ وی نزایت^(۳).

(۱) معركة حقل الشاعر في حمص السوريه،.wikipedia.org

(۲) الكتب والمبادئ، ژیده‌ری به‌ری،.wikipedia.org

(۳) مرکز کارینکی لشرق الاوسط، استراتیجیة تنظیم الدولة الاسلامیة،.Carnegie mec.org

خۆکوژی:

بێگومان گیان ل دهف مروۆی ب بهاترین تشتی مروۆییه و ب ههمی رهنگان مروۆ بهرهفانیی ژێ دکهت و خو دپاریژیت داکو گیانی خو ژ دهستنهدهت، مروۆ خو ژ نهخوشیان دپاریژیت، خو ژ گیانهوهرین درنده دپاریژیت، د شهپاندا خو ژ دریین کوژهك دپاریژیت، خو دپاریژیت بتنی داکو گیان پاراستی بیت، لی پرسیار ل قیره نهوه چ هوکارن دنبه هاندەر مروۆ بیدوودلی گیانی خو پیشکیشبکهت و ب کەیفخوشی پیشوازیی ل مرنا ۱۰۰٪ بکهت و ئەو گیانی هنده شرین د چرکهیهکیدا پیشکیشبکهت و هەر گەنگەشی ل سەر نهکەت.

ئەو چ تشتە وهسان مرنی ل بهر وان کهسان شریندکهت و ب سرود و سترانان بهرهف مرنی دبهت؟ چاوا باوهریی بو وان کهسان چیدکهن یان ب چ رپک میشکی وان دهیتە شویشن و ب چ دهیتە پرکرن پشتی ژ هەر تشتەکی دهیتە فالاکرن؟ بێگومان ئەفە و گەلهك پرسیارین دیتەر د میشکی هەر کهسهکیدا لهیزوکی دکهن و ل بهرسقی دگهریین، ب تنی یا بشیت ئەفی بکهت بێگومان (نایین)ه، ئەو کهسین پیرادبن و وی کهسی ئامادهی مرنی دکهن کهسین ئاییندارن، فیچا چ وتارخوینهك بیت ل مزگهفتهکی یان بانگخوازهك بیت ل جههکی مهزنتەر و ب میشک شویشتنا کهسی ههلبژارتی بو مرنی رادبن و جیهانا دووی ئانکو پشتی مرنی و گهشتنا خوشیا جیهانا دووی و نهمری بو خوشدکهن، ههمی ئەو تشتی د دهفی ئەوانرا بهیت سهبارەت خوشیی ههمی بو جیهانا دووی ئامادهدکهن، حوریان بو ریزدکهن، کوچک و تهلاران بو چیدکهن پروبارین هنگقینی و مهیی و خوشیی بو وینهدکهن و وهکو فلمهکی دکهنه د میشکیدا، جیهانا دونیای ل بهر رهشدکهن و ژ ژیان بئومید دکهن، وهسا بو د دهنه خو یا کرن ب تنی توو ریفینگی ل ئەفی جیهانی و ته چ بها نینه و تو هاتیبه دونیای ب تنی داکو تیکۆشین (جیهادی) بکهی دژی گاوران و گاور دژی خودی نه، ب پیشکیشکرنا گیانی خو دی گیانی سهدان گاوران و دیقه لانکین وان ژێ ستینی، کوشتنا هەر گاورهکی دی کوچکهکی یان حوریهکی ل بهشتی ژ پیشقه وهرگری و ملی ته ب ملی (پنجه مبهری.س.خ) فه بیت، بقی رهنگی ههتا میشکی وی ب تهمامی دشون و پاشی ژ قوناغا ئیکی خلاسديت و دچیتە د قوناغا دووی ژ راهیان و بهرهه فکریتدا.

ئەو كەسەن دەينە ھەلبژارتەن بۆ كرىارەن خۆكوژىيەن، ل سەر كرىار و فەرمانەن تايەت رايەن پىدەينە كرن، بۆ ھوونە ئەوان كەسان دكەنە د ژوورەن تاريقە و فەرمان پىدەينە كرن بۆ ماوئ چەند دەمژميران ل سەر كورسيكى پانەبيت و ب تى ھزر د خۆشيا پىشتى مرنى و ھەشتى و خۆشبيەن ئەويدا بكتە، ئەگەر نەشيا پىگريەن ب وان رينمايان بكتە ژلايەن چاقديريقە دەيتە ناگھدار كرن كو باورەيا وي نەيا موکومە، لەوما تو نەشاي خۆ راگري، ب ئەقى رەنگى دووبارە رايەن پىدەينە كرن و ب تى گۆھداريا سروودين ئاينين زاخ بلندكرنى و وتارين جيهانا دى دگريت، ئەوى كەسى دئىخنە د ئاشوپا ھنديدا كو حورى ل ھەشتى ل ھيقيا وي ب رين.

د شەرى داعشدا ھندەك جارەن چەند كەسان پىكقە خۆ دپەقاند بىدوودلى و بى ھزر بكنە ئەوين خۆ پىقە دپەقین ھەر مووسلمانن و ئەو ژى دىژن (اشھد ان لا الھ الا اللھ و اشھد ان محمدا رسول اللھ) و نقيژان دكەن، پوژيان دگرن، زەكاتى ددەن، دچنە ھەجى، ژ داىك و باين مووسلمان بوويە و ھزار و چوارسەد سالى مووسلمان، بەلئ مېشكى وان وەسان ھاتىيە شوپشتن و تىگھاندن ئەوئ نە ل گەل مەزھەبى وان بيت و نە ل گەل وان بيت؛ گاور و ديقە لانكىن گاورانە، كوشتنا وان ھەلەلەكەن ل دويف ئايەت و فەرمودين (پىغە مەھرى، س.خ). ب رىكا خۆكوژىيەن ب دەھان پىشمەرگە ھاتنە شھيد كرن، ب سەدان خەلكى بىگونە د مزگەفتاندا ل پوژين ئەينى و ل سەر نقيژا ئەينيا ھاتنە كوشتن، خۆكوژ جوداھيى نايخنە د نابقەرا ژن، زارپوك، زەلام، پير و گەنجاندا يا گرنگ ل دەق وان جھجھكرنا فەرمانان و كوشتنا گاور و كەسوكارين وانە.

پلاندانه ری دامهزراندنا دهولتا ئیسلامی ل عیراق و شامی (داعش):

په یوه نډییا داعش و قاعیده:

راپوړتین گوڅارا فورین پولیسی، به حسنی هندنی دکن کو ده سټییکا سه رهلدانا داعش ل گوندی (کفر حمره) ل باکووری باژپری حله ب بوو و تایه کی ریڅخراوا قاعیده ل عیراقی بوو و گروپین جیهادی بوون؛ دبیت (ته بو به کر ته لبه غدادی) بیت^(۱). دهوله تا ئیسلامی په یوه نډییه کا موکوم ل گه ل ریڅخراوا قاعیده هه بوو هه تا شوباتا سال ۲۰۱۴ ټی، پشتی هه فیرکی ل گه ل قاعیده په یدابووی، قاعیده په یوه نډیین خو ژ داعش برین و ب ریڅخراوه کا هوڅانه و هه لگری ناڅوده نگییه کا پیس وکریت دانیاسین^(۲).

ل ۲۱ کانونا دووی ل سال ۲۰۱۴ ټی داعش کاروانه کی دووسه د ئوتومبیلی تاماده کر کو د پرپوون ژ چه کداران و خیزانین وان و چه ک و بارمته یین (رهائین) بیانی ژی ل گه لبوون، ههروه سا سی کوننینه رین پر ژ که رسته یین کیمیاوی ژ ده ست به رهی نوسره ده ریڅخستبوون و به ره ف باژپری ره ققه چوون و داگیرک پاشی وه کو پایته ختی دهوله تا ئیسلامی راگهانند^(۳).

دکیومینتین دیر شپیکل ودانهر ونه خشه کیشی دهوله تا ئیسلامی:

ریڅخستنا کیله کییا داعش دیار دکه ت و دبیزیت ل کانونا دووی یا سال ۲۰۱۴ ټی که سه ک ل (تل ره فعت) ل سووریا هاتییه کوشتن نه و دامه زینه ر و پلاندانه ری دهوله تا ئیسلامی (داعش) بوو. ناقی ته ویی راسته قینه (سه میر عه بد محمه د نه لخلیفاوی) بوو، هه لگری ره گه زناما عیراقی بوو و ناقی نه یینی پیناقدار (حه جی

(۱) د. ماجد نه نوه ر عیشقی، شهری موسل و ره ققه، کوردستان دواي ئوپه پراسیونی مووسل و ره ققه، ناوهندی لیکولینه وهی رووداو ۲۰۱۷، لا ۱۹۳.

(۲) تنضم الدولة الاسلامیة (داعش)، wikipedia.org.

(۳) د. ماجد نه نوه ر، هه ر نه و ژیده ر. لا ۱۹۴.

به کر) بوو، نه مروّقه کی گه لهك به رنیا سبوو و پلا عه قیدی د هه والگیریا (مخابرات) هیزا ته سماییا سه دامیدا هه بوو، ب نهینی کار ل سهر دامه زراندا دهوله تا ئیسلامی دکر، هه چهنده ل بهرچا فنه بوو^(۱). ل ده می پلاندانه ری دهوله تا ئیسلامی هاتییه کوشتن نهینییهك ل دویف خو هیلابوو کو پلانا دامه زراندا دهوله تا ئیسلامی بوو، باده كهك (ملف) بوو هندهك نه خشه و پلانیین ریكخستی ب ده ستنقیسی د ناقدابوون، قوناغ و دیاربوونا داعش تیدا هاتبوونه نقیسن و ژ سیه و ئیک لاپهران پیکدهات.

د به لگه نامه یین هه جی به کریدا بو جارا ئیکدی ده رته نجام و زانیاریین سه رکیشیا دهوله تا ئیسلامی و رولی بهرپرسان د حکوومه تا به ری یا سه دام حسینییدا دیاربوو، ژ هه میان گرنگر چاوانییا دارشتنا پلانا ده ست ب سه رداگرتنا باکووری سووریا بوو، بوویه ریخوشکه ر بو ئه وان گروپیین خو ژ عیراقی بگهیننه سووریا، ریئما و فه رمانیین هه جی به کری گه لهك ب هویری هاتییه جهبجه کرن.

عه قید سه میر مروّقه کی گه لهك زانا، توند و زیره کبوو د کارین لوجستییدا و مروّقه کی نه ته وه یی بوو نهك ئیسلامی، ل ده می (پول برمه ری) ل گولانا سالا ۲۰۰۳ یی له شکه ری عیراقی هه لوه شاندی، وی خو به رزه کر و هه قدیتن ل گه ل (ئه بو موسعه ب زه رقاوی) ل هه ریما ئه نبار ل رۆژئافیی عیراقی ئه نجامدا، د نافه را سالیین ۲۰۰۶ و ۲۰۰۸ نا فیری ژلایی ئه مریکا فه هاته گرتن و زیندان کرن^(۲).

ل زیندانا بوکا و زیندانا ئه بو غریب، ل زیندانا بوکا توره کا په یوه ندیان دامه زراندا ژ ئه فسه ر و بهرپرسیین به ری یین حکوومه تا عیراقی و هه والگیریا به ری یا عیراقی ب تاییه تی ل گه ل ئه فسه ر و ئه فسه ریین هه والگیرییین خه لکی تله عفه ر کو هندهك ژ وان تورکمانیین سوننه مه زهه ب بوون^(۳).

ل سالا ۲۰۱۰ یی هه جی به کر ب هاریکارییا گروپه کی ژ ئه فسه ریین به ری یین هه والگیریا عیراقی رابوون ب دانانا (ئه بو به کر به غدادی) وه کو ئه میر و پاشی

(۱) وثائق دیر شیکل، نکشف التنظیم الهرمی لداعش، www.alhurra.com.

(۲) کریستوف رویتر، وثائق دیر شیکل، www.skaynewsarabia.com.

(۳) وثائق دیر شیکل هجی بکر مهندس داعش لم یعرفه احد، www.sasapost.com.

خهليفه يان سهركيشى فهرميينى دهوله تا ئيسلامى، بهانه يا وان بو دهستنيشانكرنا ئه بو به كر به غدادى نه و بوو كو مرؤقهك زانا و تيگهشتيه و دى رهوشتي ئاينى ب گرؤپى نه وانقه هيتهديتن و دى ل ژير نهفى نافى پتر شين دهوله تا خو دايمه زرinen.

حه جى به كر ل دووماهيا سال 2012 ئى ل گه ل وه فده كى به ره ف سووريا چوو وه لگرى پلانه كا سه يربوو، نه و ژى دهست ب سهرداگرنا پرووبه ره كى مه زن يى نه ردي بوو ل سووريا داكو ژ ويى شه رى دژى عيراقى بكن.

نافىرى خانيه ك ل گوندى (تل په فعهت) ل باكوورى حه له ب گرت، ل نه وى ده فهرى گه له ك گه نج بو كارى و خواندنى ل سالىن هه شتيان به ره ف سعودى چوو بوون، ل ده مى زقپينى گه له ك ژ وان گه نجان هزرين توندره وه ه لگرتبوون و ل گه ل خو ئينابوون، ب پىكا حه جى به كرى نه و گوند بوو كه له كا موكوم بو دهوله تا ئيسلامى و حه جى به كرى گرانييا خو ئيخسته سه ر گه نجين نوى گه شتيين ژيى وان د ناقبه را 10 هه تا 20 سالىدا، ل حه له ب ب سه دان چه كدارين ئيسلامى هه بوون. ئيكه م پلانا حه جى به كرى به لافكرنا توندوتىژى وترسى بوو د نا ف خه لكيدا⁽¹⁾.

بزاقين جه به كرن پلانى:

ل سال 2013 ئى حه جى به كرى ل هنده ك باژپرين سووريا وه كى په ققه و حه له ب نفيسينگهين بانگخوازيى فه كرن و به رده وام دگوت: نه م هه مى براينه. ل ده ستپيكن باسى دامه زاندا دهوله تا ئيسلامى نه دكر، پىك نه دا چه كدارين عيراقى بچنه سووريا و چه كدارين سوورى ژى گه له ك وه رنه گرتن، جه ختيا خو ئيخسته سه ر هه لپزارتا هه مى چه كدارين توندره وپن بيانى وه كى (سعودى وتونسى) نه وپن خواندا خو ل نه وروپا هيلين و هاتينه سووريا بو شه رى و هه مى نه د شاره زابوون، هه روه سا چه كدارين (چيچانى و ئوزباكى) بين شاره زاييه كا باش د شه راندا هه ي ل ژير فه رمانده يا عيراقيدا كو مكرن، ل دووماهيا سال 2012 ئى سه ر بازگه بو وان

(1) وئاق دىر شيبكل، هه ر نه و ژيدهر.

مرنا رهش

چه كداران ل هندهك جهان فه كرن و ل دهسټپيكي كه سي نه دزاني ئه و سه ر ب كي فه نه، ئه و سه ر بازگه گه لهك ري كخسټييون و ئه و چه كدار تي دابوون ئه وي ن ژ وهلاټين بياني دهاتن و نه دبوو كه س ژ وان ل گه ل رۆژنامه فانان بئاخفيت و ديسان كي م چه كدارين ژ عيراقى دهاتن ل ئه وان سه ر بازگهان هه بوون⁽¹⁾.

كوشتنا حه جي به كر:

ل كانونا دوويي ل سال 2014ي شهركه ران هيرشكره سه ر (تل ره فعهت) و پشتي شهركي گران ل نيغه كا گوندي كه فته دهسټين هيرشكه ران، عه قيد سه مير ل لايي دي كه فته د دهسټين هيرشكه راندا، حه جي به كرى خو د خانیه كيغه فه شارت، جيرانه كي وي شهرفان ناگهداركرن كه سه كي سه ر ب دهوله تا ئيسلاميغه د فلان خانيدايه، ب ئه في رهنگي بابي روحيي دهوله تا ئيسلامي ل سه ر دهسټي سه ركرده كي ب ناقى (عه بدول مه لك حه دبه) و زهلامين وي هاته كوشتن، پشتي كوشتي خانىي ژي پشكين كر. گه لهك لاپټوپ، كومپيوتهر، پاسه پورت، تيله فون و جيهازين (GPS) و دكيومينت تي دا دي تن، عه قيد هاته كوشتن و هه فزينا وي هاته گرتن و ب ناقبه ندي و داخوازييا ئه نقه ره هاته گوهوړين ب گرتين دهوله تا ئيسلامي ننه ژاد تورك⁽²⁾.

(1) وئاق دير شيبكل، ژي دهري به ري

(2) وئاق دير شيبكل، هه ر ئه و ژي ده ر

پراگھاندنا داعش:

داعش د چہند قوناغہکاندا سہرکہقتیبہ، پشتی پیکتینان و دامہزراندنا کومہلا (توحید و جہاد) ب سہروکایہتیا (ئہبو موسعہب ئہلزہرقاوی) ل سالآ ۲۰۰۳ی بیہبعہت دا سہروکتی پیکخراوا قاعیدہ (ئوسامہ بن لادن) و ب ئہفتی چہندی پیکخراوا قاعیدہ ھہبوونا خو ل وھلاتی دوو پرووباران پھیداکر، چالاکیین خو بہرہفرہتر لیکن ھہتا بوویہ بھیزترین پیکخراو د گورہپانا عیراقتیدا، گہلہک ئہرد ب دہستخوؤفہ ئینا، ل سالآ ۲۰۰۶ی زہرقاوی د گرہکا قیدیوییدا پراگھاند وان جقاتا پراویژکارییا مجاھدان ب سہروکایہتیا (عہبدولا رھشید ئہلبہغدادی) پیکتینایہ. پشتی کوشتنا زہرقاوی د ھہمان ھہیقیدا (ئہبی ھہمزہ مھاجر) بوو سہروکتی پیکخراوی.

ل ۱۹ی نیسانا سالآ ۲۰۱۰ی، ھیزین ئہمریکا و عیراقتی (ئہبی عومہر ئہلبہغدادی و ئہبی ھہمزہ مھاجر) ژی کوشتن، پشتی دہ پروژان ژ کوشتنا وان، جقاتا پراویژکارییا دہولہتی (ئہبو بھکر بھغدادی) بو سہروکایہتیا پیکخراوی دہستیشانکر و(ناصر دین اللہ سلیمان) ب وھزیری جھنگی ھاتھہلبزارتن.

ل ریکھفتی ۹ی نیسانا سالآ ۲۰۱۱ی، گرہکا دھنگیا (ئہبو بھکر بھغدادی) ھاتھہبھلافکر و تیدا پراگھاند کو وھلاتی سووریا دریژہپیدہرا دہولہتا ئیسلامیہ ل عیراقتی و ھہردوو ناقتین (بہرہیی نوسرہ و دہولہتا ئیسلامی ل عیراقتی) ھاتنہ ھہلوہشاندن ول جھتی وان^(۱)،

(دہولہتا ئیسلامی ل عیراقتی و شامی) ھاتھہپراگھاندن. بھلی بہرہیی نوسرہ پازینہبوو خو ب ھہلوہشینیت و بچیتہ د ناف قہوارہیہکی دیدا^(۲).

ل ۲۰۱۴/۶/۲۹ ئہبو مھمہد ئہلحہدنانی، پھیمان (بیعہ) بو خیلافہتا ئیسلامی و ئہبو بھکر بھغدادی پراگھاند و ناقتی (الدولہ الاسلامیہ فی العراق و شام) ھہلوہشانند و ب تنی ناقتی دہولہتا ئیسلامی(الدولہ الاسلامیہ) ھیللا^(۳).

(۱) www.nahar.com

(۲) www.nahar.com

(۳) عہلی ئورہماری، ژیدہری بہری، لا، ۴۴.

سیگوشا ئیران، سووریا و عیراقی، هه فکاری و هه قبه ندییا وان ب تنی بو هندی بوو داکو پژیما ته سهدی ژ نافی نه چیت، ژ بهرکو به عسی و داعشان پیکفه دهوله تا خیلافه تی پراگهاندبوو، ژ بهر کهفتنا پژیما سووریا واته ب دووماهی هاتنا پژیما به عسی و ژلایه کی دیقه ئیران و مالکی دی وهلاته کئی شیعی ژده سته دن^(١).

جقاتا راپوژکارییا داعش:

ئه بو به کر به غدادی جقاتا راپوژکارییا پیکه ستنی بریقه دبر و ئه و گرنگترین ده زگهی پیکه ستنی بوو، سه ره پای جقاتی پشتی زه رقاوی و عومه ر به غدادی و هه تا گهشتیه ئه بو به کر به غدادی پیشقه چوون بخوڤه دیتن.

ئه بو به کر به غدادی دوو جیگر هه بوون (ئه بو مووسلم تورکمانی) ل عیراقی و (ئه بو عه لی ئه نباری) ل سووریا و (١٢) دادوه رین نافخوویی ل عیراق و سووریا و چه ندین ده سته هه بون، وه کی (ده سته یا ماددی، ده سته یا سه رکیشیی، ده سته یا کاروبارین له شکه ری، ده سته یا یاسایی، ده سته یا هاریکاریان، ده سته یا ئاسایشی و ده سته یا پراگهاندنی) داعش هه ر ژ دامه زراندنی ژ هه می پیکه خراوین دین تیرۆستی پتر گرنگی ب تورا ئه نته رنیت و پراگهاندنی ددا. هه روه سان گرنگییه کا مه زن ددا ریک و شیواژین په یوه ندیان (اتصالات) و گه اندنا نامین خو یین سیاسی و به لافکرنا ئایدیۆلۆژیا سه له فییا جیهادی و تیگهی (جیهادا ئه لکترۆنی) ئیک ژ پیگه یین وان یین سه ره کی بوو و دیارترین ده زگهی وان ده زگهی فرقانه، د راپۆرتیه کا ساندی تاینزدا هاتییه، پینج گه نجین پورتگالی فلمین سیداره دانان بو داعش وینه و مونتاژ دکهن^(٢).

(١) نادر دوغاتی، ژیده ری به ری، ٢٧.

(٢) تنظیم الدولة الاسلامیه، wikipedia.org.

سه‌رکرده و پایه‌دارین خیلافه‌ت:

ل ۲۰۱۴/۶/۲۹ ریکخراوا داعش ئەبو به‌کر به‌غدادی ب خەلیفی مووسلمانان داناسین و ناقتی خیلافه‌تا خو کره (دهوله‌تا ئیسلامی ل عیراق و شام) پاشی ناقتی وی گوهوری بو (دهوله‌تا ئیسلامی)، لی سه‌ره‌رای ناقتی نوی هه‌ر ب داعش دهاته‌نیاسین^(۱).

دیارتیرین سه‌رکرده و فه‌رمانده‌یین دهوله‌تا ئیسلامی ئەقتین ل خوارینه، هه‌ر چه‌نده گه‌له‌ک به‌رپرِس و سه‌رکردین وان هه‌لگرین ناسناقتین ساخته‌نه:

ئەبو به‌کر به‌غدادی، ناقتی دروست (ئیه‌راهیم عه‌واد ئەله‌دیری) سه‌روکتی ریکخراوا داعش.

ئەبو عه‌لا ئەله‌فری، ناقتی دروست (عه‌بدولره‌حمان مسته‌فا) جیگری ئەبو به‌کر به‌غدادییه.

ئەبو عه‌لی ئەله‌نباری، چاقدیری سیاسی ل سه‌ر جقاتین ناخوئی.

ئەبو سلیمان ناسر، ناقتی دروست (نه‌عمان سه‌لمان مه‌نسور زوبه‌یدی) سه‌روکتی جقاتی و فه‌رماندی له‌شکه‌رییی داعش.

ئەبو محمه‌د عه‌دنانی، ناقتی دروست (ته‌ا سو‌بحی فه‌لاح) هه‌لگری په‌گه‌زناما سو‌رییه و به‌رپرستی پراگهاندا ریکخراوئییه^(۲).

ئەبو عومه‌ر شیشانی، ناقتی دروست (ترخان باتیرشفیلی جورجی) یه‌ و به‌رپرستی چه‌کداریین بیانیه‌ و ئەوین ب په‌گه‌ز نه‌ عه‌ره‌ب.

ئەبو وهیب، ناقتی وی (شاکر وهیب فه‌داوی دلیمی) یه‌ و فه‌رماندی پاریزگه‌ا ئەنباره.

حسین بلال بو‌سنیش بو‌سنی، فه‌رمانده‌یه‌کی دیاریبوو د ناقتی داعشدا.

تارق بن تاهر بن فالح ئەله‌وونی حه‌رزنی، ئەمیر و به‌ره‌ه‌فکه‌ری خو‌کوژییه ل گه‌له‌ک ده‌قه‌ریین جیهانی.

ئەبو مووسلم ئەلتورکی، ناقتی وی (فازل حیالی) یه‌ ئەفسه‌ره‌کتی له‌شکه‌ری عیراقتی

(۱) عه‌لی باپیر، ژیده‌ری به‌ری، لا ۳۳.

(۲) سو‌رییه نیوز، ابرز قاده‌ تنضم داعش، alsumaria.tv، ۲۰۱۵/۵/۱۶.

یئ بهرئ بوو. جیگری سهرۆکئ ریکخراوئ یه.

ئه بو عهدوره حمان بیلای، نافئ دروست (عهدنان ئیسماعیل نهجم) ئه فسهرئ له شکهرئ بهرئ یئ عیراقئ بوو، بهرپرسی گشتیی له شکهرئ ریکخراوئیه.

ئه بو حارس، نافئ دروست (بشار ئیسماعیل گه رگه ری) یه خه لکئ مووسل بوو، سه روکئ گشتیی جفاتا له شکه رییه.

ئه بو قاسم، نافئ دروست (عه بدولا ئه حمه د مه شهه دانی) بهرپرسی وه رگرتنا چه کدارانه و ناماده کهرئ خو کوژانه.

ئه بو هاجر عه سافی، نافئ دروست (محمه د حه مید دلیمی) ریکخه رئ (منسق) گشتیی ریکخراوئیه.

ئه بو سه لاح، نافئ دروست (موه فق مسته فا که رموشی) بهرپرسی دارایی ریکخراوئیه.

ئه بو عه لی تورکمانی، نافئ دروست (عه بدولواحد خزهر ئه حمه د) بهرپرسی (ئه منی) یئ ریکخراوئیه^(١).

ئه بو محمه مه د، نافئ دروست (به شار ئیسماعیل حه مدانی) بهرپرسی باده کا زیندانیانه.

ئه بو عه بدولقادرنافئ دروست (شه وکته حازم فه رحان) ه، بهرپرسی گشتیی ئیدارا ریکخراوئیه.

ئه بو کیفاح، نافئ وی (خهیری عه بد حه مود ته یاوی) یه، بهرپرسی مینرئژ کرنییه ل ریکخراوئ.

ئه بو سه جا، نافئ دروست (عه وف عه بدوره حمان عه فه وی) یه، بهرپرسی کاروبارین جفاکیی ریکخراوئیه.

ئه بو شه یما، نافئ دروست (فارس پیاز نعیمی) یه، بهرپرسی کوگه پئ چه کییه.

ئه بو مه یسه ره، نافئ دروست (ئه حمه د عه بدولقادر جه زاع) ه، بهرپرسی ریکخراوئ بوو ل به غدا.

(١) سومریه نیوز، ابز قاده تنضیم داعش، alsumarيا.tv، ٢٠١٥/٥/١٦.

ئەبو فاتیمە ئەلجبوری، نافئی دروست (نعمه عبدالمناف جبوری) بەرپرسی
پێکخراوی بوو ل کەرکوک.

ئەبو نەبیل، نافئی دروست (ویسام عەبد ئەلزوبەیدی)یە، بەرپرسی پێکخراوی
بوو ل سەلاحەددین^(۱).

زەرقاوی کییە؟

ئەبو موسەب زەرقاوی، ل سالا ۱۹۹۴ی ژ ئەفغانستان فەگەرپا ئوردن و
پێکخستنا (بیە الامام) دامەزراند، پاشی هاتەگرتن ژلایئ حکومەتا ئوردنیقە و
ب ۱۵ سالان زیندانکرن هاتەسزادان، ل سالا ۱۹۹۹ی ب لیبۆرینەکا گشتی هاتەنازادکرن
و دووبارە فەگەرپا ئەفغانستانی و پۆلەکی مەزن د دروستکرنا پێکخستنا (توحید
و جهاد) دا گیرا و بارەگایەک بۆ کۆمەلا خو ل باژیرئ (هیرات) دامەزراند، زۆربەیا
چە کردارین ئەفئ پێکخستنی ئوردنی و فەلستینی بوون و تۆرەکا پەیوەندیان ل
گەل پێکخستنا (جند ئەلئیسلام) و (ئەنساڕ ئەلئیسلام) یا سەر ب مەلا کرێکارقە
ل کوردستانی گریدا، پاشی پێکخراوا قاعیدە فەگۆهاستە عیراقی و نیزیکی (۶۰۰)
چە کردارین خو یین عەرەب رەوانەکرن و پەیوەندی ب پێکخستنا (ئەنساڕ ئەلئیسلام)
کرن، ژلایەکی دیقە چەندیان شانە ل وەلاتین ئەلمانیا، ئیتالیا، بەریتانیا، فرەنسا،
ئیسپانیا، پووسیا، مەغرب، لبنان و گەلەک وەلاتین دیرئ دامەزراندن، ب پێکا وان
ب سەدان مووسلمان گەشتنە پێکخراوی و بوونە چە کردارین ئەفئ پێکخراوی^(۲).

چە کردارین ئەنساڕ ئەلئیسلام هەمان جلکین عەرەیین ئەفغانیین قاعیدە ل
بەربوون کو پێکھاتبوون ژ شەلوال، کراسەکی درێژ و کولاقەکی ئەفغانی ل سەری
بوو و هەر زوی ئەو چە کردار ل گەل^(۳) پارتین کوردی ب شەرەاتن ب تاییەتی ل
گەل ئیکەتی نیشتمانی کوردستان و کوشتارەکا مەزن ل گەل هۆزا حەمەی ئەنجامدا

(۱) سومریە نیوز، ابرز قاده تنظیم داعش، alsumaria.tv، ۲۰۱۵/۵/۱۶.

(۲) عەلی مستەفا ئورەماری، ژێدەرئ بەرئ، لا ۳۵ و ۳۶.

(۳) هاورئ باخەوان، کوردستان و پووست - داعش، ناوەندی لیکولینەوهی روداو، کومەلیک لیکولینقان،
چاپخانە کوردستان - سلیمانی، چاپی یەکەم ۲۰۱۶، لا ۲۶ و ۲۷.

و (موشیری حاجی موشیر) تیرۆرکر کو ئەندامی سەرکردایەتیا ئیکەتی بوو^(١).

ئەنسار پۆڭ بۆ پۆڭی ل دەقەرا هەورامان بەیژ کەفتن و هەمی دەقەر ئیخستە د ژیر دەستەلاتا خۆفە و یاسایین شەریعەتی ئیسلامی لئ سەپاندن، مۆزیک و وینە هەلاویستن و قەدەغە کرن، چوونا کچان بۆ قوتابخانی قەدەغە کرن، درێژکرنا پیهان ل سەر زەلامان سەپاند، هەروەسان چوونا سەر مەزارگهان قەدەغە کر و ئەو مەزارگە تیکدان ب تاییەتی ئەوین نەقشە بەندیان، راگهان ئەوان باوەری ب بزاقین نەتەوایی و دروشمین نەتەوایی نینە ژبلی ئیسلامی، یاسا و دروشمین وان سەدا سەد ل گەل یاسا و دروشمین داعش ئیکدگرتن. گوهرپین و سەرپینا تەرمین کەسین سەر ب ئیکەتی ل گوندی هۆزا حەمەی هەمان شیوازی (وهابیین سعودی) بوو ل دەستپیکا چەرخی بیستی و نۆکە ژی داعش وی دکەت و هەر ئەوان سروودا دبێژیت ئەوین ئەنسار ئەلئیسلام دگۆتن، واتە ئەنسار ئەلئیسلام و داعش هەر ئیکن^(٢).

ب بهانهیا هندی ئەنساران پەيوەندی ل گەل قاعیدە هەیه و هەروەسا هەبوونا کارگها چەکی یا سەردەم بەعسییان ل هەورامان ئەمریکا ل ٢٣ی ئادارا سالاً ٢٠٠٣ی بریککا مووشەکان ژ دەریایا سوور هیرشکرە سەر ئەنسار ئەلئیسلام، ئیکەتی ژی هیرشکرە سەر و (٥٧) چەکدارین ئەنساران کوشتن، ئەنساران دەقەرا هەورامان چۆلکر و چوونە ئیرانی و هەندەکژی پەقینە باژپین کوردستان و خۆ حەشاردان، عەرەیین ئەفغانی و ئەفسەرین هەوالگیرین عیراقی چوونە ئیرانی و ژ ویری پەيوەندی ب زەرقاوی کر و وان ئەفسەران پۆلەکی مەزن دیت د قەگواستنا ئەنسارین کورد بۆ ناف ئەنسارین بەعی^(٣).

ئەبو موسەب زەرقاوی ل سالاً ٢٠٠٤ی ریکخراوەک ل ژیر ناف و نیشانین (توحید و جهاد) دامەزراند، ئەبو موسەبی پەیماننامە (بەیعەت) دا ئوسامە ئیبن لادن ووناقی خۆ گوهوری بۆ (قاعده الجهاد فی بلاد الرافدين) کو مەبەستا وان

(١) هاورى باخهوان، کوردستان وپوست - داعش، ناوەندی لیکولینەوهی روداو، کومەلیک لیکولینقان، چاپخانەى کوردستان - سلیمانی، چاپی یەکەم ٢٠١٦، ل ٢٦ و ٢٧.

(٢) هاورى باخهوان، ژیدەرئى بەرئى، ل ٢٦.

(٣) هاورى باخهوان، هەر ئەو ژیدەر، ل ٢٧.

شەربوو دژى هیزین ئەمریکا و هەڤه‌یه‌مانان و هەر ژۆبۆ هندی دروستبوو^(١). ل ساڵا ٢٠٠٤ی سەری بارتەکی ئەمریکی ب ناڤی (یوجین ئارمستریخ) بری، پشتی ئەڤی بوویەری ناسناڤی (شیخ الذباحین) ب زەرڤاوی هاتەبەخشین^(٢).

ل رێکەفتی ٢٠١٠/٤/١٩ (ئەبو عومەر بەغدادی و ئەبو حەمزە مهاجر) ب هێرشەکا فرۆکین ئەمریکی د خانیه‌کیدا ل دەڤه‌را (سەرسار ئرثار) ل عێراقی هاتە کوشتن^(٣).

ئارمانجا سەرەکییا داعش دامەزراندنا خیلافەتا ئیسلامیوو ل وان دەڤه‌رین پڕانییا وان سوننه ل عێراقی، پشتی وان پشکداری د شەری سووریدا کری، ئارمانجین وان بەره‌فره‌بوون و پڕانییا دەڤه‌رین سنووری ل سووریا بخۆڤه‌گرتن، ل رۆژا ٢٩ی خزیرانا ساڵا ٢٠١٤ی خیلافەتا دەوله‌تا خو ڤاڤه‌اند و (ئەبو بەکر بەغدادی) ب ئەمیری باوەرداران (امیر المؤمنین) هاتەنیاسین و ناسناڤی خەلیفه بو هاتەدان^(٤)، ئاخفتنکەرێ دەوله‌تا ئیسلامی (ئەبو محمەد عەدنانی) ڤاڤه‌اند ناڤی دەوله‌تا ئیسلامی ل عێراق و شامی هاتەلوەشاندن و چه‌کداریین وی کێلکین سنووری ڤاکرن بوو (دەوله‌تا ئیسلامی)^(٥).

ئەبو بەکر بەغدادی کییه؟

ئێبراهیم عەواد ئێبراهیم بەدری، ل ساڵا ١٩٧١ی ل باژیری سامه‌را ژدایکبوویە، هەلگری گەلەک ناڤ و ناسناڤایه‌ وه‌کی (عەلی بەدری سامه‌رائی، ئەبو دوعا، دکتۆر ئێبراهیم، ئەلکەرار و ئەبو بەکر بەغدادی). دەرچوووی زانکویا ئیسلامییه ل بەغدا، باوەرناما بەکالۆریۆس، ماستەر و دکتۆرا ل بەغدا بدەستڤه‌ ئینایه، کاری ماموستایه‌تییا زانکویی کریه و ل گەل هندی بانگخواز بوویه، ژ مالباته‌کا سەله‌فی وتەکفیری بوو و ل سەر ئەڤی بنه‌مایی پەروەردەبوویه، بابی وی شیخ عەواد ئیک ژ ریه‌سپین

(١) عەلی باپیر، ژێدەری بەری، لا ٣١.

(٢) عەلی مسته‌فا، هەر ئەو ژێدەر، لا ٣٦.

(٣) عەلی باپیر، هەر ئەو ژێدەر، لا ٣٢.

(٤) القیاده و المناصب، wikipedia.org.

(٥) عەلی مسته‌فا، ژێدەری بەری، لا ٤٤.

هۆزا به دریه بوو، ل ئه ووی ده قهری چالاکیین خو ب لایهنی بانگخوایی و پهروهردی دهستیپکرن، پاشی چوویه لایهنی جیهادی، وه کو جه مسهره کی سه له فی و جیهادی هاته پيش و جهین وانه بیژیی ل دیاله وسامه را هه بوون، ئیکه مین چالاکی ژ مزگه فتا (ئیمام نه حمه د بن حنبل) دهستیپکریه، شیا شاننه کا بچووک یا چه کداران دامه زرینیت و هنده ک کریارین تیرۆری نه نجمبدهت و پشکداری د شه ری جاده و کولاناندا کر، پاشی ئیکه م ریخستن ل ژیر ناقتی (جیش اهل السوننه و الجماعه) ب هاریکارییا که سایه تیین وه کی خو خودان هزر، بیر، پرۆگرام و نارمانج پیکتینا، چالاکیین خو ل به غدا، سامه را و دیاله دکرن، پاشی په یوهندی ب ریخراوا جقاتا راویژکارییا موجهدا کر و ده ست ب دامه زراندنا ده زگهین شه ری د جقاتیدا کر ههروه سا پلا نه ندام د جقاتا راویژکارییدا بو هاته دان هه تا دهوله تا عیراقا ئیسلامی هاتییه راگهاندن^(١).

ئه بو به کر به غدادی په یوهندییه کا موکم ل گه ل ئه بو عومه ر به غدادی هه بوو، به ری بهیته کوشتن وی داخو از کربوو ئه بو به کر به غدادی ل جهی وی بیته سه روکتی دهوله تا ئیسلامی ل عیراقتی، ده می ئه ف چه نده چییوو ل ٦ ی ئه یارا سال ٢٠١٠ تی ئه بو به کر به غدادی هاته دانان وه کو ئه میری دهوله تا ئیسلامی ل عیراقتی^(٢).

پشتی زنجیره کا چالاکییان وه زاره تا ده رفه یا ئه مریکا ل ٤ ی ئوکتۆبه را سال ٢٠١١ تی راگهاند ئه بو به کر به غدادی تیرۆرسته کی جیهانییه و خه لاتی ١٠ ملیون دولاران راگهاند بو ئه وی که سی زانیارییان ل سه ر بدهت و بهیته گرتن یان کوشتن^(٣).

کهنگی داعش دیار بوو؟

دهوله تا ئیسلامی ل عیراقتی ل ١٥ ی چریا ئیکتی یا سال ٢٠٠٦ تی ژ نهجامی کۆمبونا چه ند گروپین چه کدار د په یماننا ب ناقتی (په یمانا موتیبین) دا هاته دامه زراندن و ئه بو عومه ر به غدادی بوو سه روک، پشتی هنگی گه له ک کریارین جو ری ل عیراقتی هاته کرون و ئه وان به رپرسیاره تی هه لگرت، پشتی کوشتنا (ئه بو عومه ر

(١) ابو بکر بغدادی، www.bbc.com.

(٢) ابو بکر بغدادی، www.bbc.com.

(٣) دیر شبیکل، هه ر ئه و ژیدهر.

ئەلبەغدادی) ل رۆژا دووشەمبووی ۲۰۱۰/۴/۱۹ ئەبو بەکر بەغدادی بوو سەرۆکی
وێ ریکخراوی^(۱).

داعش ل عێراقی کۆنترۆل ل سەر پرووبەرەکی دەستنیشانگری و بەره فرە ژ
پاریزگهین عێراقی کر و هیرشین ئەوان هەمی ئەردی عێراقی بخۆقه گرت و
هەر شەش پاریزگهین سوننه یان و ئەو دەقەرا دەهاتە نیاسین ب سینگوشا سوننی
مەلبەندی هەبوونا دەولەتا ئیسلامی بوو، هەرۆهسان ل سووریا ژی دەولەتا
ئیسلامی ل پاریزگهین (رەققە، حەلب، گوند و وارین لازقیه، دیمەشق، دیرەزۆر،
حومس، حەما، حەسەکە و ئەدلب) کۆنترۆلکرن و سەنتەری سەرەکیی ریکخراوی
ل پاریزگهیا رەققە بوو^(۲).

(۱) قصی طارق، داعش، الطبعة الاولى، مطبعة لیث فیصل - بغداد ۲۰۱۴، لا ۲۲.

(۲) الاراضی المحتلة، wikipedia.org.

بیروباوهر و ئایدیۆلۆژییا داعش:

زانباری و گوئن و دیتننن هه مه جوړ ل سهر پیناسا دهوله تا ئیسلامی ل عیراقی و شام(داعش) و دیسان ده رباره ی ژیده ریډن داراییڼ وی و نهینیا به لاقبونا بله ز و دراماتیکی هه نه، هه تا نوکه چ زانباریڼ به رده ست و هویریڼ ل سهر ئه فنی چهندی نینن^(۱).

ژلایڼ هزری و ئایدیۆلۆژیقه داعش ریڅخسته که سه له فی جیهادی ئاینیه، هه لگرا هزرا هسکباوهره و هاندانا توندوتیژیی ب نافئ ئایینی دکه ت و ئه و که سین ل دویف وان نه چن؛ ب گاور و سه رداچووی ده ژمیرن^(۲).

ریڅخراوا دهوله تا ئیسلامی، ریڅخراوه که چه کدارییه و هزریڼ سه له فی جیهادی په پیره و دکه ت، ئه وان دقیا خیلافه تا ئیسلامی دووباره فه گه ریڼ و شه ریعه تی ئیسلامی ب چه سپین، هه ژموون و به لاقبونا وی ل عیراق و سووریا بو، دیسان ل هنده ک وه لاتین دیتژی هه نه، وه کی (باشووری یه من، لیبیا، سینا، ئه زواد، سوّمال، باکووری پوژه لاتن نیجیریا و پاکستان)^(۳).

دهوله تا ئیسلامی دهیته هژمارتن ریڅخراوه که تیکوشینی (جهادی) و خه لکه کی هه مه جوړ و هه لگریڼ په گه زنامین هه مه جوړ د ناف ئه فنی ریڅخراویدا هه نه و شه ری پوژما سووریا دکه ن، هه روه سان شه پ دژی هه فه یمانان دکر، ل ده ستیڅکی ئه فنی ریڅخراوی ده ست ب سهر باژپرکی فه للوجه دا گرت ل پوژتاقای عیراقی^(۴).

ل دویف دیتن و تیگه شتننا داعش، راگه اندانا خیلافه تی سیگوچکه یا باوه ریڼ (ایمان) دقیت سی ئه رکان بجهینیت داکو ئیسلام تمام بیت، ئه وژی خیلافه تا ئیسلامی، کوچه ری و تیکوشین (الخلافة الاسلامیه، الهجره و الجهاد) له وما فه رمان ب لایه نگر و چه کداریڼ خو کر ژ وه لاتین خو کوچه که ن بو ئه ردی خیلافه تی و تیکوشینی (جهاد) دژی گاوران بو کومه لگه خودان باوه ران بکه ن ژ بو ئا فاکرنا دهوله تا ئیسلامی و ژ پتر ژ (۸۰) وه لاتان چه کدار بو تیکوشینی به ره ف عیراق و سووریا هاتن^(۵).

(۱) عادل الجبوري. من هم اراهبیوا داعش ومن یدعمهم) ۲۴۱۶۱۲۰۱۴ burathnews.com .

(۲) wikipedia.org. المعتقدات والایدولوجیه،

(۳) تنظيم الدولة الاسلامیه(داعش)،. wikipedia.org.

(۴) www.annahar.com .

(۵) عه لی ئوره ماری، ژیده ری به ری، لا، ۴۴.

چه كی داعش:

دهوله تا ئیسلامی ل عیراق و شامی گه لهك تانك و زریپوش و کاتیوشین جورئی (گراد بی ئیم ۲۱ و ۱۲۲ ملم) هه بوون و ئۆتۆمبیلین زریپوشکری و دژه گولله و (RBG) د هیرشاندا بکاردئینان، توپین هاون (۸۱ و ۸۲ و ۱۲۰ ملم) و توپین مه زن و دویر هاقیژ و گرا دین (راجمه) بین بیست و چل گولله یی هه بوون، ههروه سان دۆشکین ئیکلوولی و دوولوولی (۱۴،۵ و ۱۲،۵) ملم و بیکه یسی، نیشانشکین (قه ناس) و کلاشینکوفین روسی، بولگاری، چینی، ههنگاری و گه لهك جورین دیت هه بوون، داعش د شییا (۲۵۰،۰۰۰) که سان چه کدار بکه ت^(۱).

مالا دراقتی (بیت المال):

د سیسته می حوکومرانییا ئیسلامی و د فهقی ئیسلامیدا (بیت المال) جهی وه زاره تا دارایی دگرت، (بیت المال) یا داعش ژلایئ ئەبو سفیان ئەلتکریتی^(۲) قه دهاته بریقه برن^(۳).

داعش زهنگینترین پیکخراو و بزاقا تیرۆستییا ئیسلامیه و گه لهك ژ پیکخراو قاعیده زهنگینتره و هه ر ل سه رده می زه رقاوی شیاوو تۆره کا هاریکاری و پشته فانیان دامه زرنیت^(۴). پاشی داعش گرنگییه کا مه زن ب ژیده ریئ دراقتی دا داکو به رده و امیی بدته کریاریئ خو یین تیرۆستی و خو ل سه ر ئاقابکه ت، داعش زهنگینترین پیکخراو تیرۆستییه ل جیهانی^(۵).

(۱) تسلیح داعش، wikipedia.org

(۲) محمد کمال ئەلتکریتی یی به رنیاس ب ئەبو سفیان ئەلتکریتی به رپرسی دارای (بیت المال) یئ داعش، ل نافه راستا هه یشا ۱۱ سا ۲۰۱۴ ل بیجی هاتیه کوشتن. ژیده ر، www.Alsumaraia.

(۳) علی ئوره ماری، ژیده ری به ری، لا ۴۶.

(۴) بیت المال، wikipedia.org

(۵) علی ئوره ماری، هه ر ئەو ژیده ر، لا ۲۶.

ژېدهر و داهاتېن داراييېن داعش:

کومه لا کارې دارايي (Financial Action Task Force) کو ده زگهه کې نيښته وه ييه و بهرسينگ گرا شويشتنا درافييه (غسل الاموال) و ئه و هاريکاريېن دهينه پيشکيشکرن بو پڼکخراوېن توندهاژو، گوټ: دهوله تا ئيسلامي پېنج ژېدهريېن دارايي هه نه هاريکارييا وان دکهن د کريارېن تيروړستيدا. کومه لا کارې دارايي پشتبهستن ل سهر وان فه کوليان کر ئه وېن ل سال ۲۰۱۵ ټي هاتينه کرن ل سهر هاريکاريېن داراييېن داعش و ئه و ژېدهر ژي ته ټين ل خوارينه:

- ژېدهريېن دارايي، دهست ب سهر داگرتنا بانکان، يه ده گين پترو ل و گازي، سه پاندنا باجي، دزينا که لويه لېن شينواري ژ ئه وان ده فه ريېن کونترولي ل سهر دکهن و دئخنه ژير دهستي خو.
- ره فاندنا مرو فان و بهردانا وان ب کوژمه کي پاره ي.
- هاريکاريېن ژلايې پڼکخراوېن نه قازانجدهر بو دهينه پيشکيشکرن.
- پالپشتيا بياني ب پيشکيشکرنا که لويه لان بو چه کداريېن داعش.
- بدهستفه ئينانا دراقي بريکا تورين په يوه نديين نوي و پيشکهفتي^(۱).

داعش ل باژيري مووسل باج ل سهر هه مي که سان سه پاندبوو، ههر ژ فروشياري زهره واتي و هه تا دگه يته مه زنترين کومپاني، داهاتي هه يقانه يي داعش دگه شته^(۸) مليون دولاران و ب ئه في رهنغي داهات ژ باژيري تکريت ژي بدهست وان دکهفت^(۲).

ل ۲۰۱۴/۱۰/۲۱ نفيسينگها (ئاي ئيچ ئيس) يا ئه مريکي، به رهه مئينا نه فتا داعش سالانه ب (۸۰۰) مليون دولاران خه ملاند کو روژانه داهاتي وان دوومليون دولار بوون، ههروه سا دبيژيت ئه و بيرين داعش کونتروليکرين روژانه ۳۵۰ هه زار بهرميلان به رهه مدئين، به لي داعش روژانه (۵۰ — ۶۰) هه زار بهرميلان ژ وان بيران به رهه مدئينيت^(۳).

(۱) مصادر تمويل داعش، wikipedia.org.

(۲) عه لي نوره ماري، ژېدهري بهري، لا ۵۲.

(۳) عه لي نوره ماري، ههر ئه و ژېدهر، لا ۶۱.

رۆژناما نیویۆرک تائمز یا بریتانی نقیسییه: بازرگانیکرن ب مروّقان ئیک ژ گرنگترین ژیدهرین دارایین دهوله تا ئیسلامیه^(۱).

رۆژناما دهیلی مهیل یا بریتانی راپۆرتەك به لافکر وتیدا گوت: داعش پیستین تاوانان ئەنجامدەت ب هاریکاریا نوژدارین بیانی ئەندامین لەشی کوشتیان دفرۆشنه مافیایین جیهانی و بازرگانی ب ئەندامین لەشی مروّقان دکەت^(۲). ریچارد دیرلوقا، ریفه بهری دهزگهی هه والگیریا دهرفه یا بریتانی (ام ای ۶) گوت: چ گومان ل سەر ئه وی چەندی نین پشته فانی مەزن بو داعش ژلای خۆبه خشی سعوودی دهینه کرن، ریکخستیا دایک یا داعش ب پشته فانی سعوودی هاتبوو دامه زراندن و خه رجیین وی ژلای سعوودی هه دهاتنه مه زاختن^(۳).

داعش (۴۰۰) دۆلار وه کو موچه ددانه چه کدارین خویین سووری و (۷۰۰) دۆلار ددانه چه کدارین عیراقی و ئه و چه کدارین خودان پله و پایه مووچی وان دگهشته (۲۰۰۰) دولاران، داعش بریک باج وه گرگتن، سه رانی و پترۆلی ... هتد ئه ف پاره بده ستخۆفه دئینا^(۴).

چیکرنا تۆرا پشته فانی بۆ داعش:

دوو رۆژان بهری کهفتنا مووسل ژ بو دروستکرنا هه فیه یانی کۆ بۆ پشته فانی کرنا ئەمیری داعش ئەبو به کر به غدادی، کۆمبوونه ک ل وه لاتی ئوردن و ب ئاماده بوونا (۱۳ گرۆپین چه کدار هاته کرن: (پارتا به عس یا قه ده غه کری، بالی عیزهت ئەلدووری، بزافا نه قشه بهندی، له شکه ری مجاهدا، که تائب سه ورهت ئەلعه شرین، له شکه ری ئیسلامی، ریکخستنا قاعیده، ئەلجیهاد، له شکه ری ئەلتائیفه ئەلمه نصوره، سه رایا ئەنصار ئەلته وحید، له شکه ری ئەنصار ئەلسوننه، سه رایا ئەلغوره با، که تائب ئەلئه وال، ئەنصار ئەلئیسلام، که تیبیا ئەلموختار) ده مان روینشتندا نوینه رین پاریزگهیین ئەنبار،

(۱) خالد یوسف، داعش يتاجر بالاعضاء البشريه، ۲۰۱۴/۱۲/akhbaralaan.net.

(۲) العربية نیت، ابشع طرق داعش لبيع اعضاء بشريه بمساعده اطباء اجانب، www.alarabiya.net، ۲۰۱۷/۵/۱۴.net.

(۳) عه لی ئوره ماری، ژیدهری بهری، لا ۵۶ و ۵۵.

(۴) عه لی ئوره ماری، ههر ئه و ژیدهر، لا ۴۶.

مرنا رهش

سه لاهه ددين، نهينه وا، كه ركوك، هندهك سه ركردين به عسيان و پيخراوه كا (قه تهري) تاماده بوون و نافي وى (حلف به غدادى) بوو و ب (حلف الطيبين) هاته بناقكرن، چه كدارين وان پيخرا وان ل گه ل چه كدارين پيخراوا داعش دبوونه نيژيكى ۳۰ هزار چه كداران كو ل ره ققه بوون، ژلايه كى ديقه سعوديه و قه تهر كوژمى (مليار و نيف) دولار بو كرينا چه كى ته رخانكر و پشته قانييا نه فى قولپى كر و نه فه ژ بو به غدادى بوو هوكاره كى سه ره كى كو هه ست و سوزين خه لكى مووسل بده ستخوفه بينيت و خه لكى مووسل پيشوازيه كا مه زن ل هاتنا چه كدارين داعش كر^(۱).

روژا ۲۹ى چريا ئيكى ل سالا ۲۰۱۴ى ناموژگار (بركينگز) تايى ده وحه كورهك بو چوار پسپورين عه ره ب سازكر و تيدا گوٲ: داعش چ خرابي نينه، بهلكو كارين گهلهك باش دكه ن، وه كى:

۱- شيا پروژى دهوله تبوونا كوردستانى ژناقبهت.

۲- پروژى هيلالا شيعى ژناقبر.

۳- هه تا نوكه داعش هندى (عبدالفتاح سيسى) سه روكى مسرى خه لك نه كوشتيه^(۲).

(۱) عهلى ئوره ماري، ژيدهرى بهرى، لا ۴۲ و ۴۳.

(۲) بيوار بارزاني، ژيدهرى بهرى، لا ۱۴۵ و ۱۴۶.

وهلاتين عه ره بي و پشته قانيين مروقي و دارايي بو داعش:

پراڭهاندنا خيلافه تا دهوله تا ئيسلامي (داعش) جهئ فه خر و شانازيي بوو ژ بو پرائييا وهلاتين عه ره بي، ئيسلامي و ده زگهين وان يين ئاييني، چ وهلاتين عه ره بي و ئيسلامي كارين داعشين هو قانه شه رمزارنه کرن به لكو پشته قانييا دارايي، زاخ و مروقي، له شكهري و پراڭهاندني پيشكيشي وان دكر و ل به راهييا نه وان وهلاتان: توركي، سعودي، قه تهر و هندهك وهلاتين ديترين عه ره بي دهين^(۱).

كه ناله كي نه مريكي راپورتهك به لافكر و تيدا ئاماژه ب هاريكاري و پشته قانيين مه زنين وهلاتي قه تهر كر كو ب ميلونها دولاران بو گروپين تيروي ل سووريا، عيراق و لوبنان ته رخانكرينه، ههروه سان پاره ددا بو نازادكرنا زيندانين تيروست نهوين د زيندانين هندهك وهلاتاندا^(۲).

سعوديه و قه تهر دوو هي زين سه ره كي بوون ل پشت داعش و ئاراسته دكرن، بيگومان داعش مه ترسييه كا مه زنه ل سه ر كوردين سووريا، عيراق و توركي، ههروه سا عه ره بين توندره و تيروست زي كه فه كا ديترن و نهو به رپرسيارين راسته وخونه بو جينو سايدكرنا كوردان^(۳).

راپورته كا (cnn) يا نه مريكي نافئ (۱۳۱) كه سايه تين ئاييني، سياسي، نه كاديمي، تابووري و بازرگاني به لافكرينه نهوين هاريكاري و پشته قانييا داعش دكهن و نهو كه سايه تيبه ژ وهلاتين سعودي، ئيمارات، قه تهر، به حرين توركينه، هاريكاريين سياسي، پراڭهاندني، دارايي و ئاييني پيشكيشي داعش دكهن، ههروه سا گو ت بودجه يا داعش پتره ژ مليار و نيفا كو سعودي پشكا شيري د ناف نه وان (۱۳۱) كه سايه تياندا هه يه.

د راپورته كيدا هاته گو تن كو قه تهر (۱۸۰۰) كه س ژ خه لكئ وهلاتين روژ ئاڤا وهلاتين عه ره بي و باكووري نه فريقيا چه كداركرينه و هنارتينه عيراق بو ناف داعش، نه فه ب هاريكارييا باليو زخانا قه تهر ل ته رابلس ل لييا هاتييه کرن و ههروه سا ب هاريكارييا

(۱) نادر دوغاتي، ژيڊهري بهري، لا ۱۵.

(۲) من هم داعش ومن الذي عولهم وما هدفهم في العراق وسوريا؟، wikipedia.org.

(۳) نه ليكساندهر گيليشيچ دووگين، كوردستان و روژهه لاق نيوه راستي گه وره، ناوه ندي ليكولينه وه ي رووداوو، كوردستان دواي ئوپه راسيوني مووسل و ره ققه، چاپخانه ي كوردستان - سليمان، چاپي به كه م ۲۰۱۷، لا ۲۷۷.

مرنا رهش

باليوزخانا قه تهر ل مه غرب و ديكيوميئنتهك ب ئيمزايا (نايف عه بدولا عمادي) هاتييه كرن و تيدا هاتييه: ئه و چه كدارين خوڤه خش ئه وين راهينانين سهربازي ب دووماهي ئينين ل سهر چه كى گران و سقك ل سهربازگها(زنتان، بهنى غازى، زاويه و مسراته ل لبييا) دقيت ب سى گه را بهينه هنارتن بو توركي و پاشى ژ ويڙى بو عيراقى. ههروهسا تيدا هاتييه: دقيت هه فكارى ل گه ل توركي بهيته كرن بو پيشوازييا چه كداران ل كه ناره كى گونجايى وهنارتنا وان بو عيراقى^(۱).

دهوله تا ئيسلامى ب شيوه يه كى ئاشكرا چ پشته فانين سهره كى و راگهاندى ژ وهلاته كى دهستنيشانكرى نه بوون، ل دويش گوتنا قه كوله ران، ريخراوا داعش پتر پشته فانين تاكه كه س هه بوون و زوربه يا ئه وان كه سان ل كه نداقا عه ره بي بوون، ل عيراقى پشته فانينا ريخراوى ژلايى كه سايه تي و سه روك هوژين نافخوييغه دهاته كرن^(۲).

شالاکرنا وهلاتين روژئاقا ژ تيرورستان:

پشتى روژهه لاتا نافين بوويه هيلينا گروپين تيرورست، دوو جازان ئه مريكا و دهوله تين ئه وروپا ژى مفادارن، ژبه ركو ده قهر ل سهر راگهاندا خيلافه تا ئيسلامى (داعش) و سه له فيزمى دچيت، ئه فه ئه ركه (فرض) ل سهر تاكى راديكال ل سهر شوپا سه له فييا جيهادى بچيت، دقيت قه ستا ئه وى جهى بكه ت ئه وى خيلافه ت لى هاتييه راگهاندا و بو ئه فى چهندي گروپين راديكالين ل روژئاقا راکيشنه جيهادى و ب ئه فى ئىكى چهندي دى بيته جهن ئارامى بو وهلاتين روژئاقا و دوپريئخستنا مه ترسي، چونكى به رى هه مى تيرورست و خوكوژان ژ وان وهلاتان هاته وه رگيران، ئه و ده قهر دى بيته باشتين بازار بو فروتتا چه كى و پاره كى مه زن دى بو گه نجينه يا ئه وان وهلاتان قه گه ريت^(۳).

(۱) من هم داعش ومن الذي يولهم وما هدفهم في العراق وسوريا، ژيدري بهرى.

(۲) www.nahar.com، هه ر ئه و ژيدهر.

(۳) عه لى ئوره ماري، ژيدهرى بهرى، لا ۲۲ و ۲۳.

ويلايه تين داعش ل عيراقى و وهلاتين عه ره بي و جيهانى.

ويلايه تين ل سووريا	ويلايه تين ل عيراقى
ويلايه تا ره ققه (ره ققه - ته بقه)	ويلايه تا نه ينه وا (مووسل، حه مام عه ليل)
ويلايه تا نه ل خه ير (ديره زور - مه يادين)	ويلايه تا كه ركوك (حه ويجه، رياز، ره شاد)
ويلايه تا حه له ب (مه نبه ج، باب)	ويلايه تا نه بار (روتبه، هيت، قائم، كه بيسه)
ويلايه تا ديمه شق (تاخى حه جهر ئه لئه سوهد ٣٥٪ و چادرگها يه رموك)	ويلايه تا فه لوجه (فه لوجه، كورمه ت فه لوجه)
ويلايه تا فورات، هه فېشكه (بوكمال يا سووريا و قائم يا عيراقى) بخوقه دگريت.	ويلايه تا سه لاحه ددين (بيجى)
ويلايه تا حه ما	ويلايه تا به غداد (داعش كو نترول ل سه ر نه بوو)
ويلايه تا باديه	ويلايه تا باشوور (زوبع)
ويلايه تا حومس	ويلايه تا جهر زيرى به عاج، تله عفر، موحه له بيين)
	ويلايه تا ديجه (شرگات، وتشم) ⁽¹⁾

ويلايه تين ل وهلاتين عه ره بي.

وهلاتى يه مهن	وهلاتى سعوديه
ويلايه تا عه دن	ويلايه تا نه جد
ويلايه تا شبوه	ويلايه تا حيجاز
ويلايه تا حه زره موت ⁽²⁾	ويلايه تا به حره ين

ويلايه تين ل وهلاتين قه وقاز

پارچا خوراسانى	پارچا قه وقاز
----------------	---------------

(1) الولايات، wikipedia.org

(2) تنظيم الدولة الاسلامية، الولايات، ژيدهرى به رى.

مرنا رهش

ل شيشان و داغستان ب فهرموندهيا پښتو ته م ئهل سدر و ل گهل پراڻيا فهرمونده يين و يلايه تا شيشان و داغستان چالاكبوون ل و يلايه تا قه وقاز ل چريا دوويي ل سال ۲۰۱۴ ۲۰ په يمان دا دهوله تا ئيسلامى ^(۱) .	تاليانا پاكستاني يا چالاكبوو ل پاكستان و ئه فغانستان ب سه رو كايه تيا هه فيز سه عيد خان ل كانونا دوويي ل سال ۲۰۱۵ ۲۰ په يمان (به يعه) دا دهوله تا ئيسلامى.
--	---

(۱) الوليات، ههر ئه و ژيډهر.

په گه زمانمڼ چه كدارين داعش:

تورا بهر فرهييا راکيشانا چه كداران بو نافي ريزين دهوله تا ئيسلامى (داعش) پرائييا وهلا تين جيهانى فه گرتبوون، چه كدارين وان هه لگرين په گه زمانمڼ جوراوجور و ژمالباتين مووسلمانبوون، دبیت هنده ك بيژن هه لگرين په گه زمانمڼ نه وروپى، نه مريكى و پرووسى و... هتد بوون، نه فه راسته، به لى نه و چه كداره نه خه لكى په سه نى وان وهلاتان بوون، بهلكو پرائييا وان ژ وهلا تين ئيسلامى و عه ره بى كوچه ربووينه وان وهلاتان و هه ر مووسلمان بوون، دبیت وهكو لايه نگر هنده ك ژ خه لكى په سه نى نه وان وهلاتان ژى ل گه ل بيت، به لى ب پشتراستيفه دبیتن نه گه ر هه بن نه و نه زيده ترن ژ (۱٪)، هه روه سان چه كدارين هه لگرين په گه زمانمڼ پرائييا وهلا تين عه ره بى د نافي داعشدا هه بوون، هه ر چه كداره كى ژ هه ر وهلا ته كى گه شتبيته داعش و شه ر بو داعش كريت ژ بنه مالين ئيسلامى و هه لگرين هزرا ئيسلامى و ژ ئيسلامييان ژى هه لگرين هزرا تيكوشينى (جيهادى) سه له فى توندره و بووينه، ب يروباوه را تيكوشينى (جيهادى) د ريكا خو دي دا ميشكى وان هاتيه شووشتن.

دشپن بيژين، هيرشا درنده يا داعش بو سه ر هه ريما كوردستانى كو شه رى بو نيزيكى سى سالان فه كيشا (۲۰۱۷- ۲۰۱۴) دوو پشكين نه وپن خو كوژ و خو دپه قاند، هه لگرين په گه زمانمڼ بيانى بوون، به لى د كو كا خو دا ژ وان مالباتين ئيسلامى بوون نه وپن ناوهارى نه وروپا و نه مريكا و وهلا تين ديتر بووين و ب ده گمه ن خو كوژين خه لكى عيراقى د نافي خو كوژاندا هه بوون، هه ر ديسان پرائييا وان چه كدارين هيرشبه ر و توندهاژو نه و چه كداربوون نه وپن ژ وان وهلاتان هاتين ”د لاپه رين بهيت دا دى نارمانچ ومه به ستا هاتنا وان دهينه دياركرن“ .

ژ راپورتين ناسايش و سه حوسيا عيراقى، نه وپن ژ په ناگه و فه شارته گهين داعش بده سته كه فتين يان نه و زانيارين ژ داعشين هاتينه ئيخسپركن هاتينه وه رگرتن، ديار دبیت پرائييا داعشان هه لگرين په گه زمانمڼ (تونسى، مه غربى، سعودى، نه فغانى، چيچانى، يه مهنى، سو مالى، جه زائيرى بوون و ب دهان هه لگرين په گه زمانمڼ وهلا تين نه وروپى بوون وهكى وهلا تين بریتانى، فه ره نسى، به لچيكى بوون و ديسان هه لگرين په گه زمانمڼ هنده ك وهلا تين ديترين وهكى ئوسترا ليا بوون) و نه وان وهلاتان ب په نكه كى

مرنا رهش

فهرمی دانپیدان کرینه کو هه فوه لاتییَن وان چوینه سووریا و عیراقی بو شه‌ری و بووینه چه کدارین داعش و شه‌ری ل ژیر ئالایی داعش و پیکخراوین دیتین تیرۆستی دکهن))^(۱)

د به لگه نامه‌یا ژماره^(۲) یا ژلایی بالیۆزخانا قه‌ترقه ل وه‌لاتی لیبیا ده‌رچووی، تیدا هاتییه قه‌ته‌ر (۱۸۰۰) چه کدار ژ وه‌لاتین پوژئاڤا عه‌ره‌بی و باکووری ئه‌فریقا ئاماده‌کرینه داکو مل ب ملی پیکخستنا ده‌وله‌تا ئیسلامی ل عیراق و شامی شه‌ری بکه‌ن. ل سووریا ژێ ئه‌و خو‌به‌خشین راهینانین سه‌ربازی و شه‌ری ل سه‌ربازگه‌ین (زنتان، بنی غازی، زاویه و مسراته) ب دووماهی ئینینه و دشین کار ب چه‌کین گران و تایه‌ت بکه‌ن و د ئاماده‌نه، هه‌روه‌سا تیدا هاتییه فه‌ره‌بله‌ز^(۳) هه‌فکاری (ته‌نسیق) ل گه‌ل تورکیا به‌یته‌کرن داکو پيشوازیان وان چه‌کداران ل که‌ناره‌کی گونجای بکه‌ت و مه‌ئاگهدار بکه‌ن داکو ل ده‌می ده‌ستنیشانکری وان چه‌کداران به‌یترین، ئیمزا کارپیکه‌ری بالیۆزخانا قه‌ته‌ر ل لیبیا (نایف عه‌بدو له‌عمادی) ل سه‌ر ئه‌وی به‌لگه‌نامه‌یی هه‌یه.^(۴)

ده‌باره‌ی په‌گه‌زنامین چه‌کدارین داعش، پرائییا چه‌کدارین ل سووریا خه‌لکی سووریانه، به‌لی سه‌رکرده و به‌رپرسین وان ژده‌رفه‌ ده‌ین و ده‌ریدا وان شه‌ر ل عیراق، شیشان، ئه‌فغانستان و ل گه‌له‌ک به‌ره‌یین دیت کریه و دیسان ل عیراقی ژێ پرائییا چه‌کدارین داعش هه‌ر عیراقینه.

(رومان کایه) ژپه‌مانگه‌ها فه‌ره‌نسییا پوژه‌ه‌لاتا نافین و پسپوړ د کاروبارین ئیسلامیدا دیژیت: هژماره‌کا به‌رپرس و سه‌رکردین له‌شکه‌ریین پیکخراوی خه‌لکی عیراق و لیبیانه^(۴).

ل دویف زانیاریان چه‌کدارین داعش ژ (۸۷) په‌گه‌زین جودا بووینه و ژ هه‌می وه‌لاتین عه‌ره‌بی و دیسان ژ وه‌لاتین ئه‌وروپین وه‌کی: فه‌ره‌نسا، بریتانیا، ئه‌مریکا،

(۱) عادل جبوری، من هم اراهبو داعش ومن يدعمهم، buratha news.com، ۲۰۱۴/۶/۲۴.

(۲) سمر سید، وثیقة عزم قطر علی إرسال ۱۸۰۰ مقاتل الی سووریا، www.youm7.com، ۲۲ یونیو ۲۰۱۴.

(۳) سمر سید، ژیده‌ری به‌ری.

(۴) تنضمیم یضم جنسیات مختلفه له جذور فی العراق، www.net.nahar.com / ۷ کانینا دووی ۲۰۱۴.

ئیسپانیا، ئەلمانیا، ئیندۆنسیا، هندستان و گەلەك وەلاتین دیتەر هاتینه^(۱).

سەرۆكۆ لیژنا هەوالگیری د جقاتا نوینەرین ئەمریکادا، ئەندامی کۆماری مایک روگزر گۆت: ئەو چە کردارین د ناڤ داعشدا و هەلگرین پەگەزناما ئەمریکی ب سەدان کەسانە.

پسپۆر و شارەزاین لەشکەری و ستراتیژی عەبدلورەحمان مەکاوی بۆ رادیویا «سەوا» گۆت: داعشین مەغربی هەنە و ژن ژێ گەشتینه وی پیکخراوی و «فەتخیا مجاتی» فەرماندەیا کەتیبەیا ژتین داعش دکەت، ئەو خەلکا وەلاتی مەغربە، شارەزاین گرۆپین تیرووری «حەسەن ئەبو هەنیه» بۆ رادیویا سەوا گۆت: پتر ژ هەلگرین (۶۰) پەگەزناما د ناڤ داعشدا هەنە^(۲).

راپورتان ئاماژە پیکریه هەندەك تیروورستین داعش ژ سووریا چووینە عێراقی و هەندەك ژ سنوورین سعودیه و ئوردن ب بەلگەنامە و پاسپورتین ساختە و ب پیکین نەیاسایی سنوور دەربازکریه و چووینە عێراقی یانژی ب هاریکاریا هەوالگیریا وەلاتین هەریمی و ئەوین ژ هەمیان دیارتر ب پیکا هەوالگیریا وەلاتین سعودیه، تورکیا و قەتەر چووینە عێراقی.

زانبارین سەحوسی تەکەز دکەن، ئەوین ل شەپین پارێزگەها نەینەوا و پارێزگەهین دین عێراقی هاتینه کوشتن (۲۵۰) تیروورست بوون و پرانییا وان فەرماندە و بەرپرسین داعش بوون کو (۶۷) ژ وان هەلگرین پەگەزناما تونسی بوون، (۴۸) هەلگرین پەگەزناما سعودی بوون، (۳۷) هەلگرین پەگەزناما مەغربی بوون، (۳۹) جەزائیری بوون، (۳۳) چیچانی و ژ وەلاتین دین ئیکەتیا سوڤیهتیا بەری بوون و ئەوین دیتەر سوُمالی، سووری، یەمەنی و هەندەك وەلاتین دیتەر بوون^(۳).

(۱) ریبوار رەمەزان بارزانی، کرین و فروشتنی ئافرهتەن، جینوسایدی کوردانی ئیزدی، چاپخانە ی پیرەمێرد ۲۰۱۵، ۱۵.

(۲) بدیعە منصور، من این یاقی داعش بالمقاتلین، alhurra.com ۱۵ دسبتمبر ۲۰۱۴.

(۳) عادل جبوری، هەر ئەو ژێدەر.

هژمارا چه کدارین داعش:

فرماندی سهرکردایه تیبا له شکه ری ئه مریکا ل ئه فریقیا (لورد رگز) د داخویانه کیدا راگهاند، ئه و چاقدیرییا ده فه ریین راهینانا چه کدارین داعش ل لیبا دکهن و گوژی نیزیکی (۲۰۰) چه کداران ل ویری راهینانان دکهن^(۱).

ل ته باخا سالآ ۲۰۱۴ ئی بیننگها سووریا (مرصد) راگهاند هیزا داعش گهشتیه نیزیکی (۳۰،۰۰۰) چه کداران ل عیراقی^(۲) و هژمارا چه کدارین داعش ل سووریا نیزیکی (۵۰،۰۰۰) چه کدارانه^(۳).

فه کۆله ر «چارلز لیسته ر» ل سه نته ری (روگینگز) ل ده وحه دیژیته: هژمارا شه پرکه ریین داعش ل سووریا د ناقبه را شهش بو حه فت هزار چه کداراندایه و ل عیراقی د ناقبه را پینج بو شهش هزار چه کداراندایه^(۴).

ل خزیرانا سالآ ۲۰۱۴ ئی داعش نیزیکی (۴۰۰) چه کداران ل عیراقی هه بوون کو شه ر دژی ئارمانجین ئیداری و له شکه ریین حکومه تی دکرن^(۵).

داعش ل عیراق و کوردستانی زیده تر ژ (۳۰) هزار چه کداران هه بوون و خودان چه که کی بهیز بوون ژ: تانک، هه مه ر، زریپوش، توپ و هه مه ریین گوله نه بر بوون، هه می ژ سوپای سووریا و عیراقی ستاندبوون، هه روه سا ل سووریا و عیراقی ده ست ب سه ر کیلگه یین پتو لیدا گرتبوو و ئه فه ببوو پالپشتیه کا بهیز بو داراییا داعش و رۆژانه داها تی وان دگه شته ئیک ملیون دولاران.

پرانیا سهرکردین وان خه لکی عیراقی بوون و ب هزاران چه کدارین بیانی و هه لگرین ره گه زمانین جورا و جورین جیهانی بوون کو ژ (۸۱) وه لاتان ها تبوون^(۶).

(۱) مناطق تدریب داعش، wikipedia.org.

(۲) معارك وحروب، wikipedia.org.

(۳) رامی عبدالرحمن، داعش یقاتل فی سوریه، alhurra.com ۱۹ اغسگس ۲۰۱۴.

(۴) داعش، جلد الفتیات لهور حواجبهن. www.nahar.net.com

(۵) اعلان الخلافه، wikipedia.org.

(۶) قاره مان مهدی، شه ری داعش وهیشری حه شد، چاپخانه ی رۆژهه لات - هه ولیر، چاپی به که م

هژمارا چه كداران	وهلات
٢٠٠٠	مه غرب
٤٠٠	ئه لمانيا
٥٠٠	بريتانيا
١٥٠	ئوستراليا
١٠٠	ئه مريكا()
٨٠٠	فه رهنسا
٤٠٠	پووسيا
٢٨٠	به لجيكا
١٢٠	كوسوفو
١٢٠	هوله ندا
١٠٠	دانيمارك
٥١	ئه سيوبيا
٥٠	نه رويج
٣٠	كه نه دا، فينله ندا، ئيرله ندا و سويد.

Embassy of the
STATE OF QATAR
TRIPOLI

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ
طرابلس

التاريخ: ٢٣/١٠/٢٠١١ م
الرقم: ١٢١٠/٢٠١١ م

السيد

الرقم: ٥٣

المحترم
سعادة الأخ/مدير إدارة الشؤون العربية
وزارة الخارجية
البحرين

تحية طيبة وبعد...

الموضوع: تطهير متعلوقين للقتال في سورية.

نود إعادة سعادتكم بأنه تم تطهير (١٨٠٠) متعلوق من دول بلاد
المغرب العربي وشمال أفريقيا للقتال في سورية بعد انتهاء تدريباتهم على
الأمم العسكرية والفنائية والتعامل مع الأسلحة الثقيلة خصوصا في
معسكرات الرنتان وبنغازي وبراوية ومصراتة، لذلك نتميز إرسالهم على
ثلاثة دفعات عبر الموانئ الليبية إلى تركيا، علما أن هذه المجموعات ستكون
جائرة بطول الأسبوع القادم.

نرجو التفضل مع الجانب التركي لاستقبال المقاتلين في الجند،
الجانب وإعلامنا بالموايد التي نرودها مناسبة لإرسال تلك المجموعات

للتكرم بالإطلاع والعلم

وتفضلوا سعادتكم بقبول فائق الاحترام والتقدير...

نایف عبدالله العمادي
القائم بالأعمال بالإتابة

مدير إدارة الشؤون العربية
وزارة الخارجية
البحرين

چاوانيا سهر بازگرټنا چه كدارين داعش:

پرانيا جاران نهو گروپ ل سهر نهوان كه سان كاردكهن نهوين ههزا ټيكوشينې ههبيت، چ ب ريكا بايين وان بيت نهوين ريځخستن و لايه نگرين نهوان گروپان يانژي نهو بخو هزرا خو د ناف گه نجاندا به لافدكهن و ب تايه تي دناف زانكو و كو ليژاندا و ديسان ل نهوان جهين گه نج لي كومدين، ل ده سټيكي ټاينې ل بهر شيرين دكهن و ب تايه تي نهو گه نجين گريدي ټاينې ټيسلامې، هه رچه نده نهو گه نج مووسلمانن و ب نهركي خويي ټاينې رادبن، به لي نهو پتر ريكي ټيكوشيني (جيهادي) و بهه شتي و حوربيان ل بهر شيرين دكهن و بزافي دكهن كه سين ده وروبه رين وي ل بهر په شبكهن و پرانيا وان ب ري لادايي بده نه نياسين و گوشه گيردكهن و پاشي وه سا بو دده نه دياركرن كو نهو دشيت وان مرو فان هه ميان خلاسبكه ت ب ريكا ټيكوشيني (جيهاد) ديسان وه سا بو دده نه دياركرن كو نهو سفوربيا ژنان و زوربه يا زناكاران و ههر تشته كي هه ي؛ هه مي ژ مرو ف و كه س و وه لاتين جيهانگير (علماني) په يدا دبيت كوو نهفه ژ رهوشت و ټيالي بيا وه رانه هاتينه د ناف مه دا ب تايه تي ب ريكا مه سيحيان و روژ هه لاتناس و مزگينه ران و دقيت ل بهر سينگي وان راوه ستين و ټيكوشيني دژي وان بكه ين، دټيخه ژير وانه يين ټاينيدا ل هنده ك مزگه فتين تايه ت ب ميشك شووشتنا نهوان كه سانقه و هه مي هيز و شيان و وزه يا وان دټيخه د خزمه تا ټاينيدا، ب په ننگه كي توند و دارشتي ژيانې ل بهر دلي په شدكهن و سهمت و ټاراسته يا وان هه ميبې بو جيهانا به رزه و جيهانا دووي و هردگيرن تا دگه يته نهوي رادده ي نهو كه س گه له ك هه ز ژ باركرن ژ نه في جيهانې دكه ت دكو به ره ف جيهانا ديتر بچيت كو د هزرا نهويدا حوري، پروبارين مه يي، هنگفين و نه مري ل وي ري هه يه، ب نه في چه ندي چ ري ك ل بهر سينگي نامينن و هه مي ده رگه لي ده ينه گرتن و گه شتبي ه قوناغه كي كو فه گه ريان نينه، بي هزركرن دي كوشتنې كه ت ب تايه تي د ده رهه قي نهوان كه سين ب ديتنا وي نه ل سهر ري و ريياز و بيروباوه رين گروپي وي، بلا نه و كه سين دكوژيت مووسلمان بن يان ژ گروپه كي ديتر بيت د هزرا ويدا چونكي نه ل سهر ريياز گروپي وينه و دقيت به يته كوشتن.

دياره ريكي ټي سهر دابرن و خاپاندني ژلايي ده زگه، نافه ند و كوموونين ټاينې

مرنا رهش

دهیته کرن، ئەفه ریکا سهرهکیه بو هنارتنا گه نجان بو نافی ریزین داعش و دبیته هوکار ب دهان گه نچ بو مرنی بو عیراق و سووریا بهینه هنارتن، ب تنی ب نافی ئایینی و بهره فانی کرن ژ ئیسلام و ئایینی ئیسلام و هه ر که سی بهیته کوشتن شهیده و دی چیته بههشتی و (۷۰) حوری ل هیشیینه.

مزگه فت وگه نچ:

راکیشانا گه نجان ب ریکا مزگه فتان بوو ب تایهتی ئەو گه نجین بیکار و قهستا مزگه فتان دکر، ب باوه را جهادا سه له فی میسکی وان پردکر و دهنارتنه نافی گرۆپین جهادی^(۱).

سه ربازگرتنا خیزانی، ریکخراوین تیرۆستی پشتبهستن ل سهر په یوه ندیین جفاکی و خیزانی دکر، چونکی ب ئەفی ریکی ژ گه له ک لایانفه دهینه پاراستن، ئەو ل سهر برابینی و نیزیکیا خوینی په یوه ندیینی گریددهن واته ل سهر کهس و کاران و نیزیکی و خزمین خو کاردکهن داکو کار و چالاکیین وان ب نهینی و فهشارتی بمین و نهینه ئاشکراکرن ژلایی ده زگهین دژه تیرۆری ب تایهتی ئەو ده زگهین دویشچوونا وان دکهن.

ههروهسان هندهک ریکین دیژی بو سه ربازگرتنا گه نجان بکار دئینان.

ریکا نه راسته وخۆ، ب ریکا گرۆپین تیرۆست گه نجان ژ مزگه فت و زانکۆیان رادکیشن بو نافی ریکخستنن خو و ههروهسان ب ریکا دیدارین که سوکی یان ب ریکیفه یان ل بازاران، په رتووک، سیدی و به لافۆکین خوین هه لگرین هزرین گاورین^(۲) ددهنه هندهک که سین دهستنیشانکری و رادکیشن نافی ریکخستنن خوین توندهاژوو.

ریکا راسته وخۆ، راکیشانا گه نجان و سه ربازگرتنا وان ب ریکا سۆشیال میدیایی، گرۆپین توندهاژوو و ده مارگیر و بانگخوازان ئەوژی ب ریکا شیخ یان هه قالین

(۱) عه لی ئوره ماری، ژیده ری به ری، لا ۴۸.

(۲) المرکز الاوروی، وسائل تجنید الجماعات المتطرفه فی أوروبا. آلیات التجنید المباشره، www.eu-

خو ئه وین ل ئه وروپا بزاڤدکهن کارتیکرنی ل جفاکی ئه وروپی بکهن چ ب ریکا ئه وان مووسلمانین ئانجی ل ویری یانژی ب ریکا بانگخوایی و پراکیشانا وان بو مووسلمانبوونی، پاشی داخواز ژیدکهن تیکۆشین (جهاد) ی د ریکا خودیدا بکهن وبگهنه داعش، و بو فی ریکی گروپین توندهاژوو پشت ل سهر وتارخوینین مزگهفتنا دبهستن ژبه رکو راهیان ب وان هاتینه کرن بو پراکیشانا خه لکی ب ریکا بانگخواییا تاکه که سان ئیک ئیکه و زاخا وان بلند دکهن، هنده ک مزگهفت هه نه بوینه په ناگها سه له فیین تیکۆشین (جهاد) و ئه وین سه ردکه فنه سهر مینه ران ل وان مزگهفتان نامین نه فیان و توندرویی به لافدکهن، بانگخوایی ل مزگهفتین ئه وروپا ل پشت تورا سه ربازگرتنا که جانن و هنارتنا وان بو ناف گروپین توندهاژوو وه کو داعش^(١).

که تیبنا ژنین داعش:

رولی ژنان د ناف داعشدا (مه کاوی) دیژیت: ئه گهری سه ره کی جوتبوون و ماره کرنه کو ژن بچنه د ناف داعشدا، به لی هنده ک پشکداری چالاکیین شه ری ژی دبن و فه رمانده نه ل پاریزگهین ئه بار، سه لاهه ددین و مووسل، هنده ک ژ وان هاریکاری و کریارین لوجستی ژی ب ستوی خوقه دگرن و هنده ک ژ وان ژی دبنه خو کوژ.

ئه بو هه نیه دیژیت: هه بوونا ژنان د ناف داعشدا وان ژ ریکخراوا قاعیده و گروپین دیتر جودا دکهت، چونکه ژن د ناف ئه وان گروپاندا نین. ل باژیری ره قه، دوو که تیپین ژنان هاتینه پیکئینان داکو فه رمانین وان ب ریکا ژنان بهینه جهجه کرن^(٢).

(١) المرکز الاوروی، وسائل تجنید الجماعات المتطرفه فی أوروبا آلیات التجنید المباشره، www.eu-10.com/roparabct/2019/06.

(٢) بدیعه منصور، ماهو دور النساء ١٥ com.alhurra سبتمبر ٢٠١٤.

سەربازگرتنا زارۆكان:

داعش زارۆكین عیراقییڭن ژیی وان نە سال دكرنە چەكداریڭن خو و ئەو زارۆك دئێخستە بن راهیڭنای و دەهاتنە دیتن كو سەروچاف دگرتینە و چەك دەستین وان دا و ل جادیڭ مووسل دگەرین وەكو زێرهفان، ل دویف راپۆرتە كا گوڤارا سیاسیا دەرڤە، زارۆكین ژیی وان شەش سال هاتینە رەڤانیدن و هنارتن بو سەربازگهین راهیڭنا لەشكەری و ئایینی و دەینە راهیڭنان ل سەر سەربیرین و كوشتن، دیتن و تیرین و بیروباوەرین ئایینی بو وان شروڤەدكەن ل دویف هزر و بیروباوەرین داعش، هندەك جارن ژي ئەو زارۆك وەكو مەتالین مروڤی دەینە بكارئینان ل خەندەكین پێشی و خوینی بو بریندارین خو ژي دكیشن، زارۆكین هەتا (۱۵) سالی دەینە هنارتن بو سەربازگهین ئایینی، زارۆكین (۱۶) سالی و پێهەل دەینە هنارتن بو سەربازگهین چەكداری و راهیڭنای چەكداری پێدكەن، دیسان بو ريكلامان ژي داعش زارۆكان بكارئینیت. ل دویف راپۆرتە كا نەتەوہیڭن ئیكگرتی كو ل نافەراستا هەيشا تەباخی دەرچووہ، داعش چووہ نەخوشخانا پەنجەشیرۆ ل مووسل و دوو زارۆك نەچاركرن ئالای داعش هەلبگرن و وینەییڭن وان ل ئەنتەرنیڭتی بەلاقكرن^(۱).

سەربازگهین راهیڭنایڭن زارۆكان:

داعش سەربازگهین راهیڭنا زارۆكان چێكربوون و راپۆرتین نێقنەتەوہیڭن باوەرپێكری دگۆت: داعش سەربازگهین گەلەك پێشكەفتی بو راهیڭنایڭن زارۆكان چێكربنە و نافۆ زارۆكین ل وان سەربازگهان دەرچن كرينە (اشبال الخلفه)^(۲) ژلائی دەروونی، لەشی، شووشتنا میشکی، شەری و كریارین خوڤوژیی دەینە پەروەردەكرن، ئەوان زارۆكان ل سەر ئەركین هەوالگیری و سیخوریی بو داعش و د بەرژەوہندییا وان دا فێردكەن و ئەو زارۆكین ئەفی كاری دكەن دبیژنۆ چاف (العیون)^(۳).

(۱) تجنید الاطفال، wikipedia.org.

(۲) ئەشبال الخلفه: ئەو زارۆكین ییڭن ژ مالباتییڭن وان دەینە ستانیدن و دراهیڭنایڭن گرانرا دەرپاز دبن چ ب حەزا خو یا ب زور دبنە سەربازیڭن دەولەتا خەلافەتا ئیسلامی، وبتنۆ وان زارۆكییڭن سنێلە و ژیی وان دبن هەژدە سالیڭ دا بخوڤە دگرن.

(۳) حسو هورمی، داعش و تجنید الاطفال الایزیدیڭن، الطبعة الاولى، مطبعة رۆژەلات- اربیل ۲۰۱۹. ۴۰.

گرنگترین سهربازگهپن پاهینانین زاروکان سهربازگها (سهلامیین، سهربازگها نه مرود ل باشووری پوژهلالتی مووسل، سهربازگها غهزلانی ل نافه راستا مووسل، سهربازگها حه زهر ل باشووری عیراقی، سهربازگها تله عفر ل پوژئاقایی مووسل، سهربازگها ئه شبال فاروق، سهربازگها خه لیفه و سهربازگها شه ریع ل باژیپری ره ققه ل سووریا)^(۱).

پوژانه بو ده می (۸-۱۰) ده مژمیران پاهینان ب زاروکان دهاته کرن و پاهینان پیدهاته کرن ل سهر هیزا له شی، نیشانگرتن، ریکا بکارئینانا که رستین ته قاندنی، هیرشکرن بو سهر دوژمنی و شهری، زاروکه نه چاردکرن جلو به ریگین له شکری بکه نه به رخو و قیری قورئان و شه ریع ته ئیسلامی بن و په یمانی (به یعه) بده نه خه لیفی داعش و دیسان دهاته فیرکرن ل سهر فه کوشتن (سه برینا) مروقان و میشکی وان دهاته شوشتن^(۲).

ئارمانجا داعش ئه و بوو نفشی دووی به ره هم بینیت، راپورتین نه ته وه یین ئیکگرتی دیژن: داعش بزاقی دکه ت نفشی دووی د دویف خودا ئاماده بکه ت و د پاهینای بن و هه تا دووماهییی کوشتن و ویرانییی بکه ن و ئه و نفس ل سهر کوشتن، توندوتیژی، سیداره ده ن و... هتد په روه رده کری بن، دیسان داعش بزاقی دکه ت ب هه ر ریکه کا هه بیت زاروکان ژ مالباتین وان دویریخیت داکو هزر و بیر باوه ریخ خلافه تا ئیسلامیا توندپه و د میشکی وان دا بچه سپینیت و د پیشه پوژئیدا شه پرکه ره کی پیگرییت ب فه رمانین داعش^(۳).

هزرا تیکوشینی (جیهاد) د چه ند ئاستاندا دهیته دیتن:

- ۱- هزرا تایفگه ری
- ۲- هزرا تیکوشینی (جیهادی)
- ۳- هزرا ته کفیره - گاوری، بیباوه ری
- ۴- به لی هه می د رینما و پره نسیاندا هه فپشکن ئه وژی تیکوشینه (جیهاد) و دهیته کرن ژلایی گروپه کی یان چه ند که سانقه ژبو هیرشکرنا سهر:

(۱) حسو هورمی، ههر ئه و ژیده ر، لا، ۲۰۰۴.

(۲) حسو هورمی، ههر ئه و ژیده ر، لا، ۲۰۱۱.

(۳) حسو هورمی، ژیده ری به ری، لا، ۲۰۱۱.

مرنا رهش

أ- وا لايهن و گروپين ئه و دانن گاور و تيكوشين كرن دژى وى گروپى ئهركه كى ئاينيه وهكو (مهسيحى، شيعه، مولحد و علمانيان).
ب- وهلاتين پرژنئاقا وهكو ئه مريكا، ئينگلته را، فهره نسا و ئيسرائيل دهينه هژمارتن ژ وهلاتين زورداريى ل هه مى مووسلمانان دكه ن^(۱).

داعش و گروپين ئيسلامى ل جيهانئ:

هه ر گروپ و ته فگه رهك ژ وان ل وهلاته كييه و ل هندهك وهلاتانژى ب دهان ته فگه ر و گروپين ئيسلامى سه رهلدايه، ل گه لهك جهان هه فركين ئيكن و شه پرى دژى ئيك دكه ن، لى سه رو كاينيا هه ميان هه ر ئيكه و پرانييا وان كارين توندهاژوو دكه ن؛ چ دژى حكومه تين وهلاتين خو يان دژى خه لكى سڤيل نه نجامدده ن، پرانييا ئه وان گروپ و ته فگه ران هه لگرين هزرين توندهاژوونه و گه لهك ژ وان دريژه پنده ري ن ري كخراوا تيروستيا قاعيدنه و هندهك ژى د نافع وهلاتين خو دا بيى گر يدانهك ل گه ل پارت و ري كخراوين ئيسلامي ن ديتر سه رهلدايه و پشتى هينگى كارتىكرين لي هاتينه كرن ژلايى هزرا توندهاژوو و ب تايه تي هزرا جيهادى و سه له فيقه و ب ئه فى ري كى بي كفه هاتينه گر يدان و هه فسوزين هه ق دوو بوينه، ديسان وهكو هاريكارى چه كدارين خو هنارتينه ژ ده رڤه ي سنوور و گو ره پانا خو هاريكاريا هه ق دوو بكه ن.

گه لهك ژ وان پارت، گروپ و ته فگه ري ن ئيسلامى هه لگرين هزر و بيروبوچونين جياوازن، له وما ئه و بخو هه ق دوو ب گاور و پي قارى دده نه نياسين و بزاقا ژن افبرنا هه ق دوو دده ن، ئه فه بوويه ئه گه ري سه رهلدا نا شه پرى د نافع هرا وان دا و ب تايه تي ل ئه وان وهلاتين گه لهك ته فگه ر و پارتين ئيسلامى تيدا و ئه و وهلاتين شه ر و نه خو شى تيدا هه ين وهكو عيراق، سووريا، يه مهن، ليبييا و.... هتد، ديسان وهكو هاريكارى ژى چه كدارين خو هنارتينه هاريكاريا هه ق دوو، له وما دى بزاقى كه ين هندهك ژ ئه وان گروپ، ته فگه ر، پارت و لايه نان ل جيهانا ئيسلامى، عه ره بى و بيانى بدهينه نياسين.

مه سعود بارزاني دييژيت: ل عيراقى داعش ب تنى نينن به لكو نيزيكي (۱۰- ۱۵) ري كخراوين ديترژى ل گه لدانه (به عسى، له شكه ري نه قشه به ندى، له شكه ري ئيسلامى،

(۱) داعش من هم، ويكبيديا.

لهشكهرى محهمه دى، لهشكهرى مجاهدين و هندهك گرۆپين ديترا؛ كهواته تيكهه لىن ژچه ند گرۆپان^(۱)، ئەفه ب تنى ئەوین ل گه ل داعش و د بن ئالا داعشقه شه پرى دكه ن، بىگومان هندهك گرۆپ و ته فگه رين ديترژى هه نه كو د سه ربه خو نه و ل گه ل داعش نين و دژى داعش و حكومه تين وه لاتى خو شه پرى دكه ن، فيجا چ ل عىراق يانژى سووریا، ديسان ب دهان گرۆپين ئىسلامى ل عىراق، سووریا، يه مهن و لىبیا هه نه بو حكومه تى دژى داعش و ئەوان گرۆپان شه پرى دكه ن.

ل دويش هندهك ژيدهران ئەفال خواری لیسته كا ناڤين گرۆپ و ته فگه رين ئىسلاميين توندره و ل هندهك وه لاتان لایه نگر و هه فسوزين دهوله تا ئىسلامينه ل عىراق و شامى و ئالايى (داعش) بلندكريبه.

گرۆپين چه كداريين ل وه لاتين ئەفريقى به لاق بووين و ئالايى دهوله تا ئىسلامى بلند كرى و لایه نگرين دهوله ت و هزرا خيلافه تينه، به لى ب رهنگه كى ئىكسه ر په يوه ندى ب دهوله تا ئىسلامى ل عىراق و سووریا فه نينه، ئەو ژى ئەف گرۆپه نه :

چه كدارين بزافا لایه نگرىبا ئايينى ل هه رىما ئەزواد ل نيسانا ساللا ۲۰۱۲ين دلسوزيا خو بو دهوله ته كا ئىسلامى راگهاندا.

۱- ئەنسا ر ئەلدين - ئەزواد، مالى.

۲- ته وحيد و ئەلجههاد - ئەزواد، مالى.

۳- بوکو حه رام - نيجيريا.

۴- ته فگه را كه نجان - سوّمال.

۵- ئەنسا ر ئەلشه ريعه - لىبیا.

ئەو ده فهرين رىكخستين ئىسلاميين چه كدار لى به لاقبووين و بووينه لایه نگرين

دهوله تا ئىسلامى:

۱- جقاتا راويزكاريا موجهيدا، درنه - لىبیا.

۲- ئەنسا ر ئەلشه ريعه - يه مهن.

(۱) ديوانى سه روکايه تي هه ريمى كوردستان، مسعود بارزاني، پيشمه رگه يه ك له پيگه ي سه روکى هه ريمدا، به رگى شه شه م، چاپى يه كه م ۲۰۱۶، ۷۹.

مرنا رهش

- ۳- قاعیده ل گزیرتا عه ره بی - یه مه ن.
- ۴- ئه نسا ر بییت ئه لمقه ده س - سینا، مصر.
- ۵- قاعیده ل وه لاتن مه غریبا ئیسلامی - جه زائیر.
- ۶- ته فگه را موراییتون (حرکه مرابگون) - موریتانیا.
- ۷- موجهیدین قهیره وانن - تونس.
- ۸- خوراسان - ئه فغانستان.
- ۹- له شکه ری ئه لعهدل - بلوشستان، ئیران.
- ۱۰- میرگه قه وقاز ئه ئیسلامیه - داغستان، شیشان، ئه نگوشیا و قه به ردینو.
- ۱۱- گرۆپن ئه بو سیاف - باشووری فلپین^(۱).

ناقگوهورینا داعش:

ئه گه ر پیداجوونه کئی د ناقئی ده وله تا ئیسلامی ل عیراق وشامدا بکهین دی بینین د چهند قوناغاندا ناقئی خو گوهارتییه، پتیا جارن ناقگوهورینا ریکخراوی ژی گریدای بهیزبوونا ریکخراوی بوویه، هه ر جاره کا ئه و ریکخراوا تیرورستی بهیز و مه زنت ل هاتیت و پتر ته فگه ر و گرۆپین ئیسلامی گهشتبئی یان گوپه پانا چالاکیین وی به ره فره بییت چ دلناف وه لاتی بخودا یانژی ل ده رفه ی سنوورین وه لاتن خو ناقئی خو گوهارتییه و نافه کئی نوی ل خو دانایه ول خواری ب ریزبه ندییا دیروکییا ناقگوهورینا داعشه.

ریکخراو بو ئیکه م جار دیاربووی ل ژیر ناقئی کومه لا ته وحید وجیهادی (جماعه توحید و جهاد) بوویه کو ل کانوونا ئیکئی ل سالآ ۲۰۰۳ی بو، ب سه رکردایه تییا (ئه بو موسعه ب زه رقاوی)^(۲).

ل چریا ئیکئی یا سالآ ۲۰۰۴ی، زه رقاوی په پمان (بیعه) بو سه روکئی ریکخراوا قاعیده «ئوسامه بن لادن» دا و ناقئی ریکخراوی گوهوری بو «ریکخستنا قاعیده ل وه لاتن دوو پروباران» و هاته نیاسین ب ناقئی ریکخستنا قاعیده ل عیراقی، هه ر چه نده ریکخراوی

(۱) الجماعات الاسلامیه فی العالم، wikipedia.org.

(۲) تغیر الاسم ، wikipedia.org.

خۆ نه دهژمارت ژ قاعیده ل عیراقی، به لئی ئەف نافه د ناف خه لکیدا بهر به لافبوو. ل کانوونا دووی یی سال ٢٠٠٦ یی پیکخراو ل گه ل هنده ک پیکخستیی دیتر تیکه له بوو و جقاتا پراویژیا موجهیدان ل عیراقی پیکینا. ل ١٢ ی چریا تیک، پیکخراو ل گه ل هنده ک پیکخراوی دیتر تیکه له بوو و ل ١٣ ی چریا تیک نافه کئی نوی بو پیکخراوی هاته پراگهاندن، ئەوژی دهوله تا عیراقا ئیسلامی. ل ٨ ی نیسانا سال ٢٠١٣ ی پیکخراو بهر به فرهبوو و گهسته سووریا و نافی «دهوله تا ئیسلامی ل عیراق و شام» هه لگرت کو (داعش) کورتکریا نافی ئەفی پیکخراوییه، به لئی دهوله تا ئیسلامی ئەف نافی کورتکری ره دکر و هه ره که سه کی گوتبا «داعش» و ل ژیر دهسته هلاتا وان، ئەو که سه دهاته جه لده دان.

ل سال ٢٠١٤ یی بهر پرسی حکومیین ئەمیریکا ل شوینا بکارئینانا (ISIL) کو کورتکریا ئینگلیزییا نافی (Daesh Islamic State of Iraq and the Levant) بوو گوهووری. هه فپشکین وان عه ره ب بکارئینا، ل ٢٩ ی خزیرانا سال ٢٠١٤ یی پیکخراوی^(١) گوهارتا نافی خو جار هه کا دی پراگهانده ژ «دهوله تا ئیسلامی ل عیراق و شام» بو «دهوله تا ئیسلامی» کو نیازا وی دامه زاندا خیلافه ته که جیهانی بوو، گه له که ده زگه و پیکخراو و کومه لئین ئیسلامی ره خنه ل ئەفی نافی گرتن و ره دکر کو بکارینن، به لئی نافی «داعش» هه ره ما ل سه ره وی پیکخراوی و ئەو که سیین سه ره ب وانقه هه ره نافی داعش ل سه ره^(٢).

هه فسوزیا سوننه یان ل گه ل داعش:

پشتی شه ری ئازادییا عیراقی و هه له وه شاندا حکومه تا عیراقی ل سال ٢٠٠٣ یی ل سه ره ده ستی ئەمیریکا و هه فیه مانیین وی و گرتنه ده ستا دهسته هلاتی ژلایی شیعه یین عیراقیه، هه فکییا (١٤٠٠) سالی دووباره سه ره هلاقه و ل شوینا لئین شیعه یان تۆلکه کرن ژ سوننه یان په پره وکر ب تایه ته ل ده قهر و باژیری سوننه نیشین، وه کو (مووسل، ئەنبار، تکریت، به غدا... هتد)، ژلایه که دیتره روخانا پارتا به عس و هه له وه شاندا

(١) تغیر الاسم ، wikipedia.org

(٢) تغیر الاسم ، wikipedia.org

حکومەتا عێراقی ب پامانا هەلوه‌شانندن و پڕوخاندنا سوننه مه‌زه‌بان ژ گۆرەپان و دەوله‌تا عێراقی و دویرکنا وان ژ پیگه و چومکین دەسته‌لاتی ده‌یت، ئەفه‌ژی بۆ سوننه‌یان خۆکوژییه، چونکه هەر ژ دامه‌زراندنا دەوله‌تا عێراقی ل سالا ۱۹۲۱ز سوننه بالاده‌ستبوون و وه‌لاتی عێراقی پڕیقه دبر، نۆکه هه‌می ئەوا ئافاگری ب ساناھی ژده‌ستچوو و هه‌می ده‌ستکه‌فتی و ده‌ستفهایتیین وان هاته‌ن پڕوخاندن و ژنافه‌رن.

سه‌ره‌ده‌ریا شیعه‌یان ل گه‌ل سوننه‌یان و سیاسه‌تا وان که‌سین ده‌سته‌لاتداری گرتیه ده‌ست هه‌می ئاراسته‌یا خۆ ئیخسته سه‌ر ژنافه‌رنا سوننه‌یان و ته‌په‌سه‌رکنا وان ل شوینا پراکیشانا وان بۆ لایی خۆ، هه‌روه‌سا یاسایا هه‌لکیشانا په‌ و ریشالین پارتا به‌عس پتر سوننه و به‌عسی ته‌نگا‌فکرن، چونکه ب هزاران سوننه هاته‌ن گرتن ژلایی حکومەتا شیعه مه‌زه‌به‌فه، هه‌فپکی و کوشتن دنا‌قه‌را شیعه و سوننه‌یاندا گه‌شته ئەوی رادده‌ی ل سه‌ر نا‌فی ب تنی بیی کو بزانه مه‌زه‌به‌ی وی که‌سی چیه ده‌هاته‌ن کوشتن، بۆمونه: هه‌ر که‌سی نا‌فی وی (عومه‌ر، ئەبوه‌کر، عایشا...هتد) شیعه‌یان دکوشت، ژبه‌رکو شیعه زارۆکین خۆ ب ئەوان نا‌فان نا‌فناکه‌ن، ل لایی دیتر سوننه‌یانژی ئەو پینگا‌ف هافیت، ئەف ئەگه‌ره هه‌می بوونه هانده‌ر کو سوننه هزر د هه‌ر تشته‌کیدا بکه‌ن ژ بن ده‌ست شیعه‌یان خلاسین و دئاماده‌بوون به‌رامبه‌ری شیعه‌یان هه‌فه‌په‌مانیی ل گه‌ل هه‌ر لایه‌نه‌کی بکه‌ن.

رێکخستنی پیکا نه‌قشه‌به‌ندی و به‌عسی ل گه‌ل پیکه‌راوا قاعیده هیدی هیدی جه‌ئ خۆ د نا‌ف سوننه‌یاندا کر و سوننه‌ پراکیشان داکو به‌ره‌ف هیزا چه‌کداری بچن و خۆ ژ شیعه مه‌زه‌به‌بان پاریزن، هه‌ر ئەو پیکه‌راوا ئاماده‌بوو ژبۆ وه‌رگرتنا وان وه‌کو چه‌کدار، بیکومان ئەوژی هه‌می پیکه‌راوین تیرۆستی بوون، چونکی ژینگه بۆ هاته‌ن دروستکرن و ئەفه بوو ئەگه‌ر پشتی پیکه‌رانا پیکه‌راوا تیرۆستی ده‌وله‌تا ئیسلامی ل عێراق و شام (داعش) سوننه‌ بینه چه‌کداریین وان و ل گه‌ل هه‌فسوژین.

هه‌روه‌سا ((پیکه‌راتا سوننه‌یان پالېشتیه‌کا هزری، لایه‌نگیری، جفاکی و سیاسی بۆ ده‌وله‌تا ئیسلامی هه‌بوو و ئەفه‌ژی ژبه‌ر ئەوان کاودانیین سوننه‌ ل عێراق و سووریا تیدا دبۆرن، زیده‌باری پشکداربوون پاشماوین رژیما به‌عس ل گه‌ل وان چ ب ریکه‌ له‌شکه‌رین عێراقیین هاتینه هه‌لوه‌شانندن یانژی ب ریکه‌ ده‌زگه‌پین وان یین سه‌حوسیی))

(١). ناهیتته فهشارتن دهقهريڻ سوننه مهزهه ب هیلينه کا بهرهمداربوو بو گروپين تيروست تيدا قهلهوبين و کار و چالاکیين خو دژي حکوممهتا مالکی نهنجامبدن(٢).

سهرکهفتنا هيڙين نهريکا د کوشتنا زهراقويدا و دياربوونا هيڙين (سهحوا) ل ژير سهرکردايهتيا هوڙين سوننی ژبو شهرکرنی دژي قاعیده بوو نهگهري ژناقبرنا گروپين توندپرهو، بهلی هندهك هوکار ههبوون نهو ريکخراو هه چالاك مينن د گورهپانا عيراقيدا، ب تايهتي پشتی ساللا ٢٠١١ي هيڙين نهريکا ژ وهلاقي هاتينه فهکيشان و ل نهو دهمی بهرپرسي عيراقی ل سهر نفشی سيئنهوين سهر ب ريکخراويقه دئاخفتن، نفشی پشتی هينگی بوويه ريکخستنا (داعش).

سهيد (نهبو زويد) باليوڙي مسري ديڙيت: نهگهري سهرکهفتنا داعش ل عيراقی سوننه و پشتهقانيا وان بوو بو داعش، ژبهركو توپهبوونا سوننهيان باڙير فهگرتن و نهو بالی پارتا بهعسيا (عزته دوري) سهرکردايهتيا وي دکهت ل هيقييا دهليقی بوون و نارمانجا(٣) داعش، سهرکردهين سوننهيان و بالی عزته دوري بوو ئيك نارمانج دژي مالکی(٤).

نهيا دعهلاوي گوت: داعش گهلهك هوڙتته ژ قاعیده و نهوان باوهري ب شهپرکرنی ههيه دژي كهسين نه ل گهل وان و ژ وان جودا، نه ب تنی لايهنين بيانی بهلكو لايهنين عهرهبي و ئيسلاميڻ باوهري ب ئايديوڙييا وان نهبيت. گهلهك ژ شيخ وموفتيين سعودي و هكي: عهبدولعهزيز و عهدنان عهرعور دا خوڙياکرن نهوين ب دويش داعش د کهفن ژ ري دهروچووينه(خوارج)(٥).

(١) التعاطف المكون السنی مع داعش،، wikipedia.org.

(٢) عهلی ئورهماري، ژيدهری بهري، لا٢٤.

(٣) عهلی ئورهماري، هه نهو ژيدهر، لا٤٠.

(٤) عهلی ئورهماري، هه نهو ژيدهر، لا٤٠.

wikipedia.org.(٥)

داعش و شیعه:

داعش گه لهك مفا ژ هه فركییا كه فنا شیعه و سوننه یان وه رگرت، ب هه می رهنگان بزافكر
 ئه وی ده رزا د ناقبه را هه ردوو مه زهه باندا (مذهب) به ره فرهتر و کویرتر لی بکته شوپ
 بکته ته د ناف تاخ، کولان و مالین هه ردوو لایاندا، ئه و شیعه و سوننه یین بهری هنگی د
 ئیک تاخ، کولان یان گوند و باژیراندا د ژیان و بوونه نه یارین هه فدوو، ژبه ره هه فدوو لایهك
 نه چاردبوو کۆچبکهن و برهفن و هه می مال و سامانی خو بهیلن و ب تنی گیانی خو و
 زارۆکین خو قورتالبکهن، ئه فه بوو ئه گهر دوو جفاکین خو سه ر ل دوو جهین جودا چین
 و ب ساناهی دهاتنه نیاسین ئه فه باژیره یان تاخه شیعه نه یان سوننه، بیگومان ئه فه ژی د
 بهرژه وه ندییا داعش دابوو داکو پتر گه نجین سوننه مه زهه ب پراکیتشه د ناف ریژین خودا، جه،
 تاخ و باژیرین سوننه یان بوونه په ناگه و فه شارتگه یین ئارام بو چه کدارین داعش، د گوتار،
 سمینار و کۆمبوونین خودا ب هه می رهنگان د ژایه تییا شیعه یان دکر و ب ئیرانی و فارس
 ددانه نیاسین، کوشتن، ره قانندن و په قانندا ئۆتۆمبیلان د گه رهك و ریوره سمین ئاییندا گه شه و
 وه رارکر، ب تنی داعش و هه قالبه ندین وی ژ ئه فی چه ندی د مفاداربوون.

دهوله تا ئیسلامییا داعش ((شیعه یان ژ ری لادای ژ ئایینی ئیسلامی ددانن و کوشتن وان
 هه لالدکهن داکو ئیسلام بهیته پاقرکرن، چه کدارین داعش خه لکی ژ هه فدوو جودادکهن و
 هندهك پرسیاران ئاراسته ی وان دکهن: ناف چییه؟ ل کیفه ئاکنجییه؟ چاوا نفیژان دکته؟
 جوړی سروودین وی چینه؟ هه رده می دیاردبوو ئه فه نه سوننه یه، ئیکسه ر دکوشتن))^(۱).

ل سال ۲۰۰۶ می ریخراوا قاعیده ل عیراقی هندهك کریارین توندوتیژ دژی وه لاتیان
 ئه نجامدان، ل ده می بزافکری شه ری نافخوی د ناقبه را سوننه و شیعه یاندا په یدا بکته،
 قاعیده سه رکه فت د په قانندا مه زارگه یین هه ردوو (ئیمامین عه سکه ری) دا ل سامه را کو بوویه
 ئه گه ری هیرشین تولفه کرنی دژی سوننه یان.

دروستکرنا دهوله ته کا سوننه مه زهه ب ل عیراق و سووریا ل سه ر دهستی داعش، ئانکو
 دروستکرنا به ره به سته کی ل هه مبه ر ئیران و ژیکفه فه تاندا شیعه یین عیراق، سووریا و لوپنان^(۲).

wikipedia.org. (۱)

(۲) عه لی ئوره ماری، ژیده ری به ری، لا، ۵۷.

داگیر کرنا عیراقی و دامه زراندا دهوله تا ئیسلامی ل سووریا:

پشتی حکومه تا عیراقی ل سال ۲۰۰۳ ی ل سهر دهستی سهرۆکی ئەمریکا (جۆرج ده بلیوو بۆش) هاتییه ژناقبرن، پزئیمما سووریا ترسییا و هیستریایی گرت. دترسییا ئەمریکا هیرشێ بکته سهر وی ژێ و حکومه تا وی ژێ ژناقبته، ژبه ر هندی ب هاریکارییا ئەفسه رین هه والگیریا سووریا ل سالیین د دویفدا حکومه تا سووریا ب هزاران رادیکالی ژ لیبیا، سعودیه وتونس بۆ ریکخراوا قاعیده ل عیراقی هنارتن و ۹۰٪ ژ خۆکوژان د سووریا ر ههنارتن، په یوه ندییه کا سهر د ناقبه را ژهنه رالیین سووری و تیکوشینا (جهادیا) نیقنه ته وه یی و ئەفسه رین عیراقیین به ری پهیدا بوو ئەوین لایه نگر و مریدی سهدام حوسیینی، ئەو پپروژه کی هه فیشکبوو و گه له ک جارن ل پوژئاقایی دمه شق پیکفه کۆمدبوون، ئارمانجا سهره کییا هه موویان ئەو بوو ژیا نا ئەمریکیان ل عیراقی بکهنه دۆزه خ^(۱).

مه سعود بارزانی سهرۆکی هه ریما کوردستانی دبیژیت: شه هه یقان به ری که فتنا مووسل، زانیاریین دروست ل به ر دهستی مه هه بوون کو تیرۆستیین داعش ژ سووریا به ره ف مووسل هاتینه و ل باشووری پوژئاقایی مووسل ل باژیری حه زه ر دقین بنگه کی سهر بازی دروستبکه ن و جهی خۆ ل ئەوی ده فه ری موکومبکه ن و چه که کی مه زن ژ سووریا بده سته که فتبوو^(۲)

مه سعود بارزانی پیقه دچیت و دبیژیت: من ب ریکا سهرۆک وه زی رین عیراقی (نوری مالکی) بالیوزی ئەمریکا و عه مار ئەله که کیم ئاگه دار کرن، هوین مژویلی ئەنبار و رومادینه، به لی بارودوخێ مووسل ژ ویری مه ترسیدارتره، ئەو بۆ مه و هه وه مه ترسینه، مالکی گوت: توو ئاگه داری کوردستانی به، بارودوخێ مه ل ژیر کونترۆلا مه یه.

(۱) وثائق دیر شیبیکل، ژیدهری به ری.

(۲) دیوانی سهرۆکایه تی هه ریمی کوردستان، مسعود بارزانی، ژیدهری به ری، لا ۷۸.

شهری مووسل وشکه ستنا له شهري عيراقی:

دیروکا مووسل؛ گرنکیا وی دیار دکهت، رۆله کی ئیکجار مهزن هه بوویه د هه فسهنگی و هه فکیشه یین سیاسی نافعوی و نیفنه ته وه ییدا، ئەقی باژیری ب درێژاهییا میژوووی چه ندین نهی، هه قری، رویدان و بوویه د ناف خۆدا هه لگرتینه، دیسان مووسل وه کو سنور چه ندین نه ته وه و پیکهاته و ئایینان دگهینته ئیک ههروه سان ژلای جوگرافیه هیللا ژ هه قهوو جودا کرنا دوو نه ته وه یین سه ره کییه ل عیراقی ئەوژی هه ردوو نه ته وه یین کورد و عه ره بن، سه ره رای هندئ گه له ک ده قهرین سه ر ب پارێزگه مووسل وه کو ده قهرین کیشه لسه ر د نافه را حکوومه تا هه ریما کوردستان و حکوومه تا ناوه ندیا عیراقی دهینه نافکر، به لی هه تا به ری سالآ ۲۰۰۳ یی ژماره کا مه زن ژ کوردان ل باژیری مووسل دژیان، به لی پشتی که قتنا حکوومه تا عیراقی ل سالآ ۲۰۰۳ یی ل سه ر ده ستین ئەمیریکا و هه قه یامین وی و دیسان سه ره لدا نا گروپین ئیسلامی ل باژیری هیدی هیدی کوردان ئەو باژیر بجه هیللا و به ره ف کوردستان هاتن. دووماهیک گه را ئاواره بوونا کوردان ژ باژیری مووسل د هاتنا داعشدا بوو ل سالآ ۲۰۱۴ یی. سنوری پارێزگه مووسل پیکهاتین (عه ره ب، شه به ک، کورد، ئیزدی و مه سیحی) بخۆفه دگرتن، دیسان وه کو ئاین (ئیسلام: سوننه وشیه، مه سیحی و ئیزدی) لی دژیان. مووسل سه نته ری سوننه یین عیراقیه و رۆله کی به رچاف هه بوویه د ئاریشه و بيشین سیاسی ب سه ر عیراقیدا هاتین، ئاریشه یا ویلایه تا مووسل د نافه را تورک و عه ره باندا هه تا نوکه ژی به رده وامه، تورکیا وه کو باژیره کی تورکا دزانن چونکی دبیشن: ل شه ری جیهانی ئیک؛ مه بی شه ر به ردايه، دیسان ل سالآ ۱۹۵۹ یی بزافا شه واف^(۱) ل باژیری مووسل سه ره لدا و تیدا گه له ک خه لک هاته کوشتن.

مووسل ده رگه یی سه ره کیبوو بو داگیرکنا کوردستان ژلای هه ر حکوومه ته کا

(۱) بزافا شه واف: ل سالآ ۱۹۵۹ یی ب سه رکیشیا ئەفسه ره کی عیراقی عه قید روکن (عه بدلوله هاب شه واف) فه رمانده بی لیوا یا پینج ل باژیری مووسل سه ره لدا، بزافه کا نیشتمانی، نه ته وه یی، ئیسلامی و جه ماوه رییا مووسل بوو دژی حکومه تا عه بدولکه ریم قاسم، تیدا گه له ک خه لک هاته کوشتن و ههروه سان عه بدلوله هاب شه واف ژی هاته کوشتن و ئەف بزافه هاته ژنافرن. ژیدهر: د.

ابراهیم خلیل العلاف، حرکه الشواف فی الموصل ۱۹۵۹، alwatanvoice.com.

عیراقی هاتبیت و ههزا داگیرکنا کوردستانێ هه بیت، ل دووماهیك جارژی شه پری داعش و هیرشا داعشبوو بو سهر هه ریما کوردستانێ.

فه ره بزانی (ل سه رده مێ ئۆسمانیان مووسل سه نته ری ویلایه ته کا ئۆسمانی بوو، د په یما نا سیقه ردا ل سالآ ۱۹۲۰ ی پێشینییا گشتپرسیی دهاته کرن دا کو بکه فیته سه ر نه خشه یی ده وله تا کوردستانێ، به لی بریتانیا ده سته ردار ی ئه وی بیروکی بوو))^(۱).

ل ۱ ی نیسانا ۲۰۰۳ یی ئانکو دوو رۆژان پشتی باژیری به غدا دکه فیته د ده ستی هیزی ن ئه مریکا دا، مووسل بوو سه نته ری دویشکه فیتی ن سونه و پیکهراوا قاعیده دژی شیعه یان وچالاکیی تیرۆستی یی ده رقه ی یاسای و ته په سه رکنا سونه یان په یدا بوو^(۲).

ل سالآ ۲۰۰۳ یی مووسل بوو سه نته ره کی پشته فانیی بو سه دامی و ل سالآ ۲۰۰۴ یی مووسل بوو سه نته ری توندهاژوویان و دژی ئه مریکا شه ر دکر، هه ر ئه وی سالی گرۆپی ئه نسا ر، سونه و قاعیده بو رۆژنامه نقیسان راگهاند ئه و نه دژی ئه مریکا بتنی نه، به لکو دژی کورد و که مینه یی دیترن، ئه وان دگۆت: ئه مریکا گاور و بیاهورن، کوردژی بووینه فه رمانه روا ل مووسل، پشتی سالآ ۲۰۰۷ یی مووسل بوو جهی ژناقبرنا په گه زی وب پیکهستی هیرشدکره سه ر کورد، مه سیحی، شه به ک و ئیزدیان، نیزیکی (۲۴۰۰) کورد د ناقه را سالی ن (۲۰۰۳ ۲۰۰۹) یدا ل مووسل هاتنه کوشتن^(۳).

زنجیره یه کا شکه ستی ن سه ربازی د ناقه را سالی ن (۲۰۱۲ - ۲۰۱۳) یدا د پێشینیکی بوو ن ژبو هه لوه شیانا لیوایی هیزی ن عیراقی، ل سالآ ۲۰۱۲ یی حکومه تا عیراقی نه شیا هاریکاریی لوجستی یی مه زن به لاقبه که ت ل سه ر سنووری ل رۆژئا قایی مووسل ل سه ر سنووری سووریا.

له شکه ری عیراقی پاشه کشی ژهنده ک ده فه ری ن هه فس نووری ن ل گه ل کوردستانێ کر، هیزی ن پێشمه رگهی ئه و جهی ن له شکه ری عیراقی ژی فه کیشای گرتن و سه نگه ری ن خو موکو مکر ن.

(۱) د.سیس جهی فرانتزمان، ئوپه راسیونی مووسل، ناوه ندی لیکولینه وه ی رووداو، کوردستان دوا ی ئوپه راسیونی مووسل وره ققه، چاپخانه ی کوردستان، سلیمانی، چاپی یه که م ۲۰۱۷، لا ۲۵۴.

(۲) د.ماجد ئه نوهر عیشقی، شه ری مووسل وره ققه، ناوه ندی لیکولینه وه ی رووداو، کوردستان دوا ی ئوپه راسیونی مووسل وره ققه، چاپخانه ی کوردستان، سلیمانی، چاپی یه که م ۲۰۱۷، لا ۱۹۶.

(۳) د. سیس جهی، هه ر ئه و ژیده ر، لا ۲۵۴.

ل نیسانا سالآ ۲۰۱۳ یی سهرهلدانه کا بچویک ل حهویجه هاته کرن و بوو ئه گهری هه لوه شاندا به شهك ژ دوو لیوایین فرقا (۱۲) یا لهشکه ری عیراقی و ئه فه بوو ئه گهر باژیرکی سلیمان بهگ بکه فیته د دهستی رابه ری سهرهلدانیدا، ل کانوینا ئیکسی ژ سالآ ۲۰۱۳ یی فه لوجه ژی ژ دهستی حکومه تا عیراقی ده رکه فت و که فته دهستی سهرهلدایاندا، دیسان رومادی و مووسل و ژناقچوونا بنگه و هیژین لهشکه ری کو دبوونه (۱۴) لیوایین سهربازی و پولیسین فیدرال^(۱).

سه رۆك مه سعود بارزانی، بهری کهفتنا مووسل دوو جاران هوشداری دا نوری مالکی ژکهفتنا مووسل، به لی نوری مالکی^(۲)

ئه و هوشداری ب پرژدی وهرنه گرتن، چونکی خه لك ل ئه وان ده فه ری سوننه نشین دژی سیاسه تا حکومه تا ناوهندی رابوونه سهرخو، داعش ژی ل هیقیا ده لیقه به کی بوو و رابه ری نا خه لکی دژی سیاسه تین شاشین حکومه تی ب ده لیقه زانی^(۳).

ل پرۆژا ۲۰۱۴/۶/۵ داعش ب (۳۰۵) چه کداران ژ ده فه را جه زیره عهین ئه لحاره ل سووریا گهشته ناف ئاخا عیراقی و سهرهلدانی دهستیپر^(۴). ل ۶ خزیرانا ۲۰۱۴ یی هیژین داعش نیزیکی مووسل بوون و شه ر ل گه ل هیژین ئه منی دهستیپر^(۵).

پشتی نیفرۆیا ۸ خزیرانا سالآ ۲۰۱۴ یی هیژه کا داعش ب لهشکه ره کی ژ (۱۰۰) ئوتۆمبیل و (۴۰۰) چه کداران گهشته نیقا باژیرپی مووسل، هه ر ل ئه وی ده می شانین نفستیین داعش ب هزاران بوون هاریکارییا داعش کر و هیرشکره سه ر لهشکه ری عیراقی، ئه و لایه تین هاریکارییا داعش کری (لهشکه ری سه له فی موجه دین، لهشکه ری ریکا نه قشه بهندی ب فه رمانده یا (عزته دوری)، ریکخراوا جیهادیین ئه نسا ر ئه لسوننه و ئه فسه ری ب هری یین لهشکه ری عیراقی) بوون، فه رمانده یی گشتییی وی هیژی

(۱) مایک نایتس، مستقبل قوات الامن العراقية، جریده صباح الجدید. ۱۲ فبرایر ۲۰۱۷.

(۲) دیوانی سه رۆکایه تی هه ری می کوردستان، ژیدهری به ری، لا، ۷۲.

(۳) دیوانی سه رۆکایه تی هه ری می کوردستان، ژیدهری به ری، لا، ۷۲.

(۴) قاره مان مه هدی، هه ر ئه و ژیدهر، لا، ۳۸۹.

(۵) پ.د. عبدولا کران، تورکیا، داعش و ده وه له تی سه ره به خوی کورد، ناوهندی لیکولینه وه ی رووداو، کوردستان دوای ئوپه راسیونی مووسل و ره ققه، چاپخانه ی کوردستان - سلیمانی، چاپی به که م ۲۰۱۷، لا، ۱۵۱.

ئەلغەراوی بوو ل گەل هژمارەکا ئەفسەرین دیتەر^(۱).

مەسعود بارزانی دبیژیت: ل دویف زانیاریین مەیین دروست، داعش نیازا کۆنترۆلکرنا مووسل نەبوو، بەلکو وان مەبەستبوو دەستبەسەر زیندانا بادۆشدا بگرن داکو زیندانیین خو ئازاد بکەن، ب چ پەنگان وان ئەو باوەرییە نەبوو ب قی پەنگی سوپای عێراقی بشکیت، بەلێ فەرماندەییین سوپای مالکی ل مووسل: هیژا زەمینى، فەرماندەیا ئۆپەراسیۆن، فەریق پوکن و هەمی فەریقیین سوپای پشتی گفاشتن کەفتییە سەر سەربازگە غەزلانی، ئەو رەقین و پشتی رەقین، سوپا و هیژین وان ژى بەرگری نەکر، شکەستن و رەقین و بەرەف پێشمەرگەى هاتن، داعش ب هاریکارییا خەلکی هیژشکرە سەر سوپای عێراقی و پیگهیین سەربازی، هژمارا داعش ژ هەزار بو دووھزار کەسان زیدەترنەبوون هەر ژ مووسل هەتا تکریت ستاند^(۲).

ل ۹ى خزیرانی ئوسامە نوچیفی، داخووزا هاریکارییى بو مووسل کر، ل ۱۰ى خزیرانی فرۆکخانا مووسل کەفتە دەستى داعش و ب هاریکاریا لەشکەرى نەقشەبەندی مووسل هەمی کەفتە دەستى داعشدا، نوری مالکی سەرۆک وەزیرین عێراقى بارى نەئاسایی ل مووسل راگهانند^(۳)، ل رۆژا ۲۰۱۴/۶/۱۰ داعش باژیرى مووسل و دەورووبەریین باژیرى گرت پاشی بەرەف دەفەرین عەرەبیین سوننەنشین چوون و دەفەرەکا بەرەفرە کۆنترۆلکر^(۴).

شەرى مووسل هاتە ب ناکرن ب شەرى (اسدالله بیلاوی) کو فەرماندەیی وى هیژشى بوو^(۵). ل ۱۲ى خزیرانا سالآ ۲۰۱۴ین، عێراقى باژیرى مووسل و گەلەک ژ ئەردى باکوور و رۆژئافایى بەغدا ژدەستدا، و لەشکەرى عێراقى باوەرییا خەلکی ژدەستدا^(۶).

پرانیا فەرماندە و سەرکردین لەشکەرى و ئاسایشى ژ مووسل رەقین و کەلوپەل و چەکى سڤک و گران بجە هیلان، فەرماندەیی هیژین پەیا دە فەریق پوکنى ئیکى:

(۱) ماجد ئەنوەر، ژیدەرى بەرى، ۱۹۷۷.

(۲) دیوانى سەرۆکایەتى هەریمی کوردستان، ژیدەرى بەرى، ۷۸.

(۳) پ.د. عبدولا کران، تورکیا، داعش و دەولهتی سەربەخوی کورد، ژیدەرى بەرى، ۱۵۱.

(۴) علی باپیر، ژیدەرى بەرى، ۴۹.

(۵) نادر دوغاتی، ژیدەرى بەرى، ۱۷. - معرکة موصل، ویکیبیدیا، هەر ئەو ژیدەر.

(۶) مایک نایتس، مستقبل قووات الامن العراقية، جریده صباح الجدید. ۱۲ فبرایر ۲۰۱۷.

عەلى غىدان، فەرماندەيى ئۆپەراسىيۆنن ھەفېشك فەرىق پوكنى ئىكىن: عەبود قەنەر، فەرماندەيى ئۆپەراسىيۆنن نەينەوا فەرىق پوكن: مەدى عەزاوى، فەرماندەيى فرقىيا دوويا لەشكەرى عىراقى و فەرماندەيى پۇلىسان ليوا پوكن: خالد حەمدانى ب شەف ژ بنگھيىن خو پەقىيوون، زىرەقانىكى فەرماندەيى فرقىيا دوويا لەشكەرى عىراقى دىيىت: كاودان تىكچوون و دەنگوباسيىن ھاتنا داعش بەلاقبوون، فەرماندەيى مە ھاتە دوپىئىخستن ژ ئەركى، بەرى فەرماندەيى نوى ئەركى خو وەرگريت، داعش ھات و چ ل بەر سىنگى مە نەما و ئەمژى رەفېن، پتر ژ (۵۰) ئۆتۆمبىلېن لەشكەرى بەرەف كوردستانى چوون و داخووا پاراستنى كر.

داعش د پراگھاندېن خوډا ل سەر توپتەرى وینەيىن (ئۆتۆمبىل، كەلوپەلېن سوۆتى، سىدارەدانا سەربازان و بەلاقبوونا داعش ل مووسل بەلاقدرن). ھەرەسا پراگھاند دەرگھيىن زىندانان ھاتنە شكاندن^(۱)، خەلك ئازادكر، دەستبەسەر ئافاھيىيى پارىزگھى و يەكەيىن لەشكەرىدا گرتيىە، ب ھزاران پارچە چەك گرتينە و ئالايىن خوويىن پەش ل سەر وان ئۆتۆمبىل و چەكى گرتيدا ھەلاويستن و ل جادا گىران، پشتى كەفتنا نەينەوا دەروازەيەكى نوى بو پىكخستين ھشكباوەر ل سنوورى سوورىا و عىراقى قەبوو^(۲).

ليوايىن (۶۴، ۶۶، ۷۱، ۷۲، ۷۳، ۷۵ و ۷۶) يىن لەشكەرى عىراقى، ليوايا نوييا پۇلىسيىن فيدرال ل ئەنبار، حەفت يەكەيىن ئەمىنيىن ھوزان و ھەمەجۆر شكەستن. ئەقان ھىزان ھەمىيان پتر ژ چوارەدە ھەفتيان رايىنان كر بوون، سى فرقىيىن لەشكەرىيىن عىراقى ل گەل(۱۷) ھزار پۇلىسيىن سەر ب وەزارەتا نافخووييا عىراقىقە ل پارىزگھا مووسل ل بەر سىنگى ھندەك چەكدارىن ميليشياتىن دەولەتائىسلامى ل عىراق وشامى(داعش) شكەستن و وەكو ھەلمى لىھاتن و بەرزەبوون، كەفتنا مووسل پشتى چوار پوژان ژ كەفتنا باژيىرى سامەرا ل پارىزگھا سەلاھەددين بوو^(۳).

پشتى دەستبەسەرداگرتنا باژيىرى مووسل ژلايى داعش قە ناف و دەنگيا داعش مەزن تر وبلندتر لى ھات، لەشكەرى عىراقى وپوليس ودام و دەزگايىن ئەمنى ولەشكەرى ھەمى ژباژيىرى ھاتن قەكىشان كو ژمارا وان نىزىكى (۶۰) ھزار كەسانبوو وچەكەكى

(۱) فازل النشمى، الجيش العراقى يتبخر امام داعش، جريدة نهار، ۱۰ خزيانا ۲۰۱۴

(۲) فازل النشمى، الجيش العراقى يتبخر امام داعش، جريدة نهار، ۱۰ خزيانا ۲۰۱۴

(۳) فازل النشمى، ھەر ئەو ژىدەر.

پيشكهفتى ددهستين واندا بوو، بقی چهندي داعش^(١).

دهستبهر چه كه كي نوى و پيشكهفتى و كوگهين چه كيدا گرت، بوونه خودان مهزنترين هيز و ب سهدان توپ، زريوش، تانك، ههمهر و ئوتومبيلين زريوشكرى كهفتنه دهستين وان^(٢).

(عسمهت رهجهب)، بهرپرسي لقي ١٤ - مووسل يي پارتى ديموكراتى كوردستان ل ١١ خزيрана ساللا ٢٠١٤ راگهاند كو مالكي بخو دقيا داعش مووسل كونترولبكهت داکو بارى نهئاسايى رابگهينيت^(٣).

ژمارا ههمهريين گوللنهبر پتر ژ (٢٣٠٠) ههمهريين لهشكهرى بوون كهفتينه دهستين چه كدارين داعش^(٤). ههر وهسان پارهكي باش ژ بانكين عيراقى كهفته دهستان و ده رگهين زيندانان شكندن و ب هزاران زيندانيين توندره و خودان راپردوووين خراب نازادكرن^(٥). پشتى داعش ل ١٠ خزيрана ساللا ٢٠١٤ كونترول ل سهر باژيري مووسل كرى، ريكخستيا خيلافه تا دهوله تا ئيسلامى هاته راگهاندن و نه بو به كر به غدادى ب (خه ليفه) هاته دهستين شانكرن، دهوله تا ئيسلامى وهلاته كه نه دانپيدانكرى بوو ژلايى جفاكي نيفدهوله تيفه، پشتى راگهاندن و دامه زراندا دهوله تا ئيسلامى (داعش) دهست ب چه سپاندا شهريعه تي ئيسلامى كر ل وى باژيري^(٦).

حكومته تا عيراقى گوت: نهفه خيانه ته عيراقيان هاريكارييا داعش كرى داکو ژ سنوورى سووريا بهينه مووسل و داگيربكه ن^(٧). سه ركردين سوننه يان ب گشتى و ب تاييه تي نه سيل نوجيفى - پاريزگارى مووسل و برايى وى ئوسامه نوجيفى جيگرى سه روك كومارى عيراقى هاتنه تاوانباركرن كو دهست ل گهل تيرورستين داعش هه بوو و بوونه نه گهرى كهفتنا مووسل. دهنده كه نفيسارين فهريدا هاته خوياكرن نه سيل

(١) نادر دوغاقى، ههر نهو ژيدهر، لا٧٧.

(٢) نادر دوغاقى، ژيدهرى بهرى، لا٧٧.

(٣) د. سيس جهى، ژيدهرى بهرى، لا٢٥٣.

(٤) معركة موصل، ويكيبيديا، ههر نهو ژيدهر.

(٥) نادر دوغاقى، ههر نهو ژيدهر، لا٧٧.

(٦) تفريغ الموصل من المسيحيين، ويكيبيديا.

(٧) تفريغ الموصل من المسيحيين، ههر نهو ژيدهر.

نوجیفی فهرممان ب رښه به رښن فهرمی ل پارښگهښ کرښه ډاکو ل گهل هاتنا هښرشا داعش ههمی گریبه ست و دیکومښنتښن فهرمښن ښمزایا وی ل سهر بسوژن، هندهک فهرمانبهر و کارکهر پاسپاردن دهمن داعش هښرشدهکن بهر هفانښښ نهکن^(۱) و داعش ب ټیکوشه رښن ښانښ ښسلامښ (مجاهدین الاسلام) دایه نښاسښ و گوښیه وان ب ههر رښکه کا هه بښت برهفن ژبه ر هندښ ښهوا ل مووسل چښووی خښانه ته کا مهزنه^(۲).

حکوومه تا مالکی و لهشکه رښ وی بوونه ښه گهرښ هندښ دهوله تا ښسلامی بښته خودان چه که کی مهزن و پښشکه فټی، شکه ستنا لهشکه رښ مالکی رښک بو داعش چولکر هښرشکه ته سهر ده فهرښن سوننه نشښن، د دهمن سښ رښاندا باژښرښ ټکرښت ژښ کونترولکر و ب ښه فی رهنگی هه تا ده ستبسه ر گلهک باژښر و گونډښن پارښگهښن سه لاهه دښن، ښنبار، کهرکوک، دښاله و دهو روه رښن به غدا ډا گرت^(۳).

ههمی کونترولکر، ښه و ده فهره ههمی بښشه ر ژلاښښ داعشقه هاتنه کونترولکر و ههمی چهک و ته قه مه نی ل ښهوان ده فهران بو داعش د گوره پانا شه رښدا هښلان^(۴).

مالکی ښه گهرښ سه ره کیوو، مه رهم ژښ پشته فانښا رښښما ښسه دی و شښعه ښښن به عسی بوو ل سووریا، ژبه رکو دهمن داعش ده ستبسه ر مووسلدا گرتی، ههمی چه کښ گران، زریپوش و تانک ښکسه ر به ره ف سووریا برن و د شه رښ گروپښن د ژبه رښن رښښما سووریا ډا بکارښن^(۵).

داعش هښرشکه سهر سه ر بازگها گه یاره و کونترولکر، دوو فروکه ښښن هه لیکوښته ر ټښډابوون، هه روه سان دوو که نالښن ټښله فزیونښښن نافخوښی کونترولکر و پتر ژ (۱۲) هزار گرتښان ژ زښندانان ښازادکر^(۶).

(۱) نادر دوغاتی، ژښده رښ به رښ، لا ۲۴-۲۵-۲۷.

(۲) نادر دوغاتی، ژښده رښ به رښ، لا ۲۴-۲۵-۲۷.

(۳) قاره مان مه هدی، ههر ښه و ژښده ر، لا ۱۱.

(۴) قاره مان مه هدی، ههر ښه و ژښده ر، لا ۱۱.

(۵) نادر دوغاتی، ژښده رښ به رښ، لا ۲۴-۲۵-۲۷.

(۶) معرکه موصل، وښکیبښډا، ژښده رښ به رښ.

هه قه بهر کرنا فه رمانده و ژمارا له شکه ری عیراقی ل گه ل داعش د
شهری مووسلدا:

ناقیڼ فه رمانده یڼ داعش	ناقیڼ فه رمانده یڼ سوپای عیراقی
<p>ئه بو به کر به غدادی</p> <p>ئه بو به کر خاتونی</p> <p>عه دنان ئیسماعیل نه جم دلیمی</p> <p>عیزه ت ئیبراهیم دوری</p> <p>محهمه د یونس ئه حمه دی</p>	<p>نوری مالکی</p> <p>فه ریق مه دی عه زاوی</p> <p>فه ریق عه بود قه بهر</p> <p>فه ریق عه لی غیدان</p>
ژمارا چه کدارین داعش	ژمارا سه ربا زین عیراقی و جورئ چه کی
<p>۸۰۰ - ۳۰۰۰ چه کداران</p>	<p>۱۵۰۰۰ سه ربا ز، فرقا دوو</p> <p>۱۵۰۰۰ سه ربا ز، فرقا س</p> <p>۱۰۰۰۰ پۆلیسیڼ فیدرال</p> <p>۳۰۰۰۰ پۆلیسیڼ ناڅخو</p> <p>چه ک: تانکین ئیم ۱ ئه برامز و تیشفتن، فرۆکه یڼ شهری (کوپته ر)^(۱).</p>

(۱) معركة موصل، ژیدهری به ری، wikipedia.org، ۲۰۱۴.

هوکارین کهفتنا مووسل:

ل گورهی گوټنا پرائییا سهربازان ژبه رکو فه رمانده و سه رکرده یین له شکه ری د ئاستدا نه بوون و په فین و چ هه فکاری د ناقبه را فه رمانده و سه ربازاندا نه بوو، هه روه سان حکوومه تی ژی گو هنه دا ئه وان هو شدار یین ژلایى حکوومه تا هه ریما کوردستانی و ب تایهت مه سعود بارزانیه دهاتنه دان ده می دگوت: مووسل د مه ترسیدایه^(۱).

دامه زاندا دادگهان ل مووسل:

ل ده سټپیکا خیلافه تی داعش چوار دادگه ژبو سنووردار کرنا ئازادیا خه لکی ل باژپری مووسل دامه زاندا، هنده ک پینمایین توند ده ریخستن و تیدا ئارایشتگایین ژنان و جهین فرۆتتا جلوبه رگین ژنان هاتنه قه دهغه کرن، ده می چوونا ژنان بو ژ ده رقه هاته سنووردار کرن و ل ده می ده رکه فتنی دفتت ئیک ژ ده ستنقیژ لینه که فتنی وی (محرم) ل گه لبت، نه گه ر هاته گرتن و نه ف که سه ل گه لنه بن دی هیته به رباران کرن (په جم)، نوژدارین پسور ب نه خوشیین ژنان هاتنه قه دهغه کرن، جلوبه رگ و پوشینا شه ری ل سه ر ژنان هاته سه پاندا، په یکه ریین پلاستیکیین بو نیشاندا نا جلوبه رگان دهاتنه بکارینان هاته پاکرن و سوټن، ئه و دوکانین جلوبه رگین ژنان وه کو بنکراس، ستیان و نه ته کان دفروټن هه می هاتنه گرتن و قه دهغه کرن^(۲).

دامه زاندا دادوهران:

ل دویف گوټارا ئه یکوټومیست، داعش (۱۲) که س ژ خه لکی سعودیه وه کو دادوهر ل باژپری په قه دامه زاندا، کاری وان پیکینانا پولیسین ئایینی، چینگل کیشانا ب زورا خه لکی بو نفیژان، نه نجامدانا سزایی سیداره دانی، ویران کرنا دیر و که نیسه یین مه سییان و ئه وان مزگه فتنی نه یین مه زه به بی سوننه^(۳).

(۱) مستقبل القوات الامن العراقية المغلقه، wikipedia.org.

(۲) عه لی ئوره ماری، ژیدهری به ری، لا ۱۴۳۱.

(۳) معامله المدنیین، wikipedia.org.

هژمارا لهشكهرى عىراقى:

ل سالآ ۲۰۰۹ى هيزا لهشكهرى عىراقى گهشتبوو گوپيتكى، بهلى ل خزيرانا سالآ ۲۰۱۴ى نۆزده ليوايين لهشكهرى عىراقى د شهريدا شكهستن و چوارده ب تهمامى ژناقچوون ل گه ل شهس ليوايين پوليسين فيدرال ل مووسل، ههروهسا شهس ليوايين پاسهوانين سنوورى ل سهر سنوورى سووريا هاتنه ژناقبرن و ههلوهشاندن، چوار بنگهين فرقهين لهشكهرى عىراقى و تيك فرقهيا پوليسين فيدرال ل گه ل فهريماندهيا ئۆپهراسيونين نهينهوا هاتنه ژناقبرن.

ل سالآ ۲۰۰۹ى هژمارا سهريبازين ليوايى ژ (۲۷۵۰) سهريبازان پيكدھات، ل كانوونا دوويى ژ سالآ ۲۰۱۵ى و كانوونا دوويى ژ ۲۰۱۶ى هژمارا سهريبازين تيك ليوايى دبوونه (۱۵۰۰) سهريبازان، ئانكو كيمبوونا (۱۰۰۰ - ۲۰۰۰) سهريبازان، بهلى هيزين پيشمهركهيا ههروكو خو ما (۲۰۰۰) پيشمهركه بو ههريباويهكى^(۱).

ئهو ليوايين هاتينه ژناقبرن ليوايين (شهس، حهفت و ههشت ژ فرقا دوو ژ لهشكهرى عىراقى، ليوايين نه، ده، يازده و دوازده ژ فرقا سييى، ليوايين چوارده، ههفته و چلوههشت ژ فرقا چوار، ليوايين سيهوههشت، سيهونه، چل، چل و تيك ژ فرقا ده و ليوايا پينجى و تيك ژ فرقاچوارده. ليوايين پوليسين فيدرال و د نافي ئهواندا ليوايين سهريبازي، فرسان، مووسلى و سى ليوايين پوليسين هاوارهاتنى^(۲).

چوون بهرهف تكریت، سهلاحهدين و بهغدا:

پشتى كهفتنا مووسل، داعش هيرشكره سهر باشوورى مووسل و بهرهف پاريزگها سهلاحهدين و ب تايهتي دهقهرين شرگات، بييجى، سينيى، تكریت، سامهرا، عهلام، زاويه و زلوعيه چوون، ژبهركو داعش شاتين نفتى ل وان دهقهران ههبوون و دهاته نياسين ب سيگوشا سوننى، داعش ب لهزاتيهكا زور گهشته دهووربهريين بهغدا و پايتهخت ژ سى لايانقه (باكوور، باشوور و روژئاقا) هاته دورپيچكرن^(۳). ههروهسان

(۱) مايك پينس، ژيدهرى بهرى.

(۲) مايك پينس، ههرو ئهو ژيدهر.

(۳) نادر دوغاقى، ژيدهرى بهرى، ۲۰۱۹.

باژیږی تکریتیژی کهفته دهستی داعش و نیژیکی سامهرا بوو کو ب تنی (۱۰۰) کیلومه تران ژ بهغدا دووره^(۱).

داعش ل مووسل هیږشکره سهر کونسولخانهیا تورکیا و (۴۹) کارمند دهسته سهر کرن، ۱۱ ی خزیرائی ژی داعش (۴۸) ئەندامین کونسولخانهیا تورکیا گرتن ب، ههر زوی قولپهیا باکووری ئەتلهسی کۆمبوون و (۳۱) کهس هاتنه ئازاد کرن^(۲).

سهر بازگه سپایکه ر^(۳):

ل تکریت - سهر بازگه سپایکه ر (۱۷۰۰) خوانده فانیین کۆلیژا سهر بازی دخواند، دهوله تا ئیسلامی (داعش) ههمی ئیخسیر کرن و کوشتن.

پشتی شه ره کی گران ل باشوور و باکووری پایته ختی ژ نشکه کيفه هیږشا داعش هاته پراوه ستاندن، لیقه گه ری شیعهیان (عەلی سیستانی) فهتوه دا و داخواز ژ شیعهیان کر چه کی هه لگرن و به ره ف به روکین شه ری بچن، ب هزاران شیعه به ره ف به روکین شه ری چوون و به تالیوئین هه شدا شیعی هاتنه پیکنینان و به ره فانی ژ بهغدا کر^(۴).

ل چواردهی خزیرائی شه پرفانیین هوزان کونترۆل ل سهر پاریزگه سه للاحه ددین، باژیږی تکریت و پرائیا قهزا و ناحیین وی کر و چوونه د ناف باره گایی فرقا چواردا ل تکریت.

داعش راگهاند، دی هیږش که نه سهر بهغدا، هنده که چه کداریین داعش شیان کونترۆلی ل سهر هه ردوو ناحیین سعه دیه و جهله ولا ل روژه لاتی بهغدا بکه ن کو ۶۵ کیلومه تران ژ نافه ندا باژیږی بهغدا دویرن، به لی ژ بهر هنده که هوکارین نه دیار

(۱) پ.د. عبدالوکران، ژیده ری به ری، لا، ۱۵۱.

(۲) مستقبل القوات الامن العراقیه المخلقه، wikipedia.org.

(۳) سهر بازگه ها سپایکه ر، سهر بازگه هه کا هیژیین ئەسمانی بیین عیراقی یه و دکه فیه پاریزگه ها سه للاحه ددین - تکریت، نیژیکی ۲۰۰ تا ۲۲۰۰ قوتابیین هیزا ئەسمانی لی دخواند، وپشتی روژه کی ژداگیر کرنا باژیږی مووسل ول روژا ۱۲/ خزیرائنا سال ۲۰۱۴ داعش هیږش که ره سهر وی سهر بازگه هی و ۱۷۰۰ قوتابی گرتن و برنه کوچکیین سهر وکایه تی ل تکریت و ههمی کوشتن. ویکیبیدیا.

(۴) نادر دوغاتی، ژیده ری به ری، لا، ۲۹.

هاتنه فه کيشان^(۱)، حکومته تى پشتينه يه کا ئيمناهيى بۆ به غدا چيکر، فرۆکه يين هه قه پهمانان: ئەمريکا، بریتانیا و فەرهنسا هيرشين ئەسمانى کرنه سەر سەربازگهين داعش ل دەورو به ريئن به غدا^(۲).

گرتنا هه ويجه:

ل ۸ خزيрана ۲۰۱۴ داعش پيشرهوى كر بو پوژهه لاتى مووسل، ده قه ريئن هه ويجه، زاب، ريار، عه باسى، هه مى ده قه ريئن دكه فنه پوژناقاىى باژيپرى كه ركوك، ناحيا ره شاد و گوندى يه نكه جى ئەويين دكه فنه باشورى كه ركوك؛ پشتى هيزين عيراقى به رداين داعش گرتن، ل ۱۱ خزيرانى داعش (۱۵۵) سەربازين عيراقين هاتينه ئيخسپركن ل كه ركوك سياره دان.

ل ۱۲ خزيرانى هيزين پيشمه رگه ي راگه اند كو ئەوان كو نترول ل سەر هه مى كه ركوكى كر و دكه فيتە بهر ده قه ريئن كوردستانى^(۳).

ل نافه راستا سالا ۲۰۱۵ پرانييا پاريزگه ئه نبار كه فته ژير ده ستى دهوله تا ئيسلامى هه ر ژ قائم هه تا فه للوجه ژبلى پارچا باشورى باژيپرى عامريى هه تا فه للوجه، كومه لگه فارس يا ئاكنجييونى و ژلايى پوژناقا باژيپرى هه ديسه.

ل ۱۷ ئەيارا ۲۰۱۵ پشتى شه په كى گران دهوله تا ئيسلامى كو نترول ل سەر هه مى باژيپرى رومادى پايته ختى ئەنبارى كر^(۴)، د ئەفى شه ريديا (۵۰۰) سەرباز هاتنه كوشتن و هيزين سەربازى و ئەمنى په قين و گه له ك تانك، زريپوش، ئوتومبيلين له شكه ريئن زريپوشكرى، توپ، چه كى گران و ته قه مەنى ل سەربازگه ليويا هه شت بجه هيلان. شه رپى رومادى هاته ب نافكرن ب هيرشا (ئەبى موهه نه د سويداوى)^(۵).

(۱) معركة موصل، التحرك نحو بغداد، ۲۰۱۴ wikipedia.org

(۲) معركة موصل، التحرك نحو بغداد، هه ر ئەو ژيدير.

(۳) معركة موصل، هه ر ئەو ژيدير. wikipedia.org.

(۴) معركة رومادى والانبار، wikipedia.org.

(۵) ئەبى موهه نه د سويداوى نافى وى ئيسماعيل له تيف عه بدولله سويداوى دلپمى يه و ئەفسه ره ك

بوو دله شكه رى به رى يى عيراقى دا، wikipedia.org.

(۶) معركة رومادى والانبار، wikipedia.org.

داعش و گه فین گرتنا نه جهف و کهر به لا:

راپورتهك د توّرا خه به ردا هاته به لافكرن تيدا هاتييه: داعش نياز ويرانكرنا نه جهف، کهر به لا و سامهرا هه يه، دى وان مه زارگهان ب سهر ئيكد ا ئينته خوار و پاشى دى به رهف ئيرانى چيت و مه شهه دژى ويرانكته، ئيرانى دگوت: جهين شيعه يان ل عيراقى هىلا سوون و گهف ل داعش كرن كو دى ب كاره كى سهر بازى رابيت و هيرشكه ته سهر داعش^(١).

راكرنا سنوران:

هه رچه نده داعش كو نترول ل سهر گه لهك باژيران كر، به لى داعش وه كو وه لات د ياساين نيقنه ته وهيدا نه يا دانپيدانكريه، هزر دكر سنورين ئه وان يين نوكه د ناقبه را وه لاتين ئيسلاميدايه ئه وين ژ هوكارى ژ ئيك دابرانا ئيمبراتوريه تا ئوسمانى و ريككه فتننا سايكس بيكو، فهره نسا و بريتانيا چيكرين و دقيت ئه و سنور بهينه لادان ئه وين به رى شه رى جيهانيين ئيكي هاتينه دانان.

نه ته وه يين ئيگرتى، ئيسرائيل، فلپين، ماليزيا، پوژه لاتا ناфин، راگهاندين پوژئاقا، ئه مريكا، بريتانيا، ئه نده نووسيا، ئوستراليا، كه نهدا و سعوديه داعش وه كو ريكخراوه كا تيروستى دانياسين، نه ته وه يين ئيگرتى و ريكخراوا ليبورينا نيقنه ته وه يى داعش ب پيلينانين مافى مروقى تاوانباركر و سه روكين هندهك وه لاتين جيهانى وه كو سه روكى عيراقى، فهره نسا، ئيران، ئه مريكا و بريتانيا داعش وه كو گه فهك ل سهر ده فهرى هژمارت و داخوازكر د ناف ليستا تيرو و تاواين جه نگيدا بهينه توماركرن^(٢).

داعش كو نترول ل سهر رووبه ره كى مه زن ژ پاريزگهين عيراقى كر و ل هه مى ئاخا عيراقى ده ست ب هيرشان كر، هه رشه ش پاريزگهين سوننه يان ئه وين ب سيگوشا سوننه يان دهينه نياسين سه نته رى په يدا بوونا داعش بوون ل عيراقى^(٣).

(١) تهديد داعش لنجف وكر بلاء، wikipedia.org.

(٢) راكرنا سنوران، wikipedia.org.

(٣) الارض المحتملة، wikipedia.org.

داعش (۴۰٪) ژ ئاڅا عیراقی داگیر کر^(۱)، ل سووریا ژی کۆنترۆل ل سهر دهقهه و پارێزگههین پهقعه، ههلهب و گوندهوارین لازقییه، دمهشق، دیرهزۆر، حمس وحهما، ههسهکه و ئیدلیب کر و ههژمونهکا بهیز ل پارێزگهه پهقعه و هندهك دهقههین ههلهب ژی ههبوو^(۲).

ئامار و هژمارا کوشتیین لهشکهری عیراقی:

ل دهمی داعش دهستبسهه باژیری مووسلدا گرتی، لهشکهری عیراقی چ پلانیین بهرهقانی و شهپی نهبوون، لهوما هه زوی سهربازان چهکی خو هاقیت و پهقین و هژمارهکا مهزنی خو رادهستی چه کداریین داعش کرن، داعش ژی نه مهردی نه کر و زوی پرانییا وان و ب تایهتی سهربازین شیعه مهزههه کوشتن و کوشتاریین ب کۆم ئه نجامدان، وهکی: کوشتارا قوتابیین سهربازگهه سپایکهه، ههروهسان داکو داعش ترسی بیخهته د نافی ریزین لهشکهری عیراقیدا سهربازین سونه، کورد، ههقال و ریکخستیین د نافی ریزین لهشکهری عیراقیدا کاردکر کوشتن.

خستهیی ل خواری هژمارا ئهوان سهرباز و قوتابیانه ئهوین ب دهستی داعش هاتینه کوشتن ل پارێزگهه و دهقههین داعش دهستبسههرداگرتی.

(۱) قارهمان مهدی، ههه ئهه ژیدهه، ل ۳۸۴.

(۲) الارض المحتلة، wikipedia.org.

خشته یی هژمارا کوشتییان و ناڤین شه ریڻ داعش:

ناڤی داعش بو هیرش دانایی	جه	هژمارا کوشتییان
شه ری مووسل، هیرشا ئه سه دالله بیلاوی	عیراق	٨٠٠ سه رباز
شه ری تکریت و کوشتارا سپایکه ر، هیرشا ئه سه د ئه لره حمان بیلاوی	عیراق	١٧٠٠ قوتابیین سپایکه ر
شه ری په بیعه، هیرشا فه کرنا شنگال، په بیعه و وانکی.	عیراق	٣٠٠ سه رباز
هیرشا سه قلاوییی.	عیراق	٦٠٠ سه رباز
شه ری رومادی، هیرشا) ئه بی موه نه د سویداوی ^(١) .	عیراق	٥٠٠ سه رباز

(١) قائمه المعارك..org.wikipedia. ٢٠١٥.

پشکا دووی

دهقه ریڼ فهقه تیای ژ کوردستانی و عه ره بکرن

قوناغین عه ره بکرنی

پلانا هیرشا داعش بو سه ر کوردستانی

پشته فانیایه مریکا و وه لاتین پوژ ئا فا بو کوردان

ئازا کرنا دهقه ریڼ ژ کوردستانی فهقه تیایی بین داعش کونترول کرین

قوناغین عه ره بکرنی:

هه ر ژ ده می عه ره باین ئیسلامی ل سال (١٨) ی کۆچی ده ست ب سه ر کوردستانیدا گرتی و داگیرکری، عه ره بکرنی ل کوردستانی ده ستپیکر، هه ر ل وی ده می نه ب تنی عه ره بکرنه ئه ردی ده ستپیکر، به لکو ل گه ل عه ره بکرنه ئه ردی، عه ره بکرنه ناقتین په سه نین کوردان بو مروقتانژی ده ستپیکر و ل گه ل هندئ ناقتین جه، وار، باژیر، گوند و چیاان ژی هاتنه عه ره بیکرن، عه ره بکرنه زمانیزی هاته کرن و به لگه ل سه ر ئه فئ چهندی ل سه رده می خه لیفه یئ ئه مه وی عه بدومه لک ئین مه روان، نفیسین ب زمانئ کوردی هاته دهغه کرن کو به ری هاتنا وی هه می نفیسین کاروبارین فه رمین بریقه برنی ب زمانئ کوردی دهاتنه نفیسین، هه روه سان گه له ک تشتین دی هاتنه کرن، وه کی: عه ره بکرنه دابونه ریتان، عه ره بکرنه په وشه نبیری و ژناقرنا هه ر تشته کی ب زمانئ کوردی نفیسی، عه ره بکرنه ئایینی و کورد نه چاربوون ده ست ژ ئایینی باب و باپیرین خو به رده ن. ب دیتنا من ئه فه راستیه که و دقت ب ویره کانه دانپیدانی پی بکه ین، ژبه رکو ئه م نه شین دیرۆکا بۆری بگوهرۆرین، لی ئه م دشین راستین دیرۆکی بزاین ب تایبه تی دیرۆکا هه فیشکا مه و عه ره بان.

سه باره ت قوناغین عه ره بکرنه کوردستانی، دی سه رده می ده وله تبوونا عیراقی وه رگرین داکو بزاین عه ره بکرنه کوردستانی د چهنه قوناغانرا ده ربازبوویه، هه تا نفیسینا ئه فان دیرانژی ل ٢٥/٤/٢٠٢٠ هیشتا قوناغین عه ره بکرنی ل سه رده می حکومه تا فیدرال د به رده وامن ل ده فه رین که رکووک، شنگال، خانه قین، دوزخورماتوو و ل گه له ک جهین دیتر خه لک ب زۆری ژ گوند، مال و جهین وان دهینه ده رئیخستن و عه ره ب ل شوینی دهینه ئاکنجیکرن.

قوناغا ئیکی (٥٢٩١ - ٨٥٩١).

ل سه رده می دهسته هلاتا شاهانه ده ستپیکریه، د ناچه را سالی (١٩٤٥ - ١٩٥٨) بزاق کرن مالبات و خیزانین عه ره ب ل باژیری که رکووک و ده وره به ران ئاکنجی بکه ن و د هه مان ده مده هژماره کا مه زن ژ هوژین (حه مدانی و طلیبات) کو عه ره ب بوون ل هه ویچه، شنگال و دوجیل ل ناچه را سالی (١٩٥١ - ١٩٦٥) ئاکنجی کرن و پتر ژ (٤٠٠)

گوندين ئاكنجيوونى ژبو ئاكنجيكرنا عه ره بان ل ناقههرا ههردوو دهقهريين شنگال و
حه زه ر ئافاكرن و (٤٧٤٠٠) كه س تييدا ئاكنجيكرن.

ل دهقههرا باكوورى پوژههلاتى شنگال (١٥٢) گوند هاته ئافاكرن، (١٧٢) گوند
ل نييزيك شنگال هاته ئافاكرن و (٣٢٢٠٠) كه س تييدا ئاكنجيكرن و ب ئهقى پيكي
حكوممهتا عيراقى هژماره كا مهزن ژ عه ره بيين كوچهه ر ل دهقهريين كوردستانى
ئاكنجيكرن، لى سه ره راي هندي هژمارا كوردان د سه ر ژميريا سالا ١٩٥٧ يدا ل
شنگال ٨٠٪ بوو، و ب ئهقى پيكي دهستههلاتا شاهانه ههتا ژناقچوونى ل ١٤ تيرمهها
سالا ١٩٥٨ بهردهوام ئارمانجا وان عه ره بركنا كوردستانى بوو^(١).

قوناغا دوويى ٨٥٩١ - ٤٧٩١ ل سه ردهمى دهستههلاتا كوومارى:

ل ١٩٦٣/٧/١ حكوممهتا عيراقى سيستهه مى پاريزگهان دهرييخست، عيراق ل سه ر
پينج پاريزگهان هاته دابه شكرن، ئيك ژ وان پاريزگها سليمانى بوو، ليوايىن هه ولير،
دهوك و سليمانى بخوقه دگرتن، دهقهريين زهنگين ب پترولى وهكو ليوايا كهركووك و
خانهقين و دهقهريين شنگال، شيخان و دهقهريين ئيزديان بخوقه نهگرتن^(٢).

هه ر ل ئهوى سالى حكوممهتا عيراقى دهست ب ههوا عه ره بركنا ئيزديان كر،
نخيسينگها (ئهمهوى) فهكر و (بايه زيديى براىى معاويه) ي كره بهرپرسى وى نخيسينگه
داكو كوردين ئيزدى بكهته عه ره ب ل سه ر بنياتى هندي كو ئه و ژ رفاشتا يه زيدي
كورى معاويهى ئهمهوينه^(٣).

د ناقههرا ساليين (١٩٦٣ - ١٩٦٤) ب زورى كورد ژ ١١ گوندين سنوورى شنگال ئهوين
ل سه ر سنوورى عيراق و سووريا فهگوهاستن و ل ئهوان كوومهلگهين ب خورقى چيكرين
ئاكنجيكرن و دهست ب ئافاكرنا خانى و ئافاهيان كر ل دهقههرا شنگال و حه زه ر و ههتا
دووماهيك سالا ١٩٦٥ ئى (٤٠٠) خانى و كوومهلگهين ئاكنجيوونى بو عه ره بان ئافاكرن^(٤).

(١) غفور مخمورى، تعريب كوردستان، ترجمه عبدالله قرهكيسى، الطبعة الاولى، دار نارس للطباعة
والنشر ٢٠٠٦. ٢٦٦.

(٢) غفور مخمورى، ژيدهرى بهرى، ٢٨٨.

(٣) غفور مخمورى، هه ر ئه و ژيدهر، ٢٩٩.

(٤) غفور مخمورى، هه ر ئه و ژيدهر، ٢٩٩.

مرنا رهش

قوناغا سیئ ۴۷۹۱ - ۰۹۹۱ - سەردەمى پارتا بەعس:

ل دەمى پېرۆژەيى سكرى سەدامى ھاتىيە چىكرن (۶۰) گوندىن كوردان ژىرئاف كرن، ئەف پېرۆژە ژبو دابران وژىكفە كرنا دەقەرا جەزىرە ومووسل بوو، ھەرەسان گوندىن كوردان ل دەوروبەريىن تەلەغفەرژى ھاتنە راكرن و (۳۸) گوندىن كوردان^(۱) ل دەقەرا شىخان ھاتنە راكرن و ل سەر مالباتىن عەرەبان ھاتنە دابەشكرن، ئەو مالباتىن عەرەب ژ ھۆزىن لەيىب و ھەدىدى بوون^(۲).

حكومەتە تا عىراقى پېرۆگرام و سىستەمى پىنج سالى دارپىژت، دەتە نياسىن ب پلاناپىنجى ژ سالا (۱۹۷۶ - ۱۹۸۱) مەرەم ژ ئەفى پېرۆگرامى خرابكرن و قەگھاسنا گوندىن كوردان بوو ژ دەقەرەين زەنگىن ب پتولوى و ستراتىژى ل دەقەرەين كەركووك، خانەقىن، مەندەلى، مەخمور، شنگال و زومار. پشتى دەركنا كوردان ژ وان گوندان ب بەھانەيا پاراستنا بىرىن پتولوى، عەرەب ل وان گوندان ئاكنجى كرن^(۳).

شەش تاخ ل شنگال ھاتنە خرابكرن ئەوژى تاخىن (بورج كەلا، برس، بربەپۆژ، كوراستى و سرا) وناقىن گوندىن دەوروبەريىن شنگالژى ھاتنە گۆھورىن، وەكو:

ناف گۆھورىن:

ناقىن كوردى	ناقىن عەرەبى
گۆھەل	ئەلئەندەلۇس
زۇرافا	ئەلعرۆبە
دووكرى	ھەتەن
خانەسۆر	تأميم
دھۇلا	قادسىپە
گزرەك	عەدنانىە ^(۴)

(۱) غفور مخمورى، ھەر ئەو ژىدەر، لا۳۳.

(۲) غفور مخمورى، ھەر ئەو ژىدەر، لا۳۳.

(۳) غفور مخمورى، ژىدەرى بەرى، لا۳۴.

(۴) غفور مخمورى، ھەر ئەو ژىدەر، لا۳۴.

پلانا هیرشا داعش بو سهر کوردستانی:

مهسعود بارزانی دیژیت: گهلهك خهلك وهسان هزردكهن پشتی ۹ی خزیرانی هیزین پیشمه‌رگه‌ی چووینه ده‌قه‌رین کیشه ل سهر و ئەو ده‌قه‌ر کۆنترۆل‌کرینه، نه‌خیر پشتی سالآ ۲۰۰۳ی پیشمه‌رگه ل که‌رکوک، خانه‌قین، شنگال و مه‌خموور هه‌بوویه، ل هندهك جهان ب تنی بوون و ل هندهك جهان سوپای عیراقی ب تنی بوو، ل هندهك جهانژی پیشمه‌رگه و سوپای عیراقی پیکفه بوون، ئەو جهین سوپای عیراقی ب تنی لی هه‌ی ئەو ره‌قین و پیشمه‌رگه چوو جهی وان گرت و جهین دیتر هه‌ر پیشمه‌رگه لیوو^(۱).

ب شکه‌ستنا له‌شکه‌ری عیراقی ل سالآ ۲۰۱۶ داعش مه‌ترسییه‌کا مه‌زن سهر بو هه‌رێما کوردستانی دروستبوو و چه‌کدارین بیانی ب کۆم ژ سنووری سووریا ده‌اتنه مووسل و کۆمکوژی د ده‌ره‌قی که‌مینه‌ی‌اندا ئەنجامدان^(۲).

پشتی داعش د ماوی هه‌یف و نیقاند ده‌قه‌رین سوننه‌یان و نافه‌راستا عیراقی کۆنترۆل‌کری و له‌شکه‌ری عیراقی ئەو ده‌قه‌ره به‌رداین، ئیدی تۆپین داعش گه‌شته به‌غدا و چه‌ندین جاران فرۆکخانه‌یا به‌غدا تۆپاران و موشه‌کباران کرن^(۳).

سوننه‌یین عیراقی خۆپیشانان کرن داکو گفاشتان ل سهر حکوومه‌تا مالکی بکه‌ن، پۆژئافای عیراقی ب هاریکاریا وه‌لاتین عه‌ره‌بی سهر به‌خوییا خو ژ عیراقی راگه‌اندبوو، ئیرانی هه‌ست ب مه‌ترسیا سهر به‌خوییا پۆژئافای عیراقی کر کو دبیته مه‌ترسی ل سهر به‌رژه‌وه‌ندیین ئیرانی و هه‌ژمونا ئیرانیژی دی که‌فیته د مه‌ترسییدا^(۴).

ل ده‌ستیکی داعش هه‌لوسته‌ی خۆیی شه‌رخواز دژی کوردان رانه‌گه‌اند، سی پۆژان پشتی گرتنا باژیری مووسل ئاخفتنکه‌ری داعش ل سهر تیله‌قزیونا رووداو ب ته‌له‌فوونی گوت: ئەوان چه‌ نیازین هیرشکرنی بو سهر هه‌رێما کوردستانی نین.

(۱) دیوان سه‌رۆکابه‌تی هه‌ریمی کوردستان، ژیده‌ری به‌ری، ۷۹.

(۲) د. سیس جهی، ژیده‌ری به‌ری، ۲۴۵.

(۳) قاره‌مان مه‌هدی، هه‌ر ئەو ژیده‌ر، ۱۸.

(۴) علي الجاف، من هم داعش وما هي سياساتها تجاه العراق وكوردستان، wikipedia.org.

داعشژى وه كو زه رقاوى و هه مى گروپين جيهادى كورد ب ئاگرپه ريس و (مشرك) ل قه له مدان، وان دوژمنايه تيهه كا مه زن بو ئاسايشى هه بوو و وان كورد ب جهجهكارين سياسه تا روظناقا ل ده قهرى دادنان، ژبه ر هندى پشتى گرتا مووسل هيرشه كا مه زن بو سهر كوردستان ده ست پيكر^(۱)، ژلايه كى ديقه حكومه تا هه رىما كوردستانى داخوازكر سهر به خو بوونا خو رابگه ينيت، نه فه ژلايى حكومه تا عيراقى و وه لاتين ده وروبه ر نه اته پيشوازيكرن، ئيرانى ل گه ل مالكى و ب هاريكاريا وه لاتين ئيگرتى ياربه ك نه جامدا و رابوون ب فه گوهاستنا چه كدارين داعش ژ سووريا بو عيراقى، له شكه رى عيراقى چه ك و ته قه مهنى و ده قهر بو داعش هيدا و به ردا داکو ب كرياتين خو رابيت، ب تنى مه ترسيا كوردستانى ل سهر حكومه تى ما كو سهر به خو بوونا خو رابگه ينيت و نه فه نه د به رژه وه نديا مالكي دا بوو، ب نه فى چه ندى مالكى خو پيشاندان ب هاريكاريا داعش ب دووماهك ئيان و داعش شيا بيته گه فه ك بو سهر كوردستانى^(۲).

ده قهرين شنگال و ره بيهه د كويراتيا ده قهرين داعشدا بوون و هه ژموونا داعشان ل سهر وى ده قهرى هه بوو، هه روه سان ده قهرين مووسل و دياله توژه كا به يز يا عه ره بين سونه لى هه بوو و پيرانيا وان ل گه ل هزرا داعش بوون^(۳).

ده قهرين قه قه تياى ژ هه رىما كوردستانى (ده قهرين ماددى ٤١):

مه د لاپه ره بين بو ريدا زانى ب چه ند قوناغان حكومه تا عيراقى و ب تايبه تى ل سه رده مى رژىما به عس هه ر ژ سالا (١٩٦٨ - ٢٠٠٣) و ب پلانه كا دارشتى ب هه وا عه ره بكرنا ده قهرين كوردان ل كه ركوكى، ده شتا نه ينه وا، شنگال و خانه قين رابووينه، خو يايه نه گه رى سه رنه گرتا هه مى دانوستاندنين سه ركردايه تيا كوردان هه ر ژ سالا (١٩٦١ - ٢٠٠٣) ل گه ل حكومه تا عيراقى و رژىما به عس هه ر ل سهر هندى بوو كو كورد ده سته ردارى نه وان ده قهران نه بوون، ژبه ركو نه وه ده قهرين كوردستانينه.

(١) مامه ند رۆژه، پرۆژه ي راپه وى كوردى و چه ترى نه تله س، ناوه ندى ليكولينه وه ي رووداو، كوردستان دواى ئوپه راسيونى مووسل وره قه، چاپخانه ي كوردستان - سليمانى، چاپى يه كه م ٢٠١٧، لا ٢٠.

(٢) علي الجاف - هه ر نه و ژيدهر.

(٣) قاره مان مه هدى، هه ر نه و ژيدهر، لا ٢٠١٧ و ٢١.

پشتی سه رهلدانا گه لئ کوردستانی ل ساللا ۱۹۹۱ز، کوچا ملیونیا گه لئ کورد بو وهلاتین تورکیا و ئیران و ده رکنا بریارا (۶۸۸) (۱) ژلایئ نه ته وه بیین ئیکگرتیقه و پیکینانا ده قه را ئارام و دژه فرینئ و دانانا هیلا ۳۶، نه وه قهرین کوردستانی و قه قه تیای ژ هه ریما کوردستانی مانه ل بن کۆنترۆلا حکوومه تا به عس.

پشتی ئازادکرنا عیراقئ ژلایئ هیزیین ئه مریکا و هه قه پهماناقه ل ساللا ۲۰۰۳، نه وه قهرین کوردستانی بوونه ده قهرین کیشه ل سهر، ل گه ل کوردان عه ره ب، تورکمان و مه سیحی ژئ ل نه وان ده قهران د ئاکنجیوون، ل سهرده مئ حاکمئ سقیل (پۆل بریمه ر) ل ساللا ۲۰۰۳ و پشتی کورد و حکوومه تا نافه ندی نه گه شتینه چ ریککه قنتین قه بر ل سهر نه وان ده قهران، ماده هیه ک هاته دانان ب نافئ ماده یئ (۵۸) و تیدا هاتبوو ئاسانکاری و پینگاف بهینه هاقیتن بو سه ره ژمییری و گشتپرسی ل نه وان ده قهران، ل ۱۵ چریا ئیکئ ژ ساللا ۲۰۰۵ئ ده مئ دانان و نفیسینا ده ستورئ عیراقئ ماده یئ (۵۸) بوو ماده هیه کی ده ستورئ و هاته گوهورین ب ماده یئ (۱۴۰) کو تایه ت و گریدای بوو ب هه می ده قهرین کیشه ل سهر ل عیراقئ هه میئ، واته نه ب تنئ تایه تمه ند و گریدای بوو ب ده قهرین قه قه تیای ژ کوردستانی، داکو وه کو ئاسته نگ ل بهر جه به جکرنا وی ماده ده ی مینیت نه ف پینگافه ژلایئ حکوومه تا عیراقیقه هاته هاقیتن و نه ف (مینا قه شارقی) وه کو شاشیه ک ب ساناهی ب سهر نوینه رین کورداندا ده ربازوو نه وین پشکداری د نفیسین و دانانا ده ستوریدا کرین، ژبه رکو نه گه ر ماده یئ (۱۴۰) نه اتبا گریدان ب هه می عیراقیقه، بنگومان دا گه له ک ب سه ناهیت کورد شین حکوومه تا عیراقئ ناچارکن داکو نه وی ماده ده ی جه به جکه ن.

بریاربوو ماده یئ (۱۴۰) ب سئ قوناغان بهیته جه به جکر، قوناغا ئیکئ: چاره سه رکنا وان گۆرانکاریین ب سهر پیکه اتا ئاکنجیوونئیدا هاتین ل وان ده قهران و

(۱) بریارا ۶۸۸، ل ۵ ئادارا ساللا ۱۹۹۱ ژلایئ نه ته وه بیین ئیکگرتیقه هاته ده رکرن، فهره نسا، بریتانیا و نه مریکا نه و بریاره بکارئینا ژبو چیکرنا ده قه را ئارام و دژه فرینئ، داکو ریکخراویین خیرخوازیین ئیقنه ته وه یی بشیین هاریکاریین مروقی بگه هینه کوردستانی. پشتی بریار ئیخستیه ده نگدانئ، وه لاتیین فهره نسا، بریتانیا، نه مریکا، ئیکه تیا سو فیه ق، نه مسا، به لجیکا، کۆتدیقوار، ئیکوادور، پۆمانیا و زائیر ب نه ری ده نگدا، وه لاتیین: یه مه ن، زیمبابوئ و کوبا دژی بریارئ ده نگدا و (چین و هند) ده نگه دا و بیلايه نبوون.

ب تايبه تي ل كه ركوك. قوناغا دوويي: نه جامدانا سه رژمي ري ل وان ده قه ران. قوناغا سين: نه جامدانا گشتپرسي ل وان ده قه ران، ئه ري دقيت سه ر ب حكومه تا نافه ند يانزي سه ر ب هه ري ما كورد ستاني قه بن؟. بريار بوو ئه و گشتپرسي ل 31 كانونا ئيكي ل سالا 2007ي بهي ته نه جامدان.

بو ئه قي چهندي ليژنه يه كه هاته بيكتينان بناقي ليژنه يا مادده يي (140) و هه تا نوكه زي مادده يي (140) نها تيه جهجه كرن، بهلكو هه ر سه رو ك وه زي ر و حكومه ته كا هاق، ئاسته نگ ژبو جهجه كرنه ئه قي مادده ي دروستكرينه و خو ژ جهجه كرنه وي قه دزينه، بيگومان ئه قه زي قه دگه ريت بو ئه وي شاشيا نوينه ري ن كوردان كرى و ده قه ري ن كورد ستاني ب عيراق قه گردياين و ئه گه ر ل گه ل ده قه ري ن دي ن عيراق ئه نها تبه انه گري دان بيگومان دا گه له ك ب سه نها يتر مادده يي (140) هيت ه جهجه كرن.

تابوورئ پينجئ و هاژووتن و به لافكرنا ترسي د ناف جفاكيدا بو بهرژه ونه نديا داعش:

پشتي ژناقيرن و كه فتنا رژي ما به عس و حكومه تا عيراق ل سالا 2003 ژلايئ نه مريكا و هه قه پماناقه، كورد ل باكوور و شيعه ل باشوور و نافه پراستا عيراق وه كو هيژه كا سه ره كي د هيرشا ژناقيرنا رژي ما به عسا پشكار بوون، كوردان هه مي ده قه ري ن ژ كورد ستاني قه قه تياي گرتن و چوونه د مووسل و كه ركوكدا وه كو هيژه كا هه قيشك ل گه ل حكومه تا عيراق، باشوور و پاريزگهي ن نافه پراستا كه فتنه ل بن كو نترولا شيعه يان.

گيانئ تولفه كرنئ ژ سونه يان د ناف شيعه ياندا هه بوو، پشتي ده ستبه ر پرا نيا پاريزگهي ن باشوور و نافه پراستا گرتين، ده ست ب هه وين تولفه كرنئ كرن، ژبه ر ترسا تولفه كرنئ ب هزاران خيزاني ن عه ره بي ن سونه ب تايبه تي ژ پاريزگهي ن نافه پراستا (مووسل، تكريت، نه بار، به غداد و ديا له) و گه له ك جهي ن دي تر ره قين و قه ستا كورد ستاني كرن، خه لكئ كورد ستاني پيشوازي ليكر و وه كو برا سه ره ده ري ل گه ل دكر، هه رچه نده گه له ك ژ وان خوينا كوردان ب ده ستين وانقه بوو ژبه ركو پرا نيا ئه وان ئه فسه ر و پله دارين رژي ما به عس و سونه يين تونده ره بوون، به لي گيانئ

لیبۆرینی ل جهم کوردان ههمی گافان ل پیش وان دچیت و ب فهمانا سه رکردایه تیا کوردان ده رگه بو هاتنه فه کرن، ره قینا سوننه یان ژ ئه وان باژیپران هه تا سالی ۲۰۱۳ بهرده وامبوو و ب سه دان هزاران عه ره بیین سوننه ل کوردستانی (دهوک، هه ولیر و سلیمانی) و ههمی قهزا و ناحیین ئه وان ئاکنجیوون.

دهمی کاودانیین ده قهریین عه ره بیین سوننه یان پشتی سال ۲۰۰۶ ی ل پارێزگهیین تکریت، ئه نبار و مووسل تیکچووین و گرۆپیین ئیسلامی سه ره هلداین و ده ست ب ریکخستنیین خو کرین، بیگومان کوردستان زی یا بیهرنه بوو ژ ریکخستنیین وان و ده ست ب دامه زانندا شانین نقستی کرن و خه لکی خو ریککیخست و کومبوون و دیدارین خو کرن بیی کو دویقچوونا وان بهیته کرن، رۆژ بو رۆژی ریکخستنیین وان ل کوردستانی وه رارکر، ژ بهرکو پرانییا ئه وان ئه فسه ر و پله دارین رژیما به عس بوون و ئیکودوو دنیاسی و گه له ک ژ وان ده هه وا باوه رییدا د به شداربوون و ئه وین شه ری حکوومه تا ئه مریکا و شیعه یان ژی دکهن ل نافه راستا عیراقی هه ر ئه ندامیین پارتا به عس و هه وا باوه رییی بوون، به لی ب فورمه کی دی و ل ژیر نافه کی دیتر هاتنه د گۆره پانییدا.

دهمی داعش سه ره هلدای و باژیپری مووسل کۆنترۆلگری و به ره ف به غدا چووین و گه له ک ده قهر گرین، هاتن و چوونا عه ره بیین سوننه یین ره قین و هاتینه کوردستانی ژ کوردستانی بو ئه وان ده قهرین ل ژیر کۆنترۆلا داعش زیده بوو، پرپواگه نده رۆژ ب رۆژ د ناف جفاکیدا زیده بوو، ئه وین ل ده ستپیکا هاتنا داعش سه ره دانا مووسل دکر؛ دگۆت: زه مانئ محهمه د مه دییه و ئارامه و که سی های ژ که سی نینه و ژلایه کی دیتزفه به حسی سه پاندا (شه ریعه تی) ئیسلامی ل عیراقی دکر، گه له ک فه نه کیشا و ههمی تشت به رۆفاژی بوو و ئه و کارین درنده یین مه ترسیدارین داعش د ده ره هقی شیعه یان، هیزیین عیراقی، ئه مریکا و خه لکی ده قهری دکرن ب ریکا قیدیویا ل سه ر تۆرین جفاکی زیده بوون، کارین وه کی (سه رپرین، هاقیتت د جهین بلنددا، سووتنا ب ساخی، جه لده دانا خه لکی، ده ستپرین، پیپرین، سیداره دان، کوشتنا ب کوم و ساخی بنناخکرن) و هه ر کاره کی دژی مروفایه تی کرن، بیجوداهی ژن، زاروک، پیر و گه نج که فتنه به ر درنده ییا وان و ههمی ژی ژبو ترساندا خه لکی و وینه دکرن و به لافدکرن.

مرنا رهش

دهمى هه يفا ٨ ژ سالا ٢٠١٤ى داعش هيرشكريه سهر كوردستانى، ريكخستين وان و شانين نقتى ل كوردستانى وه كو تابورى پينجى ههر زوى دهست ب پروپاگه ندى كر و ترس به لافكر، هيشتا داعش ل مووسل بوو دهوك هاته بهردان و ل گه لهك باژير و جهانزى ئاليين داعش هاته بلندكرن و ب ههمى شيانين خو بزاقدكر زاخا خه لكى بشكين داکو نه شين بهره فانيين بكن و نه گه بهره فانيين بكن ههمى دى هينه كوشتن ب زاروكفه ئانكو سهروسامانى هه وه نه يى پاراستيه، واته ب ريك تابورى پينجى داعش ترس بهرى خو هاژووت، نه فه بو وان هاريكاريه كامه زن بوو و بيزه حمهت گه لهك جه، باژير و كومه لگه هاته بهردان، نه فه ههمى ب ريكاهه ربهين سوننه يين كوردان ده رگه يين مالىن خو بو وان فه كرين و فه حه واندين و وه كو برا سه ره دهرى ل گه ل كرى.

هيرشا داعش بو سهر دهقهرين قه قه تياى ژ كوردستانى (دهقهرين مادده ي ٤١):

نه وه هيزا مه زن نه وه كاريگه رييى ل سهر چاره نقيس و ژيانا كوردان بكهت دهوله تا ئيسلامى و ئيسلاميين سوننه يين توندهاژوو يين وه ابى و سه له فى بوون^(١).

رويدانين ل سووريا چيووين و مه ترسييا گه شه يا داعش ل سهر سروشتى جيو سىاسى ل دهقهره را روزه لاتا ناقين و ب تاييه تى ل روزه لاتا عه ره بى هه بوو، ده ليقه خو شكر ل بهر سينگى كومين جفاكيين هه مه جور ده رپرينى ژ بيروباوه رين خو يين سىاسى بكن و بهر چاقتر ژ هه ميان كوردين ل سووريا و عيراقى بوون^(٢).

شه رى د نافه را ريكخستيا دهوله تا ئيسلامى (داعش) و كوردان ژ كو نترول كرنا مووسل ده ستينه كرىه و به ره قه رهنه بوويه تاكو كو نترولى ل سهر هه وليرى بكهت هه روه كو هندهك هزردكهن، به لى ساله كى بهرى هنگى ده ستين كى بوو نه وه ده مى داعش بزاقدكرى كو نترولى ل سهر دهقهرين كوردان ل باكوورى روزه لاتى سووريا

(١) نه ليكساندهر گيليفيچ دووگين، كوردستان وروزه لاتى نيوه راستى گه وره، ناوه ندى ليكولينه وهى رووداو، كوردستان دواى ئوپه راسيونى مووسل و ره قه، چاپخانه ي كوردستان - سليمانى، چاپى يه كه م ٢٠١٧، لا ٢٧٧.

(٢) كرار ناصر، معارك الاكراد ودولتهم المقبلة، alwatanvoice.com.

بكهت و ب تايه تي ل سهر باژيركي سهرى كانيسى ئهوي دكه قيته سهر سنوورى توركيya و سووريا، ل وي ده مئ داعش به رامبهري شه په كئ دژوار و مه زن هات ل گه ل شه پفانين پاراستنا گه لئ كوردستانى^(۱).

حكومته تا هه ريمما كوردستانى (۳۰) هزار پيشمه رگه هنارتنه سهر سنوورى مووسل و (۲۰) هزار پيشمه رگه هنارتنه كه ركوك و گه رميان^(۲).

پشتى گرته مووسل؛ داعش دوو ته كتيك بكارئيمان، راگهانده ئه وان نيازا هيرشى بو سهر كوردستانى نينه و دئ هيرشكه نه سهر به غدا، ئه و داخوازا دانوستاندن و هه فسوويى دكه ن، يا دوويى داعش شه په كئ هه مه لايه نه ب ريكه تورين جفاكي كر، دياربوو هه والگيريا كوردستانى سهر كه فتينه بوو، چونكه چ سيناريو يان چ هزرنه كربوون بو داعش و ههروه سان ژلايى له شكه ريفه ژى ده كه قه ت له شكه رى كوردستانى لاوازبوو و نه يى به يزبوو زاخا هيزين كوردان گه له كه لاوازبوو له وما زوى شكه ستن^(۳).

پشتى ريكه قه تى ۲۰۱۴/۷/۲۲ مه ترسى بو سهر كوردان چيبوو ده مئ سئ پيشمه رگه چووينه گه ريانئ و ل نيزيك (ساحه تبادل) ل ده شتا مووسل هاتينه گرتن ژلايى داعش و شه رى ل نيزيك كارگه ها ده رمانان ل نه ينه وا ده ستيكر^(۴).

ل رۆژا ي ۳ ته باخا سالآ ۲۰۱۴ ژ گزقه (فوجئه) داعش چه ند به ره يين شه رى قه كرن و هيرشكره سهر زومار، شنگال، سكرى مووسل و مه خمور، نافى ئه فان هيرشان كه (فتوحات) قه كرئين ئيسلامئ^(۵).

داعش ئاراسته يا هيرشا خو وه رگيرا بو سهر كوردستانى، هه چه نده به رى هنگى سه رو كايه تيبا هه ريمئ راگهانده بوو ئه و شه په شه رى مه نينه و ب تنى دئ سنوورين خو پاريزين و پيشمه رگه شه رى پيشقه چوونئ ناكه ت^(۶)، داعش هيرشكره سهر ده قه را زومار و

(۱) خورشيد دلى، الاكراد وداعش حروب الهوية والسيطرة، Arab48، com www، ۲۰۱۴/۸/۲۳.

(۲) د.ع.بدولا كران، ژيده رى به رى، لا، ۱۵۱۱.

(۳) مامند رۆژ، ژيده رى به رى، لا، ۷۲.

(۴) نادر دوغاتى، ژيده رى به رى، لا، ۵۳.

(۵) مامند رۆژ، ژيده رى به رى لا ۷۳ و ۷۳.

(۶) قاره مان مه هدى، هه ر ئه و ژيده ر، لا، ۱۸.

مرنا رهش

شنگال ب ئەوان چەك و تهقه مه نيين له شكهري سووريا و عيراقى بو داعش بجههتلاين^(١).

هه مى ئيرين ل سهر هندی بوون، داعش هيرشبهكه ته سهر به غدایا پایتهخت، بهلئ هه مى حيبه تي و مهندهوشبوون ده مى ديتى داعش به ريه كه نوى دژى هه ريمما كوردستانى فه كر و هيرشكره سهر كوردستانى، چ هاته گوهوورين داعش نارمانجا خو ژ مالكي فه گوهيزيت بو سهر كوردستانى؟^(٢).

ئيك ژ كارين شاشين دهوله تا ئيسلامى ل عيراق و شامى، هيرشكرنا سهر هه ريمما كوردستانى بوو، چونكى چ گيروگرفت و كيشه ل گهل هه ريمى نه بوون، هه ريمما كوردستانى چافه رپى ئهوى شهري نه دكر ژ بهركو نه ته وه يى كورد تاكه نه ته وه يه ل سهر نه خشى جيهانى هه بوون نه بيت^(٣).

ل ده ستپيكي داعش شيا هندهك ده فهيرين فهقه تياى ژ كوردستانى كونترولبكهت، ژ بهركو وهكى سهروك بارزاني راگهاندى (ئهم شهري گروپه كي ناكهين، بهلكو ئهم يى شهري ل گهل دهوله ته كا تيرورستي دكهين) و چهكى پيشكه فتياى دوو وهلاتان د ده ستدايه و چهكى پيشمه رگه ي چهكه كي سقك و ئاساييه، داعش (١٧٠٠) ئوتوميلين گولله نه بر و زريپوشكري ژ سوپايى عيراقى ستانده بوون و ب چهكى گراني له شكهري سووريا و عيراقى هيرشكره سهر كوردستانى^(٤).

داعش هيرشكره كوردستانى و به رهف هه وليرا پایتهخت هيرشكر، هه رچه نده ل ده ستپيكي هيزين مه خموور، شنگال، زومار و هندهك ده فهيرين ديتر شكه ستن، پيشقه چوونين داعش ليدانه كبوو ژ بو هه وليرى ب تايه تي و جيهانى ب گشتى، ژ بهركو پيشقاتنا داعش كوشتارين مه زن د ده ره قى ئيزديان و كه مينه يين ديترين ديروكي وه كو ئاشورى، سايبى، مه ندائى و شه به كان نه جامدان^(٥).

ل رۆژا ٢٠١٤/٨/٤ سهروك مه سعود بارزاني فه مانده يى گشتيى هيزين پيشمه رگه ي

(١) قاره مان مه هدى، هه ر ئه و ژيدهر، لا، ١٨٨.

(٢) نادر دوغاتي، ژيدهرى به رى، لا، ٢٠ و ٣٠.

(٣) عه لى باير، ژيدهرى به رى، لا، ١٠٧ و ١١٣.

(٤) قاره مان مه هدى، هه ر ئه و ژيدهر، لا، ١٩٩.

(٥) ريمما مكنبى، بارزاني، لولا البيشمركه لسقطت كركوك بيد داعش، www.alarabiya، ٢٠١٤/١٢/١٥.

فهرماندا هیزین پیشمه رگه‌ی ژ بواری بهرگریی بچنه د بواری هیرشبرنیدا^(۱).

عه‌لی باپیر گۆت: وه‌کو ئه‌رکه‌کی شه‌رعی، هه‌ر که‌سێ بهیته‌کوشتن د به‌ره‌فانیکنیدا
پلا شه‌ید بو دهیته‌دان و شه‌یده^(۲).

ل حه‌فتیا ئیکێ ژ هیرشا داعش بو سه‌ر هه‌ولیر، هیزین هه‌فه‌یه‌مانان ب تایه‌تی
ئه‌مریکا ل داعشدا و راه‌ستاندن، بو ئه‌مریکا تشتی گرنگ ئه‌بوو هه‌فه‌یه‌مانیا دژی
داعش به‌رده‌وامییت و پیدفیه‌یه‌ هه‌فه‌یه‌مانین ئه‌مریکا وه‌کو تورکیا، سعودیه و کوردان
پابه‌ندی سوژ و په‌مانین خو بن و زیده‌تر گفاشتنی بئرخه‌سه‌ر داعش^(۳).

هیرشا سه‌ر تلکیف:

ل رۆژا ۲۰۱۴/۸/۶ داعش ژ چهند ته‌وه‌ره‌کانفه هیرشکره سه‌ر قه‌زایا تلکیف و پشتی
شه‌ره‌کی گران د نافه‌را پیشمه‌رگه‌ی و ئاسایش و داعشدا، ل ده‌وروبه‌رین تلکیف،
گوندی به‌عوینه و شه‌لالات پشتی شه‌ره‌کی سیژده ده‌مژمیری و نه‌مانا ته‌قه‌مه‌نیان ل
ده‌مژمیر نه‌ی شه‌فی داعش کۆنترۆل ل سه‌ر تلکیف کر^(۴).

هیزا هاریکاریین زیه‌فانیی گه‌شتنه شه‌ری تلکیف، به‌لی زانیاری هاتن داعش
هیرشکریه سه‌ر مه‌خموور، له‌وما هه‌ر به‌له‌ز هیزا زیه‌فانیی ل هه‌وارا مه‌خموور
چوو و ژبه‌ر نه‌بوونا چه‌کی گران تلکیف ل شه‌فا ۶ ل سه‌ر ۷ ته‌باخا ۲۰۱۴ یی که‌فته
د ده‌ستین داعشدا، ب که‌فتنا تلکیف؛ هیلین به‌ره‌فانیی ل ده‌شتا مووسل، سکرێ
مووسل، وانکی، فلییل، تلسقوف، ناوه‌ران، باشیک و هه‌تا دگه‌يته‌ همدانیی و به‌رتله
شکه‌ستن^(۵).

(۱) قاره‌مان مه‌هدی، ژیده‌ری به‌ری، لا ۲۶۵.

(۲) عه‌لی باپیر، ژیده‌ری به‌ری، لا ۱۰۷ و ۱۱۳.

(۳) د. نازاد عه‌لی، پوست داعش، لا ۱۱۰.

(۴) نادر دوغاتی، ژیده‌ری به‌ری، لا ۵۳.

(۵) نادر دوغاتی، هه‌ر ئه‌و ژیده‌ره‌، لا ۵۴.

مرنا رهش

قالابوونا گوند و کومه لگهين ئيزديان:

هه می گوند و کومه لگهين ئيزديان، کومه لگه جاگان، بابیری، داکا، مشرفیی، خه تارێ و گوندین دوغانا، سړیچکا، خه وشابا، نفیری و هه تا باشیک و به حزان، شیخان و باعه درێ هه می هاته بهردان و خه لکی ئه وان ده فهران ره فینه کوردستانی^(۱).

نویترین چه که فتهیه د ده ستی داعشدا تانک، هه مه ر و ئوتومیلین گولله نه بهر بوون، داعش گه شته باژیرکی تلسقوف و پراوه ستیا و زیده تر نهاته پیش ئانکو نه گه شته دوغانا و خه تارێ^(۲).

هیرشا باشیک:

ل پوژین ۶ و ۷/۸/۲۰۱۴ داعش هیرشکره سهر ناحیا باشیک و به حزان و بی شه ر هاته بهردان، ب سه دان کارگه و مارکیه لی هه بوون و هه می هاته تالانکر^(۳).

هیرشا مه خمور و گویر:

مه خمور (۶۰) کلم دکه فته باشووری هه ولیر، ناحیا گویر (۳۵) کم ل پوژه لاتی مووسل و پایته ختی هه ریما کوردستانی که فته د مه ترسییدا^(۴).

ل پوژا ۶/۸/۲۰۱۴ تیروستین داعش هیرشا خو بو سهر سه نگه رین پیشمه رگه یی کوردستانی ده ستیکر، ل سنووری قه زامه خمور و ده وروبه ران، ل پوژا ۷/۸/۲۰۱۴ گویر و چه ند گوندین ده وروبه ر که فته بهر هیرشا داعش، ژ هیلا گویر هه تا گوندی هه ولیر گرت، ل هیلا گویر - دیبه گه هه تا گوندی تلخیم کونترۆلکر، هیزین پیشمه رگه ی ل ئه وی سنووری (ف. سلیمانی + ف. گه رمیان، ف. که رکوک و ف. کاوه)، ل پوژا ۸/۸/۲۰۱۴ پشتی دوو پوژان ژ بهرگریکنی ژ مه خمور ئه و باژیر هاته داگیرکن ژ لایلی داعشه و هه تا نیزیکی زالگه بازارگه هاتن، هیزه کا تایه ت ب سه ره رشتیا نه جات عه لی و

(۱) نادر دوغاتی، ژیده ری به ری، لا، ۵۴.

(۲) نادر دوغاتی، هه ر ئه و ژیده ر، لا، ۵۵.

(۳) نادر دوغاتی، هه ر ئه و ژیده ر، لا، ۵۵.

(۴) نادر دوغاتی، هه ر ئه و ژیده ر، لا، ۵۶.

فهرماندهیا ههولیر ل ئەوی سنووری بوون و هیزهکا تایهتی یا زێرهفایتین (جهنابی سهرۆکی ههریما کوردستانی) ژبوۆ ریگرتن ل هیرشا داعش گهشتنه وی دهقهری و بهرسینگی هیرشا داعش گرت و راگرتن. ل ۲۰۱۴/۸/۹ تیرورسیتن داعش هیرشکره سهر ناحیا قهراچ (باقرت) و ههتا نیزیکی چیاپی قهههچوۆ گرت و هیزا فهرماندهیا ههولیر ل وی سنووری بوو.

گوهورینا ههقسهنگیا هیزی:

ل سهر ئهردی شهپری دهستیپکر ههروهکو شهپری دهستههلات و کۆنترۆلکرنا دهقهران و ناسنامی، بهری پیشمههرگه بگهیته شنغال کو جهی دیروکییی ئیزدیانه، هیزین پاراستنا گه ل سووریا گهشتن، تشتی بالکیش نهو بوو ههمی شهپکه رین کوردان ژ وهلاتین عیراق، سووریا، ئیران و تورکیا ل سهر ئاها شنغال پیکشه و د ئیک خهنده کدا شهپ دژی داعش دکر و کوردان ناقتی وی شهپری کر بوو شهپری (شهههف و کهرامهتی).

ب ئەفی پهنگی شهپری ناسناما نهتهوهییا کوردان ل سهر جوگرافیا سایکس پیکو یا بهری چهرخهکی بهیز ئیخست، داعش دقیا بهری کوردان سنووری سایکس پیکو چیکی ژناقبهت و نهیلت.

ل دهستیپکی ههریما کوردستانی وهسا هزر دکر نهو پیلانهکه بوۆ ژناقبرنا خواستهکین کوردان نهوین داخوازییا سهر بهخوویی دکهن، بهلی ههر زوی کوردان خوۆ د ژینگههکا نویدا دیت نهو ژلاپی داعش بخوۆه هاتییه چیکی و ژ نهجامی کۆنترۆلکرنا مووسل و بوو ههفکیشهیهکا سیاسیا نوی ل بهغدا، چوونا مالکی و هاتنا عهبادی بوۆ سهر دهستههلاتی ب پشتهفانییهکا جیهانی و وهلاتین عهرهپی و ئیران، نهقه بوو نهگهری دووباره گریدانا پهیوهندیین سیاسی د ناقبههرا ههولیر و بهغدادا و خالا گرنگ نهو بوو شهپری داعش بهیته کرن، چونکی ژبوۆ هه بوونا ههردوو لایان داعش مهترسییه.

په یوهندیین د ناقبههرا ریخستییا دهولهتا ئیسلامی «داعش» و کورداندا بوونه په یوهندییا شهپ و دوژمنداریی، ل سهر ئاها کوردستانا عیراقتی یانژی ل سووریا و تورکیا و ههر وهلاتهکی کورد لی بن.

ناقی داعش وه کو هیزه کا سهره کی و ئیکانه و بالادهست یا لهشکهری ل سهر
 ئهردی دباربوو، بهری وی ژ پایتهختی بهغدا هاته گوهۆپین بو ههریما کوردستانا
 عیراقی^(۱) ب تایهت بو پایتهختی ههریما کوردستان «ههلیر» په یوهندییا کورد
 و ریکخستیا داعش نافونیشانی و بی بوونه «شهر» ئهوی شهر ی گه لهک ئاماده یی و
 کۆمه بوونا ئیقنه ته وه یی ل دویف خو ئینان کو هه فاله ندبوو ب راگهاندنه کا بهیز
 و کورد کرنه قوربانی. دیافی راگهاندنییدا فۆکس کهفته سهر کوردان و ئه و جهین
 دیترین ریکخستیا داعش تاوان تیدا ئه نجامدوان هاتنه پشتگوه ئیخستن و ب تنی
 وه کو سهردی ر باس ل ئه وان تاوانان دهاته کرن و وه کو دیتر بهری چاکیکن کامیره،
 فه کۆله ر و نقیسه ران هه مییان کهفته سهر کوردستانی^(۲).

گوهۆپینا بهری شهری داعش بو کوردستانی ئاریشه یه کبوو و گه لهک پرسیار و
 نشانی پرسیار کرنی ل دویف خو ئینان، ئه فه بوو ئه گهری ئاماده بوونا ئه مریکا
 کو کۆمه کا شاره زاین لهشکهری بهنیریته کوردستانی و هیرشین ئه سماینی دژوار
 ب فرۆکه یین بیفرۆکه فانه بو سهر شهرکه رین داعش ئه نجامدان، فه رهنسا، بریتانیا،
 که نه دا، ئوسترالیا، ئه لمانیا و هنده ک وه لاتین دیتر به ره فه بون و چه ک و ته فه مه نی
 پیشکیشی کوردان کرن و هنده کان ئاماده ییا خو بو راهینانان ب پیشمه رگه ی ده رپری.
 پشکداریا کوردین عیراقی وه کو پارچه یه کا سهره کی د هاوکیشه یا شهریدا دژی
 داعش بوو ئه گهری هندی بهری هه می تیشکان بکه فیته سهر وان وه کو به ره فانه کهر
 به رامبه ری داعش^(۳).

دیسان وه کو گه له کی سته ملیکی ژلای هه می ده سته لاتدارین عیراقی فه، ئه فان
 هه ردوو ئه گه ران حکومه تا عیراقی تۆره کر، چ ل دووماهیکا رۆژین ده سته لاتا
 نوری مالکی یانژی پشتی چه یده ر عه باد ی ده سته لات گرتیه ده ست، وه سان
 هزر دکر ئه ف چه نه ب به رنامه و پلانداریژی ژلای حکومه تا ههریما کوردستانی فه
 هاتییه ئه نجامدان^(۴).

(۱) خورشید دلی، الاکرد و داعش، ۴۸، www.arab.com.

(۲) خورشید دلی، ژیده ری به ری.

(۳) خورشید دلی، هه ر ئه و ژیده ر.

(۴) خورشید دلی، ژیده ری به ری.

ئەف مانۆرایە دبیت ب ریکاهه فکارییی ل سەر ئاستین بلند ل گەل واشنتۆن، پاریس و لەندەن هاتیته کرن و مەبهست ژۆ سەپاندنا دیفاکتۆییە ل سەر ئەردی، ئەفە دەستیپیکه و نه دووماهی ژبو گوهورینا جوگرافی، ههژموون و سنوورین ههريمی داکو بینه ریگر بو بهغدا دهستههلاتا خو ل سەر گهلهك دهقهران بسهپینیت ب تایهت ئەوین بهری هینگی د بن دهستههلاتا حکوومهتا عیراقیدا، یا دیتژی ئەوبوو حکوومهتا ههريما کوردستان سنووری خوئی پوژئافا درێژبکەت و دهقهرین کوردان ل پوژئافا بئیخیتە ل گەل سنوورین خو، ئەف چەندە بوو ئەگەر ئەنقەرە هەزار هەزار بو بکەت نهکو ئەفە بیته ئەگەری سەرهلدانا ئاریشهیین نوی بو تورکیا و ب چ ریکان نهیتە چاره کرن.

شەری کوردان دژی داعش هندهك ریکارین یاسایی و سروشتی دابینکرن و کوردین دهقهری لئانن، کوردین ژ دهرفه ی وهلاتی د ئاکنجی بهرهف گوپهپانین شەری هاتن ب بهانهیا پاراستنا ههريما کوردستان ژ هیرشین داعش^(۱).

دهژمیڕ سفر ژبو لیدانا داعش:

ههفکاریا د ناقههرا ههولیر، بهغدا و ئەمریکادا، دهژمیڕ (سفر) بوو داکو پيشمه رگه پيشقه چوونین داعش رابوهستین ل سنووری دهشتا نهینهوا، پارێزگه دیاله، کهرکووک و سهلاحه ددین. ریکخستیا داعش پرانییا دهشتا نهینهوا، قهزا شنگال، زومار، سکری مووسل و جهلهولا کۆنترۆلکربوون، پيشمه رگه ی ب پشتهفانییا هیژین ئەسمانیین ئەمریکا و ههقههیمانان شەر دژی داعش دکر و دهقهر بو دهقهری هاتنه ئازادکرن^(۲).

پشتی شکهستنا لهشکهری عیراقی؛ ههريما کوردستان ما ب تنی ل دژی هیرشین داعش، ل خزیرانا سالآ ۲۰۱۴ مه سعود بارزانی فهماندهیی گشتیی هیژین پيشمه رگه ی فهماندا هیژین پيشمه رگه ی بوشاهییین ئیمناهییی پربکەن ئەوین ژ ئەنجامی پاشه کشییا لهشکهری عیراقی ل کهرکووک و دهقهرین دیتر پهیدا بووین^(۳).

(۱) الجزیره، اکراد العراق، Aljazeera.net، ۲۰۱۴/۱۱/۱۱.

(۲) خورشید دلی، هەر ئەو ژێدەر.

(۳) د.سیس جهی، ژێدەری بەری، لا، ۲۰۱۴.

مرنا رهش

بهري هه ميان ل داعش بوو ئايا دي هيرشكه ته كي ري ؟ به غدا يان هه ري ما
كوردستاني؟ كه سي هزر نه دكر داعش هيرشكه ته سه ر كوردستاني و پيشمه رگه ي بكه ته
دوژمني خو^(۱).

داعش گهشتبوو ده قهري ن كه ركوك و گه رمه سي ر له ري ما كوردستاني ول ناهه راستا
هه يفا ۲۰۱۴/۶ باژي ري سه عديه گرت و پاشي جه له ولاژي كو نترولكر، هيزي ن پيشمه رگه ي ن
كوردستاني كه فتنه د ئاماده باشييدا و هه ر زوي ل روژا ۲۰۱۴/۶/۱۲ پيشمه رگه ي ده قهري ن
ده وروبهر ي كه ركوك ل گه ل باژي ري كه ركوك كو نترولكرن، پشتي دوو هه يشان
پيشمه رگه ي ب هه فكار ي ل گه ل سوپاي عيراق ي باژي ري كين سه عديه و جه له ولاژي
كو نترولكرن^(۲).

(۱) پ.د.عبدولا کران، ژیدهری بهری، لا ۱۵۲.

(۲) قاره مان مه هدی، هه ر نه و ژیدهر، لا ۱۱ و ۱۲.

پشتهفانیا ئەمریکا و وهلاتین پوژئاقا بو کوردان:

هەر ل دەستپیکا سەرهلانا داعش ل عێراقی و کۆنترۆلکرنا مووسل و هێرشکرنا سەر هەرێما کوردستانی، تشتی سەیر ئەبوو ئەمریکا راگهاند دى شەپى داعش ل عێراقى سى سالان فهكيشيت^(۱).

ئیکەمجار ئەمریکا هاریکاریا کوردان کری ل عێراقى، پشتی سەدام حسینى گوهداریا ئەمریکا نه کری و ژ بن کۆنترۆلا ئەمریکا دەرکهفتى ب هاریکاریا سوننهیان سیاسهتهك په پرهوکر و کورد و شیعه بوونه قوربانین ئەوئ سیاسهت، دەمى ئەمریکا هێرشکره^(۲) سەر عێراقى؛ کوردان پۆلهكى گرنگ و مەزن هەبوو د ژناقبرنا پوژئاقا به عسو دەستگیرکرنا سەدام حسیندا و ژ وی دەمى کورد وهکو به شهكى بوون ژ هیزین ئەمریکا^(۳).

پیشکیشکرنا هاریکاریین سەربازی ژلاى ئەمریکافه بو هیزین کوردان، رامانا ئەوئ چەندیه کو ئەمریکا باوهریهکا موکم هیزین کوردان هیه^(۴).

گهلهك فهكۆلەر پرسیارا نهئینیا پشتهفانین بهزین پوژئاقا و ئەمریکا بو ههولیر دکهن داکو بهرسینگى داعش راوهستن، دههمان دەمدا چ هاریکاری و پشتهفانی بو بهغدا پیشکیشنه کرن، ل دویف داخوایین بهغدا نهچوون دەمى داعش باژپرى مووسل کۆنترۆلکری و بهرهف بهغدا چووین.

دەمى سەرۆکى ئەمریکا (باراک ئوباما) بریارد هێرشین ئەسمانی بکهنه سەر داعش هەر زوی پشتهفانیا بریتانیا، فهرهنسا و ئەلمانیا ل دویف خو ئینا و پاشی بریارا پرچه ککرنى ژلاى ئەوروپا ب بریارا ژماره (۲۱۷۰) ل دویف هات ئەو بریارا پى ددهت شەپى تیرۆستین ریکخستیا داعش بکهن، بریارا شهپرکنا پوژئاقا هندهك دروشمین

(۱) قارهمان مهدي، هەر ئەو ژێدهر، لا ۳۸۴.

(۲) ئەلیکساندەر گیلچیچ دووگین، ژێدهرى بهرى، لا ۲۳.

(۳) ئەلیکساندەر گیلچیچ دووگین، ژێدهرى بهرى، لا ۲۳.

(۴) د.عوسمان عەلى، ئایندهى کورد دواى شهرى رهقعه وموسل، ناوهندی لیکولینهوهی رووداو، کوردستان دواى ئوپه راسیونی مووسل و رهقعه، چاپخانهی کوردستان - سلیمانی، چاپی بهکه م ۲۰۱۷، لا ۲۱۹.

مرنا رهش

په وشتی (اخلاقی) بخوځه گرتن کو د ناڅدا پاراستنا که مینه یین ټایینی، په گهزی شه پری تیروړی و مه ترسیا ریځخستین گاوریی (ته کفیری) هه بوو^(۱).

بپارا سهروځن ټه مریکا باراک ټوباما پوهن وټاشکه رابوو و هیرشین ټه مریکا بو سهر داعش ژبو پاراستنا بهر ژه وهندیین ټه مریکا بوو، هه چهنده ټه و بهر ژه وهندی ده ستیشانه کرن، به لئ ټاشکه رابوو کو گریډایی پاراستنا بهر ژه وهندیین پتړول و کو مپانیین ټه مریکیین پتړولئ بوو، وه کی کو مپانیین (ټیکسن موبیل و شیفرون) وه بهر هیټانین زه به لایین ټه مریکا ل هه ریمی ده ست ب هنارتنا پتړولئ کربوو بو ژ ده رفه ی هه ریمی و پلاندانا بوو ل سالیین د دویځدا بهر هه می خو زیده بکه ت، دیسان پاراستنا له شکه ری ټه مریکا ل هه ریمی، ژبه رکو راپوړت هه بوون کو ب هزاران ټه مریکی ل هه ولیری هه یینه.

ب په نگه کی گشتی دشین بیژین مایټیکرنا له شکه رییا ټه مریکا ده رټه نجامین ټه ریینی بده ستخوځه ټینان، وه کی:

۱- دابینکرن و پشته فانییا هیرشین ټه سماني بو هیژین پیشمه رگه ی داکو هیرشان دژی ده وله تا ټیسلامی (داعش) ټه نجامبدهن.

۲- بلندکرنا زاخا هیژین کوردان ټه وین ل ده ستیکی توشی شکه ستنی بووین.

۳- پرچه ککرنا هیژین پیشمه رگه ی ب چه کی پیشکه فتی و نوی پشتی به غدا ل سالیین بو ری بوو یه ریگر کو ټه ف چه که بگهیته هیژین پیشمه رگه ی.

۴- بده ستقه ټینانا هه فسوزیا جیهانی بو هه ریما کوردستانی و لایه نگریا جیهانی بو شه ری دژی داعش پشتی داعش تالانکاری، کوشتن و فه پراندن کرین ب تاییه تی دژی ټیزدیان.

ژ ټه فا چووی دیاردیت لوبیبه کی بهیژ ل روژټاڤا بو کوردان هاتیبه چیکرن، به روفاژی ټه وان په یوهندیین ټاساییین کوردان و وه لاتین روژټاڤا کو ل وی ده می وه لاتین روژټاڤا ب تنی ژلای گؤشا ته ناهیا ده مکیقه سه ره ده ری ل گه ل کوردان دکر، دویر ژ هندي کورد گه ل و نه ته وه نه و خودان مافن، د شیاندا یه بهر ژه وهندیین

(۱) خورشید دل، ههر ټه و ژیده ر.

هه قبهش ل گه ل وان بهینه گریدان^(۱).

د چارچۆقئ شەری دژی داعشدا ب فەرمی چەك بۆ حکوومه تا هەریم کوردستانی هاتنارتن ژلایئ گه له ك وهلاتین جیهانیقه، ئەقهژی قوناغه کا گرنگبوو ژبۆ پیشقه چوونا هەریم کوردستانی^(۲).

بیگومان دەستیه وردانا له شکه ریا وهلاتین رۆژناقا و شه پرکن مل ب ملئ پیشمه رگه ی، شه ر به رف قوناغه کا نوی بر، پیشقه چوونین داعش پاره ستاندن و درین کوژه ك ل عیراقئ لیدان، ئەقه بوو ریخۆشکه ر بۆ ئارمانجین سیاسیئ گریدایئ ب دیمه نین سیاسی ل عیراقئ، ژلایه کیفه هه قسه نگیا دهسته لاتئ د نافه را شیعه و سوننه یاندا و ژلایه کی ديقه کارکن ب دهستووری ژبۆ چاره سه رکرنا ئاریشه یین سه رده مئ دهسته لاتا مالکی^(۳).

پرچه ککرنا پیشمه رگه ی:

چه کئ پیشمه رگه ی چه که کی که فن و سفکبوو، پتر چه کئ سالآ ۱۹۹۱ ل ده مئ سه ره لدانئ و ل سالآ ۲۰۰۳ پشته که قتنا حکوومه تا عیراقئ بوو، ئەو چه ک کلاشینکو ف، بیکه یسی، دۆشکین (۱۴،۵ و ۱۲،۵) ملم، تۆپین (۶۰ ملم و ۸۲) ملم و (۱۲۰) ملم، گرادین (۲۰ و ۴۰) گولله و هنده ک زریپۆش و تانکزی هه بوون و هه می دووباره هاتبوونه چیکن، چونکی دهسته کفتی بوون و ژ له شکه ری عیراقئ هاتبوونه ستاندن، به لئ زۆربه یا چه کی ژکارکه قتیبون، دووباره و ژنوی ژلایئ فه رمانده یا پشته فانییا ئیکفه هاته نوژه نکرن.

ئه گه ر هه قبه رکرنه کئ د نافه را چه کئ پیشمه رگه ی ل گه ل چه کئ که قتییه د ده ستئ ده وله تا ئیسلامیدا بکه یین گه له ک ژ ئیک دویرن، چه کئ ده وله تا ئیسلامی هه می چه کئ نوی یئ ئەمریکی بوو و له شکه ری عیراقئ بۆ بجه هیلابوو، گه له ک

(۱) خورشید دلی، هه ر ئەو ژیدەر.

(۲) ئاسگه رۆف گاژار، پینگه ی کورد له سترا تیژی رووسیا له دژی داعش، ناوه ندی لیکولینه وه ی رووداو، کوردستان دوا ی ئوپه راسیونی مووسل و ره قه، چاپخانه ی کوردستان - سلیمانی، چاپی یه که م ۲۰۱۷، ۹۱ لا.

(۳) خورشید دلی، هه ر ئەو ژیدەر.

ئۆتۆمبیلین گوللەنەبەر، زریپوشین گوللەنەبەر، تانکین نوی و توپین دوورمەودا بوون، ئانکو چەکی پیشکەفتیتین وەلاتی جیهانی د دەستین داعشدا بوو، دیسان داعش هەمی ئۆتۆمبیلین خو زریپوشکربوون د کارگهین تاییەتدا هەمی (پلیت) کربوون ب پلیتین ستویر و گوللەنەبەر، نە ب تنی گوللەنەپر بوون بە لکو گوللەیین (RBG) و بازوکانژی کارتیکرن لینەدکر، ئەفە ببوو ئەگەری سەرکەفتنا داعش ل دەستپیکتی ل چەندین تەوهران، ژبەرکو ئەو چەکی د دەستین پیشمەرگەیدا کارتیکرن ل هەمەر، زریپوش و ئۆتۆمبیلین زریپوشکری نەدکر و چەکدارین دەولەتا ئیسلامی ب بستهیفە هیرشدکرن پیشمەرگەژی ناچار دبوو جیهین خو بەردەت و پاشقەبھیّت.

پشتی چەکی (میلانو) ژلای وەلاتی ئەلمانیا فە بو پیشمەرگەیی هاتیهارتن، ئیدی هەفسەنگیا شەری هاتەگوهورین و چەکی میلانو کارتیکرنەکا باش ل تانک، زریپوش و ئۆتۆمبیلین زریپوشکری دکر و دپەقاندن، ئیدی هیرشین دەولەتا ئیسلامی ب ساناهی ژلای پیشمەرگەیفە هاتنەپراوەستاندن و ژمارەیهکا پیشمەرگەیان هاتنەپروانەکرن بو وەلاتی ئەلمانیا پیخەمەت راهینانان ل سەر چەکی میلانو، هەندەک راهینەرین ئەلمانی ل کوردستانی ژی پیشمەرگە فیروی ئەوی چەکی و چەکین دیترژی دکر. گەلەک جوړین چەکین دیتر ب پیشمەرگەیی هاتنەدان و هەمی بوونە ئەگەر کو هیرشین دەولەتا ئیسلامی ئیک ل دویف ئیکت بەینە شکاندن، هیزین پیشمەرگەیی سەرکەفتین گورەپانی ل سەر دەولەتا ئیسلامی تۆماردکرن و ئەو ئەردی ستاندی، پیشمەرگەیی هەمی ژ دەستان ئینادەر.

چەکی میلانو هاتەبناقکرن ب چەکی دوژمن شکین، د شەپیدا پۆلەکی مەزن بو سەرکەفتنا هیزین پیشمەرگەیی هەبوو، چەکی میلانو ل سەر هەمی بەرەیین شەری هاتەدابەشکرن و بەلاقکرن ب دریزاھییا ۱۰۵۰ کلم، هەر ژ شنگال هەتا کەرکووک و خانەقین و ئیدی هیرشین داعش هاتنەژنافەرن و پراوەستاندن.

پۆلی فروکەیین هەفەیمانان پۆلەکی مەزبوو د شکاندنا هیرشین دەولەتا ئیسلامیدا، پرائییا تانک، زریپوش و ئۆتۆمبیلین زریپوشکری ب فروکەیان دەهاتنەژنافەرن و بو هەفکارییی ژوورەکا هەفەش ژ پیشمەرگەیی و هیزین هەفەیمانان هاتەدانان کو تاییەتبوو ب فروکە و هیرشین ئەسمانیفە.

فهرماندهيا پشتهفانیا ئیک ب سهرکردایه تیا سیهاد بارزانی رۆله کی مهزن هه بوو د شه پاندا، چ د بهرگری و شاندا هیرشین داعشدا یان بو پشتهفانیا هیرشین پیشمه رگه ی ل ده می هیرشین فه گه راندا ناخا کوردستان، یه که و به تارین (بطاریه) فهرماندهیا پشتهفانیی ل هه می به ره یین شه ری دابه شکر بوون بو پشتهفانیا هیزین پیشمه رگه ی.

پرچه ککرنا کوردین عیراقی هنده ک پرسیارین گریدایى حکومه تا عیراقی ل دویف خو دینیت، نه و حکومه تا هه فه پیمان ل گه ل ئه مریکا و ب ره نگه کی فه بر ره ددکر چه ک بو هه ریمما کوردستانى بهیتهنارتن ئه گه ر نه ب ریکا وان و ده رگه یین ل ژیر چاقدیریا حکومه تا به غدا فه بیت، نه ف زیده گا قییا واشنتن و وه لاتین رۆژنا فال ل سه ر حکومه تا عیراقی دکه ت گوهورینه کا مه زبوو د هه فسه نگیا هیزین له شکه ریدا ژبو به رژه وه ندیا هه ریمى، واشنتن نه قى ب سیاسه تا شیانین کوردان د شه ری دژی داعشدا شو فده دکه ت^(۱).

دهیته زکرن (۷۰) هزار پیشمه رگه ل کوردستانى و (۳۰) هزار شه پقان ل سووریا، نه ف هه ردوو هیزه کاریگه رترین و گرنگترین هیزبوون ل عیراقى و سووریا دژی چه کدارین داعش شه ر کرین^(۲).

کوردین عیراقى ههروه کو د پاگهاندا هاتیه گوتن هیزه کا لاوازه و چه ک و ته فه مه نی نین بشیت به رسینگى داعش بگریت، (۱۱) که تیه یین پاسه وانین په یاده و پرچه ککرین هه ریمى، دوو لیوایین زریپوش نیزیکی (۴۰) هه زار سه ربازان، زیده بارى (۳۰) هه زار سه ربازین دیتر ژ پولیسین تابه ت و زیره فانی هه نه، ههروه سا کادرین هه ردوو پارتین سه ره کیین کوردستانى (پارتی دیموکراتی کوردستان و ئیکه تی نیشتمانی کوردستان) ژمارا وان (۱۱۰) هزارن، پشتی په یوه ندیین پیشمه رگه ی ل گه ل سه رۆک وه زیری به ری نوری مالکی تیکچووین ژنوی هاتینه ئاماده کرن، دوو که تیه یین تابه ت و هیزه کا دژه تیرۆرى یا باش و پرچه ککری و ئاماده هه نه، جهین هافیتنا موشه کانزى هه نه و د نه جامدا ده ردکه فیت کوردان هیزه کا مه زن هه یه و ژ گه له ک لایانقه ژ هیزا

(۱) الجزیره، اکراد العراق، ژیده ری به ری.

(۲) دیشید پولاک، ژیده ری به ری، لا ۹۴.

مرنا رهش

لهشكهرى فهرمىيى عىراقى مهزنتر وبهيزتره^(۱).

دهمى داعش هيرشكريه سهر كوردستانى، ئىرانى دوو فروكهيين پر چهك ههر
ئهوئى شهفئ هنارتنه كوردستانى، ههمى كهس چافهپى هندی بوون توركي هاريكارييا
كوردان بكهت و ل ههوارى بهيت، بهلى توركي ل وى دهى بیدهنگى ههلبزارت^(۲).

شهرى كوردین عىراقى ل گهل داعش، بوونه ئهگهر ههريما كوردستانى گهلهك
دهستكهفتان بدهستخوفه بينيت، ئهوئى بلهزكرنا چوونا نورى مالكى^(۳) ژ سهر
دهستههلاتى، بدهستفهئینانا چهكى پيشكهفتى و ئافاكرن و بهيزكرنا لهشكهرى ههريمى
و دياربوونا ههريمى وهكو هيزهكا خودان شيان و دهستوهشين ژبو شهرى داعش.

ههمى هيزين لهشكهرين سيستهمكرى، ريكخستى و تايهت د بهرزبوون، چ
ئهوين سهر ب حكومهتا عىراقفه يان ئهوين سهر ب ههقهيمانيين نيئنهتهوهيهقه،
ب ئهفئ چهندى ههريمى بال و دلسوزيا وهلاتين جيهانئى بدهستفهئینا كو ههتا
هنگى ب دريژاهييا ديروكى بدهستفهئینابوو^(۴).

شروقهكار ديژن: ههبوونا هيزين كوردان گهلهكا گرنگه و بوويه ئهگهرى هندی
وهلاتين روظئافا ب سهركيشيا ئهمرىكا هيزين خوئين پهياده نهيننه شهرى ل عىراقى
وسووريا، ب تنى هندهك راهينهران بهنيرن بو راهينانا هيزين كوردان ل سهر
بكارئينانا ئهوان چهك و تهقهمهنيين بو دهنيرن.

(ماريا فانتاسه) شارهزايا كاروبارين عىراقى د كومهلا ئاريشهيين نيئنهتهوهييدا گوت:
ئهمرىكا مشخانه(راهنه) ل سهر كوردین عىراقى كرىه، ژبهركو ئهو ههقهيمانيين
ستراتيژييين شهرى عىراقى بوون ل سالآ ۲۰۰۳ و ب ديتنا وئى ئهو ژ ههميان پتر باوهرى
پيكرينه، پشتهفانى و پرچهككرنا هيزين كوردان، سهروك وهزيرئ فهرهנסاژى(مانويل
فالس) پئ باشه ب تايهتى پشتى ئهوان هيرشين ۱۳ چريا دوويى ل پارس هاتينهكرن

(۱) الجزيره، اكراد العراق، ههر ئهو ژيدهر.

(۲) پ.د. عبدولا كران، ژيدهرى بهرى، لا ۱۵۴.

(۳) الجزيره، ههر ئهو ژيدهر.

(۴) الجزيره اكراد العراق، ژيدهرى بهرى.

و دهوله تا ئیسلامی بهرپرسیاره تیا نه جامدانا ئه وئی هیرشی ئیخسته ستوین خو^(۱)،
 دهه مان ده مدها ئه و بزاقین دهاته کورن ژبو موکومکرن و پشته فانییا هیژین
 عه ره بیین سوننه ل عیراقی و سووریا سه رنه گرت و نه شیان ئه ردی دهوله تا ئیسلامی
 کۆنترۆلگری فه گه پینن^(۲).

کریارا گوهورینن:

ئه ف پینگافه بو شروفه کاران بیه ترسی نه بوو، دبیزن دقیت وه لاتین روژنافا ب
 تنی پشتبه ستنی ل سه ر کریارین له شکهری نه که ن ژبو ژناقرنا دهوله تا ئیسلامی و
 تهماشه نه که نه پیشه روژا سیاسیا عیراقی و سووریا، چونکی هه ردوو وه لات به ره ف
 په قینیقه دچن، ئه گه ر دانپیدان ب دیتن و نیرینین کوردان نه پته کورن ئه فه دی
 پیشمه رگه و شهرفان هانده ت کو ئه ردی خو به ره فره بکه ن و پتر ئه ردی بئرخنه بن
 دهسته ه لاتا خو، ئه فه ژی دی بیه کاغه زا دانوستاندنان ل پیشه روژی. ژبه رهندي شاره زا
 «ماریا فانتایه» وه سا دبینیت ئه ف به ره فره بوونا چافه ریکری ئیک ژ هوکاران بیت
 کو شهرفان ل سووریا خو ئاماده بکه ن بو شه ری ل ده رفه ی ده فه رین کوردان و خو
 ئاماده دکه ت هیرش بکه ته ره ققایی ئه و باژیری پرائییا ئاکنجین وی عه ره ب، مه به ستا
 ژ ئه فی پینگافی بده ستفه ئینانا دانپیدانا نیقنه ته وه ییه. ل عیراقی هیژین پیشمه رگه ی
 ب فه رمانده یا سه روک مه سعود بارزانی باژیری شنگال کۆنترۆلگر کو جهی که مینه یین
 ئیزدییه و هه تا به ری هاتنا داعش ل سال ۲۰۱۴ ل ژیر دهسته ه لاتا حکومه تا عیراقی
 بوو، سه روک بارزانی راگه اند شنگال پارچه که ژ کوردستان و دی سه ر ب هه ریما
 کوردستانیه بیت.

(پاتریک مارتن) فه کۆله ر ل په یمانگه ها خواندین شه ری ل واشنتن دبیزیت: چ تشت
 دیارنین کورد جاره کا دیتر ئه وان ده فه ران بده نه حکومه تا عیراقی^(۳).

(۱) الجزیره، هه ر ئه و ژیده ر.

(۲) الجزیره، اکراد العراق، هه ر ئه و ژیده ر.

(۳) تنضم الدولة الاسلامیة، هه ر ئه و ژیده ر، ویکیبیدیا.

هزرا دابه شکرنا عیراقی:

هزرا دابه شکرنا عیراقی بۆ سۆ وه لاتان (وه لاتى كوردستانى، وه لاتى شيعه يان ل باشوورى و وه لاتى سوننه يان) پيشنيارا «جو بايدن» بوو ل سالآ ۲۰۰۶ى و ل سالآ ۲۰۰۷ى پړانیا جقاتا پيران ل ئەمریکا دەنگدا پيشنيارا بايدنى و پشتەفانيلیکر، بە لى ئوبامای دەنگەدا ئەفى پيشنيارى^(۱).

سەرۆكى دهستهيا زاناين موسلمان ل عیراقى «حارس ئەلزارى» ب توندى ئەو هزره ره تکر، ل دووماهیكا سالآ ۲۰۰۶ى جقاتا پراویژکاریا مواهدا(قاعیده) د نافدا پراگهاند دهوله ته كا سوننه يان ب نافى دهوله تا ئىسلامى ل عیراقى دى هیتته دامه زراندن، ل سالآ ۲۰۱۴ى ب سهرکردایه تيبا (ئەبو بەكر به غدادى) ریکخراوا داعش ب رهنگه كى بهرچاف ديار و به لاقبوو، شيا پشتەفانيبى ژ عیراقى وه رگريت ژ ئەگه رى نه وه كهه فیا ئابوورى و سياسيا دژى سوننه يين عیراقى دهاته كرن، ههر چهنده داعش ل پاريزگهين سووريا وه كى ره ققه، ئەدلب، دیره زۆر و حه له ب هه بوو پشتى شه رى نافخويى سووريا، بە لى ئەف پيشفه چوونه پراوه ستيا پشتى هه قه يانیا وه لاتان هاتيبه پينكئيان ژبو شه رى دژى ریکخراوى ل وه لاتين عه ره بى، ئىسلامى و بيانى كو وه لاتين وه كى سعوديه و ئيران تيدابوون، دناقه را ته باخا سالآ ۲۰۱۴ى و نيسانا ۲۰۱۵ داعش نيزىكى (۲۵% - ۳۰%) ئەو ناخا ل عیراقى كوئترۆلكرى ژده ستدا وباژيرى فهللوجه ژى ل دووماهیكا كانوونا ئيكى ژ سالآ ۲۰۱۳ى كوئترۆلكربوو^(۲).

(ئەلكساندەر گيليفيچ) ديبژيت: ئەوين پشتگيريا دروستكرنا دهوله تا كوردى دكر ئەو لايه نه بوون ئەوين هه قه يانين راسته وخۆ ل گه ل ئەمریکا ههين، واته ئەو لايه ن ئاميرى ده ستى ئەمریکانه و تاكه دهوله ت په يمانا دهوله تبوونى دابيتە كوردان؛ ئەمریکايه و بۆ مه به ستين خو و بهرزه وه ندين خو كورد پراکشايه بالى خو، ئايا كورد د وى چه ندى دگهن ئەو هيزا پشتگيريا وان دكه ت ههر وى هيزى داعش دروستكر، پرچه ككر و هاريكاربوون كوردان جينوسايد بكن؟ پيدفیه كورد ئەو وى راستين بزنان كو دروستكرنا دهوله تا كوردى ب پشتگيريا ئەمریکا قه ت ناهيته دى^(۳).

(۱) هل تحققت توقعات جو بايدن حول تقسيم العراق، www.alarabiya.net

(۲) تنظيم الدولة الاسلامية(داعش)، ژيده رى به رى، wikipedia.org.

(۳) ئەلكساندەر گيليفيچ، ژيده رى به رى، لا، ۲۳ و ۲۸.

هېرشا هه قپه پیمانان بۆ سهر داعش:

ل پوڤا سېشه مې پېکه فتي ۲۳ نه لولا سال ۲۰۱۴، هېرشين سهر بازين ئيکي دژي دهوله تا ئيسلامی ده ستيکر ورهيزين هه قپه پیمانان ب سهر کردايه تيا نه مريکا و ب پشته فانييا سعوديه، ئيمارات، به حرهين، قه تهر و ئوردن ب ئيکه م هېرشين نه سمانی رابوون ل سووريا وعيراقی، نه وان هېرشان چه ندين پوڤان ل دويق ئيک قه کيشا، فروکه يين شه رکه رين سعوديه و ئيمارات (۸۰٪) هېرشکرن، ل پوڤا نه يني ۲۶ نه لولا سال ۲۰۱۴ يي په رله مانئ به ريتانیا ژي رازيبوو هېرشين نه سمانی دژي دهوله تا ئيسلامی ل عيراقی بکه ن^(۱).

كورد وئهمريکا:

هيزين پيشمه رگه ی د سهرکه فتي بوون د به رسينگرتنا هيزين داعشدا ده مي به ره ف هه ولير دهاتن و نيزيکی (۳۰) کلم نيزيکی هه ولير بوون و نه هه ر نه و تنی، به لکو شيا گه له ک نه ردی ژي ده ستين وان بينه ده ر و شيان کو نترولی ل سهر که رکووک بکه ن، هه روه سا هه ر نه ف هيزه بوويه نه گه ر كوبانی نه که فته ده ستين داعش، ژبه ر هندي نه ف هيزه بوو جهی باوه ريبا نه مريکیان و نه وان باوه ری هه بوو پيشمه رگه دشيت شه رين مه زن بکه ت و تيدا سهرکه فتي، نه مريکا مشخانه (رهان) ل سهر کوردان کريه کو دشيت د هه می شه رين ل گه ل دهوله تا ئيسلاميدا سهرکه فتي و د نه ف مشخانيدا سهرکه فتن.

نه مريکا هيقيخواز بوو سيناريو يين شه رين کوردان دژي داعش کرين دووباره بينه فه و ديار ترين شه ر ژي شه ري کوبانی بوو، د نه وی شه ريدا کورد شيان دهوله تا ئيسلامی بشکينن و ژ کوبانی ده ريخن.

نه مريکا پشته فانييا خو بو هيزين پيشمه رگه ی ده بری، دانپيدانکر پراويژکارين له شکه ريين نه مريکی ل کوردستان هه نه و کاری وان ده ستين شانکرنا ئارمانجانه ل سهر نه ردی بو هيزين نه سمانی داکو هېرش بکه نه سهر، نه مريکی وه سان هزر دکه ن کورد

(۱) تنظيم الدولة الاسلامية (داعش)، ژيده ري به ري، wikipedia.org

مرنا رهش

هه‌فیشکین کاریگەر و سه‌ره‌کینه د شه‌راندای و دشین پشته‌ستنی ل سه‌ر بکه‌ن د شه‌رین عیراقی سووریا دا. ئەمریکا وه‌سان دیت دەم هاتییه هنده‌ک شه‌رین نوی ل گهل داعش بکه‌ن، چونکی دبینن داعش به‌ره‌ف لاوازبوونی دچیت ژ ئەگه‌ری به‌ره‌فره‌ییا ئەردی وان گرتی و دیسان هیرشین ئەسمانیین هه‌فه‌یه‌مانان، کورد و ئەمریکی هه‌فیشکین د شه‌ری داعشدا و داعشژی ژ هیرشکرنی به‌ره‌ف به‌ره‌فانیی چوو و هیدی هیدی سه‌نگا خو ژده‌ستدا و نه‌شیان ستراتژییه‌تا هیرشان دارژن^(۱).

کوردان بو ئەمریکا دیارکریه دشین دووماهیکی ب داعش بینن و شه‌ری ئیکلاکه‌ر ل گهل بکه‌ن، پستی هیزین تایفگه‌ری نه‌شیان به‌رسینگ داعش راوه‌ستن و دچ شه‌راندای سه‌رنه‌که‌فتین و له‌شکه‌ری عیراقی ژی شکه‌ستن ل دویف شکه‌ستنی دیتی، هیزین کوردان ب بیروباوه‌رییه‌کا له‌شکه‌رییا ئیکگرتی شه‌ردکر.

وه‌کو دیار بیه‌قیوونا ئەمریکا ژ له‌شکه‌ری عیراقی گه‌شته‌گوپیتکی، له‌وما ئەمریکا پشته‌ستن ل سه‌ر پیشمه‌رگه‌ی دکر ب ده‌می شه‌رین مه‌زندا ئەوین دژی ده‌وله‌تا ئیسلامی (داعش) هاتینه‌کرن. پتر ژ (۳۵۰۰) پسپور و شاره‌زاین له‌شکه‌ری ئەمریکا راهینان ب هیزین پیشمه‌رگه‌ی دکر و ئەفی هیزی بریاردا شه‌رین ئیکلاکه‌ر ل گهل ده‌وله‌تا ئیسلامی بکه‌ن ل باژی‌ری شنگال ئەوی دکه‌فیته سه‌ر هه‌یلا سه‌ره‌کییا پشته‌فانییا ده‌وله‌تا ئیسلامی ل سی ته‌وه‌ران ل عیراقی، د هه‌مان ده‌مدا حکومه‌تا عه‌بادی ژی شکه‌ستن ئینا و نه‌شیا سه‌رکه‌فتنی دچ شه‌رین خو‌دا بینن.

هیزین پیشمه‌رگه‌ی هیرشه‌کا به‌ره‌فره و مه‌زن کره سه‌ر باژی‌ری شنگالی ل ژیر ده‌ستی ده‌وله‌تا ئیسلامی داعش فه، ژ فی ئەگه‌ری ب هزاران کوردین ئیزدی کوچه‌ر بون و باژی‌ر بجه هه‌یلا، وئه‌ف هیرشه‌ب هه‌فکاری دگهل هیزین ئەمریکی هاته‌کرن وب پشته‌فانییا هه‌زا ئەسمانی و پیشمه‌رگه‌ی ل سه‌ر ئەردی و په‌یاده هیرش کره شنگالی^(۲).

بزاچین باش دهاتنه‌کرن کوردان پرچه‌ک بکه‌ن ب چه‌کی گران و ئەفه پینگافه‌ک بوو بو دامه‌زاندنا کوردستانه‌کا سه‌ربخو‌ چونکی د ئەفی قوناغیدا کوردان سه‌ربخو‌یه‌کا له‌شکه‌ری هه‌یه‌ دویر ژ حکومه‌تا فیدرالا عیراقی و دیسان دویر ژ حکومه‌تا

(۱) wikipedia.org، ژیده‌ری به‌ری.

(۲) wikipedia.org، ژیده‌ری به‌ری.

سووریاژی، کوردستانی نژیکی (۹۰) هزار پيشمه‌رگه‌يان هه‌ينه و ل سووریا نژیکی هزار شه‌رفانان هه‌ينه.

کوردان هه‌می به‌رگری و پيگهيین دامه‌زاندنا کوردستانه‌کا سه‌ربخۆ ل عیراقی و سووریا هه‌ينه کو بشیت به‌رگریی ژ خو بکه‌ت و به‌رده‌وامییت، هه‌رچه‌نده به‌ری چه‌ند سالان کوردان ئەف پیگه و به‌رگرییه نه‌بوو بشین وه‌لاته‌کی سه‌ربخۆ دامه‌زینن^(۱).

سه‌ره‌دانا نوینه‌رین وه‌لاتین هه‌فیه‌مان بو کوردستانی:

پشتی هیرشا دپندانه‌یا داعش بو سه‌ر کوردستانی و هنده‌ک ده‌فه‌رین فه‌قیای ژ کوردستانی که‌فتینه ده‌ستی داعش، بو دیارکنا پشته‌فانی و هه‌فسۆزیا خو، نوینه‌رین وه‌لاتین هه‌فیه‌مان و ئەوروپا د شه‌ری داعشدا سه‌ره‌دانا هه‌ریما کوردستانی دکرن و ل گه‌ل سه‌رۆکئ هه‌ریما کوردستانی ریژدار مه‌سعود بارزانی کۆمب‌وون.

ل ۲۰۱۴/۷/۱۰ سه‌رۆک مه‌سعود بارزانی ل گه‌ل کۆنسل و نوینه‌رین وه‌لاتان ل هه‌ولێر کۆمب‌وو.

ل ۲۰۱۴/۸/۱۰ وه‌زیری ده‌رفه‌یی فه‌ره‌نسا «لوران فابیوس» سه‌ره‌دانا هه‌ولێر کر.

ل ۲۰۱۴/۸/۱۶ وه‌زیری ده‌رفه‌یی ئەلمانی «فرانک فالتیئر شتاغمایه‌ر» سه‌ره‌دانا هه‌ولێر کر و ل گه‌ل سه‌رۆک مه‌سعود بارزانی کۆمب‌وو.

ل ۲۰۱۴/۸/۲۶ وه‌زیری ده‌رفه‌یی ئیرانی «محمه‌د جه‌واد زه‌ریف» سه‌ره‌دانا هه‌ولێر کر و ل گه‌ل سه‌رۆک مه‌سعود بارزانی کۆمب‌وو.

ل ۲۰۱۴/۸/۲۶ وه‌زیری ده‌رفه‌یی وه‌لاتی نه‌رویج «بوورگ برینده» سه‌ره‌دانا هه‌ولێر کر و ل گه‌ل سه‌رۆکئ هه‌ریمی کۆمب‌وو.

ل ۲۰۱۴/۹/۱۲ سه‌رۆک کۆماری فه‌ره‌نسا «فرانسوا هولاند» سه‌ره‌دانا هه‌ولێر کر و ل گه‌ل سه‌رۆکئ هه‌ریما کوردستانی «مه‌سعود بارزانی» کۆمب‌وو.

ل ۲۰۱۴/۹/۲۵ وه‌زیرا به‌رگریا ئەلمانی «ئۆرسولافون دیرلاین» سه‌ره‌دانا هه‌ولێر

(۱) کرار انور ناصر، ژیدهری به‌ری،

مرنا رهش

کر و ل گه ل سه روکئی هه ریما کوردستانن کۆمبوو^(۱).

ل ۲۰۱۴/۱۱/۲۱ وه زیری دهرقه یی تورکیا «ئه حمه د داود ئوغلۆ» سه ره دانا هه ولیر
کر ل گه ل سه روکئی هه ریما کوردستانن کۆمبوو.

ل ۲۰۱۴/۱۲/۲۳ وه زیرا دهرقه یا ئیکه تیبا ئه وروپا «فیدریکا موگیرینی» سه ره دانا
هه ریما کوردستانن کر و ل گه ل سه روکئی هه ریما کوردستانن کۆمبوو^(۲).

(۱) دیوانی سه روکایه تی هه ریمی کوردستان، ژیده ری به ری، لا ۹۳-۱۱۱-۱۱۷ - ۱۳۳ - ۱۳۵- ۱۴۷- ۱۵۱-
-۱۶۷- ۱۹۵.

(۲) دیوانی سه روکایه تی هه ریمی کوردستان، ژیده ری به ری، لا ۱۶۷- ۱۹۵.

ئازادكرنا دهقهرين قهقهيياي ژ ههرئما كوردستاني:

رزگاركرنا دهقهرين ماددهي ١٠٤١:

دهقهرين ماددهي (١٤٠) ئه و دهقهرن ئه وئين كورد ديژنئى دهقهرين قهقهيياي ژ ههرئما كوردستاني، وه كي: شنگال، دهشتا نهينه و، كهركوك و هندهك دهقهر د كهقنه بهر پاريزگه سلاهه ددين و ديا له. حكومه تا عيراقى ب چهند هه وئين قه گوهاستنى و دهريئخستنا خه لكى ژ وان دهقهران، پاشى ب هه وئين (عه ره بكرنى) رابوون ب دريژاهييا چهندين سالان و ل دويڤ بهرنامه يه كي سيسته مكرى و دارپيژتى.

د سه رژميربيا سالا ١٩٧٧يدا، حكومه تا عيراقى (ئيژدى، شه بهك وئاشوورى) ژ نه ته ويا عه ره ب ل قه لهمدان دكو رپژه يا نه ته ويا عه ره ب ل دهقهرين كوردستاني پتر بيت ژ كوردان، ژ بهر هندي رپژه يا كوردان ل ئه وان دهقهران كيمبوو.^(١)

دهمى داعش كوئترول ل سه ر مووسل كرى، ههرئما كوردستاني دهسته لاتا خو ل سه ر هه مى دهقهرين ئاريشه ل سه ر سه پاند و كوئترولكرن، كوئترول ل سه ر كهركوك و بيرين پترولى يين مهن كرن، ههروه سا كوئترول ل سه ر سكرى مووسل و په بيغه و كه لهك دهقهرين پاريزگه ديا له كرن، ئه گه ر دياربوونا له شكه ريبا داعش و ژ نشكه كيڤه نه با، كوردين عيراقى ئه و پيشهات و پيشكه فتن بدهسته نه دئينان، ئه قه ب چ پهنگان نه د بهرژه وهنديا پيشه رپوژا عيراقه كا ئيكرگرتيدايه. سه ركردايه تيبا ههرئمى راگهانده ماددهي (١٤٠) ئى تاييه ت ب پيشه رپوژا كهركوك قه هاته چه سپاندى، ل وى ده مى سه روڤ وه زيرين عيراقى «نورى مالكى» كورد تاوانباركرن ب ريككه فتن ل گه ل داعش و پلانهك ل مووسل دارژتاييه ژبو دابه شكرا ئاخا عيراقى.

سه ركردايه تيبا ههرئمى مژويلى و ئاريشه يين ل گه ل به غدا و شه رى سه ربخو بوونى بوو، نه دقيا شه رى خو ژ بهرگرييى ژ ههرئمى قه گوهيژيت بو شه رى هيرشكرنى و له شكه رى خو بئىخيته شه رى ژ دهرقه ي سنوورين ههرئمى، وه سا دياربوو شه رى هه بوونا خو دكه ت به رامبه رى پيشقها تين داعش، له وما ده ست ب شه رى كر ل سه ر

(١) غه فور مه خمورى، ههر ئه و ژيڊه ر، ٣٥.

مرنا رهش

ئەردى، دا خۇياكرن ئەو شەرى بەرەفانىكرنئيه ژ جيهانى و شەرى تىرۆرىيه.

رپورتىن شەرى دىژن: هەفەيمانيا نىقنەتەوهيى ب سەرکردايەتيا ئەمريکا، كورد كرنه هەفەيمانيىن سەرەكى دژى رىكخستيا داعش، ب ئەفى چەندى پشتهفانى و هيرشەن ئاسمانيىن هەفەيمانان بو پشتهفانيا پيشمه رگه ي و هيزين كوردان ل سووريا هاتنه كرن، چونكى ئەوان شەرى جيهاديى ل سەر ئەردى دكر^(۱).

كورد و هەگەراندنا دەفەران ژبن دەستەلاتا داعش:

شەر ل كانوينا ئىكى ل سالا ۲۰۱۴ و كانوينا دووى ل سالا ۲۰۱۵ دا هاته كرن، د ئەفى شەرىدا دەولەتا ئىسلامى شكهست و هيزين كوردان سەرکهفتن، پيشمه رگه شيا كۆنترۆلى ل سەر باژىرى كەرکوک بکەت و تىرۆستين دەولەتا ئىسلامى دەريخيت، پشتى كهفتيه دەستين وان و هيزين عىراقى شكهستين^(۲) ل پوژا چوارشەمبى ۳۰ ئەيلولا سالا ۲۰۱۵ (پوئەرز) گوت: هيزين كوردان شيان هيزين دەولەتا ئىسلامى (داعش) ژ گوندين دەوروبەرين نيزىكى باژىرى كەرکوک دەريخن و دەستبەر چەند گونده كاندا بگرن و نيزىكى باژىرى هەويجه «جهى بهيزى داعش» بوون و دژە تىرۆرا كوردان پراگهان ئەوان چوار گوند ل باشوورى پوژئاقايى كەرکوک ژ بن دەستەلاتا داعش رزگاركرينه، كورد شيابوون ل هافينا سالا بەرى هنگى كۆنترۆلى ل سەر كەرکوک بکەن و ژ دەستى داعش رزگار بکەن.

جفاتا ئاسايشا كوردان دىژيت: هيزين پيشمه رگه ي شيان دەفەرەكا قالا ل دەرورى باژىرى كەرکوک ژ چەكارين دەولەتا ئىسلامى پاقر بکەن، ئەفە ژ ئەنجامى زنجيره يەكا هيرشان هاته كرن كو هيزين كوردان پى رابوون و شيان ب درىژاهييا (۵۳۰) كلم د ماوى شەش هەيفاندا ژ داعش پاقر بکەن.

ئەمريکا و ولاتين هەفەيمان وهسا ديت ب تنى هيزين پيشمه رگه ي دشين هيزين دەولەتا ئىسلامى بشكينن، چونكى بەرى هنگى شەرى هيزين سەدام حسينى كرىه، ئەو دىبن له شكهرى عىراقى نهى كاريگەر و بهيزه و پشت ب ميليشياتين

(۱) خورشيد دلى، ژىدەرى بەرى.

(۲) معركة كركوك ۲۰۱۴، ويكيبيديا.

شیعهیان دبه ستیت یانژی ئیران پشته فانییا وان دکهت.^(۱) دهوله تا ئیسلامی نه شیایه ئهردی ژ هیژین پیشمه رگه ی بستینیت هه ر ژ ده می چوویه د ناف هه قه پهمانییا ب سه رکیشیا ویلایه تین ئیکگرتییین ئه مریکا.^(۲)

دوویه مین شه ری شنگال:

«مایکل نابتس» قه کۆله ر ل په پمانگها واشنتن دیژیت: پشتی شنگال؛ ئارمانج زفراندنا باژیرپی مووسله و دوویه مین مه زنتین باژیرپی عیراقیه. نابتس وه سان هزر دکر هیرشکرن بو سه ر مووسل دی ژ کوردستانی ده ستپیکهت و دیژیت: هه تا وی ده می دهوله تا ئیسلامی ژ مووسل دهیته ده ر ئیخستن کورد هه ر دی مینن هه قه پهمانیین سه ره کی، به لئ پشتی هنگی دی پیشه رۆژا ئه وان شیلی، ئالۆز و نه دیارییت، ئه ف شاره زایه وه سان هزر دکهت به ره فره بوونا دهسته هلاتا کوردان گهشتیه گۆپیتکی و دی هیته سنوردارکرن ژلایی حکوومه تا به غداقه یا کو پشته فانییا هه قه پهمانییا دژی دهوله تا ئیسلامی بده ستقه ئینایی.^(۳)

شه ری شنگال د نافه را ۱۷-۲۲ ته باخا سال ۲۰۱۴ز بوو و هیژین دهوله تا ئیسلامی تیدا شکه ستن.

هیژین پیشمه رگه ی هیرشکره سه ر هیژین دهوله تا ئیسلامی ل شنگال و دهوروبه ری ن باژیرپی شنگال و شیان ژ تیرۆرستان پاقر بکهن. شه رکه ر و ئه ندامین دهوله تا ئیسلامی نه چار بوون خو به ره ف باژیرین مووسل و تله عفه ر قه کیشن.^(۴)

ل رۆژا ۲۰۱۴/۸/۷ تیرۆرستین داعش هیرشکره سه ر هیژین پیشمه رگه ی ل سنووری ریکا مووسل به رتله هه ولیر و همدانییه و عه لی ره ش.

هیژین پیشمه رگه ی پاشه کشیکر بو بلنداهیین گوندی زه نگل، نازمییه، تورکماسی، ناشقه لا و درین بو تی و هیلا به رگرییی ل ئه وان جهان جیگیرکر.

(۱) الکراد یکسبون ارضا من داعش فی شمال العراق، www.al-jazirah.com ۱ اکتوبر ۲۰۱۵.

(۲) الکراد یکسبون ارضا من داعش فی شمال العراق، ژیده ری به ری.

(۳) مایکل نابتس، اعاده رسم الحدود.

(۴) معركة سنجار الثانية، ویکیبیدیا.

مرنا رهش

هیزین ل وی تهوهری، پیکهاتبوون ژ هیزین لهشکهری تایهتئ گولان و سوپایئ (۴ و ۵ و هیزا ۱) یا سهربخویا زیرهفانی و هیزین خوبهخشین سلیمانیی ب سهرپهرشتیا فرمانده «فهرهیدون جوانرۆی» .

رۆژا ۲۰۱۴/۸/۷ دکتۆر «رۆژ نوری شاوهیس» ب (۱۰۰) پیشمههرگهیانقه کو زیرهفانین تهویین تایهت بوون گهشتنه وی دهقهری و سهرپهرشتیا تهوهری شهپری کر. رۆژا ۲۰۱۴/۸/۸ بارهگایئ تهوهری خازر ل زالگهئ هاتهदानان.

ل رۆژا ۲۰۱۴/۸/۱۰ هیزهکا پیشمههرگهیی کوردستانئ هیرشکره سهر گویر و دۆههمان رۆژدا گویر ل گهل چهندين گوندين دهوروبهر نازادکر، ئەو هیزین پشکدار د هیرشا نازادکرنا گویردا (ف.پشتیوان و ف.بارزان، لهشکهری تایهتئ ئیک و گولان، ف.سلیمانی، ف.کهکوک، ف.گهرمیان، ف.کاوه، ف.ژینگه و ئاسایشا ههلیر) بوون.

رۆژا ۲۰۱۴/۸/۱۳ جهنابئ سهرۆک بارزانی گهشته تهوهری خازر ژبو دیتنا بارودوخئ دهقهری.

رۆژا ۲۰۱۴/۸/۱۴ هیزین پیشمههرگهیی کوردستانئ هیرشکره سهر قهزا مهخموور و دههمان رۆژدا نازادکر، ئەو هیزین پشکدارئ د نازادکرنا مهخمووردا کرین (هیزهکا تایهت یا نهجات عهلی و سهعدی عهلی برنو، فرماندهیا ههلیر) بوون.

رۆژا ۲۰۱۴/۸/۱۶ هیزهکا پیشمههرگهیی شیا ژ ئاڤا خازر دهربازبیت و گوندي حهسار ژ تیرۆرستان پاڤژبکته.

رۆژا ۲۰۱۴/۸/۱۷ جهنابئ سهرۆک بارزانی سهرهदानا گوندي حهسار کر، ئەڤئ چهندي زاخ و ورهیا پیشمههرگهیی بلندکر.

رۆژا ۲۰۱۴/۸/۲۴ هیزهکا پیشمههرگهیی کوردستانئ هیرشکره سهر ناحیا قهراچ (باقرت) دههمان رۆژدا قهراچ و ههموو گوندين ب سهرفه نازادکر، ب تنئ هیزا فرماندهیا ههلیر ب سهرپهرشتیا «نهجات عهلی» پشکداربوون، ب ئەڤی رهنگی سنووری قهزا مهخموور ههمی هاته نازادکر و کهڤته دهستین پیشمههرگهیی کوردستانئ.

رۆژا ۲۰۱۴/۹/۵ پیشمههرگهیی ل میحوهری خازر کو پیکهاتبوون ژ سوپایئ (۴ و ۵) هیرشکره سهر چیاپئ زهرتک و د ماوی چوار دهژمیراندا نازادکر.

۲۰۱۴/۹/۶ سه‌رۆك مه‌سعود بارزانی سه‌ره‌دانا چیاپی زه‌رتك كر.

رۆژا ۲۰۱۴/۹/۱۶ پيشمه‌رگه‌ی هيرشكره سه‌ر گوندين توركماس، سيفدينان، حه‌سه‌ن شام، به‌حره و باره‌گايي كه‌فن يي ليويايا(۹۱) يا عيراقى و شيان د ماوى^(۱) ده‌مژميراندا ئه‌وان گوندان كوئرتولبكه‌ن. ل رۆژا د دويشدا واته ل ۲۰۱۴/۹/۱۷ گوندين مه‌نگويي و تل ئه‌سه‌ده‌دا مه‌زن ژ تيرورستان پاقركرن.

هه‌روه‌سا «محهمه‌د موحسن ئاميدى» سه‌به‌رشتيا هيزه‌كا خو به‌خش ژ بيكهاتين ده‌قه‌را ئاميدى (موسلمان ومه‌سيحى) و ژ هه‌مى خه‌لكى ده‌قه‌رى نيزيكى (۶۴۰) كه‌سانبوون، بيكهاتن ژ پيشمه‌رگه‌يين خانه‌نشين، دكتور، ئه‌ندازيار، ماموستا، فه‌رمانبه‌ر و خه‌لكى ئاسايى، هه‌مى وه‌كو هيزه‌كا يه‌ده‌گ و پشته‌فانيي به‌ره‌ف پيرمام (مصيف صلاح الدين) چوون، سيداد بارزاني بخيرهاتنا وان كر و ئه‌و هيز هنارته ده‌قه‌را هه‌مدانييه و ل دوورپانا هه‌مدانييه جيگيركرن.^(۱) ديسان «عه‌تو زيبارى» ژى ل گه‌ل هيزه‌كا به‌تاليونا زيهره‌فانيي نافباژيرى گه‌شته ئه‌وى ده‌قه‌رى و هيزه‌كا (۲۰) كه‌سى ژ ئاسايشا هه‌ولپيرى هه‌ر ل وى ته‌وه‌رى ل زالگه‌ا سه‌ره‌كيا هه‌ولپير مووسل بوون.

دووباره هيزين پيشمه‌رگه‌ى هيللا به‌رگريا نوى دانا و هه‌ر ژ دووماهيا چيايى زه‌رتك ل ئه‌سقوفى هه‌تا ده‌گه‌يته سه‌رى بلندهيين گوندى وه‌رده‌ك و كوئپانيا نه‌فت زه‌نگل بو هيللا به‌ره‌فانيا پيشي ل باره‌گايى ته‌وه‌رى خازر هاته‌دانان ب سه‌ره‌رشتيا ئه‌ندازيار «له‌تيف ئه‌حمه‌د ئه‌ره‌دى» و روله‌كى و گرنه‌گ هه‌بوو د ئاشكرارنا نيازين دوژمنى و هيرشين تيرورستاندا، به‌رى تيرورست ده‌ست ب هيرشى بكه‌ن ب فروكه‌يى ده‌هاتنه‌بوئمه‌بارانكرن، بو ده‌مى دوو سال و نيئا (۲۵) هيرشين مه‌زني تيرورستان هاتنه سه‌ر ته‌وه‌رى خازر، باشيك و ناوه‌ران، به‌لى پيشوه‌خت هه‌مى ده‌هاتنه‌شكاندن. تيرورستان ب ده‌هان جارن هيرشكر داکو ئه‌وان جهين به‌رى هنگى د ده‌ستى واندا دووباره كوئرتولبكه‌ن، به‌لى هه‌مى هيرشين ده‌هاتنه‌ژناقيرن ل سه‌ر ده‌ستين هيزين پيشمه‌رگه‌ى و ب پشته‌فانيا هيزين ئه‌سمانيين هه‌قه‌يمانان.

(۱) محهمه‌د موحسن ئاميدى، ل ئاميدى دژيت ديدارا رۆژا ۲۰۲۲/۳/۲۰، ده‌م ژمير^(۲) ئيفارى.

شهری دهوروبه ریڼ مووسل:

شهری دهوروبه ریڼ مووسل ل ۲۱ کانوینا دوویځ دهسټپیکر و هه تا ۱۰ شواتا سال ۲۰۱۵ ز بهرده وامبوو.

هیڙین پیشمه رگه ی هیښکره سهر هیڙین دهوله تا ئیسلامی ل دهوروبه ریڼ مووسل و ههر زوی شیان هیڙین دهوله تا ئیسلامی ژناقبه ن و کونترول ل سهر دهوروبه ریڼ مووسل بکه ن و ب تنی باژیری مووسل ما د دهستین دهوله تا ئیسلامیدا.

د(۲۹) شهرین هاتینه کرن د ناقبه را هیڙین کوردان و دهوله تا ئیسلامیدا، هیڙین دهوله تا ئیسلامی د پرائییا وان شهراندا شکهستن، ژبلی سی شهران.

شفا ۹ ل سهر ۲۰۱۵/۳/۱۰، تیورستان هیښکه کا مهزن بو سهر گوندی تلئه سوهدهسټپیکر، بهلی ههر زوی هاته ژناقبرن و دوو شفه ل کو ئیک ژ وان یا زریپوشکری بوو ژلایځ پیشمه رگه یفه هاتنه په قانندن و گه له ک زیان گهاندنه تیورستان.

پوژا ۲۰۱۵/۳/۲۱ جه نابځ سهروک بارزانی ژبو پیروژکرنا جه ژنا نه ورؤژی سهره دانا ته وهری خازر کر.

شفا ۳ ل سهر ۲۰۱۵/۴/۴، تیورستان هیښکره سهر هیڙین سوپای (۵) ل بلنداهیین گوندی وهردهک و نه وژی هاته تیکشکانندن و ۳ شفه لین زریپوشکری ژلایځ فروکه یین هه فیه یمانان هاتنه په قانندن.

ل وانکی تانکه ره کئی مینرپژکری ب پیشمه رگه یفه په قانند و (۱۵) پیشمه رگه شهیدکرن. وانکی نیزیکي (۴۰) کم ژ مووسل دویره، دکه فیه باکووری پوژناقایځ مووسل نیزیکي سکری مووسل کو داعش ل هه یفا ته باخی کونترولکربوو، بهلی ب هاریکارییا هیڙین ئەسمانیین ئەمریکا و هه فیه یمانان پیشمه رگه شیا ژ دهستی داعش دهریینیت. ئیقارییا پوژا ۲۰۱۵/۱۲/۱۶ تیورستان هیښکه کا دژوار کره سهر چپایځ زهرتک، هسه ن شام و تل ئەسوه د و شهر ی هه تا نیفرویا پوژا ۲۰۱۵/۱۲/۱۷ فه کیشا و ل هه می ته وهرین شهر ی تیورست هاتنه شکانندن.

پوژا ۲۰۱۶/۵/۳ تیورستان هیښکره سهر کومپانیا نه فت زهنگل و هاتنه شکانندن.

رۆژا ۲۰۱۶/۵/۳۰ پيشمه‌رگه‌ی هيرشه‌کا مه‌زن ده‌ستپيكر بو كۆنترۆلكرنا گوندين زه‌را خاتوون، موفتى، چه‌مه‌كور، توله‌به‌ند و وه‌رده‌ك و هه‌مى ژ تيرۆرستان هاتنه‌پاقرن.

ل رۆژا ۲۰۱۶/۵/۳۱ تيرۆرستان هيرشكره‌ سه‌ر گوندى چه‌سه‌ن شام، به‌لى هاتنه‌تيكشكاندن.

رۆژين ۲۰۱۶/۸/۱۵ و ۱۴ پيشمه‌رگه‌ی هيرشه‌كا هه‌قبه‌ش ژ پيشمه‌رگه‌يين پارتى و ئيكه‌تى ل هه‌ردوو ته‌وه‌رين خازر و گوپر ده‌ستپيكر ژبو پاقرنا گوندين ته‌رجه‌له، شيخ نه‌مير، شاقولى، هه‌ردوو به‌ده‌نه‌ يا مه‌زن و بچويك، كه‌به‌رلى، بلات، قه‌ره‌ققه‌شه، قه‌ريه‌تاخ، نه‌بزه‌خ، كه‌نه‌ه‌ش و شه‌نه‌ف وشيان هه‌موويان كۆنترۆلكه‌ن و ژ تيرۆرستان پاقرنكه‌ن.

رۆژا ۲۰۱۶/۱۰/۱۷ هيرشاله‌شكه‌رى عيراقى ل خازر ده‌ستپيكر بو گرتنا باژپرى مووسل.

هيزين پيشمه‌رگه‌ی باژپرى شنگال دۆرپيچكر و كۆنترۆل ل سه‌ر ريكين پشته‌فاني و هاريكارين ده‌وله‌تا ئيسلامى كر، پاشى ده‌قه‌ره‌كا فالال ژبو پاراستنا باژپرى دامه‌زراند كو توپ نه‌گه‌نه‌ باژپرى.

بو چه‌ند رۆژه‌كان هيرشين نه‌سمانى بو سه‌ر جهين داعش ل باژپرى فه‌كيشا و پتر ژ (۷۴۰۰) پيشمه‌رگه‌ ل گه‌ل هيزه‌كا كوردين ئيزدى هاتنه‌ئاماده‌كرن ژبو شه‌ره‌كى ئيكسه‌ر و ئيكلاكه‌ر ل گه‌ل ده‌وله‌تا ئيسلامى ل ده‌وروبه‌رين شنگال و هنده‌ك هيزين په‌كه‌كى ژى پشكداربوون، سه‌ره‌راى نه‌وان هيزان ب هزاران ئيزدى گه‌شتنه‌ هيزين پيشمه‌رگه‌ی ژبو پشكداريكرنى د شه‌ريدا، هيزين ده‌وله‌تا ئيسلامى پتر ژ (۶۰۰) شه‌رپه‌ران بوون و خو د باژپريدا ئاسيكربوو و نه‌و ژماره‌ رۆژ بو رۆژى به‌ره‌ف زيده‌بوونى دچوو.

ل رۆژين ۱۵، ۱۶، ۱۷، ۱۸ ل هه‌يها ۱۲ يا سالا ۲۰۱۵، داعش هيرشه‌كا مه‌زن كره سه‌ر ميحوه‌رين (ناوه‌ران، چيائى زه‌ردك، مه‌خموور، خازر و رۆژئافايى كه‌ركوك) ^(۱) و هيرشين وان هاتنه‌تيكبرن و پتر ژ (۱۷۰) چه‌كدارين داعش هاتنه‌كوشتن و پتر ژ (۷۰) ته‌رمين چه‌كدارين تيرۆرست مانه د گوپه‌پانا شه‌ريدا و (۲۱) ئوتومبيلين مينرئزكري

(۱) كه‌نالى كوردستان، ۲۴، ۱۲/۲۰۱۵.

مرنا رهش

ژلایى پيشمه‌رگه‌ی هانت‌په‌قاندن و ژناقبرن و چه‌ندین ئۆتۆمبیل، که‌لوپه‌ل وچه‌ک که‌فتنه‌ د ده‌ستین پيشمه‌رگه‌یدا و فرۆکه‌یین هه‌فه‌یه‌مانان رۆله‌کی به‌رچاق هه‌بوو د شکاندنا وئ هیرشیدا^(۱).

زیانین داعش:

د شه‌رێ داعشدا پتر ژ (۱۵) هزار چه‌کدارین داعش هانت‌په‌کوشتن و زیده‌تر ژ (۲۵) هزار چه‌کداران برینداربوون و ب هزاران تانک و ئۆتۆمبیل هانت‌په‌تیکشکاندن^(۲).

د دکیۆمبته‌کا داعشدا یا ژلایى نقیسینگها ئاسایشیقه‌ ل ۲ محه‌ره‌ما ۲۰۱۵ دا هاتییه‌به‌لاقکرن، خه‌لیفه‌ی (داعش) ئه‌بو به‌کر به‌غدادی هنده‌ک رینما ده‌باره‌ی ئیخسیران ده‌رکینه و تیدا هاتییه‌:

- سه‌ره‌ده‌ری ل گه‌ل پيشمه‌رگه‌ی وه‌کو دوژمن به‌یته‌کرن و پیدقییه‌ به‌ینه‌کوشتن.
- کوشتنا ئه‌وان که‌سین دقین خو‌راده‌ستی هیژین سه‌فه‌وی و میلیشیاتا بکه‌ن.
- بکارئینانا سقیلان وه‌کو مه‌تالین زیندی و کوشتنا وان که‌سین دژی ئه‌قی پینگافی رادوه‌ستن.
- باوه‌رینه‌ئینان ب ئه‌وین نوی ده‌ینه‌ د ناف ریکخراویدا، چونکی دبیت ئه‌و سه‌ر ب حکومه‌تا سه‌فه‌ویان بن^(۳).

(۱) که‌نالی کوردستان، ۲۴/۱۲/۲۰۱۵.

(۲) قاره‌مان مه‌هدی، هه‌ر ئه‌و ژیده‌ر، لا ۲۶۲.

(۳) کارته‌ شنکال، لجنه‌ البحوث والدراسات مرکز لالش، الطبعة‌ الاولى، مطبعة‌ هاوار ۲۰۱۶، لا ۳۱۲.

پشکا سیی

شنگال، ئیزدی و داعش

تیرور وئاین

هوزین ده وروبهرین شنگال و بین ده خه سی (خیانهت) ل ئیزدیان کرین

گرنگیا باژیژی شنگال بو ده وله تا ئیسلامی داعش

خاپاندنا ئیزدیان

دیده فان

مرنا رهش

تیرۆر وئایین:

مه ترسیدارترین کارین تیرۆری، ئەو تیرۆره یاکو ل سەر دیتن، بیر، فەلسفە و عەقیدە ئایینی دژیت وئایینی بۆ خۆ دکه ته پێباز و ل سەر دچیت نه کو ب ئارمانجه کا ئایدیایی، به لکو پیکه ک ژبو سەردابرن و چه واهه کرنا خەلکی، ئانکو ل دەمی ئاریانین هەستین تولفه کرنی جهی خۆ دمی شکی تاکیدا دکهن، هیچ تیکستین خودایی د قورتانا پیروز و د فەرموده یین پیغمبه رید(س.خ) نه شایینه ریگریی ل کوشتن و سەرپرینی بکهن، فه گه پریان بۆ دیرۆکا په دابوونا ئیسلامی و هەر ل سەردەمی پیغمبه ری ئیسلامی(س.خ) و پاشی ل سەردەمی دهسته لاتا هەرچوار خەلیفه یین ئیسلامی پشتی پیغمبه ری(س.خ) ب بهانه یین پاراستنا دهسته لاتا خەلیفه یی چه ندین کریارین تیرۆری ئەنجامدان ب راده یه کی هەرچوار خەلیفه یین پشتی پیغمبه ری (س.خ) هاتین (ئەبو بهکر، عومه ر، عوسمان و عه لی) یان ژهدرینه یان ب خەنجه ره کا ژهراوی ژناقبرینه^(۱).

پتیا ئەوان ته فگه ری کارین تیرۆری ئەنجامده ن، د چالاکیین وان دا دیاردبیت هه لگری ن ناف و دهسته واژه یین ئایینی ئیسلامینه و وه کو ئالافه ک بکاردئین بۆ سەرنجراکیشان و خرفه کرنا پتیا خەلکی ل دۆر ته فگه ری خۆ و شه رعکرنا کار و کریاریین خۆ ب دهق و تیکستین ئایینی ژبو ئازراندنا باوه ریا جیهادا سه له فی د ناف ئەفان ته فگه راندا به یزترین و مه ترسیدارترین رووی ته فگه ری تیرۆرستینه^(۲).

جوگرافیا شنگال:

شنگال قه زایه که سەر ب پارێزگه ها مووسلقه و دکه فیه ره خی پوژئاقایی پارێزگه ها مووسل ل دانگا ره خی ژیری چیا ئی شنگال و نیزیکی (۱۲۵) کلم ژ سه نته ری باژیری مووسل دویره^(۳).

رووبه ری قه زایی نیزیکی (۳۱۸۸) کلم ۲ ژبلی سه نته ری باژیری، سی ناحیان بخۆفه

(۱) عه لی ئوره ماری، ژیده ری به ری، لا، ۷.

(۲) عه لی ئوره ماری، هه ره و ژیده ر، لا، ۹.

(۳) کوفان ئیحسان وزیدان برادۆستی، شنگار شینواریت قه قه تیایی و دیرۆکا هه شفتی، چاپا تیکی، چاپخانا زاكوی سه لاهه ددین - هه ولیر ۲۰۱۷، لا، ۸.

دگريت (سنون، گرعزير و بليچ)، سه ره كيترين باژپرين شنگال: سنونى، گرعزير، گربه نات، گر قه سه ب، دهولا، بورك، خانه سوور، وه رديه، دوگرى، سيبا شىخدرى، كهيل، زورافا، خه راب بازار و نيزيكى (۳۰۰) گوندان بخو قه دگريت و ژمارا تاكنجيانژى (۴۱۲) هزار كه سن^(۱).

شنگال ئيك ژ باژپرين ب نافوده نكيين هه ريما جه زييرييه، چونكى دكه قيته د نافه را رووبارى ديجه و فورات و ده قه را په بيه و موزر و دياربه كردا، سنوورى شنگال ل باشوور تخويين وى دگه يته تخويين نه بار و حه ديسه ل سه ر رووبارى فورات و تكریت ل سه ر رووبارى ديجه و ل باكوورى دگه يته سه روكانيين هه ردوو رووبارين ديجه و فورات،^(۲).

ناقى شنگال:

ئه گه ر سه ر نه كى ل سه ر ناقى شنگال و كو كا وى بده ين، دى چه ندين بيروبوچوون، واتا و تىگه به رچا قين مه كه فن كو ل سه ر ناقى وى هاتينه گوتن، هنده ك كه فنار و ديروكينه و هنده ك زى شو قه كرنا په يقينه و هه ر قه كو له ر يان نفيسه ره كى ب په نكه كى به رچا فكر ييه، له وما مه زى به ر ديت هه مى وان بيروبوچوونان به رچا قبه كين دكو چا قرونييه ك ل جه م خوانده قاتين هيژا هه بيت.

زاناى شوينوارناسى فه ره نسى (ستون لويد) ل سالا ۱۹۳۹ى هنده ك قه كو لين و ليگه پريان ل ده قه را گرى ره ش كرن، په يكه ره كى ژنه كى هاته ديت و هنده ك نفيسين ب خه تى (بزمارى) ل سه ر پشتا وى هاتبوونه نفيسين و ناقى خوداوه ندى شنگال ب زمانى (بزمارى) ل سه ر نفيسيوو، دبیت ناقى شنگال ژ دوو په يقان پيكدهييت «ژن» كو رامانا وى ب زمانى سو مەرى ژن، په يقا «كال» ب واتايا خوداوه نند ده يت، ئه ق په يقه ل سه ر گه له ك خوداوه ندى سومه ريان هه يه و ديژنى (خوداوه ندى داىكا پيرۆز) ديسان خه لكى شنگالى هنده ك دراف ديتينه ميژوويا وان قه دگه ريت بو سه رده مى سومه ريان و ژبه ر پيرۆزيا وى خوداوه ندى خه لكى شنگال ناقين زاروكين

(۱) قاره مان مه هدى، هه مان ژده ر، لا ۵۲.

(۲) د. موسى مصطفى الهسناني، سنجار، دراسة في تاريخ السياسى والحضارى من ۵۲۱ - ۶۰۰هـ/ ۱۱۲۷-۱۲۶۱م، الطبعة الاولى، مطبعة وزارة التربية- اربيل ۲۰۰۵، لا ۲۶.

مرنا رهش

خو دكرنه (شهنگو يان شهنگي)^(۱).

په يفا سنجار بو جارا ئيكي پستي توفانا نوحى (س.خ) دياربويه، ده مې پاپورا نوحى ب گوييكا چيايى شنگال كهفتى؛ نوحى گوت: نهغه (سن جبل جار علينا) وناقى شنگال ژهغى هاتيه^(۲)، بهلى ب ديتنا من نهغه نهيا بهرهوشه، چونكى نهغه گوتنه ب عهره بى هاتيه و دههته زانين زمانى نوحى عهره بى نهبوو^(۳).

هندهك شوينوارناس هزردهكهن (شنعار) نهو ناقى د تهوراتيدا هاتى شنگالا نوكهيه.

«ياقوت حه موهى» د بيژيت: ناقى سنجار د تيكست و نفيسيئين سومهريياندا هاتيه ب ناقى سنكوره، د تيكستين ئاشوريياندا ب سنكار هاتيه و د بهلگه نامه يين ريفه بهرييا زانيارين ئيسلاميدا ب سنجار هاتيه^(۴).

بوچوونه كا ديتر ههيه و د بيژيت: ناقى شنگال ژ ناقى كانيا باژيري كو ناقى وى سنكاره هاتيه.

په يفا سنكاره د ژيدهرين بابلى و ئاشوريياندا هاتيه و ديسان ل سهرده مې مسرين كهفن ژى هه ب ناقى سنكار هاتيه. د بيت «سنجار» عهره بكرنا په يفا «سنكار» بيت. هندهك د بيژين: ناقى شنگال ژ شنگال نهو ناقى د تهوراتيدا ل پتر ژ جهه كى هاتيه، شنگال شنگالا نوكهيه، هندهك د بيژن ژ «شنعار» هاتيه، دانفيل ئان د بيژيت: شنگالا نوكه ژ ناقى شنعار يان شنعار هاتيه.

هندهك د بيژن ل سهرده مې عيماده دين زه نكي كورې نه قسنقر دامه زرينه رى مووسل ل سال ۱۱۲۷ز ناقى سنغاره ل سهر دراقى نهوى سهرده مې هاتبوو و د بيت ژ نهغى ناقى هاتيت^(۵).

سنجار، په يفه كا توري - روژهه لاتييه، د كو كا خو دا ژ سنجر هاتيه، پامانا وى سزا

(۱) كارته شنگال، ژيدهرى بهرى، لا، ۵۰.

(۲) د. موسى مصطفى الهسناني، ژيدهرى بهرى، لا، ۲۸۷. كارته شنگال، ژيدهرى بهرى، لا، ۵۰.

(۳) د. موسى مصطفى الهسناني، ژيدهرى بهرى، لا، ۲۸۷. كارته شنگال، هه نهو ژيدهرى، لا، ۵۰.

(۴) د. موسى مصطفى الهسناني، هه نهو ژيدهرى، لا، ۲۸۷.

(۵) د. موسى، هه نهو ژيدهرى، لا، ۲۸۷.

و ئەلهۆ، ژبه‌ر ئاسیوونا وی ب ئەفی نافی هاتییه‌نافکرن^(١).

«ئەنستاس ماری ئەلکرملی» دبیژیت: سنجار د کۆکا خۆدا په‌یفه‌کا فارسییه، چونکی د که‌فندا سەر ب وه‌لاتی فارسانه‌ بوو و پامانا وی بالنده‌کی گوشتخۆره وه‌کو ده‌یتته هزرکرن ئەو بالنده ئەلهۆ بیت.

به‌لی نافی شنگال د کۆکا خۆدا نافه‌کی کوردییه ب پامانا ئاگرێ جوان یان ئەردی جوان، لایێ جوان و ئالا جوان ده‌یت، پاشی په‌یف هاتییه‌عه‌ره‌بیکرن و بوویه سنجار. هنده‌ک دبیژین شنگال ژ ژه‌نگار هاتییه (په‌نگین) واته‌ په‌نگ هاتییه ژبه‌ر چیاپی شنگال ژبه‌رکول ده‌می هه‌تاف، تیرپۆژک لی‌دده‌ن د ته‌یسیت، چونکی گه‌له‌ک جوړین کانا و ئاسنان تیدا هه‌نه و دویر نینه‌ ناف ژ ئاسونه‌جار واته‌ کاناپی ئاسنی هاتییت^(٢).

ئەز دینم نافی شنگال یان سنجار ب په‌سه‌ناپه‌تیا خۆ کوردییه و په‌یفه‌کا که‌فنا‌را کوردییه، هه‌ر ب نافی سنجار نه‌ک شنگال، سنجار ژ په‌یفا سنجری، واته‌ گه‌رم بوو هاتییه، ده‌می دبیژن فلان تشت ل سەر ئاگرێ سووربوو و سنجری، واته‌ داخبوو، وه‌سان هزرده‌که‌م ژبه‌ر گه‌رماتییا شنگالی و ل هافینان ئەف نافه‌ ده‌قه‌را سنجری ل سەر هاتییه‌دانان و پاشی سقکبوویه و بوویه سنجار.

چیاپی شنگال:

چیاپی شنگال و باژیرێ شنگال گریدانه‌کا موکم پی‌کفه‌هه‌یه و هه‌ردوو هه‌لگرین ئیک نافن، چیاپه‌کی ئاسی و پر دۆل ونه‌اله و پی و پیاپی ب زه‌حمه‌تن بو هاتن و چوونی^(٣).

دریژاهیا چیاپی شنگال (٧٢) کلم، (١٤٦٣) پیان ژ ئاستی ده‌ریایی بلنده^(٤)، (١٤٠٠)

(١) د. محمد تونجی، الیزیدیون، واقعهم، تاریخهم، معتقداتهم، الطبعة الاولى، المكتبة الثقافية بیروت، ١٩٩٩، ٨٨.

(٢) د. موسی، هه‌ر ئەو ژیده‌ر، ٣٠٠.

(٣) دکتور موسی هسنانی، ٢٥٧ و ٢٦٠.

(٤) کوفان احسان، ٨٧.

م بلنده و کلم و فرهه، ل شهړی داعش وه کو کهلهه کا خوړستیوو بو ئیزدیان^(١).

بلندترین گوپیتکا ل سهر رووی دهریایی (٤٨٠٠) پییه. ژ هه می لایانقه ب گوند و باژپرکین عه ره بېن سونه دؤرپیچکرییه، ئەفه بوویه ئەگه ری دابرانا شنګال ژ کوردستانی^(٢).

چیا یی شنګال جهی کوردین مه سیحی و موسولمان بوو هه تا پشتی چه رخ ی هه شتی کوچی، پشتی هیرشا ته مور له نگی بو سهر وهلاتی عیراقی و جه زیری، ژ نه جامی نه وی ترسا ژ هیرشا ته مور له نگی چی بووی، ب هزاران خه لک ژ بهر ته ته ریان ره فینه چیا یی شنګال و چیا یی شنګال په ناگها بازنبه ندکری بوو ژ بو گه له ک خه لکی و پتر ژ (٤٠٠) مالباتین ئیزدی ل شیخان و مووسل ره فین وخو تیدا پاراست و پاشی هنده ک خه لکی دی ژ دیار به کر و نهالا دیجله ی گه شته وان ل چیا یی شنګال^(٣).

ئیزدی کینه نه وین ژلای (جیهادیین) سونه فه دهینه ژناقبرن؟:

(ئیزی، نه زدی، ئیزدی، یه زیدی، نه یزیدی)، گه له ک نافن بو ئیزدیان دهینه گوتن، بابه تی ئیزدی وئاینی ئیزدیان گه له ک مشت و مر و گه نکه شه ل سهره، چ ژلای نفس ونه ته وهی فه وچ ژلای ئاینی فه، شیلیاتیه کا دیروکی ب ههر دوو پرسان فه دیاره، وب دیتنا من ئەفه ژی فه دگهریت بو نه بونا ژیدهر و دیرۆکه کا نفیسی کو ژلای ئیزدیان بخوفه هاتبته نفیسین و دیسان ژناقبرنا پهرتوکی ئاینی یین ئیزدیان ل سهر دهستی وان لایه نین هیرش کریه سهر وان هوکاری سهره کینه ژ زهلال نه بونا ئاینی وان بو خه لکی دیتر، له وما ئیزدی نه چار بوینه هه می پورسمین ئاینی وئاینی خو دسینگن خودا هه لبگرن، بیگومان ئەفه ژی گه له ک جارن دبیته ئەگه ری وندا کرنا گه له ک پرسین گریدای ب ئاینی فه، چونکه ههر ده ما وان که سان بیردانکا خو ژده ستدا ل وی ده می به شه ک ژ وی ئاینی دهیته وندا کرن، هزر دکه م زانایین ئاینی یین ئیزدیان دشیان خو ژفی قورتال بکه ن وهه ر چ نه بیت پاراستنا پهرتوکی خو

(١) قاره مان مه هدی، ههر ئەو ژیدهر، لا ٥٣.

(٢) نادر دوغاتی، ژیدهری به ری، لا ١٠ و ١٣.

(٣) د. محمد التونجی، الیزیدیون - واقعهم وتاریخهم ومعتقداتهم، الطبعة الاولى، المكتبة الثقافية

يېن ئاينى وه كو (مصحه فا رهش، وجلوه) بكهن، چونكه نه گهر نه وه پهرتوك ببانه چهنده دانه يهك ول ده قهرين جودا جودا ول جهه كي پاراستى هاتبانه قه شارتن وهه لگرتن وه كو خزينهك دامينن، به لئ وه كو ديار نه وه پهرتوك ل جهه كي بتنى هاتبوونه پاراستن ودبيت ئيك دوو لب بن، له وما دهستى نه ياران گهشتينى و ژناقبرينه، فه ره نوكه ره وشه نير وزاناينن ئاينى يېن ئيزديان دگه ل ژبه ركنا سينگى هه ر تشته كئ گريداي ئاينى خو بنقيسن داکو وه كو ژيده ره كئ ديروكي مېنيت هه تا هه تايئ.

گه لهك قه كوله فان ونقيسه ر ئاينى ئيزديان ب ئاينى زه ره ده شتيقه گريدهن وهندهك ژى دانن ب ئاينه كئ خو سه ر.

ديسان ژلايئ نفش وره گه ز وره سه نه تيا نه ته وه يى قه ژى شيلياقي و نه ديارى پيغه دياره، ول سه ر ده ست نيشان كرنا ره گه زئ وان يئ نه ته وه ي قه كوله ر ونقيسه ر بوينه سئ جوين، هند ب كورد وهند ب عه ره ب وهندهك ب ره گه زه كئ تاييه ت كو نه كوردن ونه عه ره ب بهلكو ره گه زه كئ خو سه ر دانن.

دقئ پشكيدا دئ بزاقئ كه ين ديتن و نيرين و بوچونين قه كوله ر ونقيسه قانين خو ماندى كرى ول ئاين و نفشئ ئيزديان گريان بهرچاا كه ين ول دوماهيئ دئ بوچونا خو ژى ل سه ر ده ين.

غربه دبيژيت: ئيزدى دويكه فتينن ئاينه كئ روزهه تا ناخين يېن ديرين وكوردن، وپرانيا وان ل ده روبه رين مووسل و شنگالئ ل باكورئ عيراقئ دژين، و هندهك ژوان ل سووريا وتوركيا و ئيرانئ و جورجيا وئه زمينيا دژين، ژمارا هه مى ئيزديين ل جيهانئ نيزيكي (٨٠٠،٠٠٠) بو مليونه كئ نه. پرانيا گوندين ئيزديان ل سه ر دهستئ هيژين سه دام حسيني هاتينه ويرانكرن و قه گوهاستن^(١).

عهلى سهيدو گوراني دبيژيت: ئيزدى كوردن و ئاينئ خو يئ ديرين پاراستيه، به لئ هندهك بيروباوه رين نوى ل سه ر زيده كرينه ودبيت ژ پاشماوين ئاينئ زه راده شتى بن^(٢).

ارشاك بولاديان، ژبه رتوكا (شه ره ف نامه) يا شه ره فخانئ بدليسى قه گوهاستيه

(١) غربه، من هم اليزيديون الذين يذبحهم مقاتلو داعش، www.fasebook.com.

(٢) على سيدو الكوراني، من عمان الى العماديه، دار اراس للطباعة والنشر، مطبعة اراس - اربيل، الطبعة الثانية ٢٠١٢، لا ١٩٤.

ودبئزیت: هندهك ئوجاخین كوردان وه كو (داسنی وخالدى وباسیان وهندهك كه سین ئوجاخین بۆهتانیا ومه حمودیا ودومبلیا) بنه كو كا خو قه دگه رینن بو عه ره بین ئه مه وى و بۆچونه كا به ربه لاف دناڤ ئیزدیاندا هه یه دبئژن، ئه م دنبه كو كا خو دا ژنفشئ خه لیفین ئه مه وى نه وزانا یین ئاینی یین ئیزدیان ژى خو دگه یینه ئه مه و بیان، ول فان دو ما هیا ئیزدی دبئژن، ئه و زه راده شتینه^(١).

د. ئازاد سعید سمو دبئزیت: ئیزدی ب خو ژبلی کته كا کیم ل وئى باوه رى نه كو ئه و دگه نه خه لیفه یه زیدى كورئى مو عاو یئى ئه مه وى، و بو قئى چه ندئى به لگین (نقلی) یین ته مام وقه بر ل ده ف من كومبوینه^(٢)

صه دیق دملوه جى دبئزیت: ره وشه نبیریا ئیزدیا كوردیه و پرا نیا وان ب زمانى كوردی بادینى و کیمه ك ژوان ب عه ره بى دئاخفن ئه و ژى چونكه ژیا نا وان یا نیزیكى وه لاتین عه ره بیه ل سووریا و عیراقئى^(٣)، زمان وره گه ز وجهئى ئیزدی و به دینیان ئیکه وئیزدی بخو دکو كا خو دا به دینى نه^(٤).

ئه لكسانده ر گیلقیچ دبئزیت: ئیزدی گه له ك کویر هه ست ب كوردبونا خو دکه ن، هه ر چه نده ئه و كه مینه نه، به لئى ئه و نوینه راتیا دل وشیوازئى نه ته وا كورد ده كه ن، ئیزدی گه وه را ناسنا ما كوردانن چونكه ئه و پارێزه رى وى تشتینه یا دبئژنئى هیمایى كوردان^(٥).

فریاد هه ورامى دبئزیت: یه زیدیه كان تا قمیكى لاده رن له ئاینى پیروزی ئیسلام له سالى ١٣٢٢ك دواى روخانى ده وله قى ئه مه وه ی دروست بون وله سه ره تا وه بزوتنه وه یه كى سیاسى بوون بو هینانه وه ی ده سته ه لاقى ئه مه و ییه كان، یه زیده كان سه ر به بزوتنه وه یه كى ئه مه وین و خو بیان به شوین كه وتوو ی نه وه ی یه زیدى كورى مه عاو یه ده زانن، وهه موو میژوو نوسان له سه ر ئه وه كوكن كه یه زیدیه كان به شیکن له ئه مه و ییه كان

(١) ارشاك بولادیان، الاكراد فى حقه الخلافه العباسیه، ترجمه عن الارمنیه دكتور الكسندر كیشیشان، دار ئاراس للطباعة والنشر، الطبعة الثانية ٢٠١٣، لا ٩٣- ٩٤- ٩٥.

(٢) د. ئازاد سعید سمو، ئیزدیاتیى ب ریکا ده قیین وئى ییین پیروژ بنیاسه، چاپا ئیکى ٢٠١١، لا ١٢٤

(٣) غره، ژیده رى به رى.

(٤) صديق الدمولوجى، اماره به دینان الكوردیه، دار اراس للطباعة والنشر، مطبعة وزارة التربية -

كوردستان، الطبعة الثانية ١٩٩٩، لا ٣٦٤

(٥) ئه لكسانده ر گیلقیچ، ژیده رى به رى، لا ٢١١.

وله دوای شوپشی عه باسیه کان جیا بونه ته وه، وئه مه سه لمیتره وه، وزور خو شحال ده بم که به راستی کورد بونایه، به لام به داخه وه هیچ مافیکیان به سه ر کورده وه نیه ومه گهر له ریگای تیکه لبونه وه خو یان به کورد بزنان، به لام ره چه له کیان عه ره بی ته صلن له نه وه ی معاویه ی کوری یه زیدن، تا ئیستا شیخه کانیاں جل وبه رگی ره سه نی عه ره بی ل بهر ده که ن^(۱). وهنده ک نفیسه ر وی چه ندی دکنه به لگه کو ئیزدی نه کوردن چونکه تا نوکه ناڤین بنه مالا ئه مویان ل خو دانن و زاروکیین خو پی ناڤ دکهن وه کو ناڤین (معاویه وئه بو سفیان ویه زید ... هتد).

ئه ف بوچونا فریاد هه ورامی بهرچاف کری و وه سان دده ته دیار کرن کو هه می ئیزدی عه ره بن. وبه لگه ژی کو تا نوکه جل وبه رگیین شیخین وان جل وبه رگیین ره سه نین عه ربانه.

ب دیتنا من ئه ف بوچونه یا لاوازه چونکی ئه گهر ل دویف قی دیتنی بیت، نه کو ئیزدی بتنی به لکو گه له ک هوزین کوردان وه کو میرانی وکیکی وکوردین روژئاڤا سووریا هتد، تا نوکه ژی دشاده وعه گال ل سه ری نه، به لی هه ر کوردن، گومان تیدا نینه وان وئیزدیان هه میان جل وبه رگیین عه ره با کرینه بهر خو داکو که س نه نیاسیت و دیسان وه کو خوگونجاندن دگه ل جفاکی جیرانین خو کو ژوان بهیتر بونه له وما ئه و جل وبه رگ کرینه بهر خو.

دهر باره ی وان نفیسه رین وه کو به لگه ئینیت و دبیزین، ئیزدی هه تا نوکه ناڤین ئه موهویان وه کو (معاویه وئه بوسفیان و یه زید... هتد) لسه ر زاروکیین خو دانن، ئه گهر ئه فه وه کو به لگه بهیته بکارئینان، ئانکو کورد هه می عه ره بن نه ک ئیزدی بتنی، چونکه نوکه ژی ناڤین هه می کوردان (محهمه د وعه بدورحمان وعه بدولا وعه لی وعمر وئه بوبه کر وحوزه یفه وئه با بهر... هتد)، ئایا ئه فه وی چه ندی دگهینیت کو باب وباپیرین مه عه ره ب بن کو بتنی ته عربیا ناڤی دگه ل هاتیه کرن، چونکه پشت راستم پیشی هیرشین عه ره بین ئیسلامی بگهن کوردستان ناڤین کوردان ئه فه نه بون یین نوکه ئه م هه می پی هاتینه ناڤکرن، به لکو ناڤین ره سه نین کوردی بونه، له وما ب دیتنا من ناڤان وره سه نه تیا نه ته وهیی چه په یوه ندی پیکفه نینه، و دیسان ژلای

(۱) فریاد هه ورامی، بیروباوه رپه کان، چاپخانه ی: هیفی - هه ولیر ۲۰۱۸، لا ۱۲۲۳ و ۱۲۳ و ۱۲۷.

روخوسار وسه روسیماي فه ئیزدی وکورد وه کو ئیکن وچ جودایی دناقههرا واندا نینه وهه وهسان ژینگه وداب ونهریت وفولکلور وههه تشتت وان یی هه فپشک و وهه کو ئیکه وگهلهک بیر وباوه رین وان ژی وهه کو ئیکن هه فه و ژبلی زمانئ وان کو کوردیه کا په تی وجوان بویه.

راسته هندهک میژونقیسان گومان ئیخستیه سهه کوردبونا مالا میرین ئیزدیان وهندهک مالباتین شیخین ئیزدیان ودیژن دکوکا خوڤا عه ره ب وهه وهی نه، ودگه ل عوده ی کورئ موسافر^(١) ژ شامئ هاتینه.

غه فور مه خموری دبیزیت، ل سالآ ١٩٦٣ حکومه تا عیراقئ ده ست ب هه وا عه ره بکرنا کوردین ئیزدی کر و حکومه تی نفیسینگها (هه وهی) فه کر و (بایزید برایی معاوییه) ی کره به پرپرسی وی نفیسینگه ی دا کو کوردین ئیزدی بکه ته عه ره ب ل سهه ر بنیاتی هندئ کو هه و ژ رفشتا یه زیدی کورئ معاویئ هه وهی نه^(٢).

دکه نالی رافدین ودبه رنامئ (ضیف الرافدین) دا دیداره ک دگه ل هه نوهر معاوییه^(٣) کر، ل سهه ر نفشی ئیزدیان، وی گوت، هه م ئیزدی عه ره بین و ژعه ربان ژئ هه م (هه وهی) نه، وناقئ مه نه ئیزدییه، به لکو یه زیدییه هه ره وهه کو ددستورئ عیراقئدا ل سالآ ١٩٢١ هاتییه نفیسین و خه لکه کی دقیت ب زور مه بکه نه کورد^(٤).

رۆژانه ب دریزایا فان چه ند سالیین بووری ژسه دان که سیین ئیزدی مه گو ه لئ بویه، ل سهه ر که نالیین تیله فزیونان و سوشیال میدیایی ب ئاشکرا دبیزن، هه م نه کوردین، وهندهک ژوان دبیزن هه م عه ره بین وهندهک ژوان دبیزن هه م نه کوردین ونه عه ره بین،

(١) عوده ی کورئ مسافر کورئ ئیسماعیل کورئ موسا کورئ مه روان کورئ هه سه ن کورئ مه روان، ل سالآ ١٩٦٥ ک ١٠٧١ ز ل به عله به ک - شامئ ژ دایکبویه ول سالآ ١١٦٣ ک ١١٦٣ ز، چویه به ردولفانیا خوڤئ ل لالشئ. د. کرقان نامیدی، الکرد فی کتابات المورخ ابن الاپیر الجزری، ده زگایئ سپریژ، چاپا ئیکئ، چاپخانا حجی هاشم - اربیل، لا ٣٤٠

(٢) غفور مخموری، هه ره هه و ژیدهر، لا ٢٩٩.

(٣) هه نوهر معاوییه اسماعیل علی به گ، ئیک ژکه سابه تییین ئیزدییین ب ناف وده نگه ل عیراقئ وئیک ژمیرییین ئیزدیانه و سه روکئ جفانا ئیزدیانه. المصدر ویکبیدیا.

(٤) قناه رافیدین، برامج (ضیف الرافدین)، اجریت لقاء من قبل مقدم البرامج فاضل مع الامیر انور معاوییه.

بهلكو ئەم نه ته وه كا سه ربه خوينه و ئەم ئيزدينه - ئيزداينه.

هه ر چاوابيت بابته پتر پيدفي دويچوونه كا هويره ل سه ر دياركرنا نفس وبنه كو كا مروفي ئيزدي ژلايي تايه ته ندين ميژوويي فه، داكو نفشي وان بهيت دياركرن ودي باشتر بيت نه گه ر نه وه كه كولين وليگه ريان ژلايي نفيسه ر وره وشه نبير و فه كوله فان وزمانزين ئيزدي بهيته كرن، چ ل سه ر نفس وره گه زي ئيزديان يان ئاينئ ئيزديان ويكفه بگه نه ده رته نجامه كي فه بر ل سه ر هه ردوو پرسان، مالا ميران وپرانيا ئيزديان خو ب كورد دزانن، وه كو هه ر تاكه كي كورد به ره فانيئ ژ كوردستاني دكه ن ودگه ل ئيش ونازارين كوردانن و نه و بخو پارچه كن ژ وان ئيش ونازاران.

ئاينئ ئيزديان:

غربه دبيژيت: زاراقين ئاينئ ئيزديان كارتكرنا سوفيگه ري ل سه ر هه يه نه خاسمه تيگهين سوفيگه ري، به لي پرانيا ميسولوژيا ئيزديان نه يا ئيسلاميه وديتن ونيرينئ وان ب په كا بلند بيرا مه ل هه بونئ دئينيت وه كو ئاينئ كه فني فارسان^(١).

نادر دوغاتي دبيژيت: ئاينئ ئيزديان ئاينه كي ديرين وگه له ك كه فنه و نه و پاشماينئ ئاينئ سروشتينه، ژ ئاينئ روژي (شه مساني) نه يين ل دوولا دوو روبار وسووريا وئاسيا بچويك و نه نازولي به لاقبوين، ودهينه هژمارتن ئيكه م ئاين ل عيراق وفارساندا كو گه شتیه هزرا يه زداني يه كتايي (توحيد)، ئاينه كي تاك خوڊاي يه، و باوه ري ب ئيكبونا يه زداني ئافره نده ري هه بونئ وزينديكرنا وان هه يه^(٢).

عه لي سه يد گوراني دبيژيت: ئيزدي نه بت په ريسن، بهلكو خوڊان په رتوكن و باوه ري ب يه كتايا خوڊي هه يه، و نه و كه فنترين گه لن دان ب خوڊاي تاك وته نيا كرى وئاينئ وان ئاينئ زه ره ده شتي يه وپيشي مه سيحييه تي وئيسلامئ هه مي كورد ل سه ر دچون ، هه ر وه سان وان ژي پينج نفيز دروژيدا هه نه^(٣).

(١) غربه، ژيده ري به ري.

(٢) نادر دوغاتي، ژيده ري به ري، ١١١.

(٣) علي سيدو الغوراني، ژيده ري به ري، ١٩٤١.

د.سه عدی ئوسمان دبیژیت: ژبه سرۆشتی بیروباوهرین ئیزدیان ئوسمانیان هندهك هیرش كرنه سهر ئیزدیان، پراڤیا(فهتوایین) ئاینی یین دژی وان دهركهفتین ژبه، وهكههفیا دناقههرا ئاینی ئیزدیان وئیسلامیدا بوو و قی چهندی زانایین ئاینی یین موسلمانان هاندان هزر بکهن ئه و موسلمان بون وئیسلامی هه لگه ریاينه وژتاین ده رچوو ل قه له م ددان^(١).

هنری فیلد دبیژیت: ئیزدی دبنه رتدا موسلمانن ول سهر مه زه به بی سنهنه، زانا وشیخین وان ژ چینا زانا وشیخین موسلمانانن وگه له ك هوکار هه نه كو وان ئاینی خو ژیرکر بیت و وان چ په رتوك نینن^(٢).

عه لی سه یدو دبیژیت: په زیدی، ژپه یقا په زدیان ئیزد، په یقه كا فارسیه وب واتایا خوډی یان گیانی چاك هاتیه، وهندهك دبیژن، ژباژی ری پیرۆژی زه ره ده شتیان په زد هاتیه، نافی ئیزدیان ژپه یقا كوردی په زدان هاتیه ورامانا وی خوډی په^(٣).

د.محهمه د تونجی دبیژیت: ئیزدی دكوكا خوډا زه ره ده شتی نه، به لی ل شیخان ژ دایكبوینه، ل سه رده م عوده ی كوری مسافر بوینه موسلمان وپشتی شیخ عوده ی مری فه گه ریاينه سهر بیروباوهرین خوین كه فن، ئیزدی ژ په یقا ئیزی هاتیه ورامانا وی ئانكو خوډی، وئیزدی واته ئیزدیاتی، په روه رده وویژه ری ورسم و بیروباوه ره فتارین وانن^(٤).

صه باح كنجی دبیژیت: هندهك هزر دكهن ئاینی ئیزدیا ژ ئاینی زه ره ده شتی یان مانوی هاتیه ده ر وپاشماوین وانن، به لی ئه ف گوتنه یا دروست نینه، هه ر چه نده هه ر سی ئاینین دیرین وكه فنن ول ئیک ده فهر سه ره لداینه ول سهر ده مین ئیزیکی ئیک ودویف ئیکدا ودهه فپشکن دگه ل ئیک وه كو ئاینین نفیسکی یین ئه سمایی، وسه ره رای هندی ژی هندهك ری ورسمین وان دهه فپشکن، به لی دراستییدا هه ر

(١) د. سعدي عثمان هروق، كوردستان والامراتوريه العثمانيه. مؤسسسه موكریانی للبحوث والنشر، الطبعة الاولى مطبعة خان - دهوك ٢٠٠٨، لا ١٢٢٤

(٢) هنری فیلد، جنوب كوردستان، ترجمه جرجیس فتح الله، دار ئاراس للطباعة والنشر، الطبعة الاولى - اربیل ٢٠١٢، لا ١٩١ و ١٩٢.

(٣) علی سیدو الگورانی، ژیدهری به ری، لا ١٩٤٤.

(٤) د. محمد تونجی، ژیدهری به ری، لا ٦٩.

ئاينهك ژوان يى خوسهر وجودايه^(١).

شهعبان بامهرنى دپهرتوكا خوڊا يا بناقى «كينه ئەم كورد» بۆچونهكا جىواز ل سهر ئاينى ئىزدىا بهر چاڭ دكەت و دبىژىت، گەلەك نفيسه ران ناقى ئىزدىا گرئدايه ب ناقى باژىرى يەزد ل ئىرانى، راسته پهرستگها زه راده شتىا ل يەزد هه يه، به لى چ گرئدان و تىكهه لىت ئولا ئىزدىا دگەل باژىرى يەزد و پهرستگها زه راده شتى نىن، چونكه دووئوليت جوودانه و دووسه ردهم و توخييت جوودانه دوو ناقت جوودانه دوو ئەزمانيت جوودانه، و دبىژىت، ئىزدى و ئولا ئىزدىان فه مائىن كه قنه ئولداريا (هورى وهيتىتى) يانه ل ناڤ كه قنه وارى خو دژين يىت گوتنى (هورى) بو دوو هزار سالان وچ گرئدان ب ئىرانى و رۆژهه لاقى فه نينه^(٢).

ب ديتنا من ئەف بۆچونا شهعبان بامهرنى، دياركرى ل سهر ئىزدى وئاينى ئىزدىان، تشته كى نوى يه، و پىدقى دويفچوونه كا هويره، چونكه ئەف بۆچوونه نه ئىزدىا وه كو ناڤ ب يەزىدى كورى معاويهى ونه ب باژىرى يەزدى ئىرانى ونه ب ئاينى زه راده شتى فه گرئدهت، ديسان ژلايى بنه كوكا ره گەزى ئىزدىان يا كو دبىژن، ئەمەوى نه، ب نه وهى دهر دئىخيت، بهلكو ئاينه كى نوى وره گەزه كى نوى كو (هورى وهيتىتى) نيشاندهت، لى بو پشت راستكرنا قى بۆچونى پىدقى پتر فه كولين و ژىده رىن دىرؤكيبىن كه فناره داکو ئەف گەنگه شا ب درىژيا سالان تىك لا بيت وبهيتته سه لماندن.

پهرستگها لالش:

جهه كى پىرؤزه ل دهف ئىزدىان دكه قيته ده فەرا چيايى ل نىزيك ئيسفنى (شىخان) دكه قيته باكورى رۆژئافايى مووسل و نىزيكى (٦٠) كلم ژى دوره^(٣).

هنرى فيلد دبىژىت: مه سيحيين مووسل وه سان هزر دكه ن مه زارگهئ شىخ عدى،

(١) صباح كنجى، الديانه الايزديه، ٢٠٠٧/٧/٢٧، www.m.ahewar.org

(٢) شهعبان بامهرنى، كينه ئەم كورد، چاپا ئىكى، چاپخانا خانى - دهوك ٢٠٠٩، ٢٠١١ و ٢٠٢٠.

(٣) لالش، ويكيبىديا.

مهزارگهئ مار (ثداوس)ی یه ونهك مهزارگهئ ئیزدیانه^(١).

نادر دوغاتی دبئیت:(لالشا نورانی) په رستگها ئاینی یا سه ره کی وئیکانه یه بو ئیزدیان، ودکه فیته نهالا لالش نزیك ده قه را شیخان ول جهم ئیزدیا لالش یا پیروزه ول دو یف باوه ریا وان نهو سه نته ری هه بونئ یه (کون) وه یقینئ ئه ردی یه ودوو کانین پیروز لئ هه نه (کانیا سپی وکانیا زه مزم)، ول دو یف باوه ریا وان یه زدانئ مه زن ئاده م ل ویری ئافراندیه^(٢).

ئیزدیاتی ئاینه کئ گرتیه، وکسه ئی ژ جفاکین دیتر وه رناگرن کو بچنه دناف ئاینئ واندا، به لکو دقیت مروقی ئیزدی ژدایک وباین ئیزدی بیت وئهو نه ئاینه کئ مزگینه دره وبانگخوآزه^(٣).

پشتی ژنافچونا حکومه تا عیراقئ ل سال ٢٠٠٣، به عسیان ده لیقه ک دیت و ریکخستنئ خو لیکدانه قه وگله ک گروپین تیروری پیکئینان ل ژیر نافئ ئاینی ونه ته وه یی وبونه هه فکار دگهل گروپین قاعیده ورابون ب کریارین په قاندنا ئوتومومبیلین مینرئزکری وکوشتنا مروقین سقیل وعه ره بین هه شکباوه ر و تیروورست ژ وه لاتین پوژنافایئ ولاتین عه ره بی و مسرئ وسودانئ ویه مهن و وه لاتین که نداقا عه ره بی وئوردن وه له ستین وسووریا وتاوانبار وده رچوین به ندیخانین وه لاتین عه ره بی وگروپین کریگرتی وسه حوسیین وه لاتین هه فسو وه کو سووریا و ئیران وتورکیا هاتنه دعیراقیدا ژبو نه جامدانا کریارین تیروری، تیروری چ ئاین وباوه ری نین، نهو په نهجه شیرا چه رخئ بیست وئیکئ یه، وشه ری سئ یئ جیهانیه دنافه ر شارستانییه تاندا ودنافه را پاشقه مایئ و نه زانین وتاریاتیا ره گه زپه رستاندا ب هه می واتیین وئقه، پشتی ئازادکرنا عیراقئ ونه مانا هه می ده زگه یین سیسته مئ ده وه تئ، عیراق بوو گوره پانه کا فه کری بوو دوژمنین ئه مریکا ودوژمنین دیموکراسیئ، به عسیا خو ریک ئیخست ول ده می یاسا وه یزا ده ستهه لاتئ نه مای، باندین مافیا وتاوان وکوشتنا ریکخستی زیده بون، وه زرا نیشتمانی و دیموکراتی یا چه پاشدا چوو ول به رسینگئ هزرا ئسولی وگاوریی ومه زهه بی

(١) هنری فیلد، جنوب کوردستان، ترجمه جرجیس فتح الله، دار اراس للطباعة والنشر، الطبعة الاولى - اربیل، لا ١٦٢.

(٢) نادر دوغاتی، ژیدهرئ به ری، لا ١١١.

(٣) نادر دوغاتی، ژیدهرئ به ری، لا ١١١.

وکه مایه تیپن ئاینی وه کو^(۱) مه سیحی وسابئه ومه ندائی وئی زدی بونه قوربانیین فئی هسکباوه رین ئاینی وتیروستان ل سهر دهستی رژیما بهری و ئیسلامیین گاوری^(۲).
 دهوله تا ئیسلامی داعش ئیزدیان وه کو شهیتان په ریس دهژمی ریت و کوشتارین مه زن دهرهقی واندا کرینه وزه لامین وان کوشتن وژنک وزارۆکین وان گرتن^(۳)، قوتبپرکنا ئیزدیان ل سهر دهستی دهوله تا ئیسلامی داعش ل باکورئ پوژن ئافایی عیراقئ ب سهر ههمی تشتاندا دیار بویه و بال جیهانی بو خو قه کیشایه^(۴).

(۱) دکتور خلیل جندی، الایزیدییه والامتحان الصعب، الطبعة الاولى، دار ثاراس للطباعة والنشر - اربیل ۲۰۰۸، لا، ۲۱۰-۲۲۰-۲۰۲
 (۲) دکتور خلیل جندی، ههر ئه و ژیده ر. لا ۲۰۲۲.
 (۳) دیلی بیست: جمعیه تزعم تحریر الیزیدیین من داعش، ۲۱ L arabi.com
 (۴) عامر دکه، من هم الیزیدیون الذین یذبهم مقاتلو داعش، www.al-masdar.net ۱۲ أغسطس ۲۰۱۴.

هۆزین دهوروبهرین شنگال وهۆزین دهخهسی (خیانهت) ل ئیزدییان کرین:

ئهف هوزین ل خواری دی باسکهین، پۆلهکی مهزن و خرابکار هه بوو د ئه و چاما (کارثة) ب سهری ئیزدییان و کچ و ژنن وان هاتی، هه چهنده گه له ک ژ خه لکی وان هۆزان کریقایه تی ل گه ل خه لکی شنگال هه بوو^(۱) و کریقیین خوینی بوون ل گه ل ئیزدییان، ب سه دان سالانه ل گه ل هه فدوو دژیان، به لی دهستی خو کره د دهستی دهوله تا ئیسلامی (داعش) دا و تاوانباریین مه زن ل دژی ئیزدییان نه جامدان، نه گه ر وان هاریکاریا داعش نه کربا و نه بووبانه پیره، ریخوشکه ر و سیخورین داعش، نه که قه تبه نه پیشیا داعش، په نگه ئه و زه ره ر و زیانا ب ئیزدییان که قه تین گه له ک کیمتربا.

هۆزا متیوتا:

پرانیا وان ل ناحیا بلیج د ئاکنجینه و ب فه رمی ب (قهیره وان) دهیته نیاسین، دکه فیه ته پۆزه لاتی شنگال، شیخی هۆزا متیوتا ”شیخ محمه د عه لی جارالله“ بوو، ب هه قبه رکرن ل گه ل هۆزین ده قهری؛ هۆزا متیوتا ژ هۆزین هه ژار بوون.

ستیرا ئه قی هۆزی گه شبوو و بوونه هۆزه کا خودان روی و هزر بو بهیته کرن، پشتی شه ری (ئه لئه نسی) ل سالیین چلان ژ چه رخنی بۆری د ناقبه را هۆزا متیوتا و شه مه راندا رویدا، هۆزا متیوتا تیدا سه رکه قتی ب هاریکاریا هۆزا هه سنان کو هۆزه کا ئیزدییا نه.

(۱) کریقایه تی، رپوره سمه که دناقبه را دوو بنه مالاندا دهاته کرن، ئیک ئیزدی ویا دی موسولمان، داکو هه ردوو بنه مال بنه کریقیین ئیکیین خوینی، پیدقیبوو هه ر ماله کی زارۆکه کی خو د کۆشا زه لامه کی مالا دیدا (سونه ت) کربا، واته زارۆکی مالا موسولمان د کۆشا زه لامه کی مالا ئیزدییدا هاتیه سونه تکرن و به رۆقاژی، چونکی هه ردوو ئایین ئیزدی و موسولمان زی زارۆکیین خو سونه ت دکهن، بو ئه قی رپوره سمی ئاهه نگ دهیته گیران و خوارن دهیته ئاماده کرن و خه لک دهیته قه خواندن، ده می هه ردوو مالبا ت دبوونه کریقیین ئیک، ژبلی نامووسی چ په رده د ناقبه را ئه واندا نه دمان، پیدقیبوو کریف بو کریفی خوینی به ره قیبت سه رومالی خو پیشکیشی کریفی خو بکه ت ئه گه ر تووشی کیشه یه کی یان خویندارییه کی بوو. د ناف کورد و ئیزدیاندا ئه ف دیاردا کریقایه تییه به ره لاقه و ب تایه تی ل ئه وان گوندیین ئیزدی و موسولمان پیکفه تیدا دژین یان زی گوندیین هه فسووییین ئیک، گه له ک عه ره بیین ده قه را شنگال زی کریقیین ئیزدییان بوون.

هۆزا متیوتا ب دل و جان چوونه د ناف ریزین پارتا به عسدا و گلهك پله، پۆست و جهین ههستیار د ناف رژیما به عسدا وهرگرتن، بۆ موهونه: د ناف (ئاسایش، ههوالگری، پاراستن(استخبارات و مخابرات) و پاسهوانین تایبهتین کوماری)دا و ب رهنگه کی گشتی پۆست و پله د هه می جۆمگین حزبا به عسدا وهرگرتن و بوونه جهی باوهرییا پارتا به عس. هۆزا متیوتا ههفسۆیین ههردوو کۆمه لگهین تل قهسه ب کوب کۆمه لگه به عس دهیته نیاسین و کۆمه لگه تل به نات بون کوب کۆمه لگه وه لید دهیته نیاسین.

ههفسۆیین هندهك گوندین ئیزدیان بوون وهکی: کۆچۆ و حاتمیه. هۆزا متیوتا ب کهفتنا دیکتاتور سه دام حسین^(۱) و به عسیان گلهك شه پوزه بوون و ب نه مانا به عسیان وان هه می جه و کارین وهرگرتین ژدهستدان، چونکه پرانییا وان خودان پله و پایه بوون د حکومه تا به عسیاندا، ههروه سا پشکداربوون د ههوا باوهرییدا(الحمله الایمانیه) ئه واپارتا به عس د سالیین نۆتاندا راگهاندی، پشتی ئهقی ههوی گرنگی دا کاروبارین ئایینی و پاشی هندهك ژ وان چوونه د ناف ریکهستنین قاعیده و پاشی گهشتنه دهوله تا ئیسلامی (داعش) نه کو ژ بهر ئایینداری و فیانا وان بۆ ئایینی ئیسلامی، به لکو ژ بهر نه فیانا وان بۆ ئه مریکا و هه قالبه ندین ئه مریکا ئه وین بووینه پشته فان وهاریکار بۆ ژنافرنا پارتا به عس و سیداره دانا سه دام حسین، کورد ژ ی پارچه ک بوون ژ ئه و هه قیه یمانیی، لایه نگرین ئه مریکا بوون و پشکدارین سه ره کی بوون د دهسته سه رکنا دیکتاتور سه دام حسین و سیداره دانا ویدا.

هوزا متیوتا په یوه ندیه کا باش ل گه ل کوردین ئیزدی هه بوو ب تایبه تی ژلایئ دیاردا (کریقایه تیئ) فه، پرانییا وان ببوونه کریف ل گه ل ئیزدیان ب تایبه تی مالین بناقوده نگ و دیارین ئیزدیان.

هۆزا متیوتا، رۆله کی بهرچاف هه بوو د ئینانا داعشدا بۆ شنگالی، ئه وان پشکداریه کا راسته وخۆ د کوشتارا کۆچۆدا هه بوو وشوین تیلین وان د دیاربوون، چونکی هوزا متیوتا شاره زاهیه کا باش هه بوو د جوگرافییا ده قه را شنگال و ریکین هاتن و چوونئ بۆ شنگال و گوند و کۆمه لگهین شنگالدا و ژماره کا مه زن ژ وان ل شنگال د ئاکنجی بوون^(۲).

(۱) مروان عزیر گاباری، عشیره متیوت / ۳/ ۲۰۱۸/۷/ ۱۰ به یانی، ب ریکا فه یسبۆکی هنارتن، نافیری خه لکی شنگاله، که سه کی شاره زا و زانایه د دیرۆکا ده قه را شنگالدا، ئاواره یه و نۆکه ل سه رسنکی دژیت.

(۲) مروان العزیر گاباری، ژیده ری به ری.

هۆزا خاتوونی:

شیخى ھۆزى عەبدولائىسماعىل ئىبراھىم ئەلھەموي بوو، پىرانيان وان ل قەزا بەعاج د ئاكنجىنە، د بەرئىدا ل گوندىن ل ھەمبەر چىايى شنگال بوون، ل گەل گوندىن ئىزدىان د ئاكنجىبوون، رڧشتا (نسب) ھۆزا خاتونىيان شىلياقى و نەدىارى تىدا ھەيە، چونكى ژلايى سەر و سىمايىقە پىرانيان وان پىرچ زەر و چاڧ شىنن، باپىرئىن وان باش كوردىيا زاراڧى (بادىنى) دزانن، ھەروەسا ب زمانى عەرەبى و ب دەڧۆكەكا سەير كو ئىزىكى دەڧۆكا لوبنانىيان و مووسلىيانە دئاخفن.

ھۆزا خاتوونىيان ژ كەڧندا و ھەتا سالىن پىنجىيان ژ چەرڧى بىستى ھۆزەكا لاواز و بىدەستەھلات بوو ل دەڧەرا شنگال، بەلى پىشتى ل قەزا بەعاج ئاكنجىبووين و كارى بازىرگانىيى كرى پىرانيان وان بوونە خودان دوكان و زۆربەيا وان چوونە د نافر پىزىن پارتا بەعسدا و جھىن بلند بەدەستخۆڧەئىنان، بوونە ئەندامىن سەر كىردايە تىيى دەزگھىن دىترىن پارتا بەعس و كوكومەتى و بوونە مرۆڧىن خودان دەستەھلات ل دەڧەرى.

پىشتى دابەشكرنا ئەردى جۆتارىيى ل سەر وان ل دەوروبەرىن قەزا بەعاج و بىرئىن ئاڧا زىر زەڧى بو ھاتىنەكۆلان، بوونە خودان تەرش و تەوال، كاودانىن وان بىن درافى بەرەڧ باشىيى چوون، پىشتى ژناڧچوونا رڧئىما سەدام حسىن ل ساللا ۲۰۰۳يى، پىرانيان گەنجىن خاتوونىيان و كەڧنە بەعسى گەشتە رىكخستنا قاعىدە و شەرى ھىزىن ئەمىرىكى و عىراقى دكر و شوين تىلئىن وان دىاربوون ب تايىەتى ل پارىزگھا نەينەوا و ھندەكان پلەيا ئەمىرىي ژى ل نافر رىكخراوا قاعىدە وەرگرتبون و بوونە جھى مەترسى وگەڧى بو دەڧەرى^(۱).

دەمى دەولەتا ئىسلامى و قاعىدە بووینە ئىك، ھەڧسەنگىيا خو پاراست د نافر ھۆزىن دىتر دا و ب كەڧتنا مووسل ئەڧى ھۆزى ژى وەكى ھۆزىن دىيىن عەرەبان رۆلەكى بەرچاڧ ھەبوو د گرتنا شنگالدا دىسان د ئەوى جىنۆسايدا دژى ئىزدىان ھاتىيە ئەنجامدان^(۲).

(۱) مروان العزير، عشيره خواتنه ب رىكا فېسبوكى، ۲۰۱۸/۷/۸.

(۲) مروان العزير، ژىدەرى بەرى.

هېرشا گرزهرک وسیبا شیخدری:

هېرش و فهرمانا (۷۴) ل سهر ئیزدییان ژ چهند تهوهره کانه هېرشکره سهر شنګال، تهوهری (محور) ئیکى باشووری شنګال، داعش ژ دهفهره بهعاج، قهیرهوان و سنووری سووریا هېرشکره باشووری شنګال و قوبله تی ب تایه تی بو سهر کومه لگهپن گرزهرک و سیبا شیخدری، شههه کی مهزن هاته کرن، ل دهستیکی داعش تیدا هاته شکاندن و پشتی گولله و تهقه مهنی بهره فانه ران خلاسبووین و ههوار بو شهه رکه ران نه چووی هیزا بهره فانیی شکهست و نه چاربوون خو فه کیشن^(۱).

تهوهرین (محور) هېرش لی کرییه سهر شنګال:

تهوهری سهره کی، ژ دهفهره بهعاج بو باشووری شنګال، بو سهر گرزهرک، سیبا شیخدری و گرعزیر.

تهوهری دهفهره بلنج، بو سهر دهفهره تلقه سهه ب، تلبه نات و حاتمیی.

تهوهری تله عفه ر، بو سهر باکووری شنګال، ئوم شهابیت، ههردان و سولاغ.

تهوهری ئوم زیبان، بو شلو، سکینییی و هه یالییی.

تهوهری ژلای سووریا، بو ناحیا سنوونى و خانه سوور.

ل پوژا شهه مبووی پیکه فتی ۲ سهر ۳ ی ته باخا ۲۰۱۴، پشتی سهه ات ۱۱ ی شه فئ داعش ب دهان ئوتومبیلین زریپوشکری و پر ژ چه کدارین خوفروش ب چه کین گران هېرشکره سهر گرزهرک و سیبا شیخدری^(۲).

هېرشا سهر باژیری شنګال:

پرانیا خه لکی شنګال ئیزدینه، داعش ئیزدییان ب گاور دادنن و ل دویف یاسا و دورشمین داعش (موسولمان بهه دی هییه پاراستن یانژی دی هه می هینه کوشتن و

(۱) نادر دوغاتی، ژیدهری بهری، ۳۹ و ۱۲.

(۲) نادر دوغاتی، هه ره ئو ژیدهر، ۴۳ و ۴۵.

مال وسامانئ وان دبیته پیره و کچ و ژئین وان دئ بنه که نيزهک (سيهه)^(۱).

بهري هيرشا داعش کاودانين خه لکئ شنگال د بيسه روبه ر بوون، چونکي شنگال دکه فته بهر مادههين (۱۴۰) و کيشه ل سه ر، ژلايئ ئيداريقه ل ژير دهسته لاتا عيراقيهه بوو، ژلايئ سياسي و لهشکه ريقه سه ر ب حکومه تا هه ر يما کوردستانئ بوو^(۲).

ل ده مژميير ۲،۴۵ خولهک ل بهري سپيدههيا روژا ۲۰۱۴/۸/۳ نهو باژير ژلايئ داعشه هاته داگيرکرن. نهو گروپه کي تيروستيئ ئاينئ بوون و دژي هه ر ئاينه کي بوون ژبلي ئيسلامئ و ئيزدي ژي ئاينه کي تايهت بخوفه بوو لهوما ئيک روژ پشتي روژا چلي هافيني بيره وه ريبه کا ئاينئ ئيزديان بوو که فتنه بهر هيرشا داعش^(۳).

هه ر ده ميئ (داعش) هاتيهه د شنگال ئيدا، شائين نفستييئ داعش ل شنگال رابوونه سه رخو و ل ده مژميير هه شتي سپيدئ شنگال هه مي که فته ده ستين داعش^(۴).

هيزين پيشمه رگه ي شکه ستن و ده فه را شنگال که فته ده ستين داعش، پشتي شنگال گرتي نه وان هيرشکه سه ر مه خموور و مه ترسيه کا مه زن ل سه ر هه وليري دروستبوو^(۵).

ده وله تا ئيسلامئ گه لهک زيان گه انده ئيزديان و نيزيکي (۱۰۰۰۰) ده هزار که سين بيگونه کوشتن، بريندارکرن و گرتن و گه لهک ژ برس و تيهنا ب ريکيقه مرن، نهف تاوانه قوتبريا ئيزديان بوو و ب جينوسايد ده يته هژمارتن.

ئيزدي ل ژير ناقئ (الله اکبر) و ب بهانه يا گاوريوون و سه رداچووي (الحاد) هاتنه کوشتن^(۶).

بيگومان نه گه ر به رگري و به ره فانيهک ژ شنگال و ده وروبه ران هاتباکرن هه روه کو ل گرزه رک و سيبا شيخدر هاتيهه کرن، دبیت زيان گه لهک کيمتربان و دوژمن ژي هاتباشکاندن،

(۱) نادر دوغاتي، هه ر نهو ژيدهر، لا ۳۵.

(۲) نادر دوغاتي، ژيدهرئ بهري، لا ۳۶.

(۳) قاره مان مه هدي، هه ر نهو ژيدهر، لا ۵۵.

(۴) نادر دوغاتي، هه ر نهو ژيدهر، لا ۷۳.

(۵) د. عه بدولا کران، ژيدهرئ بهري، لا ۱۵۲.

(۶) نادر دوغاتي، ژيدهرئ بهري، لا ۷۸.

خه لکى دشيا خو قورتالبکهن، ئەگەر بهرپرسان ب لایه نى کیم بهرەفانی ژ بنگهین خو کربا دا هه لویستى ئەوان ب قاره مانانه هیتە ل قه لهمدان و بنه جهى شانازیی بو گه لى کوردستانى، به لى مخابن بهرپرسيى هه مى پارت و لایه نان ژ گۆره پانا شه پرى ره فین بیى گولله په کى بته قین و ب هه زاران ژن، زارۆک و پیر هیلانه ل دويف خو و بوونه پاریه کى ب سه ناهى بو داعش و عه ره بیى سوننه بیى ئەوى ده قهرى و بووینه هاریکار بو دهوله تا ئیسلامى و ئیزدی کوشتىن و کچ و ژین وان برین^(۱).

هیرشکرنا دهوله تا ئیسلامى (داعش) بو سه ر ئیزدییان و کوشتن، دهسته سه رکرى، کۆيله کرن و پاشى سه رپشکرنا مه سیحییان د نافه را سه رانى (جزیه) و ده رکه فتنییدا ب بهانه یا هندى نه موسلمانن، بیى چ زیانه ک بو سه ر موسلمانان هه بیته، ره فتاره کا نه شه رعى و به روفاژى قورئانى وسوننه تا و پیغمبه رى (س.خ) بوو داعش کرى^(۲). ئایه تا قورئانا پیروژ دبیژیت، (فمن اعتدی علیکم فاعتدو علیه مثل ما اعتدی علیکم) ۱۹۴ البقره، ئەفه ل ده مى به حسى بهرگریا ئیزدییان بکه ی، چونکى داعش ب پیکا خو سه پاندنى دروستبوویه، نه یا شه رعیه و بریارین ئەوان ژى نه دروستن و د شاشن^(۳).

پشتى شنگال؛ داعش هیرشکره سه ر سنوورین هه ریما کوردستانى ل شنگال، سکرى مووسل، تلکیف، ده قه را ناوه ران ل باشوورى شیخان، ناحیا باشیک و به حزانى و پاشى به رتله و مه خموور هه تا ده قهرین باشوورى کهرکووک و هه تا سه عدیى و جه له ولا و ل قه زا خانه قین ب چه کین گران وه کى: تانک، زریپوش، توپ، هه مه ر و ئوتۆمبیلین زریپۆشکرى (درع) نویتزین چه کى ئەمرىکى تیدابوو کو ژ له شکه رى عیراقى ستاندبوو^(۴).

هیرشا سه ر چیاى شنگال:

ل روژا سی شه مبی ریکه فتى ۲۱ چریا ئیکى ل سالایى ۲۰۱۴ یى داعش به ره ف چیاى شنگال بریکه فته و ئەو ئیزدی دۆرپیچکرن ئەوین گه شتینه چیاى کو ژمارا وان ب هزاران بوو، ئەوان داخوازا قورتالکرنى ژ ئەمرىکا و هه فه پمانین وى کربوو. هیرشا داعش بو

(۱) نادر دوغاقى، هه ر ئەو ژیدەر، لا.

(۲) عه لى باپیر، ژیدهرى به رى، لا ۸۹.

(۳) عه لى باپیر، هه ر ئەو ژیدەر، لا ۱۰۰.

(۴) نادر دوغاقى، ژیدهرى به رى، لا ۷.

دهوروبه رېن شنگال ل ته باخې ده ستيپکر، ل پوژا دووشه مې ب ئوتومبيلين له شکهري ژ جوړې هامقى و ئوتومبيلين سقىل هيرشکره سهر گه له ک کومه لگه و گوندين ئيزدييان و ناچار کرن به رهف چيای برهفن^(۱).

داعش هيرشکره سهر باکوورې چيای شنگال ل دورپانا پير ئادهم ل باکوورې سنونې ل خالامه خفه سهدو گه لي، هيزين پيشمه رگه لي هاتنه ده ست و پاشقه برن، شه په كي دژور ل باشوورې شنگالې ده ستيپکر د ناقبه را داعش و ئه وان هيزين د خنده کين پيشييدا، به لي چ هيزين پشته فانيي نه ژ هيزين ئه مني، نه ژ پيشمه رگه ي و نه ژ هوژ و خه لکي بو وي هيزا بهرگريکار نه چوون، ئه گهر هه واره ک بو وان ژ کومه لگهين باکوورې چيای چووبا ئه و روپنه ددا ئه واپرويداى و داعش نه دشيا بهيته د شنگاليدا^(۲).

شنگال و چيای شنگال ده فهره کا ستراتيژيا گرنگبوو و داگريکنا وي ده فهرې ژلايې داعشه پشکه ک ژي بو پيلانا ئيران و عه ره بين شيعه فه دگه ريت، چونکي هيله که ري هه يقا (هيلال) شيعي ل ئه وي ده فهرې تيدپه ريت و نيزيکترين ده فهره بو ئيسرائيل. سه دام حسيني ژي ههر ژ چيای شنگال مووشه ک ئاراسته ي ئيسرائيل کربوون، ديسان هيله کا گه اندنا هاريکاريان و چه ک و ته قه مه نيانه بو پرژيما به شار ئه سه د و حزب الله يا لوبناني ژبه ر هندې داعش دفيا ئه وي هيلې بگريت^(۳).

رولې هوژ، هه لېژي رين گوندان، سه روک هوژين شنگال و مه زتين وان؛ خراب بوو ئه وژي پشکه ک بهر پرسياريه تيبې هه لدگرن، مخابن عه ره بين سوننه بين ده فهرې بوونه هاريکار بو داعش و ئيزدي کوشتن و کچ و ژن برن. ده مي خه لک به ره ف چيایي دره فين، ده وله تا ئيسلامي (داعش) کوشتارين ب کووم ئه نجامدان و ژلايه کي ديتره کچ و ژين ئيزدييان هاتنه ئيخسيريکن و ده سترديژيا سيکسي ل گه ل هاته کرن، عه ره بين ده فهرې و کريفين ئيزدييان ل ده فهرې بو چه کدارين شيشاني، ئه فغانی و عه ره بين بياني بوونه ري بهر و کچ و ژن گرتن و ده سترديژي کر نه سه ر^(۴).

(۱) شهادات مباشره من سهل نينوى المحاصر.

(۲) نادر دوغاتی، ژنده ري به ري، ۷۶۱.

(۳) قاره مان مه هدي، ژنده ري به ري، ۵۷۱.

(۴) نادر دوغاتی، ههر ئه و ژنده ر، ۳۷۱-۴۰.

ل خانه سوور هه لبرژر و بهرپرسي گوندي رهفين و پاشي خه لك ب گشتي رهفين، ده مي عه ره بين ره بيهه زاني ئيزدي ب كوم درهفن، ئه وان عه ره بان ته قه ل ئيزدييان كر داکو ده سته گهفتي و پيره ي بده سته خوڤه بينن، شيان ريكي ل حهردان بېرن و ب سه دان ئيزدي گرتن و كوشتن. ده مژمي ۱۰ سيدي هي زين خانه سوور خوڤه كيشا و دهوله تا ئيسلامي (داعش) ژ سنووري سووريا و گوندي ئه بو جريس و گوندي عه ره بان ل سنووري هاتنه ده قه را باري، پاشي ل خانه سوور ريكا ره بيهه هاته بېرن و خه لك ناچاربوو ژ خانه سوور به ره ف چيائي شنگال بچن كو تاكه ده روازه بوو خو بگهيننه چيائي شنگال و خه لك كوم كوم به ره ف چيائي چوون، چي پېروو ژ خه لكي و هه مي ده ورو به رين چيائي بوونه داعش و ريگ گرتن وه كو هوزين عه ره بان و توركمائين سوننه، ب تني ئه وين نه بووينه دوژمن هوزا شه مه را بوو و خو نه دابوو ل گه ل داعش^(۱).

راكرنا دوړپيچي ل سهر چيائي شنگال:

پيشمه رگه ل سهر ئه ردي و ب پشته فانيا فرۆكه يين ئه سمانيين ئه مريكا ل دووماهيكي شيان دوړپيچا ل سهر پرانيا كه سين مائه دوړپيچكري بشكين و ري بوڤه كر پشتي (۱۰) روژان ژ مانا وان د دوړپيچيدا ب تايه تي ل سهر چيائي شنگال^(۲).

فرۆكه يين هاريكاري:

فرۆكه يين ئه مريكا و كوڤته رين سهر ب هه ريما كوردستان و حكومه تا عيرافيه پشتي چوار روژان و ل روژا ئه ينيي ۲۰۱۴/۸/۸ ده ست ب بهردانا ئاف و خواري كر بو هزاران كه سان ل چيائي شنگال، به لي ئاف دپه قي وگه له ك مفا ژي نه دهاته وه رگرتن، خه لك ناچاربوو بچيه گوند و كانيني ل بنی چيائي ئاف و خواري بينن و دكه فتنه بو سه يين داعش و دهاته نه كوشتن^(۳).

(۱) نادر دوغاتي، ژيډه ري به ري، ۷۷.

(۲) شهادات مبشره من سهل نينوي المحاصر، alaraba. Net.

(۳) نادر دوغاتي، هه ر ئه و ژيډه ر، لا ۴۸ و ۷۸.

گوندى كۆچۆ:

گوندى كۆچۆ، دكەڧىتە پوژ ئافايى شنگال و (۲۳) كلم ژى دويره، ئەو بخۆ ب سەر ناحيا بليچ ڧهيه، ژمارا خيزانين وى (۲۷۵ - ۳۵۰) خيزانانە ل دويڧ كارتا خوارنى، وژمارا خەلكى وى (۱۶۰۰) كەسن وھندەك ديژن (۱۸۸۸) كەسن و ژھوزا مندكانن^(۱).

پشتى كەڧتنا تەلەڧەر مەترسى كەڧتە سەر گوندى كۆچۆ، وچ ريكارين پاراستنى نھاتنە كرن ژلاين حكومەتا نافەنديڧە وھەر وھسان ژلاين حكومەتا ھەريما كوردستانى ژى ڧە، ل دەمى داخوآژ ژلايەنين پەيوەنديدار ب وى دەڧەرى ڧە ھاتىە كرن، چونكە ببوو ھيلا (تەماس) دگەل داعش، بريار ھاتەدان گرۆپە كا پيشمەرگەى كو پيكدھات ژ (۸۰) پيشمەرگان بھنيرنە گوندى كۆچۆ^(۲). خەلكى گوندى كۆچۆ، (۱۲) پوژان مابونە دگونديدا ونەلڧين بوچى نەرەڧين وبوچى نە ھەريما كوردستان ونە ژ عيراقى ونە ئەمريكا وھەڧەپمانان ل ھەوارا وان نەچون، بوچى ئەو بخۆ نەدرەڧين وخۆ قورتال نەكر؟، ھەروەكو گوندى حاتمىي ژمارا وان دبونە نيزيكي (۶۰۰) كەسان ل شەڧا ۹ ل سەر ۲۰۱۴ / ۸ / ۱۰ رەڧين وخۆ قورتالكر. ل پوژا ۲۰۱۴ / ۸ / ۱۵ كوشتار دەرھەڧى خەلكى كۆچودا ھاتەكرن، زەلامين گوندى (۴۰۰) زەلام بون وكومكرن ل ژير ڧيرى وگازيين (الله اكبر)، و (۸۵۰) كەس ژ كچ وژن و زاروكان گرتن وڧەگھاستن بو تەلەڧەر ومووسل بو بازارين (نەخاسە) يين كرين وڧروتنى وپاشى ھاتنە ڧەگھاستن بو رەڧقە وگرى سىي وديرەزور ل سووريا^(۳).

(۱) كارثة شنگال، ژيدەرى بەرى، لا، ۲۱۸.

(۲) كارثة شنگال، ھەر ئەو ژيدەر، لا، ۲۱۰ و ۲۲۲.

(۳) نادر دوغاقى، ژيدەرى بەرى، لا، ۸۳.

گرنگیا باژپرئ شنگال بو دهولەتا ئیسلامی (داعش):

باژپرئ شنگال دبیتە هیلا سەرەکی بو پشتهفانی و ئینانا هاریکاریان بو دهولەتا ئیسلامی؛ چونکی هەردوو جەین سەرەکیین داعش، باژپرئ مووسل ل عیراقی و ئەو ئەردی دکەفیتە ژپر دەستی وان ل سووریا پینکفە گریدەت، ریکا بلەز یا (٤٧) بکاردئین بو فەگواستن و گھاندنا چەك، شەرکەر، کەلوپەل و تەقەمەنیین خو ژ سووریا بو عیراقی، ئەگەر ئەو تەوەرە ژدەستدا، ئەفە گرنگترین هیلا ئینانا پشتهفانیی ژدەستدا، ئەفە ئەگەرئ سەرەکیوو داعش ب چ پەنگان خو ژ شنگال فەنەکیشیت و هەتا مرئی شەری ل گەل کوردان بکەت، بیگومان ئەف روپروووونە دی بیتە ئەگەرئ لاوازرنا دهولەتا ئیسلامی (داعش)، چونکی هاریکاری و پشتهفانی دی ژئ هینەبرین، ب ئەفی چەندی ل دویف دلی ئەمریکا دی چیییت و دی مووسل و پەققا ژ هەقدوو هینەدابیرین. ل گەل دەمژمیرین دەستپیکئ و ب هاریکاریا هیزین ئەسمانیین هەفەیمانان و ب سەرکیشیا ئەمریکا دەست ب هیرشئ هاتەکرن بو سەر هەندەك جھان ل سەر ریکا سەرەکی ژبو برینا پشتهفانی و هاریکاریان ژ دهولەتا ئیسلامی د ناقبەرا هەردوو باژپرئین پەققا ل سووریا و مووسل ل عیراقی نیزیکی ١٥هەیفان شنگال ما ل ژپر کونترولا داعشدا ول ریکەفتی ٢٠١٥/١١/١٢ هاتە ئازادکرن ژلایئ هیزین پشەمرگەیفە^(١).

ئایا کوشتنا دوعایئ وەکو بەانە بوو ژبو قرکرن ئیزدیان؟

گەلەك کەس وب تاییەتی ئیسلامی هزردهن رق و کینا دهولەتا ئیسلامی (داعش) ژ پینکھاتا ئیزدیان ژبەر کوشتنا کچەکا ب نافئ (دوعا) بوو ئەوا مووسلمان بوی وب پەنگەکی درندە ب دەستین هەندەك ئیزدیان ب بەر وبلوکان ل باشیک و بهزانئ هاتیە کوشتن، ودیژین ئەو کوشتارین دهولەتا ئیسلامی یان ئیسلامیین توندھاژوو دژی ئیزدیان کرین هەمی تولفەکرن بون ژ ئیزدیان ژبەر کوشتنا دوعایئ.

دکتۆر خەلیل جندی دیژیت: (کوشتنا دوعا خەلیل ئەسوهد ل رۆژا ٧ نیسانا ٢٠٠٧، بو ئەگەرئ کوشتنا (٢٦) کەسین خەلکی بەعشیقە و بهزانئ و ئیسفین ل باژپرئ مووسل

(١) قارەمان مەدی، ژیدەری بەری، ٥٥.

ل ژلايى تيرورستين ئىسلامي يىن عىراقى ووه لاتين عه ربى وكوشتنا وان ژبه ر كوشتنا دوعايى بوو ل ده مئى بهر بارانكرى^(۱). پشتى رويدانا شىخان وكوشتنا (۲۶) ئيزديان ل سهر ده سئى تيرورستان، پتر ژ (۸۳۰) خوانده قانين زانكويما مووسل ئيزدى بون خواندنا خو بجه هيللا ژ ترسين كوشتنا وان ژلايى تيرورستانفه، تيرورست ب كوشتنا ئيزديان وفاقا كرنا باژيرى مووسل ژ ئيزدى ومه سيحيان بنتى نهراوه ستيان، بهلكو دور پيچا ئابورى ئيخسته سهر ده قهرين شنگالى ونه يلا ناهين خوانرى دان ودكاك و سوتهمه نى وداق ودهرمانين ساخلمه مئى بگهنه وئى ده قهرى^(۲). ههر وه سان كوشتارا سي شه ميبا ۱۴ /۸/۲۰۰۷، كوشتارا گر عوزير وسيا شىخ خدرى ژى وه كو تولفه كرنه ك ژ ئيزديان هاته بناقكرن^(۳).

ب ديتنا من گريدانا قان بابته و رويدانان پي كفه نه يا دروسته، چونكه دئى وه سان هزر كه ين كوشتنا ۲۶ گه نجين ئيزدى ل مووسل كو خه لكى باشيك وبه زانئى بون بهلكو تولفه كرنا دوعايى بن، به لئى ئيزديين گوندى كوچوو و شنگالى و ده قهرين ديتر چ په يوه ندى نه ژدوير ونه ژ نيزيك ب بابته ئى دوعايى فه نه بون، داکو ئه و كوشتار وتاوانين دژى مرو قايه تين دژى وان بهين كرن، نه خير.

مه ره مين كوشتارين ئيزديان:

كوشتارين دژى ئيزديان پلاننه كا دارپژتى بوو، ده وله تا ئىسلامى و عه ره بين ده قهرى دارپژت بوو وچه ند مه ره مه ك پئى هه بوون:

خالا ئيكى: ژبه ركو ئيزدى پي كه اته كا ئايينى نه و ب هزرا ده وله تا ئىسلامى دژى ئايينى مووسلمانانه، ئه فه وه كو بهانه داکو ئيزديان بكوژن و جيهادئى پابگه ينن دژى وان و ئه فه ديبته هو كارئى سهره كى داکو گه نجين هشبكاوهر و تينيين سيكسى ژ وه لاتين نه وروپا و وه لاتين عه ره بى بالا وان پابكيشن و بهين ببنه چه كدارين داعش، چونكى ل دويق (شه ريعه تئى) ئىسلامى رئى ناهيته دان كچ و ژنين چ ئايينين خودان

(۱) الدكتور خليل جندى، الايزديه والامتحان الصعب، دار اراس للطباعة والنشر، الطبعة الاولى ۲۰۰۸، ۲۰۹ و ۲۰۱.

(۲) دكتور خليل، ههر ئه و ژيدهر، ۲۲۱ و ۲۲۲.

(۳) دكتور خليل، ژيدهرى بهرى، ۲۵۸.

په رتووک بڼه که نيزه و کړيارا سيکسي ل گه ل بهیته نه نجامدان، به لې ب دیتو و بوچوونا وان ئیزدی نه ژ ئایینن ته سماینه و خودان په رتوک نینن، پې ب ئیسلامیان دهیته دان کچ و ژنن وان بکه نه که نيزه و کړین و فروتنن پې بکه ن و کړيارا سيکسي ل گه ل بکه ن و ئەفه بوو هوکاري پراکيشانا هه زاران گه نجان نه ب تنن بو تیکوشينا (جهاد) ئایینی، نه خیر به لکو بو تیرکنا هه زارا سيکسي و مالداري پې و پیره ی.

خالا دووی: ل ده فه را شنگال، گه له ک نه ردین ب پیت و باش بو جوتیاری و چاندنن د ده ستین ئیزدیاندانه ب ده رتیکستا ئیزدیان ژ گوند و باژپړکین وان ئەو گوند هه می دی بو عه ره بېن ده فه ری مینن و ئەفه ژی ژ هوکاري ن سهره کي بوو عه ره بېن ده فه ری ب هه می ره نگان پشکداري پې ل گه ل ده وله تا ئیسلامی بکه ن و بڼه چافساخ و هه قالین وان و دژی ئیزدیان کوشتاران نه نجام بده ن.

خالا سيی: گریدایي هه ریما کوردستانن یه، ریژا هه ره مه زن ژ خه لکی شنگال خو ب کورد ده ژمیرن، ده رتیکستا وان ژ ده فه ری و ئاکنجیکرنا عه ره بان ل شوینا وان واته زیده بوونا هژمارا عه ره بان و کیمبوونا هژمارا کوردان ل شنگال، ئەفه دی بهانه یی ژ ده ستین کوردان ئینته ده ر کو داخواری ب شنگال بکه ن و دیسان فالاکرنا ئیزدیان ژ شنگال واته گریدانا ده فه را په بعه یا عه ره بی و شنگال پیکفه و ئەفه گه له ک ب دلن عه ره بېن سوننه و هوژین وانه، چونکی ده فه ر هه می دی که فیه د ده ستین واند و دی ل سهر وان هیته دابه شکرن.

خالا چاری: پیکفه گریدانا هه ردوو باژپړین مه زنین ده وله تا ئیسلامی نه وین ب پایته ختین خو دزانین؛ باژپړین په فقه و مووسل کو ریکا ستراتیزیا هاتنوچوونا وانه داکو د پیشه روژیدا ئاسته نگ بو وان چینه بن باشتره ژ هه قابله ندین کوردان و کوردین ئیزدی بهیته فالاکرن. ئەف هوکاره هه می ل پشت داگیرکنا شنگال و نه نجامدانا کوشتاران دژی ئیزدیان هه بوون.

تابورئ پینجی و پارتا ئیسلام یزیدی:

بزاڤا چاکخوازییا توندهاژوو یا ئیزیدیان (حرکه الاصلاح الیزیدی) ب ههڤکاری ل گهل سالج موتلهك، ئوسامه نوجیفی و مالکی هه می شیانین خو خستنه گهر و دژی کورد و کوردستانی کار کر، بزاڤا چاکخوازییا ئیزدی شانەکا نفستییا حزبا به عس بوو، د ناڤ ئیزیدیاندا پۆله کئ سهره کی گئرا داکو داعش کونترولئ ل سهر شنگالئ بکهت، گروپئ چاکخوازییا ئیزیدیان خه لک ناگهدارکر شنگالئ بجهنهلن و ژمالین خو نهرهڤن، چ مه ترسی ل سهر هه وه نینه ب تنئ ئالاین سپی بلندبکهن ل سهر خانینن خو کو نیشانا ئاشتی و خوڤاده سترکرتی یه، چونکی پارتا به عس فه گه ریا یه فه.

تابورئ پینجی و شانین نفستیین حزبا به عس ل دهڤه ری و ژه می پیکهات و لایه نان پۆل هه بوو بو فه گه ریا نا پارتا به عس و به ری هینگی پرۆپاگه نده به لاقدرن کو پارتا به عس دئ فه گه رییت و چ مه ترسی ل سهر که سی نینه، هه ر ئه و شانین نفستیین ئیزدی سهر دا برین بوونه ریبه ر و ریخۆشکه ر بو داعشین بیانی و مالی خه لکئ تالانکرن و خه لک کوشتن، ژن و کچین ئیزیدیان گرتن و کرین و فروتن پی کرن^(۱). رولئ خراب و دیاربونا بزاڤا پارتا چاکسازیا ئیزدی و ئاراندنا لایه نی ئایینی و تاوانا وان کوشتار و فه رمایتین هاتینه کرن هه می ئیخستنه سهر کوردین موسولمان داکو دوژمناتییا هه ر تشته کی کوردان بکهن، ئه فه بوو ئه گه ری دائیخستن و دوڤیچه کا ئایینی بو ئیزیدیان و ب ره نگه کی گشتی هه ستئ نه باش بو ئیزیدیان به رامبه ر کوردان په یدا کر^(۲).

گه له ک دوژمن و تابورئ پینجی، د فیا بارزانی و هه ریما کوردستانی ژناقبه ن و بلا جهگری بارزانی و حکومه تا هه ریما کوردستانی؛ دهوله تا ئیسلامی (داعش) بیت^(۳).

(۱) نادر دوغاتی، ژیده ری به ری، ۳۸ و ۵۶.

(۲) دکتور خلیل جندی، ژیده ری به ری، ۲۰۳.

(۳) نادر دوغاتی، ژیده ری به ری، ۵۶.

خاپاندنا ئیزدیان:

گه لهك ژ ئاواره یین ئیزدی ل ده فهری مه دیتن و پشتی مه تیکه لیه کا باش ل گه ل چیکری، مه پرسیارا هوکارین کهفتنا ده فهرا سنگال ژی دکر، چهنده کان راستی ده ردکرن و دگوت: ل گه لهك جهان ریکخستنن داعش و ب تایه تی ئه وین (به عسی) خو گهاندبوو خه لکی ده فهری و دگوتن ب ئانهیا خودی دووباره دی به عسی فه گهرن و هوین وه کو به ری دی بنه خودان دهسته لات، ئه فه جاره پارتا به عس ب سه روکایه تیا (ره غد سه دام حسین و عزت دوری) دی فه گهرن و کونترولن ل سه ر عیراقی که نه فه، ب ئه قی ریکی ئومیده ک ل ده ف که فنه به عسیان چیبوو، وان ژی ده ست ب ریکخستنن کر بوو و شانین نفسی ئاماده کر بوون، هه می ل هیقییا ده مژمیرا (سفر) بوون، ل پرانییا گوند و کومه لگهین ئیزدیان ژی هه فال هه بوون، ل هیقییا دووباره سه ره لدانا به عسیان بوون و دی پیشمه رگه ی ژ ده فهری ده ریخن و بارودوخ دی فه گهریت بو سه رده می به ری سال ۲۰۰۳ یی، ب قی چه ندی گه لهك ئیزدی هاتنه خاپاندن، هیشتا شه ر نه گهشتیه ناف باژیری سنگال، شانین نفتیین به عسیان و ده وله تا ئیسلامی ژ خه لکی سنگال رابونه سه رخو و باره گایی لقا هه فده و باره گایین پارت و لایه نین کوردان سوئن.

ل قیری مه به ست ئه و نینه به ره فانیی ژ پیشمه رگه ی یان لایه نه کی کوردان بکه یین، چونکی خه مسارییه کا مه زن ژلایی هه می پارت و لایه نین کوردستانیه بی جوداهی هاته کرن، ئه و ژی به شه کی به رپرسیاره تییبی هه لدگرن ئه و ل ده فهرا سنگال رویدای، چونکی پیدقی بوو کوردان سه نگه رین ده فهری باش موکوم کر بانه و چه که کی باش ل بهر ده ستی وان هه با داکو به ره فانی پی کر با، ژ بهر کو جوگرافییا ده فهرا سنگال جودایه و دویری هه ریما کوردستان بوو، دیسان تشتی ویرانتر ئه و بوو گهشتنا هیزین پیشمه رگه ی بوو سنگالی پیدقی بوو د ناف چه ندین گوندین عه ره بانرا بچیت و ئه فه ژی جهی مه ترسیبی بوو، چونکی وه کو به ری نوکه مه گوئی، داعش و به عسی و نه قشه به ندییان شانین نفتی ل ئه وان گوند و کومه لگهان هه بوون، ل د سه ر هندیرا پیدقی بوو فه کیشانا پیشمه رگه ی ب وی ره نگی بیسه روبه ر نه با، به لکو پیدقی بوو یا ریکخستی و پلانکری با، ئه گه ر فه کیشان یا ب ریکوپیک با، دشیان پتر خه لکی پرگار بکه ن ژ ده ستین داعش، دزانین چه کی د ده ستین پیشمه رگه یدا چه که کی سفک بوو به رامبه ری چه کی داعش ژ هیزین عیراقی

وسووريا ستاندى كو هه مى هه مهر، هامقى و ئۆتۆمبىلېن زىيوۆشكرى بوون و گولله يېن (RBG) و تهفهنگ و دۆشكان كارتېكرن لى نه دكر، تهفه ژى هوكارهك بوو بو داشكاندنا هه فهسهنگيا شهري بو لايى دهوله تا ئىسلامى، لى هه ر فه ربوو باشتر ئاماده كارييىن شهري ژلايى هيژين كوردانقه هاتبانه كرن.

وه كو بهلگه ل سهر ئه فامه ل سهرى بهرچا فكري، ئيزدى هاتبوننه خاپاندن ژلايى به عسى و دهوله تا ئىسلاميه، نفيسهر (نادر دوغاقى) دىيژيت: ((داعش هندهك خه لك پازيكرن ئه و وه كو پرگار كهر هاتينه نهك فه كرن (فاتحين)، بوچى هوين د ره فنه چيائى؟ بزقرن ب تنى ئالايىن سىي بلند بكهن ئه م پارتا به عسين، ئه م زقرينه فه، دى حكومه تا نافه ندى ده ريخين وه كو به رى دى دهسته هلاتى كه ين، ل دويغ كوتنا هندهك كه سان گوت: (گوندى كوچو ب ئه فان گوتنان هاتنه خاپاندن و مانه ل ژير دهسته هلاتا دهوله تا ئىسلامى، پشتى ئه ميره كى دهوله تا ئىسلامى (داعش) ناقى وى «ئه بو حمزه» بوو سوژ و په يمان داينه وان كو نهينه كوشتن و ئيشاندن گوتى هوين دويغه لانكن (تابع) و چ ل هه وه ناهيته كرن و ميينه ل سهر جهين خو، ئه م به عسينه و فه گه رپاينه فه^(۱).

داخوازا پرچهك كرنا ئيزدييان:

نه ئاماده كارييىن هيژين كوردان و نه بوونا چه كى پيدفى ئيك ژ هوكارين سهره كى بوو بو بهردانا شنگال، چونكى ئه گه ر خه لكه كى چه كداربا و ريكخستيا و هيلىن شهري ب خه ندهك و چه په رين باش هاتبانه موكومكرن و ريكين سهره كى هاتبانه گرتن، دبیت تا راددهيه كى هي رشا داعش ب ئه وى له زاتيبى نه با و پتر خه لك قورتال ببا، به لى ئه فه هه مى نه اته كرن و ژبو پالپشتيا گوتين مه قاسم شه شو دىيژيت: ((من داخوازا ژ فه رمانده يى هيژين پيشمه رگه كى كره رى رويدانين شنگالى كو چه كى ل سهر خه لكى هه ر دوو پارتان (پارتى و ئيكه تى) به لافكه ت، به لى كه سى گوهى خو نه دا داخوازيا مه و به رسف ئه و بوو مه پيدفى ب به ره فانييا كه سى نينه))^(۲).

(۱) نادر دوغاقى، ژيده رى به رى، لا ۶۷ و ۶۸.

(۲) نادر دوغاقى، هه ر ئه و ژيده ر، لا ۳۷.

دهوله تا ئيسلامى و بازارى به نى و كه نيزه يان (سوق النخاسه و الرقيق):

زندينكرنا بازارى كه نيزه و به نبيان، شهر و بازرگانى كرن ب مروّقان، گومان تيدا نينه نه گهر بيژين د كه فندا نه گهرى سهر كه فنتا گه له ك داگير كرتين وه لاتان فه دگه پريا بو دلبرنى (طمع) و بده ستفه ئينانا ده ستكه فتي و كه له پيره، نه فه ژى ب زيقى ديار دبیت ده مى ته فگه ره كا توندهاژوو ب سهر ده فهره كى يان وه لاته كى ديدا دگرت، هه مى تشت بو دهاته ره وا كرن (هه لال) كرن، ژبلى ده ستكه فتيين شهرى وه كو چه ك و ههر تشته كى د گوره پائين شه پيدا دما، گهر گه شته سهر و سامانى خه لكى ده فهرى ژى وه كو مه رومالات، په ز، چيل، زيپر و زيڤ و ههر تشته كى ب ده ست شه پر كه و داگير كه ران دكه فت، به لى ب نه فنى چهندي ژى نه راوه ستيان و ژ هه ميان ويړانتر و كامباختر، ب ئيش و ئازار و ژانتر به نيكرن و كه نيزه كرنا گه نج، كچ و ژنين وى نه ته وه يى بوو نه وى هيزا داگير كه ر ب سهر دا دگرت، چونكى گه نج وه كو به نى سهره ده رى ل گه ل دهاته كرن و دهاته فروتن و كار پى دهاته كرن، كچ و ژن ژى دهاتنه هه تككرن و سيكس و جوټبوون ل گه ل دهاته كرن، گه له ك جارن كچ و ژن تووشى جوټبوونا ب خورقى و كوم بووينه و ديسان دبیت د پروژه كيدا ئيك كچ چه ندين جارا هاتبته فروتن ب تنى بو خوشيا جوټبوونى، نه ف كاره هه مى ب ريكائينى بو داگير كه رى دهاته (هه لال) كرن و رى پى دهاته دان.

نه و خه لكى دكه فته بهر نه فنى هه وا نه ره وا و ويړانكه ر پړانيا نه وان گه ل وه لاتان بوون نه وى ن بيده وله ت و سهره وه رى و نموونه ژى د زورن وه كى نه ته وه و گه لى كورد، گه له ك دوير ناچين بو ديروكا كه فن، به لكو ب تنى نه گهر چاخشانده كى ب نه نفالين ره شين ساللا ۱۹۸۸ يدا بكه ين، دى بينين ب سهدان هزاران خه لكى كوردستانى كه فته ده ستين پرتيما به عس و حكومه تا عيراقى و ب ساخى پير، گه نج و زاروك ل بيابانين باشوور و ناقه پراستا عيراقى ب زيندى هاتنه بناخكرن، ب سهدان كچين جوان و گه نج وه كو كالا به ك حكومه تا عيراقى هنده ك وه كو ديارى دانه سهر كرده و وه لاتيين عه ره ب ل كه نداقا عه ره بى و هنده ك ژى هاتنه فروتن بو هنده ك وه لاتان، بو نموونه (۱۸) هه ژده كچ فروتنه وه لاتى مسرى و هه تا نوكه چاره نقيسى نه وان

مرنا رهش

نهیی دیاره، ژلایه کی دیترفه هه می مه پ و مالات و سامانی وان هاته برن و وه کو پیره و ده سته که فتیین شه ری ده ست به ردا گرت و هه تا خانی و کانییین ئافی (قی ئین قی) کرن و ب تیزایی داروبار و زه فی سو تن و ژنافرن، قوناغا دووی ژ دیروکا هه فچه رخ ل سالآ ۲۰۱۴ یی ده می مرنا رهش ب سهر گه لی کورددا هاتی و داعش یین ئیسلامی هیرش کرییه سهر کوردین ئیزدی و نهوا حکومه تا عیراقی ل سالآ ۱۹۸۸ یی کری هه مان ری باز دهوله تا ئیسلامی ل عیراق و شامی دووباره کر و ب هه زاران گه نج، پیر، کچ و ژنین کوردین ئیزدی گرتن و ره فاندن، پیره می، پیره ژن و گه نج هه می کوشتن و کچ و ژن وه کو ده سته که فتی و که نیه سهره ده ری ل گه ل کر و ل بازاری به نییان ب ئاشکرا ل باژی پری مووسل و ره قه که پایته ختین دهوله تا ئیسلامی ل عیراق و شامی بوون؛ هاتنه فرۆتن، پوژانه چهند جارن نهو کچ و ژن د فرۆتنه هه فدوو و ده ستریزییا سیکی ل گه ل دکر.

نه گهر مرو ف پیدا چوونه کی د میژوو یا عه ره باندا بکه ت، دی بینین عه ره بان ب هه زاران شه پ ل گه ل ئیکدوو کرینه، چ به ری ئیسلامی و چ پشتی هاتنا ئیسلامی و ب هه زاران ژ ئیکدوو کوشتینه و تالانین ئیکدوو برینه، به لی چ جارن کچ و ژنین ئیکدوو نه برینه و نه کرینه که نیه و به نی و ل بازارن نه فرۆتینه، به لکو ب تنی یین نه ته وه یین نه عه ره ب دبرن، بیگومان نه فه ژی هو فاتی و درن دایه تییا وان نیشانده ت.

بازار و سیسته می به نی و بازرگانیکرن ب مرو فان و که نیه کرنا کچ و ژنان؛ قازانجترین بازار بوو ل ناقه را پوژنافا، پوژهه لات، باکوور و باشووردا، ل ده سته پیکا چه رخین نا فین و ده سته پیکا په یدا بوونا ئیسلامی، به نیکرنا مرو فان ل پوژا ۲ کانوونا ئیکی ل سالآ ۱۹۴۹ یی ل دو یف بریارا ۳۱۷ یا جقاتا ئیمناهییی هاته قه ده غه کرن^(۱).

فرۆتنا به نییان:

د نامیلکه یا شه رعیا ژلایئ نه بو به کر به غدا دیقه هاتییه نفیسین، چهند فه توایه ک و (۳۲) پرسیارین ب به رسقین وانقه تیدا هه بوون، تیدا پرسیاره ک هاتییه کرن، ئه ری دروسته ژنین ئیخسیرکری بفروشین؟ به رسق: به لی دروسته بفروشن و بکرن و بکه نه

(۱) علی ئوره ماری، ژیده ری به ری، ۱۴۸۱.

ديارى، چونكى مولكى ههوهنه و هوين دشين ژناقبيهن ئه گهر ههوه زانى ژناقبرنا وان زيانى ناگهينته نه ته وه يا ئىسلامى^(۱).

داعش دبیژیت ئاینی ئیسلامی ری ب (سه بیکرنا) ژنان دایه و دی ب ئاشکرا ژنین ئیزدیيان فرۆشین:

(داعش) به یاننامه یهك د تۆرا شموخ یا ئیسلامیدا به لافکریه و تیدا هاتییه: ئیسلامی که نیه کرن (سیه) و ژن فرۆتن هه لالکریه و دیسان هه بوونا به نییان (رق) ئی ژى هه لالکریه.

د به یاننامه ییدا هاتییه، پشتی ئازادکرنا شنگال ل ویلایه تا مووسل، دهوله تا ئیسلامی پرووپرووی هندهك ئیزدیيان هاتن ئه وژی که مینه یه کا ئاینینه و ژ که قندا ل ده قهرین عیراق و شامی هه نه، مانا وان هه تا نوکه ئاریشه یه که و دقیت موسولمان ئه قی پرسیاری بکه ن، چونکی ل پوژا قیامه تی دی پرسیار ژ وان هیته کرن، ژبه رکو یه زدانى مه زن به ری ۱۴۰۰ سالان ئایه تا شویری ئینایه خوارى^(۲) و که نیه کرنا وان ژ هه ر تشته کی دی پتر نیزی کبونه بو یه زدانى.

د به یاننامه ییدا هاتییه، به ری ده ستبه رداگرنا شنگال، فیروخوایین زانستی شه رعییین دهوله تا ئیسلامی (داعش) پاسپاردینه ب فه کولینی ل سه ر ئیزدیيان بکه ن ئایا سه ره ده ری ل گه ل وان به یته کرن وه کو ئاینه کى هه قپشك (شريك) بو یه زدانى چیدکه ن یان ئه و کومه کن ژ موسولمانان و پشتری بووینه و ژ ئاین هه لگه ریاینه (مرتد) و پیدقیه (احکام) ین ئیسلامی ل سه ر ئیزدیيان و خیزانین وان به یته چه سپاندن؟ بریار هاته دان، ئه ف ئاینه د چاخین نه زانینیدا (عصر الجاهلیه) به ری ئیسلامی هه بوون، به لی چونکی گه لین موسولمان ل ده ور به رین وان هه بووینه، ئه وان گه لهك تشت ژ ئیسلامی وه رگرتینه، وه کو زمان و ره وشه نبیری، هه ر چه نده ئه و چ جار ان نه بووینه موسولمان و ته که زکر، مالباتین ئیزدیيان ئه وین هاتینه که نیه کرن و ده ینه فرۆتن ژلایى سه ربازین دهوله تا ئیسلامیقه، هه ره وه کو چاوان ئه وین هه قپشکی بو یه زدانى

(۱) ریوار ره مه زان بارزانى، ژیده ری به ری، لا.

(۲) سعد المسعودی، داعش بیبع ۷۰۰ امره یزیدیه بالمزاد العلنى وسط الموصل، الوطن نیت.

چیدکر (مشرکین) ژلایئ هه فالین پیغمبه ریقه دهاتنه فرۆتن بهری وان، هنده ک یاسا بهرچاف هاتینه وه رگرتن ئه وژی ری ناهیتته دان دایک و زارۆکین بچویک ژ هه فدوو بهینه فه ده رکرن، گه له ک ژن و زارۆک موسولمان بووینه و نوکه ئه و فیتری ریوره سمین ئاینی ئیسلامی دبن و ژ تاریاتییی هاتینه رونا هیی^(۱).

گه له ک راپۆرت هه نه به حسۆ ده ستریزیا سیکی ل سهر ژن و کچان دکهن و وه کو به نده و کو یله سه ره ده ری ل گه ل هاتییه کرن ل وان ده قهرین ژیر ده سته لاتا داعشدا و پرانییا ئه وان کچ و ژنان ژ که مایه تییین ئیزدی و مه سیحینه، د راپۆرته کا رۆژناما گاردیاند ل سال ۲۰۱۴ ز هاتییه: کارین توندپه و دهینه کرن و ژن وه کو متایه کی کرین و فرۆتنی سه ره ده ری^(۲) ل گه ل دهیته کرن و بکار دئینن بو کریارا سیکی، ئه و تاوانین چه کدارین ده وله تا ئیسلامی ئه نجام دهن دژی کچ و ژنان به ره ف بلند بوونی دچن و رۆژانه کچ و ژن دهینه ره فاندن و ده ستریزیا ژلایئ چه کدارین ده وله تا ئیسلامیقه ل سهر دهیته کرن، ئه و چه کدار ده ستور داینه ژلایئ ده وله تا ئیسلامیقه چه بکه ن و چه ند جارن سیکی ل گه ل کچ و ژنین نه موسلمان بکه ن ئه وین گرتی و ئیخسیر د ده ستین واندا و وه کو که نیه (سییه) سه ره ده ریی ل گه ل دکهن^(۳).

نیرینگه سووریا یا مافی مروقی راگهاند، داعش نقیسینگه ک بو کرین و فرۆتنا کچ و ژنان فه کرییه و داخواز ژ چه کدارین خو ل سنووری سووریا و عیراقی کرییه ئه وین هه زا هه قسه رگرییی هه ی ل گه ل ئه وان کچ و ژنان؛ سه ره دانا نقیسینگه ان بکه ن دا کو ژنکه کی ژ وان بده نی^(۴).

فرۆتنا کچان و ده ستریزیا سیکی:

د نامیلکه یا ئه بوبه کر به غدادیدا پرسیار دهیته کرن، ئه ری دروسته ل گه ل کچین نه گه شتی (بالغ) دا سیکی بکه یین؟ به رسف: به لی دگونجیت ئه گه ر کچ ئاماده بیت بو سیکس کرنی، به لی ئه گه ر نه یا ئاماده و ناله باربیت بو سیکس کرنی، ئه وی ده می

(۱) سعد المسعودی، ژیده ری به ری.

(۲) العنف والعبودیه الجنسیه، wikipedia.org

(۳) العنف والعبودیه الجنسیه، wikipedia.org

(۴) ریوار ره مه زان بارزانی، ژیده ری به ری، ل ۷.

دهستبازيښ ل گهل بکهن و خوشيښ ژی وهربگرن بي ل گهل جووت بن^(۱).

دهوله تا ئيسلامی ل ئادارا سال ۲۰۱۳ بی فتهوايا تيکوشينا ماره کرنی (جيهاد النکاح) دهريختست بو سيکسکرنا مواهيديان ل گهل کچ و ژنان بو چهند ده مژميړان حه لاله پيخه مهت پرکړنا ئاره زوويښ خو و ئه فته ري پي هاتييه دان^(۲).

ب ماره کرنا خوشيښ (زواج المتعه) يا شيعه يان، بو ئه فتي چهندي داعش ب تني به ليئا بهه شتي ب ئه وان کچ و ژنان ددهت ئه ويښ وي کاري دکهن^(۳). گه له ک ريک داعش رهوا کرن (حلال)، وه کو ماره کرنا جيهادي و که نيزه کرن همی بو گه نجان هاندان بوون داکو بگهنه داعش^(۴).

ل دويش شهريعه تي ئيسلامی دفتيت ئه و ژن و کچين ئيزدي ئه ويښ دهينه گرتن و کويله کرن (پينج ئيک-پينجيک) تي ژي جودا بکهن بو خه ليفه يي موسولمانان ئه ويښ ديتر ل سهر چه کداران پارقه بکهن، وه کو ژنين گاور و که نيزه يان ره فتار ل گهل بهيته کرن و ئه فته ل سهر بنه مايښ شهريعه تي ئيسلامييه^(۵).

فتوحاتيښ دهوله تا ئيسلامی گه له ک کارين دلته زين کرن، ب هه زاران کچ و ژنين ئيزدي گرتن و پشت ب ده قين قورئانا پيروژ دبه ست و ئه و کچ و ژن که نيزه کرن و هنارتنه ژير خيغه تيښ ئه مير و شه پرکه ريښ دهوله تا ئيسلامی و کريارا سيکسي ل گهل دکر^(۶).

خيلافه تا دهوله تا ئيسلامی، مورا ئيسلامی هه لگرتييه، ل ژير ناقين جودا جودا و ل بهر پوناھييا ده قين قورئانا پيروژ سيکس بو چه کدارين خو رهوا (حلال) کريه، هه رچه نده داعش خه لکي سهره سيکسي دکوژن و جه لده دهن، به لي بو خو حه لالکرييه^(۷).

(۱) بيوار بارزاني، ههر ئه و ژيدهر، لا.

(۲) بيوار بارزاني، ههر ئه و ژيدهر، لا ۱۸۳.

(۳) بيوار بارزاني، ژيدهري بهري، لا ۱۸۳.

(۴) نادر دوغاتي، ژيدهري بهري، لا ۱۷.

(۵) بيوار بارزاني، ههر ئه و ژيدهر، لا ۱۴۶.

(۶) مامند روژ، پوست داعش، ژيدهري بهري لا ۷۳ و ۷۳.

(۷) بيوار، ههر ئه و ژيدهر، لا ۱۸۴ و ۱۸۵.

مرنا رهش

د راپورته کا که نالغ (CNN دا هاتییہ: دهوله تا ئیسلامی (داعش) هنده که به لافووک به لافکرینه و تیدا پرسیار و به رسف هه نه ل سهر که نیزه کرنا ژنان و بکارئینانا ئه وان بو سیکی و جووتبونئی و تیدا هاتییہ، ئه ری که نیزه کرنا گاوران دروسته چ ژخودان په رتووکان (اهل الكتاب) بن یان نه خودان په رتووک بن؟ به رسف: که نیزه کرن ئه وه ئه و کچ و ژئین موسومان د شه پاندا دگرن، دکیومینته که ژ دهوله تا ئیسلامی (داعش) ده رکه فتییه ل ۹ چریا دووی ل سال ۲۰۱۴ یی و تیدا هاتییہ، دابه زینه کا به رچاچ د بهایی کرین و فروتتا په زی و ژناندا هه یه و بهایی ژئین هاتینه که نیزه کرن دیارکریه ژ (۵۰ هه تا ۲۰۰) هه زار دیناران و قه ده غه یه ئیک که س پتر ژ سی ژنان بکریت، خه لکی بیانی تورک و سووری و خه لکی که ندافی ژئی هاتینه قه ده رکرن، واته ئه وان ماف هه یه پتر ژ سی ژنان بکرن^(۱).

نوینه ری نه ته وه یین ئیکگرقي ماریز بایلا دیژیت: کوشتن، ره فاندن و ده سترئیژیا سیکی بو سهر ژن و زاروکیین که مینه کی ل عیراقی خراپتره ژ هه ر تشته کی د ماوه یی سه د سالیین بوریدا هاتییہ کرن، وی ریکخراوی (۱۲۳) که یسین ده سترئیژیا سیکی ل ده ف خو تومارکرینه هه تا ۲۰۱۴/۸/۲۶^(۲).

هاله ئه سفه ندیار، ژ ده زگهی و درولسن یی نیقنه ته وه یی بو زانیارییان دیارکر کو سه ره ده رییه کا خراب و دژی مروقایه تییی ل گه ل کچ و ژنان ده یته کرن ل وی ده قه را دهوله تا ئیسلامی کونترولی ل سهر دکه ت، ده سترئیژیی ل سهر کچین بچووک و سنبله دکه ن و ب زوری ل چه کدارین دهوله تا ئیسلامی ده یینه ماره کرن، ژئین گه شتی و مه زنتر دبه نه بازاری و ده یینه فروتن و وه کو شویکرنا به روه خت ده یینه ماره کرن و پشتی چهند جاره کان کاری سیکی ل گه ل ده یته کرن جاره کا دی ده یته فروتن^(۳).

(کامل ئه مین) په یقدهاری و ه زاره تا مافی مروقی ل عیراقی دیژیت: ب ریکا پیلانه کا درنده (۳۰۰) کچ و ژئین ئیزدی هاتنه ره فاندن و کرین و فروتن پی هاته کرن و ب زور دکه نه هه فزینیین خو^(۴).

(۱) ریکخراوا دهوله تا ئیسلامی (داعش)، ژیده ری به ری.

(۲) ریوار ره مه زان بارزانی، ژیده ری به ری، لا.

(۳) منظمة الدولة الاسلامیة (داعش)، سبی و بیع النساء، wikipedia.org.

(۴) ریوار ره مه زان بارزانی، ژیده ری به ری، لا.

چالاکفانه کا کورد یا مافی مروقی دیبژیت: کچ و ژننن ئیزدییان وه کو گیانه وه ران سه ره ده ره ی ل گه ل دهیته کرن و دهوله تا ئیسلامی و چه کدارین داعش وه کو په زی دکرن و دفروشن، ل سهر هندی دهینه قوتان و لیدان چ یا له شی و چ یا (جنس) ی وسیکسه کی هوفانه ل گه ل دهیته کرن و کرینه کویله یین جووتبوونی و ل بازارین ره ققه و مووسل دهینه نیشانان و ههر ئیکئی نرخئی وی ل سهر کاغزه کی نفیسییه و ب سینگی و یقه کرییه بو کرین و فروتنی، وه کو کویله سه ره ده ره ی ل گه ل ژنان دهیته کرن و بو کاری جووتبوونی ل باژیری دهینه بکارئینان^(۱).

د راپورته کا نه ته وه یین ئیکگر تیدا هاتییه، دهوله تا ئیسلامی (۲۵) هزار کچ، ژن و زارووک د زینداتین خودا هه نه و بازارگانی ب گه له کا هاتییه کرن و هاتییه فروتن^(۲).

راپورته ک ژ نه ته وه یین ئیکگر تی ل ۲ ی چریا ئیکئی ل سالا ۲۰۱۴ ده ره که قه، پشتبه ستبوو ب (۵۰۰) دیداران ل گه ل دیده فنانان و گوته: داعش (۴۵۰ - ۵۰۰) کچکا ژ باژیری مووسل ل عیراقی ل هه یقا ته باخا ۲۰۱۴ ره فاندینه و (۱۵۰) ژ ئه وان کچان نه شویکری بوون و پرائیا وان ئیزدی و مه سیحی بوون، دهوله تا ئیسلامی وه کو خه لات پیشکیشی چه کدارین خو دکرن، ئه وان ژ ی پشتی خو ژ ی تیر دکر دبرنه بازاری دفروتن و ئیکا دی دکری، ل نافه راستا چریا ئیکئی نه ته وه یین ئیکگر تی ته که زکر (۷۰۰۰ ۵۰۰۰) ژن و زارووکین ئیزدییان دهوله تا ئیسلامی ره فاندینه داکو ل بازاری نه خاسه کرین و فروتن پی بهیته کرن^(۳).

کچ و ژننن ئیزدییان ل گه ل هنده کین کریستیانان ژلای داعشقه وه کو ده ستکه فتیین شه ری کرنه به نی و که نیه کرن و کرین و فروتن پی هاته کرن و کریارا سیکی ب کوم ل گه ل دهاته کرن^(۴).

(ره شید مانجو) بریارده ری نه ته وه یین ئیکگر تی ژبو نهیلانا توندوتیژیا دژی ژنان گوته: ب سه دان ژن و زارووکین ئیزدییان هاتییه ره فاندن و ده ستریزیا سیکی کرییه

(۱) سبی و بیع النساء، ههر نه و ژیده ر.

(۲) ریوار بارزانی، ژیده ری به ری، ۱۳۴۱.

(۳) سبی و بیع النساء، ژیده ری به ری

(۴) عه لی ئوره ماری، ژیده ری به ری، ۱۵۱۱.

مرنا رهش

سهر کچین بچویک^(۱) و سنپله و کرین و فرۆنتی ب ئهوان کچ و ژنان دکهن و هندهک چه کدار بو خو دهن و دکهنه که نیزه.

فه کۆلهر (روبین رایت) دبیزیت: (ئهو ئافره تین داعش کرین و فرۆتن پی دکر و هه تککرن و کۆیله کرن ل گهل کرین نیزیکی (۲۵۰) هزار ژنن و (۶۰) هزار ب دووگیان که فتینه، ئەفقی چهندی وه کر کو دهوله تا ئیسلامی و خیلافه تا ئه بوبه کر به غدادی ژنان بکه ته چه که کی کاریگهر ود شه پرن خو دا بکارینن، ئەفه چه که کی سایکۆلۆژی پی گلهک ترسناکه و دبیته ئەگهری هندی هیزا به رامبهر ل بهرسینگتی داعش بره فیت داکو ژن و زارۆکیان وان نه که فنه دهستت داعش، دیسان ئهوان ژن و کچان وه کو دهستکه فتی پی شه ری بکار دینن و ئەفه دبیته هاندەر کو تیرورست پیخه مهت دهستقه ئینانا کچ و ژنان خو بدنه کوشتن و ئەو ژنن تیزدی و کریستیانی ئه وین که فتینه دهستت داعش هه موویان (جیهاد النکاح) ل گهل هاتییه کرن، ئەفه ژنی وه کو جیهاد هاتییه قه له مدان، له وما هه می چه کداران خو ژنی نه دایه پاش^(۲).

(سه فیه سوههیل) دبیزیت: دخیلافه تا داعشدا هه می کارین خراب، درنده و نه شیرین د ده ره قی ژنیدا هاتییه کرن ب پیکا (جیهادا نیکاحی) و ئەفه ب تنی ل گهل ژنن هاتییه کۆیله کرن نهاتییه کرن، به لکو ل گهل ژنن دهوله تا ئیسلامی ژ وه لاتین عه ره بی، ئه وروپی و ئەمریکی ئیناین و کچ و ژنن خو ئه وین ژنی وان د ناقه را (۱۸- ۲۵) سالییدا هانددهن په یوه ندیی ب داعش بکه ن بو (جیهادا نیکاحی) و ئەو کچ و ژن هه می د ناف (فرقا خه نسا) دا دهینه کۆمکرن و راهینان پی دهینه کرن و زیده تر ژنی چه کدارین دهوله تا ئیسلامی بو بدسته ئینانا باوه رییا ئه میرین خو کچ و خوشکین خو ل ئه میرین داعش ماره دکهن^(۳).

خانم (کائینه بو هاشی) چالا کفانه کا مافین مرۆفیه دبیزیت: هه تککرن و کۆیله کرنا کچ و ژنان ئەف ئایدیۆلۆژییه میراتگری (۱۴۰۰) سالییه و ل گزیرتا عه ره بی هه بوو. وه لاتین عه ره بی و پیکخواوین جفاکی سقیل چ هه لویست نه بوون و بیده نگی بوون به رامبهر تاوانین داعش و ههروه سا پرانییا وه لاتین عه ره بی هاریکاری پی ماددی و

(۱) ریبوار ره مه زان بارزانی، ژیده ری به ری، لا، ۸۱.

(۲) بیوار بارزانی، ژیده ری به ری، لا، ۱۵۲-۱۵۳.

(۳) بیوار بارزانی، ژیده ری به ری، لا، ۱۵۴.

چه کی بو داعش پیشکیشکرینه، ئەفنی ئایدیولوژیی پھ و پشالین خو ئیخستینه د سیستمی خواندنی و ژینگها جفاکییا وهلاتین عه ره بیدا، وهلاتین عه ره پ زه مینه یه کا باش بو به رهه مئینانا گرۆپین هسکباوه ر و دهوله تا ئیسلامی و ئیخوان ئەلموسلمین به رهه فکریه^(۱).

داعش به لاقۆکه ک ل سهر وتارخوینین مزگه فتین مووسل به لاقربوو و تیدا هاتبوو (سیکسی ل گه ل وان کچان بکه ن ئەوین هیشتا نه گهشتین (بالغ) نه بووین و کرین و فروتنی پی بکه ن و پیک بگوهورن، چونکی ئەو دهستکه فتیین موسولمانانه د شه پیدا و ئەف دابونه ریته به ری (۱۵۰۰) سالان هه بوو، ههروه سا تیدا هاتبوو دروسته هوین دوو خویشک ل گه ل دوتمام، مه ت و خاله تان پیکفه سیکسی ل گه ل بکه ن و ل گه ل بنقن، ئەفه ریکه ک بوو بو پراکیشانا گه نجان بوو ناف ریزین دهوله تا ئیسلامی ب تایه تی گه نجین سنبله و پیکهشتی کو ئاره زوو یا سیکسی هه بوو به^(۲).

به لگه نامه یه ک ژلاین ریکهستیا دهوله تا ئیسلامیا تیرۆرسته ژلاین دادنقیسی مووسل ده رچوو یه و تیدا هاتییه دیارکرن چاوا که سه ک که نزه (سییه) دفرۆشیته ئیکی دیتر ب بهاین هزار و پینجسه د دۆلاران و ناف، ته مه ن و سالوخه تین که نیزی تیدا هاتینه دیارکرن و فرۆشیاری هه می پارێ خو وه رگرتیه ژ بکری^(۳).

(۱) بیوار بارزانی، هه ر ئەو ژیده ر، لا، ۱۰۵ - ۱۰۶.

(۲) بیوار بارزانی، هه ر ئەو ژیده ر، لا، ۱۶۱ و ۱۶۲.

(۳) محمد صالح، وثیقه مصادره من داعش تضرع بیع سبیه بین مقاتلین فی التنضیم مقابل ۱۵۰۰ دولا، Al-Hal net، ۲۰۱۷/۷/۲.

وثيقة مصادرة من داعش تظهر "بيع سبة" بن مقاتلين في

داعش بازارین فرۆتتا مروّفان، بازاری فرۆتتا که نیزه و به نییان فه کر ل ده فه را (القدس) ل مووسل و ئیک ژی ل باژیپری په قه فه کر و د قان بازاراندا ژن، زارۆک و کچ وه کو متا کرین و فرۆتن پی دهاته کرن و ئه و کچا ژیی وئ ژ نه سالان کیمتر ب (۱۶۵) دولاران، زارۆکی کوپ ب (۱۰) دولاران دهاته فرۆتن^(۱).

(۱) عه لی ئوره ماری، ژینده ری به ری، لا ۱۵۲.

دهستنيشانكرنا بهايي كه نيزه يان:

به لگه نامه يا دهستنيشانكرنا بهايي كچ و ژنين ئيزديان ژلايي دهوله تا ئيسلامي ل عيراق و شامي هاته پراگهانندن و ل دويڤ ئه وي به لگه نامه يي بها و ژيبي ژنكي هاتبوو دياركرن؛ ههروه كو د نافه روكا به لگه نامه يا ژماره دا هاتي:

دهوله تا عيراق يا ئيسلامي

ژماره 178

ريكه فت 21 زو الحجه 1435 ك.

ب نافي خوڊي مهزن و دلوفان

بابهت/ بهايي فروتنا دهستكه فتبيان.

ههروه كو گهشتيه مه بازاري فروتنا ژن و دهستكه فتبيان داكه فتنه كا مهزن بخوڤه ديتيه و ئه فه ژي كارتكرني ل سهر داهاتي دهوله تا ئيسلامي و موچه يين مواهدا دكهت، ژبه رهندي بيت المال دي بهايان دهستنيشانكهت ب تايه تي بو فروتنا ژن و دهستكه فتبيان و پيدفييه هه مي كه سين ئه في كاري دكهن كار پي بكهن و پابه ندبن پيڤه و هه ره كه سي پيگيري پي نه كهت دي هيتته سيداره دان.

خشته يي بهايي كه نيزه يان ل دويڤ ژيبي وان:

متا	بها
بو ژنا ژيبي وي د نافه را 30 - 40 سالاندا بيت، ئيزدي يان مه سيحي بيت.	75000 هه زار دينار
بو ژنا ژيبي وي 20 - 30 سال بيت، ئيزدي يان مه سيحي بيت.	100000 هه زار دينار
بو ژنا ژيبي وي 10 - 20 سال بيت، ئيزدي يان مه سيحي بيت.	150000 هه زار دينار
بو ژنا ژيبي وي 40 - 50 سال بيت، ئيزدي يان مه سيحي بيت.	50000 هه زار دينار
بو هه مي زاروكين ژيبي وان 1 - 9 سالان، ئيزدي يان مه سيحي بيت.	20000 هه زار دينار

ريك ناهيتته دان ب چ كه سان ژ سي دهستكه فتبيان پتر بكرپت ژبلي بيانبيان ژ تورك،

مرنا رهش

سووری و خه لکێ که نداقا عه ره بی ب تنی ماف ههیه پتر بکرن^(۱).

المسود / ١٧٨
التاريخ / ٢١ ذوالحجة ١٤٣٥ هـ

**لا اله الا الله
الله
رسول الله
ال دولة الإسلامية**

ذو القعدة والعرفة الايام المباركة

بسم الله الرحمن الرحيم
م / اسعار بيع العقائم

وردنا ان سوق بيع النساء والعقائم قد شهد انقفاً كبيراً وهو ما يؤثر على إيرادات الدولة الإسلامية وتمويل صولات المجاهدين فيها. ولذلك فقد ارتأت هيئة بيت المال وضع الضوابط والأسعار بخصوص بيع النساء والعقائم وتزعم جميع المزاويين لهذا العمل بالالتزام بها وبخلافه سيتم اعدام كل مخالف:

الاسعار **البيضاغة**

٧٥.٠٠٠ ألف دينار للمرأة البانغة من العمر ٣٠-٤٠ سنة / ايزيدية / مسيحية

١٠٠.٠٠٠ ألف دينار للمرأة البانغة من العمر ٢٠-٣٠ سنة / ايزيدية / مسيحية

١٥٠.٠٠٠ ألف دينار للمرأة البانغة من العمر ١٠-٢٠ سنة / ايزيدية / مسيحية

٥٠٠.٠٠٠ ألف دينار للمرأة البانغة من العمر ٤٠-٥٠ سنة / ايزيدية / مسيحية

٢٠٠٠.٠٠٠ ألف دينار لجميع الاطفال من اسة ١ الى ٩ سنة / ايزيدية / مسيحية

لا يسمح لأي شخص بشراء اكثر من ثلاث عقائم ويستثنى من ذلك الاجانب من الاتراء والسوريين والفنجيين.

٢١ ذوالحجة ١٤٣٥ هـ

به لگه نامه یا ژماره^(۲)

داعش ۴۲۲ کچین ئیزدی ل باژیرپی مه یادی ل گونده وارین پوژه لاتئ دیره زور ل سووریا فروتن ب کوژمئ (۵۰۰- ۲۰۰۰) دولاران. ههروه سان (۱۰۰) ژنکین په فاندییین سووریا ل باژیرپی فه لوجه ل عیراقئ ل بازاری کرین و فروتن به نیان ل په خ مزگه فتا مه زن پشتی فتاری هاتنه فروتن ب کوژمئ (۵۰۰ - ۲۰۰۰) دولاران^(۱).

راگهاندنا پیشبرکئییه کئ و خه لات ژئ که نیه یه:

چهند مروّف بن بهایه بویه دهه ستین دهوله تا ئیسلامی (داعش) دا، تا گهشتیه وئ راده یئ کچ وژن وه کو خه لاتین پیشبرکئی بهینه دان بو سه رکه فتیان، کو ئه ف کاره ژئ دژئ هه می نرخ و بهایین مروّفایه تیئ یه ووژدانا مروّفی دهژینیت.

راگهاندنا پیشبرکئییه کئ و خه لاتئ وئ که نیه کئ (سییه) و د به لگه ناما ژماره ^(۳) دا هاتییه:

دهوله تا ئیسلامی

ویلایه تا به ره که

بو سه رباژین دهوله تا ئیسلامی و هه می نفیسینگه و مزگه فتین ل ویلایه تا به ره که.

پیرۆز باهیئ ل هه وه دکه یین ب هاتنا هه یقا ره مه زانا پیرۆز و خودئ پوژئ و نفیژین مه (قه بیل) بکه ت و مه و هه وه ژ ناگری بیاریزیت.

دیوانا ده عوه و مزگه فتا دئ ده ست ب پیشبرکئییه کئ که ت بو ژ به رکنا سوره ته کئ ژ په رتوکا خودئ، ئه و ژئ (سوره الانفال، سوره التوبه، سوره محمد و سوره الفتح).

ژ ریکه فتی ۱۰ ره مه زانا سالآ ۱۴۳۶ هه تا ریکه فتی ۲۰ ره مه زانا ۱۴۳۶ ک.

هه ر که سی دفتیت پشکداریئ بکه ت دفتیت نافئ خو ل جه م و تارخوینی ئیک ژ ئه فان مزگه فتان توّمار بکه ت:

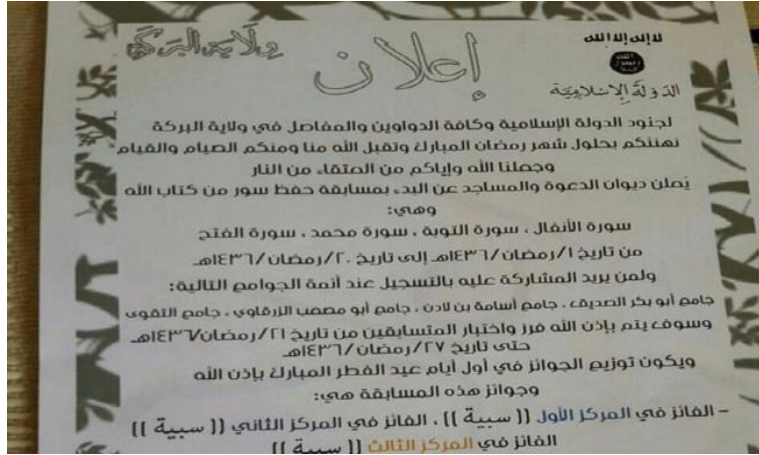
مزگه فتا ئه بو به کر سه دیق، مزگه فتا ئوسامه بن لادن، مزگه فتا ئه بو موسعه ب زه رقوای، مزگه فتا ته قوا، که سین سه رکه فتی دئ ل ۲۱ ره مه زانا ۱۴۳۷ ک هه تا

مرنا رهش

پیکه فتی ۲۷ په مه زانا ۱۴۳۶ ک هیننه لېږارتن و به لافکرنا خه لاتان دی ل پوژا ئیکس ژ
جه ژنا په مه زانا پیروژ بیت، خه لات ژى ئه قه نه:

سه رکه فتیئ ئیکى: که نيزه ک (سبیه)، سه رکه فتیئ دوویئ: که نيزه ک (سه بیه)،
سه رکه فتیئئ: سیئ که نيزه ک (سبیه).

داعش و مافيا و بازرگانیکرن ب ئەندامین لەشی مروۆشی:

روژناما تائمز یا بریتانی بە لافکرێه، داعش ب ریکابازرگانیکرنی ب مروۆشان داهاتهکی باش بدهست خو ئیخستییه. داعش زاروۆکین ساقا ژ عیراقی و سووریا درهفینن و ب ریکا چهند نافهندهکان ئەوان زاروۆکان فه دگوهیزنه تورکیا و ل ویریی ب ریکا هندهک کهسان دفروۆشنه مافیا و ژ ویریی بو وهلاتهکی دیتر دهینهفه گوهاستن.

لیژنهیا بلندا مافی مروۆشی ئەو چهنده ئاشکراکر کو داعش ل گهل باندین مافیا کاری بازرگانیکرنی ب ئەندامین لەشی مروۆشان کریه، ل دویف پیدقییان لەشی مروۆشان دهیته فروۆتن بو مافیا و بهری نوکه ههه له شهک ب (۲۰) هزار دوولاران هاتییه فروۆتن و نوکه لەشی مروۆشه کی ساخهلم ب (۱۰) هزار دوولاران دهیته فروۆتن^(۱).

نهتهوهیین ئیکگرتی گووت: دهولهتا ئیسلامی (داعش) فهرمانا سونهتکرنا کچ و ژنن مووسل دایه و ”جاکلین بادکوک” نوینهرا ئەمینداری گشتی و ههفکارا کاروبارین مروۆقابهتی ل عیراقی گووت: (فهتوا) دههکهفتییه ژ چهکدارین سوننه و دهولهتا ئیسلامی داعش دی کارتیکنی ل چوار ملیۆن کچ و ژنان کهت و ئەف کاره جهی دوودلییه و دقیت بهیته چارهسه رکن^(۲).

ریکخستنا داعش دهستپیکر کو ب زوری ژانا چهرخین نافین بسهپینن ب تایهتی ل سهه ژنی وهکو ل بهرکرنا پوشی (نقاب) و فههویان د مالدا^(۳).

(۱) ریبوار ره مهزان بارزانی، ژیده ری بهری، لا ۱۳۴۱.

(۲) ختان النساء،، wikipedia.org

(۳) علی ئوره ماری، ژیده ری بهری، لا ۱۳۴۱.

دیده‌قان:

پشکا دیده‌قان، ئەو دیده‌قائینه ئەوین ژ زارده‌قی کچ، ژن و زه‌لامین ئیزدی هاتینه‌وه‌رگرتن و ئەوان ب زاری خۆ ئەو ئیش، ئازار و نه‌خۆشیین دیتین وه‌کو فلمه‌کی تراژیدی دووباره‌فه‌گیراینه‌فه، به‌لی ل ده‌می مروّف وان دیده‌قانیان دخوینیت قه‌باره‌ی مه‌زناتییا وان نه‌خۆشیین ئەو تووشبووینی دبینیت، مروّف هنگی دزانیت مروّف چه‌ند بوونه‌وه‌ره‌کی درنده‌یه، چونکی به‌رامبه‌ری ئەقان که‌سان چ هه‌ستین دلوقانیی نه‌لقینه، به‌لکو وه‌سان درنده‌یین داعش سه‌ره‌ده‌ری ل گه‌ل کچ، ژن، زارۆک و زه‌لامین ئیزدیان کرییه هه‌روه‌کو ل گه‌ل به‌ره‌کی یان داره‌کا بیگیان دکهن، هه‌می ب ریکا ئاینی ئەو درنده‌یی کرینه و هه‌می ئاینین جیهانی ریکا وان بو مروّفایه‌تی و دلوقانیی هاتینه، لی بابه‌تی که‌نیزه (سبیه) وکۆیله و فرۆتتا کچ و ژنان د بازاراندا و دیسان ده‌ستدریژیین سیکسی بو سه‌ر ئەوان کچین زارۆک و نه‌پینگه‌شتی زیده‌باری ده‌ستدریژییا دووباره‌کری بو سه‌ر کچ و ژنان کو پتر ژ چه‌ندین که‌سان بو سه‌ر ئیک کچ یان ژنی دکر ب راستی ناخه‌ه‌ژینه، مخابن دیژیین ئەفه هه‌می چه‌کدارین ده‌وله‌تا ئیسلامی ل عیراق و شامی (داعش) کر وه‌کو تیکوشینه‌کا ئاینی (جهاد الدینی) و بو کریارین خۆ ژ فهرموده و ئایه‌تین قورئانا پیرۆز دئینان و ب ئاشکرایي ئەو کار هه‌می دکر و فرۆتتا کچ و ژنان وه‌کو که‌نیزه ده‌اته‌وه‌ینه‌کرن و به‌لاڤکرن د که‌نالین تیله‌فزیونی و سوشیال میدیاییدا، مخابن ئەفه هه‌می ب ناقی ئیسلامی ده‌اته‌کرن.

بیگومان ب هه‌زاران دیده‌قانیین وه‌کو قان دیده‌قانیان هه‌نه‌کو کچ، ژن و زارۆک تووشبووینی، ئەگه‌ر ئەو هه‌می دیده‌قانی به‌ینه‌کۆمکرن دی ب سه‌دان په‌رتوک ژنی دروست بن، ب پشتراستیقه‌ دیژیین ئەف دیده‌قانییه‌ ده‌رپرینی ژ ئیش و ئازارین هه‌زارها کچ، ژن و زارۆکیین ئیزدی دکهن ئەوین ل سه‌ر ده‌ستی ده‌وله‌تا ئیسلامی ل عیراق و شامی تووشبووینی کو هه‌می د ناخه‌ه‌ژین و پری خۆپان چام و چریسه‌تن، بو رپییدانا که‌نیزه‌کرن و فرۆتتا کچ و ژنین ئیزدییا و حه‌لالکرنا سیکس و جووتبوونی ل گه‌ل چه‌کدارین ده‌وله‌تا ئیسلامی ب ریکا گۆفارا دابق یا ئەلیکترونی (زمانحالی) ده‌وله‌تا ئیسلامی ل ۱۱ چریا دووینی بابه‌ته‌ک به‌لاڤکر و تیدا هاتییه:

ئیزدی ب گاور و ژ ئاین ده‌رچووی ل قه‌له‌مدان، سه‌رومال حه‌لالکرن کو کچ و

ژنښن وان بهينه فرۆتن هه تککرن ل دویف شه ریه ته ئیسلامی و وان پشت ب هنده ک
 ئایه تین قورئانا پیروژ و فه رموده یین پیغه مبه ری (س.خ) دبه ست، ئیک ژ ئه وان ئایه تان
 (وان خفتم الا تقسطوا فی الیتامی فانکحوا ما طاب لکم من النساء مثنی وثلاث وربوع
 فان خفتم الا تعدلوا فواحدہ او ما ملکت ایمانکم ذلک ادنی الا تعرفوا) سوره نساء
 الایه ۳، ل دویف قی ئایه تی کچ، ژن و زارۆکین گوندی کۆچۆ گرتن و کزنه که نيزه و
 برنه شنگال، پاشی بو مووسل و ته لعفه ر و سووریا ل ده قه را شه دادییی و په ققه ^(۱).
 چه کدارین ده وله تا ئیسلامی (داعش) ب چافی سیکسکرنی به ری خو ددا کچ و ژنښن
 ئیزدی و وه کو ده سته که قتییین شه ری په فتار ل گهل ذکر و هه می پیکه راوین سه ر ب
 وئقه هه مان په فتار کرن، به رو قازی پیکه راوین دین تیرۆستییین جیهانی و هه تا وی
 پیکه راوا ئه و ژی ژدایکبووی ژی (قاعیده) یه ئه ف چه نده نه دکر، داعش نه شیرینترین
 سه له فییه تا جیهادی نیشاندا ب ده رتییخستنا (فه توایا جیهادا نیکاحی) و سه بیکنی و
 سیکسی (حه رام) بو چه کدارین خو هه لالکر ^(۲).

دیده قانییا کچه کی ب نافی (ب.ن.ع) دبیزیت:

عه ره یین متیوت و خاتوونی ناسیارین مه بوون، گوته مه نه ترسن چ ب سه ری
 هه وه ناهیت، به لی وان خیانه ت ل نان خووی کر، ئه م ژ گوندی کۆچۆ برینه مووسل
 و ته له عفهر پاشی ئه م برینه سووریا و ئه م کرینه که نيزه و کرین و فرۆتن ب مه
 دهاته کرن، ده ستریزییا سیکی ل گهل کچ و ژنښن مه دهاته کرن ژلاین چه کدارین
 ده وله تا ئیسلامیقه ئه وین ب په گه ز تورک و عه ره ب.

کچه کا ب نافی (ش.خ.ک) ئیک ژ رزگار بوویین گوندی کۆچۆ دبیزیت:

ئه م به لافکرین ل ده قه را شه دادییی ل سه ر بنگه یین خو یین له شکه ری و هه ر 54
 کچ و ژن دانه بنگه کی و ل ویری ئه م ل سه ر چه کدارین خو به لافدکرین.

(۱) کارته شنگال، ژیده ری به ری، ۲۲۴ - ۲۲۵ - ۲۲۶.

(۲) بیوار بارزانی، ژیده ری به ری، ۱۸۱.

كچهك ب ناقى (ج. د. ك) دبیژیت:

كچ و ژنیښ شوپكرى ل دهقهره سؤلاغ ژ ههف جوداكرن و پاشى زارؤكین ژییى وان (۱۰ - ۱۳) سالى جوداكرن و ئەم برینه تهلعفهر و پاشى گوندی فەزل قیو و پاشى بو سووریا و ئەم ل سەر چه كداران پارقه كرىن و زارؤك برنه سەربازگهپن راهیئانئى.

كچهك ب ناقى (ج. ا. ع) دبیژیت:

داعش پشكا كه نیه یین (سبایا) ئیژدییان هه بوو، كچ و ژنیښ ئیژدییان پشك پشك به لافدكرن (پشكا شام، پشكا مووسل و پشكا ته له عفه ر) هه بوون، ب ئەقى رىكى كچ و ژنیښ ئیژدییان دهاتنه به لافكرن و فه ده ركرن، ل پشكا شامى ئەم ۴۷ كچ بووین، ئەم ل سەر بنگهپن داعش هاتینه به لافكرن و هه ر چه ند رؤژان ئەم دبرینه ماله كى و جهه كى، ئەز دابوومه ئىكى عه ره ب ب په گه ز لیبى^(۱)، زیده بارى كچ و ژنیښ هاتینه فرۆتن، هنده كین دیتر د بنگه و جهپن تابه تدا هیلان ل پاریزگه ره ققه، بو ئەوان چه كدارین ژ شه رى فه دگه پریان داکو ئەو كریارا سیكسى ل گه ل بكهن، پتریا چه كدارین داعش كچین سنيله دكرین و دبرن بو ئەنجامدانا كریارا سیكسى، پرانییا كچ و ژنیښ رزگار بووین ژ ده ستى داعش ته كه زى ل سەر هندى دكهن زارؤك ژ داىكین وان هاتینه وه رگرتن ل په مانگه سؤلاغ و پاشى برینه مووسل - تله عفه ر - سووریا و كرىنه د سەربازگهپن راهیئانئین له شكه ریدا و فیرى ته قه كرنى و چه كى و سەرژىكرنى كرىنه^(۲).

دیده قانییا په ریشان ئیژدین:

په ریشان ئیژدین دبیژیت: به رى بگهپنه چیاى شنگال، ل ده قه را (قنى) داعش ئەم گرتین و پیناسه یین مه ژ مه ستاندى و ههروهسان پاره و زیړ ژى ژ مه ستاندى و ژن و زهلام ژ هه قدوو جوداكرن، زهلام برن و پشتى ده مه كى كیم مه گوه ل ته قى بوو ل وى ده مى (۸۴) زهلام كوشتن، پشتى كوشتنا زهلامان ژن برنه سؤلاغ، پاشى تله عفه ر

(۱) کارته شنگال، ژیدهرى به رى، لا، ۲۲۸ و ۲۲۹.

(۲) کارته شنگال، هه ره ئەو ژیدهر، لا، ۲۳۲ - ۲۳۳ - ۲۳۴.

و بو مووسل، ل ویری ژن ژی ژ هه فو و فافارتن، کچ و ژنن گهنج ژ ژنن ب زارووک جوداکرن و ئەو کچ و ژنن گهنج برنه بازاری فرۆتنی و کرین و وهکو ههه متایهکی دیتر فرۆتن پی کر، یا ژ وی ب ئیشت ل پیش چاقین مه کچ و ژنن گهنج ب زوری ل گهه خو دبرنه خالین زیره قانیی و ل ده می زیره قانیی ئیکی خلاسبوو ئەو کچ پادهستی ئیکتی دیتر دکر وده ستر یژیا سیکسی دکره سهه و ههه کهسی بزاقا پهقی کربا؛ ل پیش چاقین مه تهقه لی دکر و دکوشت^(۱).

سامو ئلیاس کۆچه ره کی ئیزدییه، گووت: ئەه نه شیم هزر د ویدا بکهه مه ئەوا هاتییه سه ری مه، قیرین، گری، و گازییا ژن و زارووکان د ده ستین چه کدارین دهوله تا ئیسلامیدا هیشتا د گوھین مندا ده نگفه ددهن، چه کدارین دهوله تا ئیسلامی دوودل نه بوون ژ فراندنا سهه ران و ئەه نجامدانا کۆمکوژییا د ده رهه قی ئیزدیاندان^(۲).

(۱) نادر دوغاتی، ژیده ری به ری، لا ۶۴.

(۲) المسله، ناجون من الدفن الجماعی یروون قصص الموت علی ایدی ارهابی داعش، -almas

دیده قانییا رندایئ:

رندا کچه کا ۱۶ سالی بوو، دبیژیت: ژلایئ زهلامه کی و دوو براین وی دهستدریژیا سیکیسی ل گهل من هاته کرن، دایکا من زاروؤک بوو و کره کویله ل تله عفره، نوکه ل مووسل کویله یه ل گهل خوؤشکا من یا بچویک و وی زاروؤکی سافا ئه وی نوکه ژدایکبوی (۱).

دیده قانییا فهوز یایئ:

فهوزیا دبیژیت: داعشه کی ۳۰ سالی ئه ز بخوؤ برم و وه کو ژنا خوؤ چوار شه فان ل گهل من نفست، پشتی هنگی وی تیروؤستی گوته من ئه گهر فه گه پریاین دی ته ب دیاری ده مه ئه میری خوؤ، ده می ئه م ل گهل خوؤ ئیناینه ره مبووسی ل وی ری کومه کا کچین دیتین ئیزدی لیبون، ئه م ب دیاری داینه ئه میری، به لی ئه م شیاین ژ وی ری بره فین (۲).

دیده قانییا نایف جاسو دبیژیت:

پشتی کهفتنا مووسل هنده ک عه ره بان په یوه ندی ب من کر و گوؤت: دی دهوله تا ئیسلامی (داعش) هیئت کونترولی ل سهر شنگال کهت و چاره نفیسی ئیزدیان کوشتن یان موسولمان بوونه، خلیف عائد په یوه ندی ب هه ردوو گوندین کۆچوؤ و حاتمیی کر، ل گوندی کۆچوؤ راسته وخوؤ په یوه ندی ب ئه حمه د جاسوی هاته کرن، ل وی ده می گرۆپه ک ب سهر کردایه تیا ئه میره کی داعش ب ناقی «ئه بو حمزه» خه لکی حه زه ر بوو، حه زه ر ب دووراتییا (۱۰۰) کلم دکه فیه باشووری باژیری مووسل، ل گهل وان هنده ک عه ره بیین هه فسویین گوندین ده وره ر د ناقدا بوون کو ده اتنه نیاسین ب خه لکی هؤزا متیوت ژ گوندی بسکی بوون کو ۳ کلم ژ گوندی کۆچوؤ دویربوون و ئیک ژ وان خلیف عائد بوو و گه له ک یی به نیاس بوو بوؤ خه لکی کۆچوؤ، ئیک ژ رزگار بوویین کوشتارا کۆچوؤ دبیژیت: ئه ز یی ئاماده بووم د جقاتیدا ئه بو حمزه ی

(۱) بیوار بارزانی، ژیده ری به ری، لا، ۱۳۷ و ۱۴۲.

(۲) بیوار بارزانی هه ره ژیده ر، لا، ۱۴۵.

داخواز ژ خه لکی کر چه کین خو پراده سته بکه ن و گوټ ئالایین سپی ل سهر خانییین خو بلند بکه ن.

نایف جاسو دبیژیت: من و برایی خو ئه حمه د جاسوی ب ریکا په یوه ندییین خو ل گه ل که سایه تی، شیخ و سه روک هوزین عه ره ب ل مووسل (مه حموود خاتونی، محمه د حه مادی شه مری، مالک نوری جاروللا، زهید خه له ف جاسم، حاجم مونه یف هه روش، سالم مه لا عه لو، سه رحان راشد ته حان و هنده کین دیتر) ئه و هه می پیکفه چوونه مووسل، به لی وان والیی مووسل نه دیت، ل گه ل برایی وی پروونشتن و وی گوټ والی گوټییه (دی ۱۰ روژان) ده رفه تی دهینه وان رایا خو دیار بکه ن^(۱).

نایف دبیژیت: من ل ۲۰۱۴/۸/۹ نامه یه ک بو سیستمی هنارت کو ل هه وارا گوندی کوچو بهین و له شکه ری عیراقی بهینر یان فرۆکه یان بهینر و هاتنه خواری (انزال) ل گوندی بکه ن و خه لکی پرزگار بکه ن و ئه و نامه بو نوری مالکی هنارت، به لی چ نهاته کرن.

ههروه سا نایف جاسو دبیژیت: مه په یوه ندی ب ژوورا ئوپه راسیونان ل هه ولیری ب بابه کر زیاری کر، به لی چ نهاته کرن^(۲). قوربانییین گوندی کوچو نیزیکی (۱۲۰۸) که سانه، (۳۱۹) شهیدن، (۸۱۷) کچ و ژن هاتینه سه بیکرن و کرین و فروتن پئ هاتیه کرن^(۳).

د راپورته کیدا گوټ: ئه م هزرده کین دهوله تا ئیسلامی تاوانین دژی مروقاییه تی و کومکوژی دژی ئیزدی و مه سیحییان ئه نجامداینه، نیازا داعش یا ئاشکرابوو کو توندوتیژی و کوشتنی په پیره و دکه ت. دهوله تا ئیسلامی ئیزدی کومکوژکرینه داکو ئه قی که مایه تییا ئایینی ژناقبه ن. داخواز ژ جفاکی نیقنه ته وهیی کر وی ئاریشی فه گوهرینه دادگها نیقنه ته وهیی.

داعش کونترۆل ل سهر ده قهرین به ره فره ل سووریا و عیراقی کرییه و هه ردوو وهلات نه ئه ندامن ل دادگها نیقنه ته وهیی کو بنگه ی وی ل باژیری (لاهای) یه، ژبه ر هندی ئه و نه شین چ سکالا و لاپه ره یین دو یقچوونئ فه که ن و له وما دقیت ئه ف ئاریشه بهیته ره وانه کرن بو جقاتا ئیمنه ییا نه ته وهیی ئیکگرتی کو ژ پازده وهلاتان

(۱) کارته شنکال، ژیدهری به ری، ۲۲۱ و ۲۲۳.

(۲) کارته شنکال، ژیدهری به ری، ۲۲۳.

(۳) نادر دوغاتی، ژیدهری به ری، ۸۳.

مرنا رهش

پیکهاتییه و ئەو بهنیرنه دادگهی.

رپوورتا موزه خانئ گوت: زهلام، ژن و زارۆك ئەوین هاتینه پره قانندن هیشتا د دهستین داعش دانه و ئەو قوربانییین تاوانین زیده گافیانه و دقیت بهری ههه تشته کی کار بو نازاد کرنا وان بهیته کرن.

ئەقە نویتین گەفە بو ژنا فیرنا که مایه تییا ئیزدییان و ب هزاران هاتنه کوشتن، ب ساخی هاتنه بن ئاخکرن و وه کو بهنده هاتنه فرۆتن ب رپکا دهوله تا ئیسلامی (داعش)^(۱).

حسین ئیک ژ دیده قانین پرگار بوویان دیبژیت: پتر ژ (۴۰۰) هزار ئیزدییان کۆچبهه بووینه، پتر ژ (۵۰۰۰) هزار ئیزدییان هاتینه گرتن و ل پوژا ئیکئ ده می شنگال که فتییه دهستی داعش پتر ژ (۱۰۰۰) که سان شهید بوون^(۲).

رپوورتا رپکخراوا لیبۆرینا نیقده وله تی دیبژیت: هه می ئەو کچ و ژنن ژ دهستی داعش رهقین ئەوی چهندی ته که ز دکهن ئەوده ستریزئی و هه تکرنا کرییه سهه وان؛ هه می عه ره یین سوننه یین سووریا و عیراقی بوون، هه مان رپکخراوی ئەو چهنده پشتراستکر ل تله عفهه و مووسل ئەو چهنده هاتییه کرن^(۳).

زهلام نه چاردکرن نقیژان بکهه و زۆری لیدکر داکو باوه ریئی بین و شهده بدن، هنده ک رازی نه دبوون بنه موسولمان ئیکسهه ل پیش چاقین خه لک و هه قالین وان دکوشتن^(۴).

ئه حمهه، ئیک ژ پرگار بوویین کوشتاری بوو دیبژیت: هۆزین ده قهری تابوری پینجی بوون بو داعشان و ئەوین ب کوشتنا مه رابووین و کچ و ژنن مه کریت دکرن ژ هۆزین متیوت، کیجلا، سهه رحوک، خاتوونی و تات بوون^(۵).

(۱) ملیس فرحات، فتاه ایزیدیه تتوسل اقصونا لرتاح من بوسنا، elaph، ۲۲com، ۱۰/ ۲۰۱۴.

(۲) نادر دوغاتی، ژیدهری بهری، لا، ۶۰.

(۳) بیوار بارزانی، ژیدهری بهری، لا، ۱۴۴.

(۴) نادر دوغاتی، ههه ئەو ژیدهر، لا، ۶۴.

(۵) نادر دوغاتی، ههه ئەو ژیدهر، لا، ۶۵.

دیده قانیا قاسم خه له ف:

قاسم خه له ف ژ تل قه سه ب دبیژیت: کچ و ژن ژ مه هاتنه جودا کرن و برنه جهه کی نه دیار، ل رۆژا سییی هنده ک شیان بره قن، پشتی هنگی ده ست و چاقین مه گریدان و ئەم ل ئۆتۆمبیلین باری سوار کرین و برینه تله عفه ر، داخواز ژ مه کر ببینه موسولمان، ل ده ستیپکی مه په تکر، به لی داعشه کی زه به لاح و مه زن هات و ساتوره کا پویس د ده ستاندا، جلکین وی هه می خوین بوون، ناقی وی «ئه بو شرع» بوو، گو ت هه ر که سی نه بیته موسولمان دی سه ری وی ب قی ساتوری برم، ئەم نه چار بووین ژ ترساندا ببینه موسولمان، دبیژیت: ئەم ۱۳۲ که س موسولمان بووین و ئەم ئیخستینه تیله قزیۆن و یوتیوبا و گه له ک که س مه د ناف داعشدا دنیاسین کو خه لکی ده قهری بوون^(۱).

گوندییه کی دیتر گو ت: پینج رۆژان داعش بزافدکر گوندییان بکه نه موسولمان، وانه یین دریژ بو گوندییان ل سه ر موسولمانبوون پیشکیشکرینه ، به لی گوندی موسولمان نه بوون، له وما زه لام هه می گرتن و کوشتن و کچ و ژن برنه تله عفه ر، شه رکه ری بیانی ل ویری هه بوون، گه له کان ئەو کچ و ژن بو خو برن^(۲).

دیده قانیا عادل شنگالی:

عادل شنگالی دبیژیت: ل ده قه را قنی ل رۆژه لاتنی باژی ری شنگال ب سه دان خه لک کۆمبوون و به ره ف چیا یی دچوون، به لی که سه کی ب ناقی (ئلیاس معمو) کو خه لکی تل قه سه ب بوو گو ته خه لکی نه چنه چیا یی و کریفه کی وی د ناف داعشدا یه و گو تییه بلا ئالیین سپی بلندبکه ن و چ مه ترسی ل سه ر وان نینه، نه ره قنه چیا یی و بزقرنه مالین خو، ل وی ده می ب تنی (۵-۶) داعش ل دو یف خه لکی ده اتن و وان پتر ژ (۷۰) که سان ل قنی کوشتن، کچ و ژن هه می گرتن و برنه سو لاغ و پاشی تله عفه ر و ل هه ردان ژ ی هه مان پلان بکارئینا.

عادل شنگالی دبیژیت: مه دیت خه لک بیئاریشه ژ زالگه یین داعش ده رباز دیت

(۱) نادر دوغاتی، هه ر ئەو ژیده ر، ل ۶۷.

(۲) اذاعه ساوا، داعش ترتکب المجازر وتلغی تأریخ خمسه الالف سوننه، www.radiosawa.com

و پاشی دیاربوو سوننه دهر باز دبن و ئیزدییان ددهنه لایه کی، چونکی خه لک هه می دپه فی ب تنی هه فال و لایه نگرین داعش نه بن و شیعه و سوننه زی ره فی بوون، هنده ک ژ وان ژ چایی هاتنه خواری پستی هنگی، ئەم ژ ی ل گه ل وان بووین و مه سلافکره داعش و گوته مه چ مه ترسی ل سهر هه وه نینه، ئەم برینه پرتفه به ریا پیناسه یی ل شنغال، ژمارا مه نیزیکی (۱۴۰۰) که سان بوو ژ زه لام، ژن، کچ و زاروکان.

عادل دبیژیت: ل گوندی که سر محراب سهر ب قهزا تله عفره، کچه کا (۱۰) سالی ناقی وی «سه عدی» بوو داعش بر ب کو م ده ستریزی کر بوو سهر و ژ هوش خو چوو بوو و نه دشیا پرتفه بچیت و بو ماوی دوو پوژان ناگه ژ خو نه بوو^(۱).

دیده قانییا مراد شنگالی:

مراد شنگالی دبیژیت: ل سپیده هیا پوژا ۲۰۱۴/۸/۳ گرۆپه کی دهوله تا ئیسلامی هاته گوندی ههردان و گو ت ئالایی سپی بلند بکه ن و نه ره قن چ مه ترسی ل سهر هه وه نینه، به لی هه لبژی ری (مختاری) پستی هینگی گو ت: بره قن و خو خلا سبکه ن، ل وی ده می که سه ک ب ناقی (شیخ خالد) ئیک ژ شیخین شیخه ند بوو گوته داعش دی خه لکی گوندی ره قن، چه کدارین دهوله تا ئیسلامی هاتنه گوندی و گوته هه لبژی ری (مختاری) بوچی دی ره قن؟

هه لبژی ری گو ت: دی چین گهینه که س و کارین خو، ئیکسه ر ئیکی بیکه یسیه ک د ده سته دابوو ته قه ل هه لبژی ری و کو رین وی کر و ئەو ل گه ل^(۷) کو رین وی کوشتن، ل وی ده می خه لک هه ر ئیک ب ره خه کیشه ره فی، ده می ئەم گه شتینه دوور یانی مه دیت شیخ خالد کو خه لکی ههردان بوو چه کئی فی و ل گه ل چه کدارین داعشه.

مراد دبیژیت: ئەم ل (۲۱) ئۆتۆمبیلین جوړاوجوړ سیارکرین و سی ئۆتۆمبیلین وان بو زیره قانی کرنی ل گه ل مه هاتن و ئەم برینه زالگه شلو ل سهر تخویبی سووریا، زه لام ژ یگرتن داکو هه موویان بکوژن، به لی ل هیقیا ته له فوونه کی بوون، پاشی فه رمان بو هات و گو تی: بزق رینه عیراقی، ئەم برینه که لها شنغال و پاشی

(۱) نادر دوغاتی، هه ر ئەو ژیده ر، لا ۷۳ و ۷۴.

تله‌غفر و پاشی گه‌یاره و پاشی بو تله‌غفر و پاشی بو کوچو. قوربانییین حه‌ردان و گوندین سهر ب وئغه نیزیکی (۵۹۴) که‌سان بوون ژ شهید، بریندار و ئیخسیران^(۱).

دیده‌فانییا ئیدریس به‌شار:

ئیدریس ئیک ژ رزگار بوویین کوشتارا گوندی کوچویه، ئه‌وین ل رۆژا ۲۰۱۴/۸/۱۵ ته‌فه لی هاتییه‌کرن دبیژیت: ل رۆژا ۲۰۱۴/۸/۳ شنگال که‌فت، نیزیکی (۴۵۰) که‌سان ژ گوندی کوچو به‌ره‌ف چیاپی شنگال ره‌فین، هه‌لبژی ری گوندی «ئه‌حمه‌د جاسو» ل ده‌ستیکی گۆته‌خه‌لکی بره‌فن و خو خلاسبکه‌ن، پاشی (جدعان نوری) په‌یوه‌ندی پی کر و گۆتی نه‌ره‌فن، مه‌ترسی ل سهر هه‌وه‌نینه، بزفرنه‌مالین خو و ئالایین سپی بلن‌دبکه‌ن، پاشی ده‌نگوباس ل ده‌فه‌ری به‌لافبوون کو ده‌وله‌تا ئیسلامی خه‌لکی دکوژیت و کچ، ژن، و زاروکان دبه‌ت، ده‌فه‌ر هاته‌بازنبه‌ندکرن، هنده‌ک خه‌لک زفری تل قه‌سه‌ب، چونکی ری‌ک د گرتی بوون و گروپین داعش لی هه‌بوون.

ده‌مژمیر (۳ بو‌۴) ی ئیقفاری ئه‌میره‌کی داعش ژ ده‌فه‌را بلیج به‌رنیارس بوو ب «ئه‌بو حه‌مزه» ل گه‌ل حه‌مود مه‌سالیف و که‌سه‌کی دیتر هاتنه‌گوندی و گۆت: بوچی دی ژ گوندی ره‌فن؟ چ مه‌ترسی ل سهر هه‌وه‌نینه، ئه‌م هاتییه‌ل وه‌لاتی خو ده‌وله‌تا ئیسلامی ل عیراق و شامی ئافابکه‌ین، من دقیت هویین چه‌کی خو کۆمبکه‌ن و پاره‌هسته‌بکه‌ن، چونکی که‌س نه‌شیت خو ل به‌ر سینگی مه‌بگریت، مه‌ نیزیکی (۱۰۳) پارچه‌چه‌ک پاره‌هستی چه‌کداریین ده‌وله‌تا ئیسلامی کرن، ل رۆژا ۲۰۱۴/۸/۶ داعش هاتنه‌گوندی کوچو و گۆت دقیت هویین موسولمان ببن.

هه‌لبژی ری گوندی «ئه‌حمه‌د جاسو» ی گۆت: ئه‌فه‌ب هزاران سالایه‌ ئه‌م ئیزدینه، ئه‌ز نه‌شیم خه‌لکی رازیبکه‌م ده‌ست ژ ئایینی خو به‌رده‌ن، ب تنی ده‌لیشا (۱۵) رۆژان بده‌نه‌مه^(۲). ئه‌وان داعشان په‌یوه‌ندی ب هه‌فالین خو کر و گۆتی هه‌تا ۲۰۱۴/۸/۹ ده‌لیشه‌ب هه‌وه‌هاته‌دان، هزریین خو بکه‌ن یان موسولمان بن یان به‌ره‌فانیی ژ خو بکه‌ن. ئه‌حمه‌د جاسو، سه‌عید جه‌زاع و شیخ خشو چوونه‌گوندی حاتمیی و ل

(۱) نادر دوغاتی، ژیده‌ری به‌ری، لا ۷۵.

(۲) نادر دوغاتی، ژیده‌ری به‌ری، لا ۸۴-۸۵.

گهل وان کۆمبوون ژبه ر چاره نقيسى كۆچۆ و حاتمىيى، نهاته زانين چ د نابقه را واندا رويدايه، چاره نقيسى گوندى كۆچۆ د ده ستين واندا بوو، شيخين هۆزين (شه مهر، متيوت و عه گيدات) بزاقكر ئاريشا مه چاره سه ربكه ن، به لى چ پى چينه بوو، ل كۆمبوونا حاتمىيى بريار هاتبوو دان حاتمىيى و كۆچۆ بره قن، ل ۲۰۱۴/۸/۹ ئەحمەد جاسۆ ژ كۆمبوونى زفري و گۆت، دى ژ گوندى ره قين، خو ئاماده بكه ن، پشتى ده مزميز هفت دى ب نهينى بريكه قين، به لى به رى ئەم بره قين خدر متۆ و يوسف متۆ دوو پسامين ئەحمەد جاسۆى بوون هاتن كو ل سه رده مى پارتا به عس ره فيق بوون دپارتا به عسدا ل گهل سه عيد جه زاعى چوونه كۆچكى و ئەحمەد جاسۆ رازيكر ئەم نه ره قين و ئەفه ئە گهرى كوشتارا كۆچۆ بوون^(۱).

ديده قاننيا ئاروايى:

ئاروا دييژيت: ب راشكاوانه هه مى عه ره يين سوننه ئەويين گه شتينه ده وله تا ئيسلامى ده خه سى (خيانه) ل پي كفه ژيانا د نابقه را كورد و عه ره باندا كر و هه مى عه ره يين عيراقى بوون ئەويين ئەف كاره كرى^(۲).

ل شه فا ۹ ل سه ر ۲۰۱۴/۸/۱۰ نيزيكي (۶۰۰) كه سان شيان ژ گوندى حاتمىيى ده ركه قن و بگه نه چيائى شنگال، پشتى هنگى ب شه ف و رۆژ زي ره قاني ل گوندى كۆچۆ زي ده تر هاته كرن، پشتى ره قينا خه لكى حاتمىيى ئەبو حه مزه هاته گوندى كۆچۆ و گۆت: ليپورينه كا تايهت بو هه وه هه يه و ل جهى خو بن، مه چ په يوه ندى ب باوه رى و تايينى هه وه فه نينه.

ل رۆژا ۲۰۱۴/۸/۱۵ شو فه له كا بلدۆزه ر ئينا گوندى و هه مى ري كين ژ گوندى ده ردكه قن ب ئاخى گرتن و چوونه مالا ئەحمەد جاسۆى و گۆتى گوندييان هه موويان كۆمبكه و بلا هه ر ئيكي پيناسه، پاره، زي ر و موبايلى وى ل گهلبن دى هه وه ژ گوندى فه گو هيزين، هه مى تشت هاتنه ئاماده كرن و هه مى برنه خواندنگه ي و گۆت: ئۆتۆمبيلين خو ژى ل گهل خو بينن (۱۰۳) ئۆتۆمبيل ئاماده كرن و ل خواندنگه كۆچۆ ژن، كچ، زاروك

(۱) نادر دوغاقى، ژيئده رى به رى، ۶۱۱-۸۵-۸۶.

(۲) بيوار بارزاني، هه ر ئەو ژيئده ر، ۱۴۲۱.

و زهلام ژيکجودا کرن، ههمی پاره، زيړ و موبایل ژ خه لکی ستاندن و ل ئوتومبیلان سیارکرن و ژ گوندی ده ریڅستن، ل جهه کی زهلام ههمی ئینانه خوار و بریزکرن و (٢٠) تیروستین دهوله تا ئیسلامی ب کامیره یان و ل ژیر گازی و قیریین (الله اکبر) ته قه ل زهلامان کر، ل وی دهمی فړوکه یین ئه مریکا هاتن و داعش په قین و من شیا ژ بن که له خان ب برینداری ده رکه قم و خو قورتابکه م^(١).

رؤژنامه یا بریتانی دیده قانییا کچه کا ئیزدی به لافکر کو هاتوو به نده کرن ژلای د دهوله تا ئیسلامی (داعش) فه، ب تنی داکو رؤژانه ده ستریزیا سیکی بکه نه سهر و هه تا گه شتییه وی راددهی ئیدی نه شیا بچیته سهر شوین و د ده ستین جیهادیین ئیسلامیدا بوو ل رؤژنافایی عیراقی و دیارکریه پتر ژ ٣٠ جارن ده ستریزلی هاتییه کرن.

رؤژنامه یی گوت: وی کچی په یوهندی ب پیشمه رگه ی کریه و جهی خو نیشاندایه و گوتیه ئه وی جهی گولله باران بکه ن ب توپان داکو ئه وژی د وی ئافاهیدا بهریت و ئیدی وی ژیان نه قیت، وئه گهر ده رکه فت ئه و بخو دی خو کوژیت، هنده کین دیتر ل گه ل وی بوون و ئه فرو سپیدی خو کوشتییه. قیدیویه ک هاتییه به لافکر ل یوتیوی (٢٦٥) کچ و ژن د زنجیرکینه و ل بازاری (ریق) ئیخستینه بهر فروتنی^(٢).

دیده قانییا سالیادی:

سالیدا کچه کا خه لکا کوچویه دبیت: ئه م خه لکی گوندی کوچو ل خواندنگها دوو قات کومکرن، قاتی سهری و قاتی خواری زهلام، زهلام ههمی ب ئوتومبیلان برنه په خی گوندی و ل سهر زکی دریزکرن ل ژیر قیری و گازیین (الله اکبر) ته قه لیکر، پشتی کوشتنا زهلامان ئه م برینه گوندی سولاغ ل رؤژه لاتئ شنگال، ده مژمیر ١٠ ی شه قی کچ و ژن جودا کرن، ده مژمیر دووی شه قی برنه مووسل و پاشی بو ره قه و ل بازاری نه خاسه کرین و فروتن پی هاته کرن، ئیکی دفرؤتینه ئیکی دی وه کی کچین

(١) نادر دوغاتی، ژیده ری به ری، لا ٨٦ و ٨٧.

(٢) علاء سعدی، تقریراً مصوراً عن حياه اليزيديين الذين فروا من بطش تنظيم الدولة الاسلامية في العراق والشام، صحيفه «ديلي ميل» البريطانية.

گاوران و سه بیین شهری سه ره دهری ل گه ل مه هاته کرن^(١).

دیده قانییا وه فایئ:

وه فا کچه کا شنگالی ژدایکبوویا سالآ ٢٠٠٠ی یه، گه له ک تشت ب سه ری وی هاتینه، ئەو وه ک دیده فان، ئەوی بخۆ کوشتن، ئەشکه نجه و ده ستر یژی بیین سیکی بو سه ره چه ندین کچ و ژنان دیتینه و دیژی ت: هه ره کچه ک یان ژنه ک نه یا ئاماده با سیکی ل گه ل چه کداران بکه ت، دهاته کوشتن و ب تایه تی ل گه ل چه کدارین سووری بیی ئیکودوو ئەو ژن یان کچ ب خوینه کا سار و ههروه کو چه دکوشتن^(٢).

دیده قانییا عه شمایی:

عه شما کچه کا ١٩ سالی بوو و ئیک ژ رزگار بوویین ده ستی داعشه، دیژی ت: ئەم هاتینه گرتن و مه ب چاقین خو دیت ده می سه ری زه لام، پیر و کالان دبرین و هه تا زارۆکین ١٠ سالی ژی ده ستین وان قورتالنه بوون، پشتی کوشتاری ئەم ل پیکنا په کئی سیارکین و به ره ف مووسل برین، ژمارا مه پتر بوو ژ (٢٠٠٠) که سان، هه می ئیزدی بوون و من ب چاقین خو دیت کچین ئیزدی ب (١٠٠٠٠ - ١٥٠٠٠) دیناران دهاته فرۆتن، بو شه فه کئی ب تنی وان کچ دفرۆتنه هه فدوو ب (١٠) دۆلاران، گه له ک جارن کرین و فرۆتن ب کچ و ژنان دهاته کرن و ده ستر یژی ل سه ره دهاته کرن، هه نه ک جارن ژی چه کدارین بیانین ده وه له تا ئیسلامی کچ و ژن دکرین و دبرنه سووریا و وه لاتین دیت و ب (٢٠٠) دۆلاران دفرۆتن، زۆری لی دکر هه تا دبوونه نه موسولمان و ل ریکخستی و لایه نگرین خو ماره دکرن، ئەوی ره تکر با گه فین سه ره ژیکرنی ل وی و زارۆکین وی دکرن^(٣).

(سوّدانی) وه زیری مافی مروّقی ل عیراقی گوّت: ئەوان به لگه ل به رده ست هه نه داعش پشتی هاتییه باژی پری شنگال پتر ژ (٥٠٠) ئیزدییا کوشتینه^(٤). راپۆرت هه نه

(١) نادر دوغاتی، ژیده ری به ری، لا، ٩٢ و ٩٣.

(٢) بیوار بارزانی، ژیده ری به ری، لا، ١٨١.

(٣) عه لی ئوره ماری، ژیده ری به ری، لا، ١٤٥.

(٤) العربیة ، داعش قتل ٥٠٠ ایزیدی و دفن بعضهم احياء . ١٠ / www.alarabiya.net / ٢٠١٤ .

(٥٠٠) له شين ئيزدييان د گورين كودا هاتينه ديتن، حكوممه تا عيراقى به لگه يين پشتراستكرى هه نه د نافي وان گوراندا ژن و زاروك ژى هه نه و ب ساخى هاتينه بناخكرن، ديسان به لگه هه نه پتر ژ (٣٠٠) ژنين ئيزدى هاتينه په فاندن و داعش كرينه سه بيه^(١).

هوشيار زييارى وه زييرى ده رفه يى به رى بو ده زگه يى «فرانس پريس» گوت: دهوله تا ئيسلامى كوشتاره كا مه زن دژى خه لكى نه نجامدايه، ل دويش زانيار يين سه حوسى (استخباراتى)، نيزيكى (٨٠) كه سان كوشتينه، كاروانه كى ئوتومبيلين داعش چوونه گوندى كوچو و تولفه كرن ل گه ل خه لكى كر و كوشتن، هه مى ئيزدى بوون.

هه ريم كه مال ئاغا، به رپرسى مه لبه ندى چوارى ئيكه تى نيشتمانى كوردستان ل دهوك گوت: داعش (٨١) ئيزدى كوشتينه و كچ، ژن و زاروكين وان به ره ف زينداين خو برينه.

موسن تال شهرفانه كى ئيزيديه بو ده زگه يى «فرانس پريس گوتيه: ب ريك تيله فوونى وى كه له ك له شين كوشتيان ل گوندى ديتينه، نه شياين بگهينه گوندى كوچو، به لى هه تا نه گهشتين هه مى كوشتبوون و ته رمين مريان ل هه مى جهان هه بوون، به لى نه شياين دوو كه سين بريندار ژ نافي كوشتيان بينه ده رى و قورتال بكهين^(٢).

هه لويستى نه ته وه يين ئيكرتى:

نه ته وه يين ئيكرتى ته كه زكر ب هزاران ئيزدى هاتينه كوشتن ل سه ر ده ستى داعش و نه ف كوشتاره بيرا مروفى ل كوشتارا (سربنشتا) ل بو سنه دئينيت، پتر ژ پينج هزار ئيزدى هاتينه گولله بارانكرن و پتر ژ (٥ - ٧) هزار كچ و ژنين ئيزدى هاتنه په فاندن.

موزه خانا بیره وه ريبين نه مريكا ده باره ي كوشتاران گوت: دهوله تا ئيسلامى (داعش) كوشتارين مه زن دژى ئيزدييان نه نجامداينه و نه ف تاوانه دژى مروفايه تيبى و پاككرنا

(١) صحيفه انترناشيونال بيزنس تايمز البريطانىة، فيديو لتنظيم الدولة الاسلامية في العراق والشام 'داعش'، حيث يقوم التنظيم باجبار عدد من المسيحيين باعتناق الاسلام.

(٢) سعد المسعودى، ژيده رى به رى، Alarabiya.net.

نه ژاډينه دژى كه مينه يين ئايينى دهپته كرن.

سه نته رى سمپون سكيوت بو قه دهغه يا كومكوژيان سهر ب مؤزه خانيفه گوت:
ئه و تاواين دهوله تا ئيسلامى دژى مه سىحى و ئيزديان ژ خيزرانى و هه تا ته باخا
سال ٢٠١٤ يى ل پاريزگه نهينه وا كرين، كه له ك د مه زن و مه ترسيدارن^(١).

وه زيرى مافى مروقى ل عيراقى «محهمه د شيع سؤدانى» بو روپته رز گوت:
چه كدارين داعش ب كيمى (٥٠٠) ئيزدى كوشتينه و هنده ك ب ساخى هاتينه
بناخكرن، ب سهدان ژن و كچ ره فاندينه، ب دهان هزار خه لك نه چاركر بره قن، نه قه
بوو كه ف ل سهر پايته ختى هه رى ما كوردستانى و نه قه بوو نه گهر ئه مريكا ئيكه م
هپرشا نه سماني ل ده قه رى بكه ت پشتى واشنتونى هيزين خو ژ عيراقى فه كيشاين ل
سال ٢٠١١.

سه روكى ئه مريكا «باراك ئوباما» گوت: هپرشين ئه سماني، چه ك و ته قه مه نيپين
دهوله تا ئيسلامى ژنافرينه ئه وپين وان بكارئيناين د هپرشين خو دا بو سهر پايته ختى
هه رى ما كوردستانى ل عيراقى^(٢).

روژناما ده يلى مه يل دبئزيت: ئيزدى كه قتينه بهر هپرشين ژنافرينى، پشتى رى بو
هاتيه فه كرن ژ چيايى شنگال چوونه كه ميپين ئاواران و هنده ك ژى ماينه د خانى و
ئاهاهيپين حكومه تى و خواندنگه اندا و پتر ژ (٦٣) خيزانا دبنه (٣٦٤) كه س د ئيك
ئاهاهيदानه. ئه و ئاهاهى (١٣) قاته و ب نيفه روپه ل دهوكى^(٣).

(١) تقرير أعده مركز سيمون سكيوت الأمريكى، أكدت الأمم المتحده أن الآلاف من اليزيديين
ذبحوا في مشهد يعيد للأذهان مذبحه «سبرنيتشا» في البوسوننه.

(٢) صحيفه انترناشيونال بيزنس تايمز البريطانىة، ژيدهرى بهرى.

(٣) تقريراً مصوراً عن حياه اليزيديين الذين فروا من بطش تنظيم الدولة الاسلامية
في العراق والشام، صحيفه «ديلي ميل» البريطانىة.

فەرمانین ئیزدیيان:

ب دريژاهييا ميژوويي و ب تايهتي پشتي هاتنا ئيسلامى ئيزدى كه قتيه بهر ههويين ژناقبرنى ل سهر دهستى موسولمانان، ژبهركو نه بووينه موسولمان، ب ريكا شيخ، مهلا و موفتيييين ئيسلامى (فتهوا) دژى وان دهاتنه دان و سهر و سامانى وان ههلالدكر، ئەفه ببوو جهى هندى توندره ويين ئيسلامى دلبرنى بهنه سهر و سامان، مهر و مالات، كه لوپهل، گوند، ئهره، ژن و كچين وان، ههر فەرمانه كال وان هاتيه كرن ههمى تشت وهكو پيره و دهستكه قتيييين شهري بو هيژين داگيركهر و شهركهران دهاتنه ههلالكرن، گهنج و كورين وان وهكو كويله سهره دهى ل گهل دهاته كرن، كچ و ژنين وان وهكو كه نيزه سهره دهري ل گهل هاته كرن و وهكو متا كرين و فروتن پى دهاته كرن، كرياتين جووتبوونى ب كت و كوم ل گهل كچ و ژنين وان دهاتنه كرن، پير و كالين وان ب كوم دهاتنه كوشت و ژناقبرن، واته ههر كرياتره كا دژى مروفايه تيبى ل گهل قى كه مينه يا ئايينى هاتيه كرن، ههمى ژى ب ريكين ئايينى بو هاتيه ههلالكرن و ل دويش فهرموده و ئايه تين قورنانا پيروز ئه و فتهوا دهاتنه دان، ب تنى داکو ئيزدى ئايينى خو بگوهورن.

دووماهيك فەرمان، فەرمانا دهوله تا ئيسلامى ل عيراقى و شامى بوو ب سهركرديه تيبا ئەبو به كره غدادى، ب (فتهوايه كا) ئايينى سهر و مال، كه لوپهل، مهر و مالات و ههر تشتى ئيزدييان ههلالكر، ب قى يه كى ب هزاران گوند و كومه لگهين ئيزدييان كه قتنه بهر ههوا نه مروفانه يا وان هوقين عهره بيين ئيسلامى، ب سهدان هزار خه لك ئاواره بوون و ژ سهر گوند و باژيركين خو ره قين و تهنگه زارى كوردستانى و جيهانى بوون، ب هزاران كچ و ژن كه قتنه دهستين دهوله تا ئيسلامى و وهكو كه نيزه يان كرين و فروتن پى هاته كرن، گهنج، پير و كال ب كوم كوشت، ن مهر و مال و ههر تشتى هه لى كره پيره و دهستكه قتيييين شهري و ههر كرياتره كا دژى مروفايه تيبى ل گهل كه مينه يا ئايينى ئيزدييان هاته كرن.

ئيزدى ديژن (۷۳) فەرمان و قوتبرى ب سهر مه دا هاتينه، ب تايهتي ل سهردهمى دهسته لاتا ئيمپراتوريه تا ئوسمانيان بهرده وام هيرشدره سهر گوند و باژيرين وان و قوتبرى ب ريكا هيرشين له شكهري دهره قى واندا ئەنجامداينه، ديروك خويادكهت

مرنارەش

موسولمانان گەلەك گوننەبارييين مەزن د دەرهەقى ئيزدييين شنگال، باشيك، بەحزان و شيخان ل كوردستانا عيراقى ئەنجامداينه و گوند و سامانى وان هاتييه تالانكرن، سەريين وان هاتينه فراندن و كوشتنا وان هاتييه حەلالكرن، كچ و ژنيين وان كرينە سەببيە وهاتينه فرۆتن.

فەرمانا (۷۴) ى ل پوژا سيشەمبى پىكەفتى ۲۰۰۷/۸/۱۴ ل دەمى دىقەلانكيين بەعسيان «ئەبو موسەب زەرقاوى و ئىبن لادنى» ل گرەزىر و سيبا شيخ خدرى ئەنجامداي و تيدا چوار ئوئومبيليين مينرپژكرى ل وان كۆمەلگهان پەقاندن و بوو ئەگەرى كوشتن و برينداركرنا هژمارەكا زور ژ خەلكى خراپكرنا خانى و مالىين وان، (۸۵۰) كەس هاتنە كوشتن و (۱۵۰) خانى هاتنە هەرفاندن ژبلى ژمارەكا زور ژ برينداران^(۱). ل خوارى ژى دى ناقى فەرمانين ئيزدييان ل گەل سالا فەرمانى د ئەقى خشتەيى خواريدا دەينه خوياكرن:

ر	ناقى فەرمان و كوشتارى	سالا فەرمانى
۱	كوشتارا جەلاكسەيا مسريان	ز۱۴۴۸
۲	كوشتارا گەرميان ل باكوورى كەركوك	ز۱۴۵۱
۳	كوشتارا ئوزون حەسەن قرە بۆلوكتى ئوسمانى	ز۱۴۶۴
۴	كوشتارا ئەردەلان ئەلكوردى دژى هيزين حسين بەگى داسنى ئەوى دەستەلاتدارى ل هەولپر كرى	ز۱۵۰۰
۵	كوشتارا ئيسماعيل سەفەوى	ز۱۵۰۷
۶	كوشتارا مبرياك بەگى مەغولى	ز۱۵۰۸
۷	كوشتارا قزلباشايى سەفەوى	ز۱۵۱۶
۸	كوشتارا ئوسمانىيا بۆ سەر مېرگھا كلس	۱۵۱۶ - ۱۵۱۷
۹	كوشتار مېر حەسەن كورپى مېر سەيفەدين مېرى ئامېديين ل دەوك	ز۱۵۳۴
۱۰	كوشتارا سولتانى ئوسمانى سليمان قانونى	ز۱۵۷۰
۱۱	كوشتارا عەلى سەيدۆ بەگ مېرى بوتان	ز۱۵۸۵
۱۲	كوشتارا ھوزين شاھين و شريك ل شنگال	ز۱۵۹۳
۱۳	كوشتارا مراد پاشا	ز۱۶۰۷

(۱) نادر دوغاقى، ژيدەرى بەرى، ۱۳۱.

۱۶۰۷ز	کوشتارا ئەنزۆخ پاشا	۱۴
۱۶۲۴ز	کوشتارا قارس قاي خانى ئۆسمانى	۱۵
۱۶۳۶ز	کوشتارا ئەحمەد خان سەفەوى ^(۱)	۱۶

۱۶۳۸ز	کوشتارا ئەحمەد خان پاشايى ئۆسمانى واليىي دياربه کر	۱۷
۱۶۴۰ز	کوشتارا ئەحمەد پاشا بۆ سەر شنگال	۱۸
۱۶۵۰ز	تېرۆرکنا میرزا داسنى و هه قالین وی	۱۹
۱۶۵۰ز	کوشتارا شەمس پاشايى ئۆسمانى (واليىي وانى)	۲۰
۱۶۵۵ز	کوشتارا مستەفا پاشايى ئۆسمانى واليىي ديار به کر	۲۱
۱۶۶۶ز	کوشتارا دوويىي يا مستەفا پاشا واليىي دياربه کر	۲۲
۱۶۶۷ز	کوشتارا سىيىي يا مستەفا پاشايى ئۆسمانى واليىي دياربه کر	۲۳
۱۶۶۹ز	کوشتارا ئەحمەد شىخ محەمەد فادولییىي ئۆسمانى	۲۵
۱۶۷۴ز	کوشتارا قەپلان پاشايى ئۆسمانى	۲۶
۱۷۰۰ز	کوشتارا عومەر پاشايى ئۆسمانى	۲۷
۱۷۱۵ز	کوشتارا حەسەن پاشايى ئۆسمانى واليىي بەغدا	۲۸
۱۷۱۸ز	کوشتارا دوويىي يا حەسەن پاشايى ئۆسمانى	۲۹
۱۷۲۳ز	کوشتارا حەسەن پاشايى جەلیلی واليىي مووسل	۳۰
۱۷۲۹ز	کوشتارا ئەحمەد پاشايى ئۆسمانى واليىي بەغدا	۳۱
۱۷۴۰ز	کوشتارا حسین پاشايى جەلیلی	۳۲
۱۷۴۲ز	کوشتارا عەلى تەقى خانى موكریيىي كوردی	۳۳
۱۷۵۲ز	کوشتارا سلیمان پاشا ئەبو لەیلی واليىي بەغدا	۳۴
۱۷۶۱ز	کوشتارا مستەفا پاشا ^(۲)	۳۵

۱۷۶۷ز	کوشتارا محەمەد ئەمین پاشا واليىي مووسل	۳۶
۱۷۷۳ز	کوشتارا سلیمان پاشايى جەلیلی	۳۷
۱۷۷۴ز	کوشتارا دوويىي يا محەمەد ئەمین پاشا	۳۸
۱۷۷۹ز	کوشتارا ئەبدولباقى جەلیلی	۳۹
۱۷۸۶ز	کوشتارا عەلى خان بەگى ئۆسمانى	۴۰

(۱) فرحان عزیز گابارى، فەرمانیین ئیزدیان، نافەرى ماموستایە ول سالالە ۲۰۱۴ ژ شنگال ئاوارەى باژیری سەرسنکی بوبە، و ب نفیسین ئەف فەرمانە رادەستی من کرینە ل ۲۰۱۶/۸/۲۵

(۲) فرحان عزیز گابارى، ژیدەری بەری.

مرنا رهش

۱۷۹۰ز	كوشتارا سولتان ئەحمەدنى ئۆسمانى و شەھىدكرنا دەرويشى عەبدى	۴۱
۱۷۹۰ز	كوشتارا ميوئى محەمەد بن حەسەن	۴۲
۱۷۹۱ز	كوشتارا سلیمان پاشايى مەزن واليىيى بەغدا	۴۳
۱۷۹۲ز	كوشتارا محەمەد پاشايى جەليلى بۆ سەر شنگال	۴۴
۱۷۹۴ز	كوشتارا محەمەد پاشايى جەليلى واليىيى مووسل	۴۵
۱۷۹۴ز	كوشتارا ئۆسمانيان بۆ ھۆزا دنا و خەلكى شنگال	۴۶
۱۷۹۵ز	كوشتارا دوويى يا سلیمان پاشايى مەزن واليىيى بەغدا	۴۷
۱۷۹۷ز	كوشتارا شەفيق ئەمىن پاشايى و واليىيى مووسل	۴۸
۱۷۹۸ز	كوشتارا ئەبدولعەزىز شاوى دىقەلانكى و واليىيى بەغدا	۴۹
۱۸۰۰ز	كوشتارا قوباد بەگى ئۆسمانى	۵۰
۱۸۰۰ز	كوشتارا محەمەد پاشايى جەليلى	۵۱
۱۸۰۰ز	كوشتارا تەمپور پاشايى مللى بۆ سەر شنگال	۵۲
۱۸۰۲ز	كوشتارا عەلى پاشا واليىيى بەغدا	۵۳
۱۸۰۳ز	كوشتارا پير رەجەب زىيارى	۵۴
۱۸۰۴ز	كوشتارا ۋەزىرى عەلى پاشا ^(۱)	۵۵
۱۸۰۵ز	كوشتارا قوباد پاشايى ئۆسمانى	۵۶
۱۸۰۷ز	كوشتارا واليىيى مووسل	۵۷
۱۸۰۸ز	كوشتارا نەعمان پاشايى جەليلى	۵۸
۱۸۰۹ز	كوشتارا سلیمان پاشا صغىر	۵۹
۱۸۱۱ز	كوشتارا بازركان بۆ سەر خەلكى شنگال	۶۰
۱۸۱۷- ۱۸۲۱ز	كوشتارا داود پاشا	۶۱
۱۸۱۹ز	كوشتارا ئەحمەد پاشايى جەليلى	۶۲
۱۸۲۰ز	كوشتارا جالوول بۆ سەر ھۆزا حوسنىە ل ماردىن و نسيين	۶۳
۱۸۲۵ز	كوشتارا مورتهزا پاشا واليىيى وانى بۆ سەر كەلھا حولبایى	۶۴
۱۸۲۸ز	كوشتارا واليىيى مووسل بۆ سەر ئىزدىيىن شىخان	۶۵
۱۸۲۹ز	كوشتارا رەشىد پاشا بۆ سەر جزىرا بۆتان	۶۶
۱۸۳۰ز	كوشتارا ئۆسمانيان بۆسەر گوندى شامىران ل نىزيك غازى ئەنتاب	۶۷

(۱) فرحان گابارى، ژىدەرى بېرى.

ز ۱۸۳۲	کوشتارا میر محهمه دئی رهواندوزی پتر ژ ۱۰۰ هزار ئیزدییان کوشتن کول (حه ریر، پیرمام، چیاپی مه قلووبی، ئاکری و مه خمور) د ئاکنجیوون.	۶۸
ز ۱۸۳۲	کوشتارا به درخان به گ بو سهر ئیزدیپن شیخان و نه ترووش	۶۹
ز ۱۸۳۳	کوشتارا یه حیا پاشای جهللی بو سهر سنگال	۷۰
ز ۱۸۳۴	کوشتارا رهشید پاشا بو سهر جزیرا بو تان	۷۱
ز ۱۸۳۶	کوشتارا رهشید پاشا و حافز پاشا بو سهر سنگال	۷۲
ز ۱۸۴۴	کوشتارا به درخان به گی بو سهر باژیری تور نه لعابدین ^(۱)	۷۳
ز ۲۰۰۷/۸/۱۴	کوشتارا ديقه لانکین به عسیان، نه بو موسعه ب زهرقاوی وئین لادنی ل گر عزیز و سیبا شیخ خدری، ۸۵۰ کهس کوشتن و ۱۵۰ خانی خراپکرن ب په قاندنا چوار ئوتۆمبیلین مینرپژکری.	۷۴
۲۰۱۴/۸/۳	کوشتارا نه بو به کر به غدادی، خه لیفه پی دهوله تا ئیسلامی ل عیراق و شامی (داعش) بو سهر ئیزدییان، کوردان و مه سیحییان ل سنگال، دهشتا مووسل، هه ولیر و کهرکوک ^(۲) .	۷۵

(۱) فرحان گاباری، ژیده ری به ری.

(۲) فرحان گاباری، ژیده ری به ری.

مرنا رهش

پشکا چاری

داعش و مه سیحی

ل ژیر دهقن شویری بۆسلمان ببه

دیده قانیین راسته و خو ژ دهشتا نهینه و مه سیحی

مرنا رهش

خوڤايه مه سيحي ژ گه لښن كه فن و دږينن و ل وه لاتی دوو پروباران (عیراقی) دژبن، پښکها ته يا مه سيحيان وه کو پښکها ته يا ټيزدييان نه که فتينه بهر هه وین قړکړنی، چونکی پشتی هیزین عه ره بښن ئیسلامی ده ستبسه ر عیراقیدا گرتی سه ره ده ریا خودان په رتووک (اهل کتاب) ل گه ل مه سيحيان کر، ئه ووی دقیت موسومان بیت دروسته و هه ر که سی نه قیت موسومان بیت زیړه سه ری ئانکو (جزیه) ددا.

گه له که مه سيحيين عیراقی ب گشتی و ب تایه تی مه سيحيين ده شتا نهینه وا و کوردستانی، پشتی شه ری جیهانیی ټیکي (۱۹۱۸ - ۱۹۲۳) و پرویداتین هه کاریان ژ باکووری کوردستانی - تورکیا هاتینه و ل ده شتا نهینه وا و کوردستانی ئانجی بووینه و بووینه وه لاتیین عیراقی، به لی ژماره کا مه زن ژ مه سيحيان خو جهین کوردستانی نه و ب هزاران سالیه لی دژبن و ب سه دان گوند هه تا نوکه ژی ل سه ر نا قین وان هه نه و لی دئاکنجینه.

مه سيحي شيان خو ل گه ل هه می ده سته لات و سیسته مین ده سته لاتداری ل عیراقی کری بگونجینن، هه رچه نده جارن کوشتار دژی وان هاتینه کرن، به لی نه کوشتارین مه زن و گشتگیر بوون، به لکو دبیت ل ده قه ره کي یان گونده کی بیت وه کو کوشتارا سال۱۹۳۳ی ل گوندی سووریا دژی وان هاتیه ئه نجامدان.

پشتی ده سته لاتداریا شاهینشاهیا عیراقی ل سال۱۹۵۸ی ژنافچووی پتر مه سيحي شيان خو ل گه ل ده سته لاتا نوی بگونجینن، مه سيحي ل پرانییا باژپړین عیراقی د به لاقبوون، به لی گرانییا وان ل پاریزگها به غدا، ده شتا نهینه وا و پاریزگهین کوردستانی بوو، د نافبه را سالین (۱۹۷۰ - ۱۹۸۸) ژماره کا مه زن ژ مه سيحيان به ره ف ده رقه ی وه لاتی کوچکرن ب تایه تی بو وه لاتی نه مریکا، که نه دا، ئوسترالیا و هنده که وه لاتی نه وروپی.

پشتی هاتنا ده وله تا ئیسلامی ل سال۲۰۱۴ و گرتنا مووسل و ده شتا نهینه وا، مه سيحيين ل وان ده قه ره ان ئانجی وه کو به ری و ل سه رده می هاتنا ئیسلامی ده وله تا ئیسلامی (داعش) سی بژارده دانانه بهر سینگی مه سيحيان (یان دی موسومان بن، یان دی زیړه سه ری دن و ئه ووی ټیکي ژ هه ردوویان هه لنه بژپړیت سزای وی کوشتنه) ژبه ر هندی مه سيحي نه چاربوون ژبه ر مرنا ره ش پرهن و قه ستا کوردستانی بکه ن.

خه لکئ هه ريمما کوردستانئ ژى ب سينگه کى به رفره ده رگهين مالين خو، مزگه فت، دير، که نيسه و خواندنگهين خو بو فه کرن.

هه رچه نده سه ره ده ريبا خودان په رتوکان ل گه ل مه سيحيان ژلايئ ده وله تا ئيسلامى (داعش) فه هاته کرن، به لئ هه ر ژ تاواين وان بيهرنه بوون، گه له ک هاتنه کوشتن و چه کدارين ده وله تا ئيسلامى ده ستر يژيا سيکسى کره سه ر کچ و ژتين وان، که نيسه و ديرين وان سوئن و تالانکرن، دستبسه ر مالين واندا گرت و وه کو ملکئ ده وله تا ئيسلامى هاتنه نياسين، پيتا (ن) کورتيا په يقا (نصراني) ل سه ر خانبيين وان هاته نفيسين و چه کدارين داعش خيزاين خو د خانبيين واندا ئاکنجیکرن، چونکى وه کو پيره يئ شه رى (غنيمه) ده ژمارتن.

دشيين بيژين باژيرئ مووسل و ده شتا نهينه وا ژ مه سيحيان قالابوو و پرانييا وان به ره ف کوردستانئ هاتن و گه له ک ژ وان ژ کوردستانئ به ره ف وه لاتين نه وروپى چوون.

پيدفقيه بزنانين (ل رۆژين ده ستيکئ مه سيحى د هنده ک کاوداين نه خو شدا دبورين، ژ به ر نه بوونا ته ناهى و ئارامبيئ ژيانا وان د مه ترسييدا بوو، مه سيحى هه تا ژ نيژيکترين که س بو وان کو جيرانين وان بوون دترسيان، چونکى ل سه ر خانبيين مه سيحيان هاتبوو نفيسين (عقارات الدوله الاسلاميه)، زیده باری نفيسينا پيتا (ن) ل سه ر خانبيين وان و ئاماژه بوو نه فه خانبيئ مه سيحيانه داكو د ئاشکرابن، مه سيحى هاتنه قه ده غه کرن و بييارکرن ژ وه رگرتنا ئاهين خوارنى (مواد غذائيه)، ديسان موچه يين وان هاتنه برين ژلايئ داعشه و هه مى ريکين په گه ز په رستيئ دژى وان هاتنه بکارئيان).

ل رۆژا ۱۲ى تيرمهئ به ياننامه کا تايهت يا ده وله تا ئيسلامى ل سه ر مه سيحيين مووسل ل سه ر شيوئ کاغز به لافکر و ب ده نگ ژى چه ند ريک دانانه به ر مه سيحيان (يان موسولمان بن، يان زيپه سه رى) (جزيه) بده ن يان دئ هينه کوشتن، پاشى ئه و به ياننامه ب به ياننامه يه کا نوى گوهور و تيدا هاتبوو يان مه سيحى بنه موسولمان يان باژيرى بجه پيلن يان دئ هينه کوشتن. ئه و به ياننامه ژلايئ مه سيحيان قه هاتنه په تکرن، له و ما داعش ۲۴ ده مژمير دانانه به رسينگئ مه سيحيان ژ باژيرئ مووسل ده رکه فن و ده ستبسه ر که لوپه ل و سامانئ واندا گرت، ئه وئ په تبکته ژ مووسل

مرنا رهش

دهرکه فیت و موسولمان نه بیت، پشتی ب دووماهیك هاتنا ده می ده ستینشان کریی
ژلابی دهوله تا ئیسلامی (داعش) فه هاتییه دیار کرن ئیکسه ر بهیته کوشتن^(۱).

په تریکی کلدانییین عیراقی و جیهانی لویس ساکووی گوت: ل ۲۰۱۴/۷/۱۸ هنده ک
مزه گه فیتن باژیری و ب بلندگوویا راگهاند نه و ده رفه تا ب مه سیحیان هاتییه دان ب
دووماهیك هات، وه لاتییین مه سیحی باژیری مووسل بجه هیلا و بو جارا ئیکتی د
دیروکا عیراقیدا باژیری مووسل ژ مه سیحیان هاته فالاکرن، نه و مالبات و خیزان
به ره ف هه ولیر و دهوک چوون و هه ریما کوردستانی و ب سه دان هزاران کوچه ر
وه رگرتن^(۲).

پشتی مه سیحی هاتینه نه چار کرن ژ باژیری مووسل ده ربکه فن، مه سیحی به ره ف
ده شتا نهینه وا و هه ریما کوردستانی بریکه فتن کو ژمارا وان ب دهان هزار که سان
بوون، ده می ده رچوونی ب ریکیفه هاتنه شه لاندن و هه می که لوپه ل و تشتین
که سوکییین وان وه کو پاره، زیپر ئوتومبیل، جلوه رگ، پیناسه، ره گه زنامه و هه تا
یارییین زاروکان ژی ل زالگه یین دهوله تا ئیسلامی ل سه ر ریکیین دچنه ده رفه ی باژیری
داناین ژی هاتنه ستاندن، نه ف چهنده دکر چونکی جهنشین (خلیفه) وان فه رمان
دابوو دقیت مه سیحی ب تنی گیانی خو و نه و جلوه رگین ل به ر وان ل گه ل خو
به ن و هه می تشتین دی مولکی دهوله تا ئیسلامینه^(۳).

سه روکی دیوانا (نه وقافا) مه سیحیین عیراقی «ره عد کچه چی» راگهاند پتر ژ ۱۰
هزار مه سیحیان هیلانا باژیری مووسل هه لبژارت ل سه ر موسولمان بوون یان دانا
زیره سه ری بو دهوله تا ئیسلامی^(۴).

چالاکفانا سفیل (هه نا ئیدوارد) گوت: نه وا ل مووسل د ده رهه قی مه سیحیاندنا
دهیته کرن قوتبری، نهیلان و کوشتاره کا ب کومه و مه سیحیین عیراقی گه له ک ژ
قان ده نگوباسین کوشتن و ده ریئخستنن دترسن، نه و مه سیحیین نه شیاین ژ مووسل

(۱) تفریح الموصل من المسیحین، ویکیبیدیا.

(۲) العربية، داعش للمسیحین أسلموا أو ادفعوا الجزیه، ۱۹، www.alarabiya.net/۲۰۱۴/۷.

(۳) تفریح الموصل من المسیحین، هه ره نه و ژیده ر.

(۴) العربية، داعش للمسیحین أسلموا أو ادفعوا الجزیه، هه ره نه و ژیده ر.

دهربكهفن نهچاربوون ل ژیر دهقی شویری ببنه موسولمان ژبهركو ئەوان دزانی
كریارین دهولهتا ئیسلامی دهوڤانهنه^(۱).

كانون ئەندۆر وایت، قهشهیی ئەبرهشییان ل بهغدا دبێژیت: چهكدارین دهولهتا
ئیسلامییا تیروۆرست سهری وان زارۆكین مهسیحییین عیراقی دبریت ئەوین رهدكهن
ببنه موسولمان. ریكخستییا دهولهتا ئیسلامی بهردهوامه ل راهیلان ودهرئێخستنا
مهسیحییان ژ عیراقی^(۲).

(۱) العربية، داعش للمسیحیین أسلموا أو ادفعوا الجزیه، ژیدهری بهری.

(۲) سالم شرقی، داعش یقطع رؤوس اطفال رفضوا التخلی عن المسیحیه، elaph.com.

ل ژیر دهقی شویری موسولمان بیه:

هه لویسته کی کاریگه دیار بوو ده می دهوله تا ئیسلامی گفاشتن ئیخستینه سهر که سه کی مه سیحی، نه گهر موسولمان نه بیت دی زاروکیان وی ل پیش چافین وی کوژن! نه فی چه ندی نه چارکر وان په یقان بیژیت نهوین پی دبیته موسولمان، ل لایه کی دیتر چوار زاروکیان ژیبی وان کیتر ژ ۱۵ سالان ئیخستنه بن نه شکه نجی و نه چارکران وان په یقان بیژن، به لی وان ره تکر و گوته مه سیحینه و ب نه فی چه ندی سهری ههر چوار زاروکان بری^(۱).

پشتی کوچه ر بوونی:

پشتی مه سیحی ب نه چاری ژ مووسل ده ر ئیخستین، باژیر ژ مه سیحیان قالابوو، ب تنی هنده کی پیره می و پیره ژن مانه د خانیین نافسالچوو یاندا و هنده کی زاروکیان مه سیحی مانه د خانیین بیسه میاناندا، پشتی مه سیحی هاتینه ده ر ئیخستن داعش چونه د ناف دی و نه نیسه یاندا، “خاچ” ژیفه کرن و سوتن و ههروه سا ناگر به پردا که نیسه یان، هنده کی ژ وان که نیسه و دیرین که فن بوون کو ژیبی وان دگه شته سهدان سالان، هنده کی ژ وان که نیسه یان کرنه مزگه فت و هنده کی کرنه بنگه یان فه هویانا خو، ده ستبهر هه می مال و خانیین مه سیحیاندا گرت و تشتین وان دزین و تالانکران، گه له کی ژ سوتن و په قاندرن، پشتی چه نده کی داعش به یان نامه یه که به لافکر کو ری بو مه سیحیان هه یه فه گه ریینه باژیری مووسل و بهینه سهر مولک، مال خانیین خو، به لی ب مهرجه کی نه گهر موسولمان بن و زیړه سهر ژی ژ وان ناهیته وهرگرتن^(۲).

چاره نفیسی مه سیحیین ماینه ل مووسل:

هنده کی مه سیحیین کیم نهوین نه شیاین ژ مووسل ده ر که فن ل گه ل هنده کی زاروکیان ماینه د خانیین بیسه میاناندا، هه ردوو ره به نان عتور یوسف و مسکنتای بزافکر وان زاروکان قورتالبکه ن، دوو کچک بوون، نافین وان ساره خه وشابه و هاله

(۱) تنظیم الدولة الاسلامیة یخیر مسیحی الموصل بین اعتناق الإسلام أودفع الجزیه وإما القتل، www.bbc.com

(۲) تفریح الموصل من المسیحین، ژیدهری به ری.

سالم بوون و زارۆكه كۆ دى نائفى وى ئارام سالم بوو، ژ دهقهرا خه زرج نيزىكى مالا مه ترانخانا كلدانىيا كهفن هاتبوونه په قاندىن ده مئى بزاقدكر ژ مووسل ده ربكه قن و به رهف دهوكى بچن، پشتى چهند پرۆزان هاتنه نازادكرن، به لئى ئه وئىن ماینه د خانىيىن نافسالچوو ياندا داعش ئه و ده رئىخستى هه رچه نده ژيى و ان گه له ك يى مه زنبوو و پاره و هه مئى تشتىن وان ژى ستاندىن و برنه زالگه ها خالديى ل سهر ريكا نه ينه وا و كه ركوكى، ل وى ده مئى سنوور د نافبه را پيشمه رگه ي و ده وله تا ئيسلاميدا دائىخستى بوو و ئه و د نافبه را هه ردوو ياندا بون.

ب هاريكارييا په ترياك مار لويس ساكو و مه تران يوسف توما سه روكى ئه بره شيا كه ركوك و سليمانىي و ب هاريكارييا پيشمه رگه ي شيان وان مه سيحيان قورتالبكه ن و بينه كوردستانى، ئه و مه سيحييى نه خووش و نه شيان برئقه به يىن داعش ئه و نه چاركرن بنه موسومان، هه روه سان ٢٥ خيزان نه گه شتبوون بره قن و مابوونه ل مووسل، ئه و خيزان ژى برنه دادگه ها ئيسلامى و دادگه كرن، هنده ك خيزانين مه سيحيان هه بوون گوئبوويى يان دئى بنه موسومان يان دئى شويرى رويس كارى خو ل گه ل هه وه كه ت و دئى سه رى هه وه فرينين^(١).

زيره سه را مه سيحيان:

ل دويش ئه فئى ئايه تا پيرۆز، زيره سه ر ژ خودان په رتووكان (مه سيحى و جوهى) يان دهاته وه رگرتن، (بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ قَاتِلُوا الَّذِیْنَ لَا یُؤْمِنُونَ بِاللّٰهِ وَلَا بِالْیَوْمِ الْآخِرِ وَلَا یَحَرِّمُونَ مَا حَرَّمَ اللّٰهُ وَرَسُوْلُهُ وَلَا یَدِیْنُونَ دِیْنَ الْحَقِّ مِنَ الَّذِیْنَ اُوْتُوا الْكِتَابَ حَتّٰی یُعْطُوا الْجِزِیَّةَ عَنْ یَدٍ وَهُمْ صَاغِرُونَ (٢٩)) - التوبه ٢٩

زيره سه را (سه رانه) بو مه سيحيان هاتبوو دياركرن، سالانه بو هه ر كه سه كى (٨٠) دؤلار بوون، ئه وئىن نه شيان بدن ره قینه ژ ده رقه ي وه لاقى^(٢).

(١) العراق مصر مسيحين العالقين في الموصل ويكيبيديا.

(٢) عبدالوهاب الجندى، داعش لمسيحي العراق ستدفعون جزیه قدرها ٨٠ دولارا سنويا، www.com.youmV

دیده قانیین راسته خو یین مهسیحیان ژ دهشتا نهینهوا:

ساکۆی گۆت: دوویه م مهزنتزین باژیرپ عیراقی ژلایى مهسیحیانه هاته
قالاکرن و نیزیکی (۳۰) که نیسه یین مهسیحیان لى هه نه، دیرۆکا هنده ک ژ وان بو
(۱۵۰۰) سالان فه دگه ریت.

راپورته کا دیکومیتتاری ژلایى ده زگهی ئاراسته یا گه شه یا ره وشه نیبری و راگهاندى
ل به غدا ب هه ردوو زمانین عه ره بی و ئینگلیزی ل سه ر بنییکرنا مافین که مینه یان
ل ژیر نافونیشانی (به ره ف نه مانا که مینه یین عیراقی پشتی تسونامیا داعش)
ده رچوو و ژلایى "سه عد سه لوم" هاتییه دیکومیتتکرن ل سه ر تاوانین دژی
که مینه یان ل نهینه وا هاتینه نه جامدان وتیدا هاتییه: مه ترسی ل سه ر هه فسه نگییا
دیموگرافیا مه سیحیان هه یه، چونکی ژ ملیونه ک و چوارسه د هزار مه سیحیان به ری
سالآ ۲۰۰۳ یى ب تنى (۲۰۰ ۳۰۰) هزار مه سیحی ماینه، نه وان ژى مه ترسی و گه فا
ژناقچوون و نه مانى ل سه ره، چونکی رۆژانه کۆچدکه ن و جهین خو دهیلن^(۱).

قه شه نه نیس هه نا نه لدومینکی ب زمانى فه ره نسی بو راگهاندى گۆت: نه و
ل دهشتى دنفن و پیرا مرنى ژ سه دان ده ر بازبوویه، ده وله تا ئیسلامی مه ترسییه کا
مه زنه ل سه ر که مینه یان و ب تاییه تی ئیزدییان دروستکریه، مه ترسی ل سه ر وان
خیزان و مالباتین نوکه ل دهشتا نهینه وا هاتینه ده ر ئیخستى دروستبوویه، داعش
مه ترسییه کا هۆفانه یه و ب زۆر موسولمانبوونى ل سه ر مه ده سپین، یان دى بییه
موسولمان یان دى زیره سه ری (جزیی) ده ی، داعش کچ و ژن سونه تکرینه و دوهی
پتر ژ (۷۰۰) کچ و ژنین ئیزدییان ب سه ر ئیکزیده کرنه کا ئاشکرا ل باژیرپى مووسل
هاتنه فرۆتن، بهایى هه ر که ه کى (۱۵۰) دۆلار بوون، ل دویفک یاساین ده وله تا
ئیسلامی ژن ب زۆری هاتنه سونه تکرن، گه له ک تشت هاتنه قه ده غه کرن هه تا
ته ماشه کرنا تیله فریۆن، قۆدیکیین رۆناهییى، یارییا ته پا پى و ... هتد.

دکۆنگره یى رۆژنامه قانییدا ژنه کا مه سیحی گۆت: کچ و ژنین مه دهینه فرۆتن،

(۱) سامر الیاس سعید، تسونامی داعش ضد المسیحین. تقریر دولی شامل یطرق للإنتهاکات فی
العراق، www.azzaman.com، ۳۰ ایلول، ۲۰۱۵

ما وژدانا جفاکي نېقنه ته وهی و جبهانی رېکي ددهت کچ و ژین وان بهینه فروتن؟ نه فرۆکه مه سیحی، ئیزدی و که مینه یین دیتر د بن زور و سته ما دهوله تا ئیسلامیدانه و هه می تشت ل گه ل دهیته کرن^(۱).

راستیین مه ترسیدا ل سهر زاری مه سیحیین عیراقی ئه وین گهشتینه فرهنسا هاتنه ئاشکراکرن و داخواز ژ جفاکي نېقنه ته وهی کر بله ز د هه وارا هزارها مه سیحی، ئیزدی و که مینه یین دیتر ل دهشتا نهینه وایچن و قورتالبکه، ژ وان کارین مه ترسیدار ئه وین دهینه کرن فروتا کچ و ژین ئیزدییان و سونه تکرنا کچا و کارین دیترین کریتکرنا مروقی دهوله تا ئیسلامی ئه نجامداینه.

سه روکي ریکخراوا "مه سیحیین روژهلات د مه ترسیدایه" پاتریک که ره م بزاقین فرهنسا د هه ردوو بیاقین سیاسی و مروقیایه تیدا بهرز نرخاندن و گووت: فرهنسا ئیکه م وهلات بوو هاریکاریین بله ز پیشکیشکرین، ئه م دینین ئیکه م پینگاف بهیته هاقیتن شکاندنا دۆرپیچا ل سهر دهشتا نهینه وایه بو لابرن ترسا دهوله تا ئیسلامی ل سهر وی ده قهری و دیسان ب ریکا ئه سماتی هاریکاری بهینه بهردان^(۲).

گوڤارا «دابق» زمانحالی داعش ل چریا ئیکي ل سال ۲۰۱۴ یی بابه ته ک ل سهر ژین ئیزدی به لاقکر و تیدا هاتبوو گووتن پرنییا (فقهاء) که نیه کرنا ژین ئیزدییان هه لاکریه، به روڤقازی ژین جوهری و مه سیحییان کو دوو بژارده لبه رسینگ دانان، یان موسولمانبون یان دانا زیړه سه ری.

د راپوتیدا هاتییه (۵۰۰) هزار دۆلار هاتینه دان بو ئازادکرنا (۱۳۰) گرتیین ئیزدی و مه سیحی هه تا دهوله تا ئیسلامی ئازادکرین، هه ر ژنه ک یان کچه ک ب (۲۰۰۰ هه تا ۳۰۰۰) دۆلاران دهیته کرین. پشتی کرینا وان ژن و کچین مه سیحی ل ژیر چاقدیرییا قه شه «ئه ندرۆ وایت» قه شه یی که نیسه یا ئه نجلیکانییه یا ئیکانه ل به غدا قه دگه رن بو سهر گوند و مالین خو. قه شه «ئه ندرۆ وایت» دیژیت: ژین ئیزدی و مه سیحییان د زیندانین دهوله تا ئیسلامیدا دهینه ئه شکه نجه دان و

(۱) سعد المسعودی، داعش بیع ۷۰۰ امرأه یزیدیه بالمزاد العلنی وسط الموصل، alarabiya.net

۲۰۱۴/۸/۱۴

(۲) سامر الیاس سعید تسونامی داعش ضد المسیحین.

مرنا رهش

دهستدریژییا سیکیسی ل سهر دهیتهکرن و ل بازاری (نهخاسه)^(۱) کرین و فروتن پی
دهیتهکرن^(۲).

(۱) بازاری نهخاسه، بازاری کرین و فروتن کچ و ژنان بوو، ل بازاری وهکو متایهک دهاتنه پیشاندان و سهرئیکزیدهکرن ل سهر ئهوان کچ و ژنان دهاتهکرن، کی پتر پاره پی دابا بو وی بوو. ل پرانییا جیهانا عه ره بی ئه و بازار هه بوون و نافدارترین بازار؛ بازاری (دکه العیید) ل سعودیه، جادا (دار الرقیق) ل عراقی، بازاری تونس و بازاری باب زویل ل مسری بوون، هه تا سال ۱۹۶۲ یی زاینی بازاری کرین و فروتن کچ و ژنان ل وهلاتی سعودیه هه بوو، هه ل بازاری (دکه العیید) ل نیزیک مزگه فتا حه رام و ل ده ف (باب دریه) بوو.

(۲) دیلی بیست، ۲۱arabi.com.L

مرنا رهش

مرنا رهش

پشکا پینجی

تاوانین داعش

بنپیکرن وپیشیلکرنین مافئ مروؤفی (ته په سه رکنا که مینه یین ئایینی و نه ته وه یی):

ب کارئینانا چه کئ کیمیاوی ژلایئ داعش فه

دیروکا په یدابوونا تیروړی گه له ك كه فنه و ب كه فناریا مروقیشه گریډاییه، ههر هزرکړنه ك بو ترساندنا كه سی بهرامبه ر ل گه ل هه بوونا مروقی په یدابوویه و ب کریار (قابیل و هابیل) سه رهلدایه، ب کورتي تیروړ ب واتایا نه نجامدانا کارین توندوتیژ ل دژی بهرزه وه نندیین كه سی بهرامبه ر دهیت، فیجا نه و کار چ کارین تاکی یان کوم یان تاکړه وییا راست یان چه پ بن ل سهر بنه کوکا ره سه ناتیا ژيانا مروقیاه تییی، تیروړ ل سهر بنه مایئ گوشتخوران و خوینرشتنا مروقان دچیت^(۱).

په یمان شکاندن وه کو دهوله تا ئیسلامی (داعش) کری، ده ستردیژی و هیرشکریه سهر وه لاتیین نه موسولمان چ خودان په رتووک بان وه کی مه سیحیان یان چ په رتووکین نه سماني بو نه اتبنه سه لماندن وه کی ئیزدییان. ههروه سا خه لکی ئازادکرنا وان ب کویله، بهنده و که نيزه و ب ناقی ئایین و شه ريعه تی کرین و فروتن پی بهیته کرن، دوو تاوانین دیار و زیقن و یه زدانئ مه زن بخو دی بیته داواکار ل سهر نه نجامدانا نه وان تاوانان^(۲).

ریکخراوا داعش لهر سینگی ههر لایه نه کی یان که سه کی رادوه ستیت و شه ری وی دکه ت نه وی نه ل گه ل بیروبوچوون، شروقه و کارین وی یین سقیل و له شکه ری بیت نه وان دادنیت هه لگه ریای (رده) و هه قیشك و دوو رووی و خوینا وان هه لاله، ل ساللا ۲۰۱۵ ریکخراوی بهر پرسیاریه تیا پینج په قینین خو کوژی ل مزگه فتین شیها ل ده می نه نجامدانا نفیژا نه یینی ل باژپړین کویت، قوته یف و ده مام ئیخسته ستوی خو، دیسان هیرشین خو کوژی کر نه سهر پولیسین سعودیه و ب دهان گه شتیارین بیانی ل تونس کوشتن.

ل بازارې دیالا ل عیراقی د کریاره کا تیروړستیدا (۱۹۰) که سین سقیل کوشتن و بزاقا لایه نگرین شه ریعئ (حرکه انصار الشریعه) یین سهر ب داعشقه شه ش په قین ل مزگه فتین یه مهن ل روژا نه یینی ل هه یقین ئادار و نیسانی نه نجامدان و نیزیکی (۱۷۰) نفیژکه ران کوشتن.

دهوله تا ئیسلامی ل عیراق و شامئ (داعش) دهوله تا خیلافه تی، هه می کارین

(۱) عه لی ئوره ماری، ژیده ری به ری، لا، ۶.

(۲) عه لی باپیر، ژیده ری به ری، لا، ۱۰۲.

خۆ ل ژیر ئالایی (لا الله الا الله) ئەنجامدەن. داعش گەلەك ژن و زەلام سێدارەدان ئەوین هاتینە تاوانبارکرن ب کارین هەمەجۆر و دژی ئیسلامی وەکو کارین جۆتوونئی (شدوژ جنسی)، زنا، دیتنا فلم و گوڤار و وینەیین سیکسی و ئەو کارین ژلایی داعش هاتینە قەدەغەکرن. بەری ئەو کەسە بهینە سێدارەدان تاوانین وان دخواندن و ل بەر چاڤین خەلکی ئەو سزا جەبجەدکەر. دەولەتا ئیسلامی گەلەك جۆرین سزایان هەبوون؛ وەکی بەربارانکرن هەتا مرنئی (رجم)، ل خاچدان (صلب)، سەربرین، سۆتتا ب زیندی و هافیتنا تاوانباران ژ جھپین بلند^(۱).

دیارتین کاری هوقایەتییی داعش سۆتتا فرۆکەفانی ئوردونی (مەعاز کساسبە) بوو ئەوئی فرۆکەیا وی ل نێزیک پەققە کەفتی وب دەستئی داعش ب ساخی هاتەگرتن، گرتە فیدیویا سۆتتا وی ب ساخی ژلایی داعش هاتەبەلاڤکرن، داعش داخوزا بەردانا (ساجدە ریشاوی)^(۲) کر بەرامبەری بەردانا مەعازی، باراک ئوبامایی ئەف کاری دەولەتا ئیسلامی (داعش) کری ب بەربەری دا نیاسین^(۳).

کوشتنا زارۆکەکی و کەلاندنا گوشتی وی و پیشکیشکرنای گوشتی بو دایک و بابین زارۆکی بیی کو دایک و باب بزنان ئەفە گوشتی زارۆکی وانە دخۆن، ب قی یەکی داعش هەمی سنوورین هوقایەتییی بەزاندن^(۴).

د ماوهی کیمتر ژ سالا کە دەولەتا ئیسلامی (۲۶۱۸) کەس کوشت و سێدارەدان، د ناف واندا (۱۵۰۰) کەسین سڤیل هەبوون و (۱۳۹) کەس لایەنگر و چە کدارین داعش بخۆ بوون هاتنە کوشتن ب تاوانا سەحوسیی بو وەلاتین بیانی یان وان بزاقکرییە بزڤرنە وەلاتی خو یان ب کریارین وان نەدرازییوون، دناف واندا خەلکی سووریا و عێراقی و هەندەک سەربازین لوبنای و کورد ژ هەبوون، هەروەسا سەرژێکرن دوو رۆژنامەفانین ئەمریکی ل گەل دوو پالین هەوارهارتتا بریتانی و سی کەسین لیسی.

(۱) جرائم داعش، wikipedia.org

(۲) ساجیدە مبارک عەتروس ریشاوی، ژدایکبویا ۱۹۷۰ وژنەکا عێراقیە ل ۴ شواتا ۲۰۱۵، هاتبوو راسپاردن خو ب ئوتیلا رادیسون ل ئوردنی پەقینیت، بەلی پشت بیینا وی نەپەقی و ب دەستیین هیزین ئوردنی هات گرتن، ول ۴ شواتا سالالا ۲۰۱۵ هاتە سێداردان، ژدەر، ۲۴.com. www.france

(۳) احراق الطیار الاردنی، wikipedia.org

(۴) نادر دوغاتی، ژیدەرئی بەری، ۹۶.

مرنا رهش

دهوله تا ئيسلامى سهرپرئى بكار دئىنيت ژبو ترساندنا خه لكى و ئه و سهرپرئى و كوشتن دهينه توماركرن^(۱)

و وان گرته فيديويا به لافدكه ن و كوشتارگهين بكو م ژى وينه دكه ن و به لافدكه ن كو تيدا هنده ك گرقي و ئىخسير دهينه نه چاركرن گوپرئى خو ب دهستين خو بكو لن بهرى كوشتنا وان. داعش ب دهان چه كدارين سووريا كوشتن و د نا ف واندا (۱۰۰) چه كدارين بزافا نازاد يا شامى هه بوون ب تنى ژبه ركو وان بزافدكر ژ باژيرى ره ققه دهركه فن و ب سه دان چه كدارين له شكه رى سووريا ل سه ر ده ستى وان هاتنه كوشتن^(۲).

نه ته وه يين ئىكگرقي، نه وروپا، نه مريكا، سعوديه، ميسر، ئيمارات، پاكستان و ئوردون داعش وه كو ريكخراوه كا تيرورستى دانياسين و گو ت دهوله تا ئيسلامى پاديبت ب نه نجامدانا كارين تيكدهر و تاوانين هو فانه دژى مرو فايه تيبى ل وان جهين د ژير كو نترولا ويد، مزگه فت، كه نيسه و ديران دپه قينيت، ل هه يقين قه ده غه كرى (حرام) و په مه زانى ژى وان كاران نه نجامدده ت^(۳).

دهوله تا ئيسلامى (۳۰۰۰) سه رباز ل سه ربازگه ا سپايكه ر ل تكريت ئىخسيركرن و پرانييا وان كوشتن، نيزيكى (۱۰۰۰) سه ربازان ل نيزيك كو چكي ن سه دام حسيني ئىخسيركرن و كوشتن^(۴).

ريكخراوا نه ته وه يين ئىكگرقي د راپورتا خو دا ئاماژه ب هندى دا كو دهوله تا ئيسلامى گرؤپه كى تاوانباره و تاوانين مه زن دژى كه مينه يين نه ته وه يى وئاينى كرينه، ل عيراقى كوشتن، نه شكه نجه، ده سترى ژى، تالانكرن و خرابكرنا ئا فاهييين كه لتوورى و گو هو پرينا ب زور يا ئاينان نه نجامداينه^(۵).

(۱) قطع الرؤوس والإعدام الجماعي، wikipedia.org.

(۲) قطع الرؤوس والإعدام الجماعي، ژيدهرى به رى.

(۳) دول الخليج، wikipedia.org.

(۴) معسكر سبايكر، wikipedia.org.

(۵) محممه د سالار كه سرايى، ژيدهرى به رى، لا، ۲۰۱۰.

بنپيکرن وپيشيکرنين مافى مروقى (ته په سهر کرنا که مينه يين ئاييني و نه ته وه يي):

دهوله تا ئيسلامى (داعش) ل وان ده فھرېن کونترول ل سهر کرى خه لکى نه چار دکه ت بڼه موسولمان ب تايه تي مه زهه بى سونى يان دقيت زيړه سهرى بده ت. گه له ک راپور ت هه نه ديژن گه فين کوشتن و نه شکه نجه دانى دهينه کرن بو گوهورينا ئاييني بو وان که سين نه ل سهر ئايينى ئيسلامى و هنده ک شيخ و زانايين ئاييني کوشتینه، چونکى په تکريره په يمانى (بيعه) بده نه دهوله تا ئيسلامى، نه ف توندوتيزيه ب په نکه کى سهره کى دژى که مينه يين شيعه، سريانى، کلدانى، ئاشوورى، نه رمنى، مه سىحى، ئيزدى، دورزى و مه ندائيان ده يته کرن^(۱).

سهره ده رى ل گه ل وه لاتيان و خه لکى سفيل:

د هه فړکي يين سالآ ۲۰۱۴ ييدا ل عيراقى دهوله تا ئيسلامى ب دهان گرته يين فيديو يى به لافکر ن و تيدا سهره ده ريه کا خراب و توند ل گه ل وه لاتيان دکه ت و پرانييا وان سهره ده ريان ل سهر بڼا غه يى ئاييني و مه زهه بى يان په گه زى دکرن.

(ناى بيلاى) دانوستاند نکه را کومسيونا مافى مروقى ل نه ته وه يين ئيکگر تى هو شداريدا ژ تاوا تين جه نگی و گو ت: دهوله تا ئيسلامى تاوا تين جه نگی نه نجامداينه و د ناقبه را ۱۷ نه يارى هه تا ۲۲ خزي رانئ دهوله تا ئيسلامى پتر ژ (۱۰۰۰) که سين سفيل ل عيراقى کوشتینه و پتر ژ (۱۰۰۰) که سين ديتر بريندار کرينه.

ريکخراوا (هيومان راي تىس و وچ) گو ت: ل روژا ۲۹ گولانا سالآ ۲۰۱۴ دهوله تا ئيسلامى ده ست ب سهر گونده کى سوور يادا گرت و ۱۵ که سين سفيل کوشتن، شه ش زار وک د ناف و اندا بوون، د شه ش هه يقين دووماه ييا سالآ ۲۰۱۴ داعش (۱۸۷۸) که سين سفيل ل سووريا کوشتن^(۲).

(۱) العنف ضد الاقليات، wikipedia.org

(۲) معاملة المدنيين، wikipedia.org

خواندن ل باژپرئ مووسل:

ل باژپرئ مووسل داعش پرۆگرامین خواندنا خو ل سهر فیرخوازن سه پاندن و وانه یین هونه ری، موزیک، دیروکی و ویژه یا مه سیحیان قه دهغه کرن و پاگهاند سروود و ستراین نیشتمانی گاورینه و فهرمانا ژیفه کرنا وینه یان ل خواندنگهان دا.

پشتی داعش دهست ب سهر هندهك باژپرین عیراقیدا گرتی، هندهك پرینمایمی بو خه لکی ده رتیخستن ده رباره ی جلوبه رگان (حیجاب) و پووشی ل سهر کچ و ژنان سه پاند و هوشداری دا کچ و ژنین ل مووسل، ئە گهر ل دویش پرینمایین وان نه چن، دی ب توندی هینه سزادان. زانایه کی ئاینی بو ده زگهئ رویتهرز گوت: چه کدارین داعش فهرمان پیکریه ئەقی هوشداریی ل مزگهفتی بیژیت و ل سهر نفیکه ران به لاقبکه ت^(۱).

سه پاندنا پرینمایان:

داعش لیسته کا پرینمایان دژی سفیلین نهینه و پاگهاند و تیدا هاتبوو: دقیت ژن ژمال ده رنه که فیته سهر جادی ئە گهر گه لهك پیدقی نه بیت، دخاله کا دیتدا هاتییه دهست دزیکه ری بهیته برین، زیده باری قه دهغه کرنا فه خوارنا فه خوارنین کحولی. داعش نه ب تنی فه خوآرن قه دهغه کر، به لکو کرین و فروتن ژی قه دهغه کر، ههروه سا کیشان، کرین و فروتن جگاره و نه رگیلی ژی قه دهغه کر. موزیک، سترانگوتن هه تا د ئوتومبیلاندا ل سهر کاسیتان و ل جهین بازرگانی ژی قه دهغه کر و هه لواسینا وینه یین مرووفان ب جام و جهین بازرگانیفه قه دهغه کر^(۲).

(۱) معاملة المدنیین، ههر ئەو ژیدهر

(۲) تدمیر المساجد الاسلامیة والمعابد الدینیة، wikipedia.or.

ویرانکرن و خراپکرن مزگهفت و په‌رستگه‌پن ئایینی:

دهوله‌تا ئیسلامی (داعش) ل وه‌لاتین که‌نداڤا عه‌ره‌بی چالاکوو د په‌قاندنا مزگه‌فتاندا، دوو مزگه‌فت ل وه‌لاتین که‌نداڤی په‌قاندینه، ئه‌وان پوژا ئه‌ینیئ هه‌لدبژارت بو په‌قاندنا مزگه‌فتان داکو پتر مروفتان بکوژن.

ل ۲۰ ئادارا سالاً ۲۰۱۵ گروپین سه‌ر ب دهوله‌تا ئیسلامیقه ل یه‌مه‌ن مزگه‌فته‌ک په‌قاندن و ب سه‌دان که‌س کوشتن و بریندارکرن.

ل ۱۷ خزیرانا سالاً ۲۰۱۵ مزگه‌فتا «قبه‌ت ئه‌لخه‌زرا» و مزگه‌فتا «کبسی» ل وه‌لاتی یه‌مه‌ن ل باکووری باژیرپی «سه‌نعا» په‌قاندن و (۳۰) که‌س کوشتن و ب دهان بریندارکرن^(۱).

مزگه‌فتا «به‌در و حه‌شوش» ل سه‌نعا په‌قاند و (۱۴۳) که‌س کوشتن و (۳۵۲) که‌س بریندارکرن.

مزگه‌فتا «موئه‌یه‌د» ل باکووری سه‌نعا ل ۲ ئه‌یلولا سالاً ۲۰۱۵ په‌قاند و (۲۸) که‌س کوشتن^(۲).

دهوله‌تا ئیسلامی (داعش) ل باژیرپی مووسل ل تیرمه‌ها سالاً ۲۰۱۴ مه‌زارگه‌پن «یونس پیغمبه‌ر» و «شیت پیغمبه‌ر» په‌قاندن و گه‌له‌ک مه‌زارگه‌پن ئایینی و مزگه‌فت په‌قاندن ئه‌وین خه‌لک قه‌ستا وان دکه‌ت و دیسان گه‌له‌ک دیر و که‌نیسه‌زی په‌قاندن ژبه‌ر ئه‌گه‌ریئ ئایینی و مه‌زه‌به‌بی^(۳).

په‌قاندن و ژناقبرنا جه‌پن شوینواری و دیرۆکی:

دهوله‌تا ئیسلامی ل عیراق و شامی (داعش) ئه‌و ریکخراوا ریژی ل چ پیروزیان نه‌گریت، هه‌ر کریاره‌کا درنده و ئه‌نجامدایه، چ تشته‌ک ژبه‌ر هیرشین وان قورتالنه‌بوویه، چ مروفتین زیندی یان مری بن، ئه‌وان تاوانین خو ل سه‌ر هه‌مییان سه‌پاندینه، هه‌ر جهه‌کی وان ب سه‌ردا

(۱) تدمیر المساجد الاسلامیة والمعابد الدینیة، هه‌ر ئه‌و ژیدهر.

(۲) تدمیر المساجد الاسلامیة والمعابد الدینیة، هه‌ر ئه‌و ژیدهر.

(۳) تدمیر الاثار التاريخیه،، wikipedia.

مرنا رهش

گرتبیت، هه می تشتی خه لکی ژناقبرییه و قه دهغه کرینه، مهزارگه و گۆرپن وان تیکشکاندینه، کتلیپین گۆرستانا پرتکاندینه، مزگهفت، دپر، که نیسه، په رستگه و مهزارگهپن پیغه مبهه و چاکان و ههتا گۆرستانین ئاسایی ژی دهستی تاوانین وان گهشتیین.

ل دهستیپکا دهولهتا ئیسلامی دهست ب سهر مووسلدا گرتی و ئیکه مین کاری وان کری، مزگهفتا (یونس پیغه مبهه) و مهزارگه وی ب سهرتیکدا بره خوار و (تی ئین تی) کر، دپر و که نیسه پین مه سیحیان سۆتن و خرابکرن، په رستگه و قوبین ئیزدیان ژناقبرن، دپروک و موزه خانه ژی ژ تاوانین وان بیبار نه بوون و ب سه دان پارچه و په یکه رین شوینواری ل موزه خانه مووسل ژناقبرن، داعش نه ب تنی مرنا رهش بوو بو مروقان، به لکو که رسته پین بیگیان و پیروز ژی ژ دهستین وان قورتالنه بوون، ل پاریزگه مووسل، شنگال و دهشتا نهینه واه ژماره کا زور ژ مهزارگه و په رستگه پین هه می ئاین و مهزه بهان په قانندن و ژناقبرن.

ل دویف هندهک ئامارپن هاتینه ئه نجمدان ژلاین هندهک نقیسه ران ل سهر ژناقبرنا وان مهزارگهان، نادر دوغاتی دبیت: ژمارا مهزارگه پین ئیزدیان ئه وین هاتینه په قانندن (٦٨) مهزارگهن^(١).

ل پروژا پینجشهمبی ریکه فتی ٢٠١٥/٢/٢٦ داعش قیدیویهک به لافکر تیدا چه کدارین وی شوینوار و په یکه رین ئاشووری و کلدانیان ئه وین ل موزه خانه دپروکیا مووسل خراب و ویراندکرن، ههروه سا باژیری وشینوارییه نه مرود و باژیرکی حه زه ل باشووری مووسل راستی ئه ردی کرن و هه می شوینوارپن وان ژناقبرن^(٢).

ل باژیری شنگال ئه و جه، شوینوار و مهزارگه پین ل سهر دهستین داعش هاتینه په قانندن، ئه قین خوارپنه:

- مهزارگه پین مه لک فه خره ددین، ل ٢٠١٤/٨/١.
- مهزارگه پین سه یده زینه ب، ل ٢٠١٤/٨/٣.
- مهزارگه پین دق میرا، ل هه یفا ٢٠١٤/٩.
- مهزارگه پین مهمه ره شان، ل هه یفا ٢٠١٤/٩.

(١) نادر دوغاتی، ژیده ری به ری، لا، ٧٣.

(٢) تدمیر المساجد الاسلامیه والمعابد الدینییه، ژیده ری به ری.

- مهزارگهڻ شِيخمه نند، ل ۲۳/۱۰/۲۰۱۴.
- منارا شنگال^(۱)، ل ۲۲/۳/۲۰۱۵.
- مهزارڻي ٿامادين (عماددين)، ل ۲۵/۱۰/۲۰۱۵^(۲).

چه ڪي ڪيميائي:

هه رچهنده چه ڪي ڪيميائي د پڙڪه ڦٽين ٿي ڦٽنه ته وهيدا هاتييه قه دهغه ڪرن (بؤ جارا ٽيڪن د ڪونگرهين ٿي ڦٽه وهل تيدا ل هاگيو ل سال ۱۸۹۹ز چه ڪي ڪيميائي هاته قه دهغه ڪرن و (۱۶) وهلاتان ل سهر پڙڪه ڦٽن ٿي مزاکر و د ڪونگرهين «جنيف» دا ل سال ۱۹۲۵ ديسا هاته قه دهغه ڪرن و پتر ٿ (۱۰۰) وهلاتان پڙڪه ڦٽن مۆرڪر^(۳).

بڪارئينانا گازا ڪلور ل دويڻ بريا را په يمانامه يا قه دهغه ڪرنا چه ڪي ڪيميائي ل سال ۱۹۹۷^(۴) هاتييه قه دهغه ڪرن، به لي هه ر ٿلاين پڙي مين ديكتاتور ڦه ٿه و چه ڪه د شه پاندا دهاته بڪارئينان چ دڙي هه ڦدوو وه ڪو دهولت ههروه ڪو د شهري عيراق و ٿيرانيدا دڙي ٽيڪدوو بڪارئيناي ل سالين (۱۹۸۰-۱۹۸۸) يانڙي دڙي خه لڪي سڦيل بخو ههروه ڪو پڙي ما عيراق دڙي ڪوردان بڪارئيناي چه ندين جاران هه ر ٿ دهستيڪا سال (۱۹۸۰ هه تا ۱۹۸۸) و ديارترين بڪارئينانا چه ڪي ڪيميائي دهنگه دانا جيهاني ل دويڻ خو ٿيناي، ڪيمياباران ڪرنا باڙي پڙي «هه له بچه» بوو ل سال ۱۹۸۸ و پتر ٿ (۵۰۰۰) كه سين سڦيل ڪوشتن. ههروه سا پڙي ما عيراق چه ڪي ڪيميائي ل بادينان و دهغه را سوران دڙي ڪوردان و خه لڪي سڦيل بڪارئينايه، ٿانڪو ديڙين ڪوردان ٿاشنابوونه ل گه ل چه ڪي ڪيميائي هه يه، ده م د اعش دڙي هيڙين پيشمه رگه ي و ڪوردان بڪارئيناي نه تشته ڪي نوي بوو بؤ ڪوردان، چونڪي دزاني درنده ييا دهوله تا ٿي سلامي هه تا وي رادده ي هوڦانه يه، هه ر تشته ڪي بکه ڦيته د دهستاندا دي بڪارئينيت، چونڪي چ بهايي بؤ مروڦ و مروڦايه تي دنانيت.

(۱) منارا شنگال: ل سال ۱۹۸۸ هه به رامبه ر ۱۲۰۱ ز. ل سهر دهستي قوتبه ددين محمه ده ڪوري عيماده دين زه ڪي هاتييه ٿاڦاڪرن ڪوڦان احسان، ٿيدهري بهري، لا ۳۶۷.

(۲) ڪوڦان ٿي حسان و زيدان برادوستي، ٿيدهري بهري، لا ۶۸.

(۳) عبدالله دهرويش ومسته فا عبدالرحمن يونس، ٿه رده نا - بهر په ره ڪي فه شارقي ٿديروڪا دهغه را ٿاميدي، چاپا ٿيڪي چاپخانا ڪاروان - هه وٿير ۲۰۰۷، لا ۱۲۶۷.

(۴) الأمم المتحده تطالب بالتحقيق في استعمال أسلحة كيميائية في سوريا، www.dw.com.

بکارئینانا چهکئ کیمیایی ژلایئ دهولهتا ئیسلامی:

ل ئاداری حکومهتا هه ریمما کوردستانئ راگهاند ئهوان به لگه هه نه و دسهلمینین دهولهتا ئیسلامی (داعش) گازا کلور دژی هیزین وان بکارئینایه. وهزارهتا بهرهفانیا ئهلمانیا ئهویئن راهیئان ب هیزین کوردان دکر، راگهاند دهولهتا ئیسلامی چهکئ کیمیایی دژی هیزین پیشمه رگه ی بکارئینایه. په یفشارئ وهزارهتی بو دهزگهئ فرانس پرئس گوئ: هیرشا کیمیایی هاتییه کرن و هندهک پیشمه رگه برینداربووینه و هندهکان دلئ وان رادبیت و هه ناسا وان تهنگبوویه، پسپور و شارهزاییئ ئەمیریکی و عیراقی چووینه جهئ هیرش لئ هاتییه کرن ل باشووری رۆژئافایی باژیرئ هه ولیرا پایته ختی هه ریمما کوردستانئ.

په یفشارئ وهزارهتا پیشمه رگه ی گوئ: چه کدارین داعش موشه کین ”مورتر“ ین هه لگرین گازا خه ردهل دژی هیزین پیشمه رگه ی د شه رین ل مها ته باخیدا هاتییه کرن بکارئینایه. دهسته یا چاقدیر ل سه ر هیزین پیشمه رگه ی گوئ: پشکین بو (35) پیشمه رگه یان هاتییه کرن و خوینا وان بریه تاقیگهان بو پشکینئ و ئه و پیشمه رگه⁽¹⁾ ل باشووری رۆژئافایی باژیرئ «هه ولیر» تووشی فی چه کی بووینه و نیشانین بکارئینانا گازا خه ردهل ل سه ر له شی وان دیاربوون.

په یفشارئ راگهاند، چه کئ کیمیایی ل سووریا ژئ هاتییه بکارئینان، شه رپانین کوردان ل سووریا دبیزن: هیرشین چه کئ کیمیایی دژی وان ب توپان هاتییه کرن، گولله یین گازا کیمیایی ئه ویئن هاتییه بکارئینان گازه کا په نگ زه ر و بیهنه کا بهیز وه کو بیهنه پیفازین رزی ژئ دهات⁽²⁾.

دهزگهئ سه حوسیئ ئهلمانی (BND) هندهک نمونه یین خوینی ژ وان که سان هه لگرتینه ئه ویئن تووشی وی چه کی بوین و دبیزن: دهولهتا ئیسلامی ئه و چه ک دژی پیشمه رگه ی بکارئینایه، هه ر وه کو رۆژناما «بیلد» یا ئهلمانی به لافکری، هه مان رۆژنامه یئ گوئین سه روکئ

(1) شیماء محمد، الدفاع الالمانيه هجوم بالاسلح الكيماوي استهدف البيشمركة، rudaw.net.

2015/8/13.

(2) شیماء محمد، هه ر ئه و ژیدهر.

(BND) «گیرهارد شندلر» فه گوهاستینه و دبیزیت: ده زگهئ وان زانیاری ههینه کو دهوله تا ئیسلامی چه کئ کیمیایی ل دژی پيشمه رگه ی بکارئینایه، ئەف چه که یان فه شارقی بوو د کوگهئین سهرده مئ دهسته هلاتا سه روکئ عیراقئ یئ بهرئ سه دام حوسینی، یان ژئ داعش بخو ئەو چه ک بهرهمئینایه پشتی ده ست ب سهر زانکوئیا مووسلدا گرتی^(١).

ل ١٣ ته باخئ وه زاره تا ئەمریکی راگهاندا، داعش چه کئ کیمیایی دژی هیزین پيشمه رگه ی ل باکوورئ عیراقئ بکارئینایه، نوینه رئ پینتاگون د چاڤیکه فتنه کیدا ل گه ل که نالی (سی بی ئیس) گوئ: داعش ب چه کئ کیمیایی هیرشکره یه سهر هیزین پيشمه رگه ی.

گوڤارا (بیلد) یا ئەلمانی راگهانده بوو، ئەوان پشت ب راپۆرتەکا نهئینیا له شکه رئ ئەلمانی به ستبوو، داعشین تیرۆرست ئیقاریا رۆژا چوارشه مبی د شه رئ باژیرئ مه خمووردا چه کئ کیمیایی دژی هیزین پيشمه رگه ی بکارئینایه و پتر ژ (٦٠) پيشمه رگه یان برینداربوون^(٢).

رۆژناما (وۆل ستريت گورنال) گوئ: ئەمریکا هزرده کەن داعش چه کئ گازا خه رده ل دژی هیزین کوردان بکارئینایه، ژ زارده فئ مه زنه بهرپرسه کی ئەمریکا گوئ: (وان زانیاری ههینه و د پشتراستکرینه داعش گازا خه رده ل دژی هیزین کوردان بکارئینایه). ئەوی بهرپرسی گوئ: دبیت داعش ئەو گاز ل سووریا بده ستخوڤه ئینابیت، چونکی حکوومه تا سووریا ل سالآ ٢٠١٣ دانپیدان کربوو ئەوان گه له ک گازا خه رده ل هه یه و رازی ببوو ژناقبیه ت و دبیت داعش ده ست ب سهر وی چه کیدا گرتبیت.

په یقداره کی له شکه رییئ ئەلمانیا د پریس کونفرانسه کیدا گوئ: پسپور و شاره زایین وان ئەوین ل عیراقئ کارده کەن ل جهه کی ل گه ل پسپورین ئەمریکی بو زانینا وی چه کئ دژی هیزین کوردان هاتییه بکارئینان، سه لماندیه چه کئ کیمیایی هاتییه بکارئینان، به لئ ئەم جوړئ وی نزانین و ژ هه ژیه بیژین کو (٨٨) شاره زایین له شکه رییئ ئەلمانی ل هه ولیترئ هه نه و راهینانان ب هیزین کوردان دکەن^(٣).

(١) اقليم كوردستان یۆكده استخدام داعش غاز الخردل في العراق، asia.www، ٢٠١٥/١٠/٨.

RT (٢)، البتاعون یۆكده استخدام داعش اسلحه كيمياويه ضد اكراد في العراق، arabic.rt.com، ٢٠١٥/٨/١٣.

(٣) مسؤولون امریکيون والجيش الالماني، داعش استهدف المسلحين الكورد بالاسلح الكیمیایی، news.middle-east.www، ٢٤news، ٢٠١٥/٨/١٤.

نەتەوہیپن ئیکگرتی داخووزا دوئیچوونا بکارئینانا چەکی کیمیایی ل سووریایی دکەت:

د بەیاننامە یەکیدا هاتییه هندیە ئەندامین مە تووشی گازا ژەرایی بووینە و حەفک، چاف و دفتین وان دسوژن و سەرئیشانەکا بهیز هەیه، ئیشانا گهین لەشی و لاووزیا لقینی ل گەل هەنە و بەردەوام دلئ وان رادییت. شەرقاتین کوردان نەشیان جورئ وی گازا ژەرایی دەستنیشانبکەن ئەوا د وان هیرشاندا هاتییه بکارئینان^(۱).

چالاکفانان دکۆت: دەولەتا ئیسلامی ب چەکی ژەرایی هیرشی باژیرئ "مارع" یئ سووری کرییه و گەلەک خەلکی سقیل کوشتییه^(۲).

رۆژا ۲۰۱۶/۲/۱۷ داعش باشوورئ مەخمور ب گازا کلور بوردومانکر و سئ پیشمەرگە برینداربوون. رۆژا ۲۰۱۶/۴/۳۰ میحوەرئ خازر ب (۵۰) گولە تۆپین کیمیایی بوردومانکر و پیشمەرگە یەک برینداربوو.

ئیفارییا رۆژا شەمبی ۲۰۱۶/۵/۱۴ دەولەتا ئیسلامی ب چەکی کیمیایی سەنگەرین پیشمەرگە ی بوردومانکر و (۱۷) پیشمەرگە برینداربوون.

ل رۆژا ئەینی ۲۰۱۶/۵/۲۸ دەولەتا ئیسلامی ل میحوەرئ زومار چەکی کیمیایی ل سەربازگەکا سکی بکارئینا و گولە تۆپین هەلگرین گازا کلور هاقیتتە هیزین پیشمەرگە ی و خەلکی سقیل تۆپارانکر و ۵۰ کەسین سقیل برینداربوون^(۳).

حکوومەتا هەریما کوردستانی و سوپایی ئەمریکا ل دەستپیکن راهینانین خۆپاراستن ب پیشمەرگە ی کربوون و کەرستەیین خۆپاراستن ل سەر پیشمەرگە ی بەلافکربوون، لەوما زیانین وان تۆپارانین چەکی کیمیایی د کیمبوون.

(۱) الأمم المتحدة تطالب بالتحقيق في استعمال أسلحة كيميائية في سوريا، www.dw.com.

(۲) داعش يقصف مدينة مارع بالأسلحة الكيميائية، Arabic.people.com، ۲۰۱۵/۹/۲.

(۳) قارهمان مەهدی، هەر ئەو ژیدەر، ۲۵۱.

مرنا رهش

مرنا رهش

پشکا شهشی

شهری ئازادکرنا دهقهرین شهقتهتیای ژ کوردستانی

سهکردایهتیا سهروک مهسعود بارزانی

رێکهفتنا ئهمریکا و حکوومهتا هه رێما کوردستانی

دهربازبونا لهشکهری عێراقی دکوردستانی را بچیت بو ئازادکرنا مووسل

مرنا رهش

سهرگردایه تیا بارزانی:

بیگومان چ ئاماژه نه بوون دهوله تا ئیسلامی هیرش بکته سهه ره یما کوردستانی، چونکی بهردهوام فهمانده و بهرپرسین دهوله تا ئیسلامی پادگهانده وان چ نیازین خراب بهرامبهری هه ره یما کوردستانی نینن و دی بو حکوومه تا هه ری می و خه لکی وی بنه هه قسوین باش، ب تنی ئه و دی شه ری دژی حکوومه تا شیعی که ن داکو وی زوم و زورییا ل سهه ری پیکهاته یا سونه یان لابدهن، به لی ئارامکرنا کوردستانی که له که فه نه کیشا، مه ره ما فه شارقی و هو فانه یا دهوله تا ئیسلامی دیار بوو و هیرشکره سهه کوردستانی.

سه روک مه سعود بارزانی ل که له هیزه کا تایهت به ره ف گو ره پانا شه ری چوو و شیان هیرشا دهوله تا ئیسلامی ل ته وه ری مه خموو و گویر رابوه ستینن و ئه فسانه یا داعش تیکشکانده. پشتی داگیرکرنا (زوممار، شنگال و که ره مه سی، سه روکی هه ریما کوردستانی و فه مانده یی گشتیی هیزین پیشمه رگه یی کوردستانی مه سعود بارزانی ل رۆژا ۲۰۱۴/۸/۴۱ فه مان دا پیشمه رگه ی ژ دۆخی به رگرییی بکه فنه د دۆخی هیرش برنیدا پیخه مهت دانانا سنوو ره کی بو هیرشین دهوله تا ئیسلامی ب هاریکارییا هیزین ئه سماییین ئه مریکا و وه لاتین رۆژئافا هیرشین هه فدیژین پیشمه رگه ی ده ستپیکرن و پیشمه رگه ی هیله کا به رگرییا موکم ژ شنگال و زومار هه تا جه له ولا دروستکر^(۱).

میحوه رین دابه شبوونا هیزین پیشمه رگه ی:

هیزین پیشمه رگه ی ب درێژاهییا هیلا شه ری خه نده ک و سه نگر کۆلان و میحوه هاتنه دابه شکرن ل سهه ری هیزین پیشمه رگه ی ب درێژاهییا (۱۰۵۰) کیلومه تران، ل هه ر میحوه ره کی فه مانده یه ک و چه ند هیز بو هاتنه دیارکرن، زیده باره ی هیزین فه رمییین پیشمه رگه ی و ئاسایش و کادرین پارتین سیاسی، ب هزاران که سین سقیل وه کو خو به خش ژ کوردستانی و ده رقه ی کوردستانی په یوه ندی ب به روکیین شه ری کر بو به ره قانی کرنی و ژماره کا زور ژ وان خو به خشان شهید و بریندار بوون، ته وه رین شه ری ب قی ره نگی ل خواری هاتنه دابه شکرن:

(۱) قاره مان مه هدی، ژیده ری به ری، لا ۲۹ و ۳۰.

۱- میحوهری مه خمور - گویر.

۲- میحوهری خازر.

۳- میحوهری پوژئافایئ کهرکوک.

۴- میحوهری باشیک.

۶- میحوهری پوژئافایئ دیجله.

۷- میحوهری پوژمه لاتئ دیجله.

۸- میحوهری خانه قین.

۹- میحوهری نه قشه بهندی.

۱۰- میحوهری قهره نجیر.

۱۱- میحوهری شیوه سوور.

۱۲- میحوهری قادر کهرم.

۱۳- میحوهری قهره ته په^(۱).

هیزین پیشمه رگه ی بهرده وام د سه نگرین شه پیدای بووینه، نیزیکی ۴۰ هه تا ۴۵ هزار پیشمه رگه یان ب بهرده وامی د سه نگراندا بوون^(۲).

هیز شین ئەمریکا بۆ سەر داعش:

ئەمریکا ل پوژا ۲۰۱۴/۸/۸ ئیکه مجار بوردومانای داعش کر ل نیزیکی مه خمور و توپه کا دویرهاقیژ کو (۳۰) کلم دچوو ژناقبر و ئەو توپا له شکه ری عیراقی بوو که فتبوو ده ستین داعش، ل پوژا ۲۰۱۴/۸/۷ ئەمریکا ده ستیپکر و فرۆکه یین شه ری بوردومانای کوگه یین چه ک و ته قه مه نیین داعش کر ل سنووری مه خمور.

ل شه فا چوار شه مبی ری که فته ی ۱۰ ال سه ر ۲۰۱۴/۹/۱۱ سه روکی ئەمریکا ل کوچکا

(۱) شه هیدین دهوکی، لا ۱۵ و ۱۶.

(۲) شه هیدین دهوکی، لا ۱۵ و ۱۶.

مرنا رهش

سپی ڤاگهانډ دى گورزه کى داوه شينته چه کدارين دهوله تا ئىسلامى چ ل سووریا يان ل عيراقى بيت و (٤٧٥) شاره زايين راهيتانان بو هيژين عيراقى هنارتن و هه فقه پمانيه کا نيغه ته وه يى پيکينا.

هه فقه پمانيا نيغه دهوله تي بو شهري داعش ل ٢٠١٤/١٢/٣ ل بروکسل ئيکه مين کو مبوننا به ره فره گريدا و هه ل ده ستپيکى گوټ: دى شهري داعش سالان فه کيشيت، وه لاتين هه فقه پمان بو شهري داعش گه شتنه نيژيکى (٧٠) وه لاتان و چوار نافه ندين سياسيين نيغه دهوله تي (ناتو، نه ته وه يين ئيکگرتي، ئيکه تيا نه وروپا و کو مکارا عه ره بي) پشکدارى تيدا کر، پولى وان دهوله تان هاته دابه شکر ل سهر عيراقى و سووریا و کوردستانى. وه لاتين نه مريکا، کهندا، فه ره نسا و به ريتانيا رولى سهره کيى نه سماني و مهيدانيى له شکه ري دگيرا، وه لاتين ئوسترااليا، به لجيکا، دانيمارک، نه مانيا، ئيتاليا، قوبرس و چهند وه لاتين ديتر زيده تر رولى راهيتانين له شکه ري و هنارتنا چه ک و ته فه مه نيان ب تايه تي بو پيشمه رگه ي دگيرا^(١)، فه ره نسا روله کى باش د فنى چه نديدا هه بوو، ههروه سا هو له نندا، نيوزيله نندا و نه رويج هاريکاريين لوجستي، ديده فاني و راهيتانين سه ربازى دگيرا، ئيسپانيا، تورکيا و پورتوگال ب تنى د بواري راهيتاناندا هاريکاري دکر، سعوديه، قه ته ر، ئيمارات، ئوردن و به حره ين ب تنى ل سووریا شه ر دکر و پشکدارى ل گه ل هيژين نه سماني دکر و سه رباز ئى پيشکيشى ئوپوزسيونا سووریا کرن، ديسان وه لاتى ئوردن ژلايى ساخله ميغه هاريکارييا کوردستانى کر و تيمه کا نوژداران هنارته کوردستانى، وه لاتى ئيرانى نه نه ندام بوو د هه فقه مانيدا، به لى هاريکاري پيشکيشى سوپا و ميليشياتين عيراقى دکر^(٢).

ميحوه رى مه خموور و گوير:

پشتى هيرشا ل سهر شنگال دوويه م جهى دهوله تا ئىسلامى پلانا هيرشکرني بو داناي مه خموور و گوير بوو، ل ده ستپيکى داعش هيرشکره سهر گوير و داگيرکر و پاشى ل ٦-٧/٨/٢٠١٤ هيرشکره سهر مه خموور و بو ده مى روظان داگيرکر. داگيرکنا گوير نه ب تنى بو داعش سه رکه فتن بوو، به لکو بوو جهى شکه ستنا نه فسانه يا

(١) قاره مان مه هدى، ژنده ري به ري، لا٢٣ - ٢٦-٢٧.

(٢) قاره مان مه هدى، ژنده ري به ري، لا٢٧.

داعش و ئیکه م هیرشا هه قه دژ یا پیشمه رگه ی ل رۆژا ۲۰۱۴/۸/۱۰ بو سه ر مه خموور بوو و ژ ده ستین داعش ئینادهر و شکاندن، ئەفه ئیکه مین شکه ستنا دهوله تا ئیسلامی بوو ل کوردستان و عیراقی، دهوله تا ئیسلامی دقیا ده قه را مه خموور بکه ته نافه نده ک بو خیلافه تا خو داکو پتر گفاشتنان بیخه ته سه ر هه ریما کوردستان، پشتی رزگار کرنا مه خموور ده رگه بو رزگار کرنا ئاخا کوردستان فیه بوو و بالانسا شه ری د به رژه وه ندییا پیشمه رگه یدا هاته گوهورین^(۱).

میحوهری خازر:

محهمه د موحسن نامیدی ده رباره ی هیرشا داعش بو سه ر میحوهری خازر دیبژیت: هیرشا داعش لهه می میحوهران ده ستییکر، ل وی ده می هیژین مه ل دوور یانا حه مدانییی بوون و هیژین له شکه ری تایه تی دوو ل حه مدانییی بخو بوون، هه ردوو لایین مه راست وچه پ هاتنه به ردان وخو فه کیشان بیی کو ئاگهدارییا مه و له شکه ری تایه تی دوو بهیته کرن، فه کیشانه کا گه له ک بیسه روبه ر و نه ری کخستی بوو، مه خو فه کیشا هه تا هاتینه سه ر پرا خازر، مه ئەو ده قه ره بیی شه ر به ردا، هه رچه نده ئەگه ر هه می ئەرد هاتبانه به ردان پیدقی بوو چیا یی زه ردک نه اتبا به ردان، چونکی جهه کی ستراتیژی بوو، سیداد بارزانی ب نافقی سه رۆکی ئەم ئاگهدار کرین و گو ت: ب چ ره نگان نابیت خو ژ پرا خازر فه کیشن، لهوما مه هیژین خو به لافکرن و پلانا به ره فانییی دانا، مه بوسه یه ک بو داعش دانا و پشتی داعش^(۲)

ژ پرا خازر ده رباز بووین، مه ئاگر لی باراند و ژماره کا مه زن ژ وان کوشتن و هیرشا وان تیکشکاند ل وی ری ئەفسانه یا داعش هاته شکاندن. پشتی دکتۆر رۆژ نوری شاوه یس وه کو سه ره ره شتی وی محوه ری گه شتییه ده قه ری، مه پلانا هیرشا هه قه دژ بو سه ر داعش دانا و چه ند گروپین پیشمه رگه یی پارتیزانی هاتنه چی کرن، ئەو گروپ هه ر ئیک ژ (۱۰) پیشمه رگه یان پیکده ات، ئەو پلان بو جه نابی سه رۆک مه سعود بارزانی، ئیچیرقان بارزانی، مه سرور بارزانی، فه رمانده یین ئەمریکا، ئینگلیز، فه ره نسا و هه قه یمانان هاته شو قه کرن، وان ژی ئاماده ییا خو ده ربیری ل گه ل هیرشی دی هیژین

(۱) قاره مان مه هدی، هه ر ئەو ژیده ر، لا ۳۱ و ۳۲.

(۲) محهمه د موحسن، ژیده ری به ری.

مرنا رهش

ئەسمانیین وان ل گەل پشکداربن، ب شەف سەرکەفتنە چیاپی زەردک و ئەو گرۆپین پارتیزانی شیان سەری چیاپی زەردک و ژلای گوندی حەسەن شام هیرشی دەستیپکر، هیرشا سەرەکی ژلای شەش گوندین لای بەرتلە بو سەر داعش دەستیپکر، ئەو گرۆپین پارتیزانی شیان سەری چیاپی زەردک کو هیزەکا مەزن یا داعش لیبوو کۆنترۆل بکەن و پتر ژ (۹۵) داعشان ل ویری کوشتن، ئەفە مەزنتین گورز بوو هەتا وی دەمی ل داعش هاتییه دان^(۱).

شە کرنا ریکا چیاپی شنکال:

باژیپی شنکالی ژلای داعشە ل ۲۰۱۴/۸/۳ هانە کۆنترۆلکرن، ل پۆزا هەشتی پستی داگیرکرنی ریك ب پەنگە کی فەرمی هانە فەکرن و خەلک ژ چیاپ هاننە خوار د ریکا نهالا د نافبەرا کۆمەلگەها دەولا و دووگریدا، خەلکی خو دگهانده سنووری سووریا و کوردین سووریا ل هیقییا خەلکی بوون و بەرهف هەریما کوردستان و کەمپا نەوروز ل دەفەرا دیرکی ل پۆزناقیایی کوردستان دبرن، کوردان ژ ی ب ئۆتۆمبیلین خو خەلک دگهانده دەوک و زاخو^(۲).

ھاریکاری بو پیشمەرگە:

ل پۆزا ۲۰۱۴/۸/۲۷ جاک هیگل وەزیری بەرگریی ئەمریکا راگهانده ژیلی ئەمریکا وەلاتین ئەلمانیا، کەنەدا، کرواتیا، دانیمارک، ئیتالیا، فەرەنسا و بەریتانیا چەک و تەفەمەنی و ھاریکاریین لەشکەری داينە هیزین پیشمەرگە.

(ئەنگیلا میرکل) راویژکارا ئەلمانیا گۆت: ھنارتنا چەکی بو هیزین پیشمەرگە پینگافەکا گرنگ و باش بوو بو وەلاتەکی هیدی هیدی پینگاقین خو بهاقیژیت و رولەکی گرنگ ھەبیت د گۆرەپانا نیقەدەولەتیدا^(۳).

(۱) محەمەد موحسن، ھەر ئەو ژیدەر.

(۲) نادر دوغاتی، ژیدەری بەری، لا، ۷۸.

(۳) قارەمان مەھدی، ژیدەری بەری، لا، ۲۲۳.

هیرشا زومار:

ل ږوژا ۲۵/۱۰/۲۰۱۴ ب پشته قانیا هیژین ته سمانيین هه څپه پمانان ب پلانه کا سه ربازیا ږیکڅستی و موکوم هیژین پیشمه رگه ی هیرشکره سهر ناحیا زومار و گوندین ده وروبه ریڼ وی و ههمی ږزگارکرن^(۱).

هیرشا جه له ولا:

هیژین پیشمه رگه ی ب هاریکاریا هیژین شیعه یان ل پستی نیږویا ږوژا ۲۳/۱۱/۲۰۱۴ هیرشکره سهر هه ردوو ناحیین سه عدیه و جه له ولا و هه ردوو نازادکرن^(۲).

داستانا ږزگارکرن شنگال:

ل ږوژا ۱۰/۱۱/۲۰۱۵ هیرشه کا دژوار یا توپخانه یا هیژین پیشمه رگه ی بو سهر چه کداریڼ ده وله تا ئیسلامی ل شنگال ده سټیپکر و هیرشین ته سمانيین هه څپه پمانان ژى هاتنه ته نجامدان، ل ده مژمیږی سپیده یا ږوژا ۱۲/۱۱/۲۰۱۵ ب سهر په رشتیا راسته و خو یا سهر وک بارزانی ئوپه راسیونا ږزگارکرن شنگال ده سټیپکر^(۳) پیشمه رگه ی ژ چیا ی شنگال هیرشکره سهر شنگال و ب هاریکاریا ږوکه یین هه څپه پمانان د ده می چوند ده مژمیږه کاند شیان شنگالی ژ ده ستین داعش بیننه ده ر^(۴).

ژ ږوژا داگیرکرن شنگال هه تا نازادکرن وی (۳۰۰) پیشمه رگه شهید بوون و (۳۰۰۰) بریندار بوون.^(۵) هزار پیشمه رگه د ئوپه راسیونا ږزگارکرن شنگالدا پشکدار بوون ب پشته قانیا ږوکه یین هه څپه پمانان، زیانین ده وله تا ئیسلامی پتر ژ (۱۰۰) که له خان مانه ل بهر ده ستی هیژین پیشمه رگه ی^(۶).

(۱) قاره مان مه هدی، ههر ئه و ژیدهر، ل ۳۴.

(۲) قاره مان مه هدی، ژیدهری به ری، ل ۳۵.

(۳) قاره مان مه هدی، ههر ئه و ژیدهر، ل ۷۵ و ۷۶.

(۴) نادر دوغاتی، ههر ئه و ژیدهر، ل ۱۰۴.

(۵) قاره مان مه هدی، ژیدهری به ری، ل ۷۵ و ۷۶.

هیزین پشکداری د رزگارکنا سنگالدا کرین:

فهرماندهیا زیره قانی و یه که یین هیزین پیشمه رگه یی رۆژ ئاقا، فهرماندهیا سنگال، فهرماندهیا دهوک، فهرماندهیا هیزین پشته قانیین ئیک، فهرماندهیا بارزان، له شکه ری تایبه تی ئیک، له شکه ری تایبه تی گولان، له شکه ری تایبه تی دوو، هیزا دژه تیروۆری، هیزا تایبه ت یا ئیک، هیزا ۳۲، هیزا ژینگها دهوک، لیوایین هه قبه شیین سه ر ب وه زاره تا پیشمه رگه یفه لیوایین (۴، ۸، ۱۱، ۱۲) یین سه ر ب یه که یا هه فتا و ل گه ل هیزین خۆبه خش^(۱).

(۱) قاره مان مه هدی، هه ر ئه و ژیده ر، لا ۷۸.

رېككهفتنا ئەمريكا و حكومەتا ھەرېما كوردستانى:

بۆ جارا ئىككى بوو پۈتۈكۆلەكا سەربازى و گرنىگ د نابقەرا ھىزىن پىشمەرگەى و لەشكەرى ئەمريكادا بەيتە مۆركرن، ل پۈژا ۲۰۱۶/۷/۱۲ ل سەلاھەددىن ھاتە ئىمزاكرن پشتى سەرۆك بارزانى و ئىليزا سلۆتكىن ھارىكارى و ھەزىرى بەرگريى ئەمريكا دىدارەك ئەنجامداى، ل دويىف ياداشتنامەين ئەمريكا دى ھارىكارىين دارايى پىشكىشى پىشمەرگەى كەت و ئۆپەراسيۇنا ئازادكرنا مووسل ب ھەفكارى د نابقەرا ھىزىن پىشمەرگەى، ھىزىن عىراقى و ھىزىن ھەفەپەپاناندا بېئەفەدچىت و كۆرمەيى (۴۱۵) ملىون دولاران ۋەكو بەشە مووچە بۆ ۋەزارەتا پىشمەرگەى دى ھىنە دان، ديسان پىنج بنگھىين سەربازىين ئەمريكا دى ل ھەولپىر، دھۆك و نىزىكى كەركووك^(۱) و سلىمانىيى ھىنە دامەزراندن و رېككهفتن بۆ دەمى بىست سالانە، پشتى ھنگى ب پەزامەندىيا ھەردوولا دى ھىتە نوپكرن^(۲).

ھىر شا تلسقوف:

داستانا تلسقوف ل ۲۰۱۷/۵/۳ داعش ب پىلانەكا مەزن و ھىزەكا (۴۵۰) كەسى و (۵۳) ھەمەر وماكىنپىن جەنگى^(۳) و گەلەك خۆكوژان، پتر ژ (۲۰) ئۆتۆمبىلپىن گوللەنەبىر و ب رىكا دانانا پىرەكا ئاسنى ل سەر خەندەكا پىشىي كو پتر ژ ۴مەتران فرە و^(۴) مەتران كوپر، (۱۰) ئۆتۆمبىل و ھەمەر دەربازبوون، دەمژمپىر (۴:۳۰)ى سپىدى شەرى دەستپىكر، ژلايى باشوورىفە ژ رىكا كىفروك و مەسقلات دەيتە تلسقوف داعش گەشتە ناف باژپىركى تلسقوف^(۴) و شىان بۆ دەمى چەند دەمژمپىران باژپىركى تلسقوف كوئىرولبىكەن^(۵).

ھىزەكا زىرەفانى، ھىزىن لقا ئىك يا پارتى، لەشكەرى تايبەتى ئىك و گولان ب

(۱) قارەمان مەھدى، ھەر ئەو ژىدەر، ۲۴۰۱ و ۲۴۱.

(۲) قارەمان مەھدى، ژىدەرى بەرى، ۲۴۰۱ و ۲۴۱.

(۳) رزگار كىستەى، داستانا تلسقوف، ژفيسوبى، ۲۰۱۹/۵/۳.

(۴) نادر دوغاقى، ژىدەرى بەرى، ۱۱۳ و ۱۱۴.

(۵) رزگار كىستەى، ھەر ئەو ژىدەر.

فهرماندهیا فهرمانده مه نسوور بارزانی ههر زوی ل ههوارا پيشمه رگه ی چوو و گهشته شه پری، ژلایى سكرى مووسل هاتن و بو گوندی مسقه لات و نهو داعشین ل وی گوندی براندن و (۴۳) تهرمین چه كدارین وان مانه ل گوره پانا شه پری، هیزا فهرمانده مه نسوور بارزانی به رهف باشووری تلسقوف چوو، ریک ل زفرینا چه كدارین دهوله تا ئیسلامی برین ل كفروك و باتنایى و هه تا تلسقوف و ب دهان تهرمین چه كدارین وان و كه لوپه ل و ئوتومبیل و زریپوشین وان مانه د دهستین هیزا مه نسوور بارزانی، دیسان هیزه ك ب فهرماندهیا جه مال ئیمینكى سوپاسالاری پيشمه رگه ی، هیزا فهرماندهیا دهوك ب فهرماندهیا شیخ عه لی گه لی رومانی، ژلایى ناوهران سه ربه ست تروانشی، فهرماندهیی فهرماندهیا سپیلك تارق سلیمان ههرنی ژ میحوه ری باقوفا به رهف تلسقوف چوون^(۱).

هیزا دوژمنی دورپیچكر، پيشمه رگه ی ب هه فكارییا هیزین هه فیه یمانان هیرشه كا به ز كره سه ر چه كدارین دهوله تا ئیسلامی و هیزا دوژمنی هه موو ل تلسقوف دورپیچكر و تیکشكاند و ژنافرن و (۱۹۰) تهرمین وان مانه ل گوره پانا شه ری و (۱۶) پيشمه رگه و خو به خش ژى شهیدبوون^(۲).

شه ری نازادكرنا مووسل:

مشتومره كا مه زن د ناقبه را حكومه تا هه ریما كوردستانى و به غدا دا ل سه ر نازادكرنا باژیری مووسل هه بوو، حكومه تا هه ریما كوردستانى دقیا به ری ده ست ب پروسیسا نازادكرنا باژیری مووسل بكهن، ریکكه فتنه كا سیاسی د ناقبه را هه ریمی و به غدا دا بهیته كرن، به لی حكومه تا به غدا ب قى داخوایی پازینه بوو.

حكومه تا عیراقى پژده سیسته می ئیدارییی به ری شه ری داعش فه گهرینیت كو شیعه ل مووسل بالاده ستبوون، نه فه بوویه جهی نه پازیبونا سوننه و كوردان، ل به رامبه ر حكومه تا هه ریما كوردستانى داخوازدكه ت نهو یه كه یین ئیدارییین كوردان د پاریزگهییدا بهینه سه ر هه ریما كوردستانى و داخوازدكه ت شنگال و ده شتا نهینه وا بینه پاریزگه داكو مافین نه ته وه یی و ئایینیین ئیزدی، شه به ك و مه سیحییان پاراستین،

(۱) نادر دوغاتی، ههر نهو ژیده ر، لا ۱۱۳ و ۱۱۴.

(۲) رزگار کیسته ی، ژیده ری به ری.

حکومەتا فیدرال دژی قی داخوایی بوو، لهوما دەست ب دروستکرنا حەشدا شیعی هەتە کرن ژ تورکمان، ئیزدی، شەبەك و مەسیحیان داکو پشتی ئازادکرنا مووسل وان هیزان دژی هیژین پیشمەرگە ی بکاربینن^(۱).

حەیدەر عەبادی سەرۆك وەزیری عێراقی دەمژمیرا ئازادکرنا مووسل پراگهاندا، ل دەمژمیر شەشی سپیدھییا رۆژا دووشەمبی ریکەفتی ۱۷ ی چریا ئیکتی ل سالا ۲۰۱۶ و هیژین عێراقی و پیشمەرگە ی کوردستانی دی پشکداربن و ب پشتەفانییا هیژین ئەسمانیین هەقەپەمانان^(۲).

ل دەمژمیر ۶ ی سپیدھییا رۆژا ۲۰۱۶/۱۰/۱۷ قوناغا ئیکتی ژ ئۆپەراسیونا شەری مووسل دەستپیکر و ب تنی هیژین پیشمەرگە ی تیدا پشکداربوون، ژ رووباری خازر ل رۆژهلایتی مووسل دەستپیکر و (۱۰) گوند ئازادکرنا و هیلا بەرگرییا داعش تیکشکاندن، ل نافەراستا هەیفایا ۱۰ یا سالا ۲۰۱۶ هیژین عێراقی دەست ب هیرشی کر بو سەر مووسل^(۳).

میحوەری ئیکتی، میحوەری باکووری رۆژهلایتی مووسل:

ئەقی میحوەری ژ دەقەرا خازر بو چیا یی زەرتک پیشمەرگە لی هەبون، ل قی میحوەری راستەوخو ب سەرپەرشتی و فەرماندەیا سەرۆك مەسعود بارزانی ئۆپەراسیون دەستپیکر و هیژین پیشمەرگە ی شیان ل رۆژا ئیکتی ژ شەری نیزیکی (۲۰۰) کیلۆمەترین چوارگۆشە ئازادبکەن کو (۱۰) گوند بخوڤەدگرتن^(۴).

میحوەری ناوهران :

پیشمەرگە ی ل میحوەری ناوهران دەست ب هیرشی کر و گوند و دەقەری باشوور و رۆژناقیایی باشیک ئازادکرنا و گەشتنە هیژین میحوەری خازر، ب قی ئیکتی ناحیا باشیک و بەحزانی هاتنە دۆرپیچکرنا، پیشقەچوونا پیشمەرگە ی ل سەرخو بوو، چونکی

(۱) د. عوسمان عەلی، ژیدەری بەری، لا، ۲۳۳.
 (۲) نادر دوغاتی، ژیدەری بەری، لا، ۱۲۱.
 (۳) قارەمان مەهدی، ژیدەری بەری، لا، ۱۲۴ و ۱۲۵.
 (۴) نادر دوغاتی، ژیدەری بەری، لا، ۱۲۱.

دهوله تا ئيسلامي گه له ك مين و تي ئين تي و دانابوون^(۱).

میحوه ری تلسقوف:

هیزین پيشمه رگه ی به ره ف تلكيف پيشفه چوون و گوندین کفروک، سماق و دیر ئەوراها ئازادکرن و گه شته ده وروبهرین تلكيف، ل دویف نه خشه و پلانا سه ربازی هیزین پيشمه رگه ی راوه ستیان^(۲).

میحوه ری سکر ی مووسل:

هیزین پيشمه رگه ی پيشفه چوون به ره ف ده فه را فلفینی و گو په پانا ته بادل، ل گه ل هیزین دین پيشمه رگه ی ل تلسقوف و باتنای گه شته ئیک و ب قی یه ک ی هیلا شه ری ل ده شتا نه نه واهه می گه شته ئیک ژ میحوه ری سکر ی مووسل هه تا میحوه ری خازر و خه نده کین به ره فانیی ب در یژاهیا و ی ده فه ری هاتنه کولان و ل دویف ری ککه فتنا د نافه را بارزانی و عه بادیدا هه می ده فه ری کوردستانیی کیشه ل سه ر ژلای پيشمه رگه ی هاتنه ئازادکرن^(۳).

ئازادکرنا باشیک و به حزانی:

ل پوژا ۲۰ی چریا ئیک ی ژ سالآ ۲۰۱۶ باشیک و به حزانی هاتنه دو ریچکرن و گوندین سه ر ب وانقه هاتنه ئازادکرن. ئوپه راسیونا ئازادکرنا باشیک ل گه ل ئازادکرنا مووسل ب سه ره رشتی و فه رمانده یا راسته وخویا سه روک مه سعود بارزانی و ب پشته فانییا هیزا پشته فانیی ب سه رکردایه تییا سیهاد بارزانی ده ستیپکر^(۴)، ده مز میر ۶ سپیدی ل پوژا ۷ چریا دووی ۲۰۱۶ هیزین پيشمه رگه ی ژ سی لایانقه هیرشکره سه ر باژیری باشیک^(۵). شیان باژیرکی باشیک ئازادبکهن و پتر ژ (۱۱۰) ته رمین چه کدارین داعش

(۱) نادر دوغاتی، هه ر ئه و ژیده، لا ۱۲۱.

(۲) نادر دوغاتی، هه ر ئه و ژیده، لا ۱۲۲.

(۳) نادر دوغاتی، ژیده ری به ری، لا ۱۲۲.

(۴) نادر دوغاتی، هه ر ئه و ژیده، لا ۱۲۵.

(۵) قاره مان مه هدی، ژیده ری به ری، لا ۱۲۸.

مانه ل گۆره پانا شه‌ری و هنده‌کا خو فەشارت‌بوو، ل سپی‌دهییا ۲۰۱۶/۱۱/۱۰ که‌فتنه بۆسه‌یه‌کا هیژین پیشمه‌رگه‌ی و (۱۵) ژ وان کوشتن. چه‌کدارین ده‌وله‌تا ئیسلامی ب دهان تونیل ل باشیکئ کۆلابوون و دریزاهیییا هنده‌کان دگهشته کلم و چه‌کدارین وان خو تیدا فەدشارت^(۱)، د ئازادکرنا باژپرکئ باشیکیدا فرۆکه‌یین هه‌فه‌یه‌مانان (۱۴) هیرش ئەنجامدان و ئۆتۆمبیله‌کا مینرژکری ژی ژناقبر^(۲).

میحوهری دووی، پیشمه‌رگه به‌ره‌ف مووسل:

ل ده‌مژمیر (۳:۳۰) خوله‌ک ل پوژا ۲۰۱۶/۱۰/۳۰ هیژین پیشمه‌رگه‌ی ۶ گوند ل باکووری پوژه‌لاتئ مووسل کۆنترۆلکرن، ئەوژی گوندین فازلییئ، کیفرۆک، خرابیت، کانی شیرین، خازر و قه‌بر ئیسحاق ودیرا ئۆراها ل نیزیک باژپرئ باتنایئ، ل پوژا ۱۷ چریا ئیکئ پیشمه‌رگه‌ی (۲۸) گوند کو رووبه‌ری وان (۵۰۰) کلم چوارگوشه بوون کۆنترۆلکرن ل باکوور پوژه‌لاتئ مووسل. بو ماوی دوو هه‌فتیان هیژین پیشمه‌رگه‌ی ب پشته‌فانییا فرۆکه‌یین هه‌فه‌یه‌مانان ب دهان تیرۆرست کوشتن و (۵۰) ئۆتۆمبیلین مینرژکری ژناقبرن. فرۆکه‌یین هه‌فه‌یه‌مانان (۵۵۰) هیرشین ئەسمانی ئەنجامدان، د هیرشیدا ژلایئ تیما ئەندازه‌یا پیشمه‌رگه‌یه‌ (۸۰۰) بۆمبێن چاندییین ده‌وله‌تا ئیسلامی هاتنه‌راکرن و پووچکرن و (۷۰۰۰) که‌سین سفیل ل وی سنووری خو پاده‌ستی هیژین پیشمه‌رگه‌ی کر^(۳).

(۱) نادر دوغاتی، ژیده‌ری به‌ری، لا ۱۲۵.

(۲) قاره‌مان مه‌هدی، ژیده‌ری به‌ری، لا ۱۲۸.

(۳) قاره‌مان مه‌هدی، هه‌ر ئەو ژیده‌ر، لا ۱۲۸.

دهر بازبونا لهشكهرى عيراقى ب ريكا سنوورى ههريما كورستانى:

فهريماندهيىن كوردان ديبژن لهشكهرى عيراقى ب تنى ريكهك ههيه بچيته باژيرى مووسل، ئه وژى ژ ريكا گه ياره هيرش بكه ته مووسل، به لى هيژين پيشمه رگه ي پينج ريك هه نه بچيته د مووسلدا، ريكا هيل (٤٧) يا رۆژ هه لاقى ئه وا تله عفره ب مووسل هه گريدهت، ريكا دوويى ژ تلسقوف بو مووسل، ريكا سيى ژ باشيكي بو مووسل، ريكا چوارى ژ كه لهك - هه ولير بو مووسل و ريكا پينجى ژ گوير - خازر بو مووسل^(١).

بو جارا تيكى بوو ل دويف ريكهك هه قه قه پشته ٢٠ سالان هيژين عيراقى د ئه ردى كوردستان پيرال ميهوه رى ناوه ران و خازر و تليكيف ده ربازى به رۆكين شه رى بن و خو ئاماده بكه ن بو ئازاد كرنا مووسل، ئه ف ريكهك هه قه قه د ناقه را سه رۆك مه سعود بارزانى و هه يده ر عه بادى و هه قه په پماناندا هاته موركرن، ب وى مه رجى پشته ئازاد كرنى پوليسين فيدرال ميينه د باژيريدا و لهشكهر به يته قه كيشان، هيدي هيدي لهشكهرى عيراقى ب پشته فانيا پيشمه رگه ي ده قه رين ده ورو به رين مووسل ئازاد كرن و وه كو ژلايى خازر قه بو هه مدانيى، به رتله و گوگجه لى ژلايى ناوه ران بو ناوه ران و شه لالات و ژلايى ميهوه رى تلسقوف بو باتنايى و فلفيل، ل رۆژا ٢٥/١٠/٢٠١٦ باژيرى مووسل هه مى هاته باز به ندكرن، لايى باكوور و باكوورى رۆژه لالات ژلايى پيشمه رگه ي و لايى باشوور و باشوورى رۆژئاڤا ژلايى لهشكهرى عيراقى و هه شدا شه عبى^(٢).

ليوا سيمون مايال سه رۆك ئه ركانى گشتيى وه زاره تا به رگريا به ريتانيا ديبژيت: مووسل و ده ورو به رين وى دووماهيك پينگه پين ريخراوا قاعيده نه ل عيراقى و كوئترۆلكرنا وان ده قه رين هه قسنوور ل گه ل سووريا كاره كى ب زه حمه ته، ديسان هيشتا چه كدارين بيانى ژ وى ده قه رى ده ينه عيراقى و تونده اژويان خو ل مووسل به يژكريه و هه ر ژ سالا ٢٠٠٧ مووسل بوويه سه نته رى ده وله تا ئيسلامى، ئه و باژير پشته ١٠ى خزيрана سالا ٢٠١٤ بوويه سه نته رى چالاكيين ده وله تا ئيسلامى^(٣).

(١) د.سيس جهى، ژيده رى به رى، لا ٢٤٨ و ٢٤٩.

(٢) نادر دوغاقى، ژيده رى به رى، لا ١٢٢-١٢٣-١٢٤.

(٣) د.سيس جهى، ژيده رى به رى، لا ٢٤٥.

روپروویونا (١٠) ههزار چه کدارین داعش و خو ئاسی کرنا وان د باژیره کی ئاکنجییئ وی نیزیکی ئیک ملیون که سدا، ئه گهری هندئ ههیه وی خه لکی وه کو مه تالین زیندی بو خو بکاربینن^(١).

میحوهری دوویئ:

میحوهری باشوور و باشووری پوژهلایئ مووسل بو، ئه وژی هیزین عیراقی دهست ب هیرشی کر ژ میحوهری گه یاره و همام عه لیل هه تا همدانییی^(٢).

ئازاد کرنا مووسل:

قوناغا دوویئ ژ ئازاد کرنا مووسل ژلایئ له شکه ری عیراقی و پولیسین فیدرالقه ل پوژا سیشه مبی پیکه فتی ٢٠١٦/١١/١ ژ گوندی گوگجه لی به ره ف ده قه را که رامه ل پوژهلایئ باژیری بو ده قهرین لایئ چه پییی مووسل، ده وله تا ئیسلامی گه له ک خانی مینرپژکر بوون و نیشان شکی ل سهر ئا قاهییین بلند دانابوون، ئوتۆمبیلین مینرپژکری و خو کوژان خو ب له شکه ری عیراقی قه دپه قاند^(٣).

ژلایئ پوژهلایئ قه، له شکه ری عیراقی پیشقه چوون، ژ گوندی ساده و به عویزه بو تاخی حوده بایئ ل سهر ریکا تلکیف ل پوژا ئیکشه مبی ٦ چریا دووی ل سالآ ٢٠١٦، ل ره خی چه پی شه ری کولان کولان و تاخ تاخ ده ستپیکر، ده همان ده مدا هیزین عیراقی ژ میحوهری حه ویجه ل باشووری مووسل و هه شدا شه عبی ژ میحوهری باشووری به ره ف پوژئا قایی مووسل بو تله عفه ر بریکه فتن.

ل ٢٤ ی کانونا دوویئ ل سالآ ٢٠١٧ حه یده ر عه بادی سه روک وه زیرین عیراقی ئازاد کرنا لایئ چه پییی مووسل را گه اند^(٤).

(١) د. عوسمان عه لی، ژیدهری به ری، ل ٢٢٤ و ٢٢٥.

(٢) نادر دوغاتی، ههر ئه و ژیدهر، ل ١٢٢.

(٣) نادر دوغاتی، ههر ئه و ژیدهر، ل ١٢٧ و ١٢٨.

(٤) نادر دوغاتی، ههر ئه و ژیدهر، ل ١٢٧ و ١٢٨.

ئازادكرنا لايى راستيى مووسل:

ل ١٩ى شوباتا سالآ ٢٠١٧ ئۆپه راسيؤنا ئازادكرنا لايى راستيى مووسل دهستپىكر و
 ل ٢٠١٧/٦/٢٩ ئازادكرنا وى هاته راگهاندىن^(١).

ئازادكرنا تله عفه ر:

ئازادكرنا باژپرى تله عفه ر ل ٢٠١٧/٨/٢٠ دهستپىكر و بهرى ئازادكرنى پىككه فتنه ك
 د ناقبه را به غدا، تركيا و ئيرانييدا هاته كرن بو قورتالكرنا سه ركده يين داعش، ئه ف
 پىككه فتنه نه ينى بوو به رامبه ر راده سترنا باژپرى تله عفه ر، نيزيكي (٢٠٠٠) داعشان
 د تله عفه ردا بوون، به لى هه مى ب سلامه تي ده ركه فتن^(٢).

راگهاندىنا ئازادكرنا مووسل ب گشتى:

ئۆپه راسيؤنا رزگاركرنا باژپرى مووسل ل ٢٠١٧/٦/٢٩ دهستپىكر و نيزيكي ٩هه يقان
 فه كيشا، هيزين عيراقى، ميليشياتين حه شدا شه عبي و ب پشكداريا ئيرانى و
 هه فه يمانان ل ئه سماني هه مى شيان ئىخستنه كارى هه تا باژپرى مووسل ئازادكرى^(٣).
 ل ٢٠١٧/٨/٣١ هه يدەر عه بادى رزگاركرنا هه مى پاريزگه ا مووسل راگهاندى، ئازادكرنا
 مووسل (١٠) هه يف و نيقا فه كيشا كو دبوونه (٣١٨) رۆژ، ل ١٧ى چريا ئيكي ل سالآ
 ٢٠١٦ دهستپىكر و ل ١٣ى ئابا سالآ ٢٠١٧ بدووماهى هات^(٤).

شه رى سى سال و شه ش هه يقان فه كيشا. حه يدەر عه بادى ل ٢٠١٧/١٢/٩ سه رۆك
 وه زيرى عيراقى دووماهيا شه رى داعش و رزگاركرنا هه مى ئاخا عيراقى راگهاندى^(٥).
 هه ر ل دهستپىكا شه رى پيشمه رگه ي دژى ده وله تا ئيسلامى شه ردكر، ل ٢٠١٤/٨/٣
 هه تا دووماهى هاتنا شه رى ل ٢٠١٧/١٢/٩ شه يدن هيزين پيشمه رگه ي و خۆبه خشان

(١) نادر دوغاقى، ژيده رى به رى، ١٣١١.

(٢) نادر دوغاقى، هه ر ئه و ژيده ر، ١٣٧٧.

(٣) قاره مان مه هدى، هه ر ئه و ژيده ر، ١٢٤٤ و ١٢٥٠.

(٤) نادر دوغاقى هه ر ئه و ژيده ر، ١٣٨٨.

(٥) قاره مان مه هدى، هه ر ئه و ژيده ر، ٣٨٩٧.

گهشتنه (١٦٨٩) شهیدان.

هژمارا بریندارین گشتییڻ پیشمه‌رگه‌ی و خوبه‌خشان د شه‌ری دژی ده‌وله‌تا
ئیسلامیدا (١٠٣١٥) بوون و ژمارا بیسه‌روشوینبویا (٦٢) پیشمه‌رگه بوون^(١).

(١) عاصم محمود سلیمان ونوبه‌دار عبدالرحمن وسالم جرجیس وشفان جلال ونزار محمود،
شه‌هیدییڻ سنوری پارێزگه‌ها دهوکی د شه‌ری دژی ری‌کخراوا داعش (خزیرانا ٢٠١٤ - ئیلونا ٢٠١٧)
،سه‌نته‌ری زاخو بو فه‌کولینیڻ کوردی، چاپا ئیکن گولانا ٢٠١٨، لا، ١٧.

مرنا رهش

پشکا حهفتی

کوردین پوژنافا وداعش

دامه زاندا په یه دتی

کۆمبونا سه روک مه سعود بارزانی دگه ل کوردین پوژنافا

ژمارا كوردین پوژئافای کوردستان - سووریا نیزیکی دووملیون و پینجسهه د هزار کهسانه کو دبنه (٨,٥% بۆ ١٠%) ژ خه لکی وهلاتی سووریا و بچویکتین بهشی کوردستانیه، ناسیونالیزما عه ره بی و رژیمی سووریا ب تایهتی پارتا به عسا سووری ب پهنگه کی سیسته ماتیک ب ریکا گفاشتین سیاسی و لهشکهری و کۆچکرنا ب زوری بزافا رهشکرن و نهیلانا ناسنامهیا کوردان ل وی وهلاتی دایه^(١).

دابق، د بیره وهریین دیرۆکا تورک و داعشاندا گه له که راما و هیما هه نه، تورک وه سان هزر دکهن دابق ده رگهی پوژهه لاتا نافین بۆ ئوسمانیان فه کریه، ژ بهر هندی ده م و جهی وی ئوپه راسیونی ریگ بۆ دووباره کرنا وان هیما و بیره وهریین دیروکیه، ئوپه راسیونین مه تالی فوراتی هه تا رادهیه کی مه زن پشت ب وی گوتنا دیرۆکی به ستیه کو دابق ده رگهی پوژهه لاتا نافینه بۆ تورکیا نووی و دووباره دی فه بیهته فه، ل لایه کی دژی داعش کار ل سه ر فه رموده یا پیغمبه ری دکهن و د وی فه رموده ییدا پیغمبه ری ئیسلامی مزگینی دایه موسلمانان شه ره کی مه زن دی ل ده فه ره کا شامی هیته کرن و نافی وی (دابق) ه د نافه را لهشکهری موسلمانان و گاواندا، ل دویف وی فه رموده یی ئه و شه ر دی^(٢) دووماهیك شه ر بیت و تیدا لهشکهری هه شتی دی ل گه ل وه لاتین هه فه یمان ئیکگرن، به لی لهشکهری موسلمانان دی سه ره که قیت ل سه ر لهشکهری گاوران، ده وله تا ئیسلامی چافه ری ئه فه ی مزگینی دکه ت^(٣).

داعش ل هافینا سال ٢٠١٤ ده فه ره کا به ره فره ل سووریا و عیراقی ئیخسته بنده ستی خو و گه له که کریارین کریت و نه مرؤفانه دژی که مینه یین ئایینی و نه ته وه یی و په گه زی کرن، ل ئه ردی وان کۆنترۆلگری خه لک نه چارکر ل دویف بیروباوه ر و پوره سمین ئایینی ئیسلامی وه کو وان دقیت بچن، دوو ریگ دانانه بهر ئیزدییان، یان دی موسلمان بن

(١) د.دنیز چیفیچی، به شداری کوردانی تورکیا له خه باتی روژئاوای کوردستاندا، هاوپه یمانه کانی ناتو، ناوه ندی لیکولینه وهی رووداو، کوردستان دوا ئوپه راسیونی مووسل و ره ققه، چاپخانه ی کوردستان - سلیمانی، چاپی په که م ٢٠١٧، ٣٧٥.

(٢) دیشید پولاک، کورد له به رامبه ر داعش - هاوپه یمانه کانی ناتو، ناوه ندی لیکولینه وهی رووداو، کوردستان دوا ئوپه راسیونی مووسل و ره ققه، چاپخانه ی کوردستان - سلیمانی، چاپی په که م ٢٠١٧، ١١٣ و ١١٤.

(٣) دیشید پولاک، کورد له به رامبه ر داعش - هاوپه یمانه کانی ناتو، ناوه ندی لیکولینه وهی رووداو، کوردستان دوا ئوپه راسیونی مووسل و ره ققه، چاپخانه ی کوردستان - سلیمانی، چاپی په که م ٢٠١٧، ١١٣ و ١١٤.

یان دی هینه کوشتن^(١).

د چوارچوقی بزاقین دهوله تا ئیسلامیدا ژبو کۆنترۆلکرنا دهقه رین سنووری ل باکوور و پۆژهه لات، پرویپروی دهقه رین سهر ب پیکهراوین کوردان هاتن ل باکوور و پۆژهه لاتئ سووریا ب تایهتی ل دهقه رین هسه که، قامشلی و عندان، شهر د ناقبه را چه کدارین دهوله تا ئیسلامی و یه کینه یین پاراستنا گه لی کورداندا په یدابوو، پشتی داعش کۆنترۆل ل سهر هنده که دهقه ران کری و بزاقه کری شه ریه تا ئیسلامی ل سهر وان دهقه ران بسه پینیت، کۆمکوژی دژی کوردان نه جامدان و ب گاور هژمارتن و ب هه فکارین بیانیا تاونبار کرن^(٢).

کوردان ب ههمی شیانا شهری دهوله تا ئیسلامی کر و ژ دهقه رین خو ل باکوور و باکووری پۆژهه لات ده رئیخستن، داعش دو رپیچ دانا سهر دهقه رین کوردان و (١٢٠) وه لاتییین سقیلین کورد ژ ژن، زارۆک، پیر و گه نجان ل دهو ربه رین باژی رپی عه زازی ل گوند و وارین هه له ب ره فاندن^(٣).

ل دو یف شرو فه کرنا (لوبونا فه ره نسی) وهرار و گه شه یا هه ژمونا (نفو ذ) کوردان ل باکووری سووریا جهی دلخوشی نینه بو تورکیا هه فسنوور، چونکی تورکیا یه په گئ ب پارچه یه که ژ پارتا کری کارین کوردستانئ د هه ژمیریت.

(ماریا فانتابییه) دبیژیت: وه لاتین پوژتا فا کورد کر نه هه فیه یانین خو یین ستراتیژی، به لی په یوه ندیه کا هه فسه نگ د ناقبه را خو و ههمی پیکهاتین دیترین ل وی دهقه ری دژین ئا فاکرییه، به لی کورد ئیکسه ر و ژ هه میان پتر هه فیه یانین وان بوون.

چه کی و درافی وهر دگرن، نه و هوشدارییی ددهت کو نه فه پینگا فه کا مه تر سیداره، چونکی نه ف پالشتیا له شکه ری دبیت بیته نه گهری دووباره نه خسه کیشکرنا سنوورین نوی بو فان وه لاتان، نه فه ل پشه پوژی دی بیته نه گهری هه فکییی و

(١) سالم شرقی، داعش یقطع رؤوس اطفال رطوا التخلی عن المسیحیه.

(٢) خورشید دلی، ژیده ری به ری.

(٣) خورشید دلی، ژیده ری به ری.

شهر و پیکدادانا د نافهرا کوردان و ههفشنوورین واندا^(۱).

پشتی وهلاتین ئه وروپا، پرووسیا ژى چهك و تهقهمنى دانه كوردستانى و پرووسیا بریكا ئه سمانى كوردستانى د شه پرى دژى داعشدا هاریکارییا كوردین پوژئافا كر.

(فلادیمیر پوتین) ل ۳۰ى ئه یلولا سالآ ۲۰۱۵ راگهاندا ب پهنگه كى راسته قینه ب تنى سوپاين سووریا و كورد شه پرى دژى داعش دكهن و ب وى چه ندى په یوه ندىين خو ل گه ل په یه دى بهیزكرن و پشتی هنگى چهك و تهقهمنى دانه هیزین كوردان.

هه رچه نده په یوه ندىين پرووسیا و كوردان چ په یوه ندىين وهسا نه بوون، به لى هاریکاریين پرووسیا بو كوردان د شه پرى داعشدا ئه و په یوه ندى به ره ف قوناغه كا دى برن، پرووسیا هه ر ژ سه رده م قه یسه رى و ئیكه تیا سو قیه تى و نو كه ژى ئه و وه كو فاكته ره كى لاهه كى ل سیاسه تا پوژه لاتا نا فین ته ماشه ی كوردان دكهن و وه كو كارته كا گفاشتنینه ژلاين وان وه لاتین كوردستان دابه شكرى و وى بكاردینن، پرووسیا به رده وام دبیزیت كورد به شه كن ژ چاره سه ركنا ئاریشه یين پوژه لاتا نا فین^(۲).

دوو یه مین سالآ هه قه په یانیين و ل ئه یلولا سالآ ۲۰۱۵ هه تا ئه یلولا سالآ ۲۰۱۶ هاریکاریين ستراتیزى بهیزتر لیكرن و هه روه سا هنارتنا هاریکاریين كارا بو په یه دى و یه په گى ده ستیكر، ئارمانج ژى ئازادكرنا باژیرین كوبانى، گر یسپى، شه دادى ومه نج بوو ژبن ده سته لاتا داعش و پاشى پرگاركرنا په ققه پایته ختى ده وله تا ئیسلامى^(۳).

هه روه كو پوژئامه یا ”فیننشال تا میز“ یا بریتانى ل ۶ى چریا دووی گوتى كوردین سووریا بووینه هه قه په یمان دژى شه پرى داعش، د ئه وى هه قه په یانیا وه لاتى ئه مرىكا سه ركیشیا وى دكه ت، پوژئامه یين ته كه زكر پارتا كریكارین كوردستانى داخواز ژ كه نجین كورد ل باشوورى پوژه لاتى توركیا كریه به ره ف شه پرى بچن و چه كى دژى ده وله تا ئیسلامى هه ل بگرن ل باكوورى سووریا، ئه ف چه نده بوو جه ئ مه ترسیين

(۱) لوبوانا فرنسى، اعاده رسم الحدود.

(۲) ئاسگه رو ف گا ژار، هه ر ئه و ژیده ر، لا ۹۱- ۹۲- ۹۳.

(۳) دیقید پولاك، كورد له به رامبه ر داعش - هاوپه یمانه كانى ناتو، ناوه ندى لیكولینه وه ی روودا و، كوردستان دواى ئوپه راسیونى مووسل وره ققه، چاپخانه ی كوردستان - سلیمانى، چاپى یه كه م ۲۰۱۷، ۱۰۱۱ و ۱۰۲.

بو تورکيا و دترسن کوبانی بیته ده رگهه کی مه ترسیدار بو به روفاژیکرنا هه فکیشین
دیفاکتویا کوردان ل ده فه ری، نه فه پارچه که ژ نه خشه و پلانه کا مه ترسیدار بو
گوهورینا نه خشه یی پوژه لاتا ناقین^(۱).

(۱) فانیشنال تایمز، اکراد العراق.

دامه زراندا په یه دئ:

پشتی پاپه رینا کوردان ل رۆژئافایئ کوردستانئ ل ٢٠٠٤/٣/١٢ هیزین سیاسی پرویپروی دوخه کی دژواربوون ژلایئ پژیما به شار ئه سه ديقه و سیاسه تا ده رکرن، ته عریب و برینا پیدفیاتییین ژیانئ ژ لاون کوردان هاته په پیره وکرن^(١).

ل سالآ ٢٠٠٤ ئ ب فهرمی ل قه ندیل پارقئ یه کیتی دیموکرات (په یه ده) هاته دامه زراندا، ل گه ل سه ره لدا نا بهارا عه ره بی و شو ره شا سووریا؛ په یه دئ زیده تر چالاکییین خو ئه نجامدان، پژیما سووریا پرانییا دام و ده زگه یین باژیرین رۆژئافا دانه ده ست یه کینه یین پاراستنا گه ل (یه په گئ)، هه ر د ئه وئ سالیئا هیزین (ئه حرار ئه ل شام) ب پشته فانییا تورکیا ل سنوورئ سه ری کانییئ ده ربازی رۆژئافایئ کوردستانئ بوون، ئیکه م شه ر د ناقبه را یه په گئ و ئه حرار شامدا پرویدا، پشتی هنگی شه ر د ناقبه را به ره ی نوسره و یه په گیدا ل گری سپی پرویدا، پشتی به ره ی نوسره و دهوله تا ئیسلامی ژیکفه بوین، داعش جه یین به ره ی نوسره داگیرکرن و دهوله تا ئیسلامی و یه په گه بوونه هه فسنوور و شه ر د ناقبه را داعش و یه په گیدا هه ر ژ شنغال هه تا باشوورئ کوبانئ هاته کرن و ل سالآ ٢٠١٣ ئه و شه ر دژوارتر لیها ت، ل سالآ ٢٠١٤ شه ر به ره فربه و و باشوورئ کوردستانئ، شنغال، مه خموور، که رکووک و هه تا جه له ولا قه گرت^(٢).

جفاتا نیشتمانییا کوردین سووریا (ئه نه که سه) ل سالآ ٢٠١١ هاته دامه زراندا، به لی هیزا (په یه دئ) یه کینه یین پاراستنا گه ل هیزه کا گاریگه ربوو ل رۆژئافایئ کوردستانئ سووریا، ل گه ل هیرشین دژوارین دهوله تا ئیسلامی ل سالآ ٢٠١٢ خه باتا سیاسیا رۆژئافا چوو د قوناغه کا نویدا، گه له ک گه نجان ژ باکوورئ کوردستانئ - تورکیا په یوه ندی ب خه باتا رۆژئافا کر^(٣).

گومان تیدا نینه دوو هیزین کوردان ل عیراقئ و سووریا، هیزا پیشمه رگه ی ل عیراقئ و هیزا یه کینه یین پاراستنا گه ل (یه په گه) ل سووریا دوو هه قبه یانین گرنگین

(١) د. ئازاد علی، پوست داعش، لا، ٥٥.

(٢) مامه ند رۆژه، پوست داعش، لا، ٤٦.

(٣) د. دنیز چیفیچی، ژیده ری به ری، لا، ٣٧٦.

ئەمریکا و ناتو بوون د شهړی دژی دهوله تا ئیسلامیدا^(۱).

بهره یی نوسره:

بهره یی نوسره د ناف دهان که تیه و گروپین له شکه ریدا ل سالاً ۲۰۱۱ سهره لدا و هزر و برین وان وه کو هزرین جهادیین سله فی بوون و ب ئاشکرا گریډای ریڅخراوا قاعیده بوون، ژمارا چه کدارین وان ل سالاً ۲۰۱۳ گهشتنه شه ش هزار چه کداران و پرانیا وان جهادیین بیانی بوون^(۲).

داعش ل سووریا بوو هیزه کا جیوپولیتیکی و بوو دیفاکتویه ک و وه کو دهوله ت دهاته نیاسین^(۳). دهوله تا ئیسلامی ده قهرین کوردان و دهروازه یین سنووری ل گه ل تورکیا و ل گه ل زه قییین پترولی و گازئی کرنه ئارمانج، ئارمانجا سهره کییا وان تل کوچهر (الیعرویه - په بیعه) بوو ئەوا دکه فیه سهر ریکا حه له ب و مووسل، داعش ژ ده ستی به ره ی نوسره ئینادهر، به لی شهرفانین کورد ل چریا ئیکئی ژ سالاً ۲۰۱۳ دیسا ژ ده ستی دهوله تا ئیسلامی ده ریخت^(۴).

تورکیا ل ده ستی پشته فانی ل دهوله تا ئیسلامی دکر، پاشی پشته فانییا له شکه ری فته ح و هیزا هه فیشک یا ئەحرار ئەلشام و به ره یی نوسره کر، ئەفه ل گه ل ستراتیژی هه تا ناتو نه دگونجا و بوو ئەگه ری په یداکرنا ده رزه کی د ناقبه را تورکیا و هه قبه یانییا ناتو^(۵).

یه په گئی ب ریکا شهران شیا رووبه ره کی مه زن بده ستخو بیخن و ده ستی دکر ژ سیمالکا ل سنووری باشووری کوردستانی هه تا کوبانی و جه رابلس، عه زاز، مارعیش و عه فرین پیکه هه اتنه گریدان.

داکو وه لاته ک بهیته پیکینان پیدی ب سئ تستان هه یه (خه لک، ئاخ و سهره رییا یاسای) ئەگه ر ل دویف قئ تیزی بیت ل روژناقایی کوردستانی هه رسئ هه اتنه بده ستقه ئینان^(۶).

(۱) دیشید پولاک، ژیده ری به ری، ۹۴.

(۲) د. ئازاد عه لی، ژیده ری به ری، ۵۶.

(۳) مامه ند روژه، هه ر ئەو ژیده ر، ۴۷.

(۴) د. ئازاد عه لی، هه ر ئەو ژیده ر، ۶۱.

(۵) مامه ند روژه، هه ر ئەو ژیده ر، ۴۹.

(۶) مامه ند روژه، هه ر ئەو ژیده ر، ۴۷.

ههردوو هیژین شهپرکەر (دهوله تا ئیسلامی و یه په گه) دانپیدانن ب سنووران ناکهن^(۱). ژئه نجامی شهپری دهوله تا ئیسلامی پتر ژ دوو ملیون که سان ژ وه لاتییین کورد ژ دیرکی و گوندین دیجله ل پوژهه لاق ههتا گونده وارین عه فرینن ل سهر سنووری لیویا ئه سه که ندهرونه ل پوژئاقا خه له ئاواره بوون، چاریکه ک ژ وان هاتنه که مپه یین هه ریما کوردستانی و گه له ک ژ وان به رهف تورکیا چوون و ل ناف چادر و باژیران به لاقبوون، هنده ک ژی ئاواره ی وه لاتین پوژئاقا بوون، ب قی یه کی ژماره کا زور ژ عه ره بان هاتنه سهر گوند و جهین کوردان و ئاکنجیوون و مفا ژ ئارامییا ده فهرین کوردان وه رگرت^(۲).

قه کیشانا داعش بو سووریا:

هه ره چهنده گه له ک زه حمه ته ل عیراقی داعش بهیته ژناقبرن، ب تایبه تی پشتی ئه و ریکه خستن به ره فرهبووی و بوویه خودان شیائین^(۳)

له شکه ری و شاره زاهیا د شه پیدایه پیداکری، به لئ پوهن و ئاشکرایه سه رکه فتنین مه زنین داعش جیهان هشیارکر ژ وی مه ترسیا مه زن و پیدقییه هه ر زوی لقینه کی دژی وی بکه ن و سنووره کی بو پیشقه چوونین وی ل عیراقی دانین، ب تنی ریکه ک هیلا ل بهر دهوله تا ئیسلامی، ئه وژی چه ک و شه پرکه رین خو به رهف باکووری ئانکو بو ئه ردی سووریا قه گو هیزیت، ب کوئترۆل کرنا دابق ل باکووری حه له ب و شه پرین خو ل ده فهرین باکوور و پوژهه لاتن حه له بی و په ققه و دیره زوری خورن کرن، قه کیشانا چه کدارین داعش ژ باکووری عیراقی بوو چیرۆکا نوپیا سه رکه فتنین هه ریما کوردستانی، یان ریکه کا نوی بو سه پاندنا مه رجین خو ل سهر به غدا یان به رهف سه ره به خو بوونی بچن^(۴).

(۱) مامه ند روژه، هه ر ئه و ژیده ر، ۴۹.

(۲) د. ئازاد عه لی، هه ر ئه و ژیده ر، ۶۷.

(۳) فاینشال تاپمز، هه ر ئه و ژیده ر.

(۴) فاینشال تاپمز، ژیده ره ری.

کۆمبوونا سەرۆک «مەسعود بارزانی» دگەل کوردیڤن پۆژئاقا:

ل تیرمها سالاً ۲۰۱۲ ب دەستپیشخه ریا سەرۆکایه تیا هه ریمما کوردستان، ب سەرپه رشتیا سەرۆکۆ هه ریمم مەسعود بارزانی، ریککه فتنا هه ولیرى د نابقه را ئەنجومه نى نیشتمانیی کوردی و ئەنجومه نى گەلى پۆژئاقادا هاته مۆرکرن، دهسته یا بلند یا کوردی هاته پیکئینان داکو ئه رکه کى هه قپشک د وى قوناغا نازک و هه ستیاردایخه ستویڤ خۆ، به لى وه کى پیدقى کار ب وى ریککه فتنى نهاته کرن^(۱).

(۱) دئازاد عەلى، ژیدهرى به رى، لا، ۵۸.

پشکا ههشتی

شهری کوبانی وهنارتنا پیشمه رگه ی

بزاڤین هناردنا پیشمه رگه ی بو کوبانی

تورکيا وداعش

هه لویستی ئیرانی ودهوله تا ئیسلامی وکوردستان

كوبانئ:

كوبانئ دكهفته پوژئافايئ كوردستانئ - سووريا و ژلايئ كارگيريته سهر ب پاريزگها (حلهب)ه، (٤٠٠) گوند ب سهر كوبانئته نه، ل دويش ئامارا سالآ ٢٠١٣ ريژهيا ئاكنجيين ويئ نيزيكي (٤٥٠) هزار كهسان بوون، پتريا وان كوردن، ٥% توركمان، ١% ئه رمن، پرووبهريئ كوبانئ بيست هزار مه تر دووجايه^(١).

باژيريئ كوبانئ دكهفته سهر هيللا سنووريئ توركيا و سووريا و ل گه ل باژيريئ سوچي ل باشووريئ پوژئافايئ ئورفاييئ باكووريئ كوردستانئ ههفسنووره^(٢).

پشتي ئهلمانيا هيللا شه مهنده فرئ (سكتئ ئاسني)يي شه مهنده فرئ ل وييريئ دامه زراندي نافيئ ويئ ژ پهيقا ئينگليزي كوئمپاني (Company) هاتييه و ل ده مي حكومه تا سووريا نافيئ گوند و باژيران گوهورين و ته عريب كرين نافيئ ويئ ژ كوبانئ كره عهين ئه لعهره ب^(٣).

پشتي خوئيشانديانئ خه لكئ سووريا و دروستبوونا شه ريئ نافخويي ل ١٩ خزيрана سالآ ٢٠١٢ و قه كيشانا هيژين سووريا ژ ده قهرين كوردان، ئه و ده قهر كه فته بن ده سته لاتا كوردان و هيژين^(٤) يه كينه بينن پاراستنا گه ل (يه په گه) و سياسييين كورد كانتوئا كوبانئ ل پوژئافايئ كوردستانئ راگهاندي^(٥).

پارتا كريكارين كوردستانا باكوور، سوپايئ ئازاد، به رهيئ كوردان وهنده ك گرؤپين ديترين كوردان ژوورا ئوپه راسيؤنين (قولكانا فوراتي) ل باژيريئ كوبانئ بيكنينا، ئي كسه ر ده وله تا ئيسلامي هي رشا (عهين العرب) راگهاندي و (١٠٠) چه كدارين خو هنارتنه كوبانئ^(٦).

ل ١٩ ئه يلولا ٢٠١٤ ل نيزيكي سنووري د هه وه كا دوو پوژيدا ده وله تا ئيسلامي وه كو

(١) قاره مان مه هدي، هه ر ئه و ژيده ر، ٩١١.

(٢) هه لز عه لي سليم، پيشمه رگه ل كوبانئ، چاپخانا پاريزگه ها دهوك، كوردستان - دهوك ٢٠١٨، ١٦٧ و ١٨.

(٣) جزيره نيت، ژيده ري به ري.

(٤) هه لز، هه ر ئه و ژيده ر، ٢٣٣.

(٥) هه لز، ژيده ري به ري، ٢٣٣.

(٦) معركة كوبانئ، wikipedia.

بريسیپ دهست ب سهر (۶۰) گوندين كورداندا گرت^(۱).

ل رۆژا ۲۰۱۴/۹/۱۳ و ههتا رۆژا ۲۰۱۴/۱۰/۲ دهولهتا ئىسلامى هيرشكره سهر كوبانى و شيا (۳۵۰) گوند و باژپرکين سهر ب كوبانى كۆنترۆل بكهت^(۲). ئەو گوندين داعش داگيرکين دهست ب فرۆتتا وان گوندان كر و ههر گوندهك ب (۱۰) هزار دۆلاران دفرۆت و ههروهسا داعش ئهردين كوردان دانه عهرهبان ب كرى بۆ چاندنى و ئەو گوند ههمى هاتنه تالانكرن.

ژبهه هندى (۳۰۰) هزار كهس ژ وى دهقهري ئاوارهبوون و ئەو ژماره بۆ ههيقا ئيك ل سالا ۲۰۱۵ بلنبدوو و گهشته (۴۰۰) هزار كهسان، شهر گهشته نافهندا باژپرئى كوبانى^(۳).

ل رۆژا ۲۰۱۴/۹/۱۵ چهكدارين دهولهتا ئىسلامى ژ ههمى لايانقه هيرشكره سهر كوبانى وكهفتنا باژپرئى كوبانى كهفته د مهترسييدا^(۴).

ل ۲۳ ئه يولولا ۲۰۱۴ ئەمريكا وههقهه يمانان هيرشين ئەسمانى بۆ سهر داعش ل سووريا ب تايهت ل كوبانى ئەنجامدان، ل ۶ چريا ئيكى ل سالا ۲۰۱۴ دهولهتا ئىسلامى هيتا بهرهفانىيا كوبانى ژلايى رۆژهه لاتيغه تيكشكاند^(۵).

ل ۲۰۱۴/۱۰/۷ شاندهكى بهرلهمانى ههرىما كوردستانى كو ژ ده بهرلهمانتاران پيكدهات ژ ههمى فراكسيون و پيكهاتين ئايينى سهره دانا كوبانى كرن^(۶).

ل ۲۰۱۴/۱۰/۸ پتر ژ ۸۵٪ ژ باژپرئى كوبانى كهفته دهستين تيرۆرستان و ل ۲۰۱۴/۱۰/۱۰ تيرۆرستان پتر ژ (۴۰۰) گوندين كوبانى كۆنترۆلكرن^(۷).

ل ۱۰ چريا ئيكى ژ سالا ۲۰۱۴ داعش بنگهين بهرهفانىيى ل كوبانى كۆنترۆلكرن و پشتى سى رۆژان داعش بهرهف نيفا كوبانى چوو.

ل ۲۰۱۴/۱۰/۲۰ ئەمريكا چهك و هاريكارى و دهريمانين ساخله ميبى بۆ كوبانى ب ريكا

(۱) رامى عبدالرحمن، من هم البيشمرکه وماذا فعلوا لتحرير كوبانى، www.kdp.info.

(۲) ديشيد پولاك، ژيدهرى بهرى، لا ۱۵۵.

(۳) قارهمان مههدى، ژيدهرى بهرى، لا ۸۹.

(۴) قارهمان مههدى، ههر ئەو ژيدهر، لا ۹۲.

(۵) رامى عبدالرحمن، ژيدهرى بهرى.

(۶) ههلز على سليم، ژيدهرى بهرى، لا ۲۵ و ۲۶.

(۷) ههلز على سليم، ههر ئەو ژيدهر، لا ۲۳ و ۲۴.

فرۆكهيان ژ ئهسمانی هاڤیتنه خوار^(١).

سهروك مهسعود بارزانی، ل رۆژا ١٩ ئهیلولا سالآ ٢٠١٤ په یامهك ئاراسته ی گهلی كوردستانێ و كۆمه لگه ئیقهدهولهتی كر و تیدا داخواز ژ خهلكێ كوردستانێ كر ناكوكییین خو بدنه لایه کی و ب ئیکدهست بهرپهفانیی ژ کهرامهت، ئاخ و ژيانا وهلاتییین کوبانی بکهن و ب زویترین دەم پیکهکن ببینن و کوبانی و خهلكێ رۆژنآفایین کوردستانێ ژ دهستی دهولهتا ئیسلامی و تیرۆرستان بپارین^(٢).

پشتی په یاما سهروکی ل ٢٠/١٠/٢٠١٤ چهك و تهقه مهنی و هاریکاریییین ههریما کوردستانێ ب فرۆكهییین ئهمریکا گهشتنه باژیری کوبانی^(٣). ل باژیری کوردین تورکیا چهند رۆژهکان شهپ و پیکدادان د نابهرا پولیس و لایهنگرین کورد و پيشمه رگه یاندا د بهردهوامبوون، کورد ژ ئهقهره تۆره بوون، چونکه یا بیدهنگبوو و چ ههلویست نه بوون دژی تیکوشینیین ئیسلامی (مجاهدین الاسلامیین) ئهویین بزافی دکهن کۆنترۆلی ل سه ر باژیری کوبانی بکهن و پتر ژ (١٤) کهسین سقیل یین کورد هاتنه کوشتن^(٤).

سه ره رای دۆرپیچا ئابووری و لهشکهری و ژماره کا کیم ژ شهرفانان بهرخودانا کوبانی (١١٢) رۆژان فهکیشا و د وی ده میدا پتر ژ (٧٠٪) ژ باژیری کوبانی ویران ببوو (٣٠٪) ب ئیکجاری ویرانبوو.

بینینگه سووریا یا مافین مروقی پراگهاندا د شهپێ تیرۆریدا ل کوبانی ژ سه رجه می (١٧٣٧) تیرۆرستان (١١٦٩) تیرۆرست هاتینه کوشتن.

ل ٧/١٠/٢٠١٤ ئه مینداری گشتیی نه ته وه یین ئیکگرتی (بان کی مۆن)، پراگهاندا فه ره ههر هیزه کا ئیقهدهولهتی شیان هه بن به لزا مایتیکرنی د کوبانییدا بکهت و ب زویترین دەم پرزگار بکهن^(٥).

(١) رامی عبدالرحمن، ههر ئه و ژیده ر.

(٢) قاره مان مه هدی، ژیده ری به ری، لا ٩٢.

(٣) قاره مان مه هدی، ههر ئه و ژیده ر، لا ٩٤.

(٤) القدس، صدمات بین الامن ترکیه و متضاهیرین اکراد دعما لمدينة کوبانی، www.alquds.

٢٠١٤/١٠/co.uk

(٥) هه لزا، ژیده ری به ری، لا ٣١- ٢٥- ٣٦.

بزاقین هنارتنا هیژین پیشمه‌رگه‌ی بۆ کوبانی:

سه‌رۆك مه‌سعود بارزانی، راگه‌اند کوبانی ناکه‌فیت و به‌رخودانا خه‌لکێ کوبانی جه‌ئێ ریژییه‌ و چ جوداه‌ی د ناقه‌را هه‌ولێر و کوبانی‌دا نینه‌ و هه‌ر تشتێ د شیانین مه‌دا بیت دی بۆ کوبانی که‌ین^(۱).

سه‌رۆك بارزانی راگه‌اند، وه‌زیرێ ده‌رفه‌یی ئه‌مریکا «جون کیری» د په‌یوه‌ندییه‌کا ته‌له‌فونیدا گو‌تییه‌ وی، نو‌که‌ ئه‌و بزاقا دکهن ل گه‌ل تورکیا ری‌کبکه‌فن داکو هیژین پیشمه‌رگه‌ی د تورکیا‌را به‌نی‌رنه‌ کوبانی، پشتی کۆمبوونین دووقۆلی و سیقۆلی، ری‌ککه‌فتن هاتنه‌کرن د ناقه‌را ئه‌مریکا، تورکیا و هه‌ری‌ما کوردستانیدا و په‌زامه‌ندی و بریار هاته‌دان بۆ هنارتنا هیژین پیشمه‌رگه‌ی بۆ کوبانی و ئه‌مریکا دی هه‌می ئاسانکاریان که‌ت بۆ قی پینگافی، بارزانی گو‌ت: ئه‌وان په‌یوه‌ندی ب پارتا ئیکه‌تییا دیموکراتا کوردییا سوری کرییه‌ و ئاگه‌دارکریه‌ کو دی هیژه‌کا مه‌زن ژ پیشمه‌رگه‌ی هنیرنه‌ کوبانی، به‌لی وان به‌رسفدایه‌ و گو‌تییه‌: مه‌ پیدقی ب هیژین شه‌رکه‌ر ل سه‌ر ئه‌ردی نینه‌، ب تنی مه‌ هیزا پشته‌فانیی دقیت، ل سه‌ر داخوازا وان دی هیژه‌کا پشته‌فانییا پیشمه‌رگه‌ی هنیرنه‌ کوبانی و ئه‌م د ئاماده‌ینه‌ هه‌ر گاقه‌کا وان پیدقی بوو هیژه‌کا مه‌زن ژ پیشمه‌رگه‌ی به‌نی‌رین بۆ هاریکاریی داکو تی‌رۆستین ده‌وله‌تا ئیسلامی ل پوژئاقایی کوردستانی بشکینین^(۲).

ل ۲۰۱۴/۱۰/۷ سه‌رۆك مه‌سعود بارزانی، داخوازا په‌زامه‌ندیی بۆ په‌وانه‌کرنا هیژین پیشمه‌رگه‌ی د ئاخا تورکیا‌را پیشکیشی حکوومه‌تا تورکیا کر، ل گو‌ر گفاشتین ئیقه‌ده‌وله‌تی و ئه‌مریکا و په‌یوه‌ندیی باش د ناقه‌را حکوومه‌تا هه‌ری‌ما کوردستانی و تورکیادا ئه‌و ئاریشه‌ ب ری‌کا بارزانی چاره‌سه‌ربوو و تورکیا ل ۲۰۱۴/۱۰/۱۰ پی دا خوبه‌خشین کورد بچنه‌ کوبانی بۆ شه‌ری دژی تی‌رۆستین ده‌وله‌تا ئیسلامی^(۳).

ل ۲۰۱۴ / ۱۰ / ۱۵ ب ده‌ستپیشخه‌رییا سه‌رۆك مه‌سعود بارزانی کۆمبوونه‌کا به‌ره‌فره‌ د

(۱) هه‌لز علی، هه‌ر ئه‌و ژیده‌ر، ل ۲۴.

(۲) هه‌لز علی، هه‌ر ئه‌و ژیده‌ر، ل ۶۲.

(۳) هه‌لز، هه‌ر ئه‌و ژیده‌ر، ل ۳۱.

ناڤهرا لايه نين سياسييڻ پوڙٽافايي کوردستانيدا ل دهوڪي هاته کرن^(۱).

ل ۲۲ / ۱۰ / ۲۰۱۴ په رله مانې هه ريما کوردستاني دهنگ ل سهر هنارتنا پيشمه رگه ي بو کوباني دا و سه روک بارزاني ده ستوير دا هي زين پيشمه رگه ي بهنيرته ده رفه ي سنووري هه ريما کوردستاني بو باژيري کوباني ل سووريا ب مه رما شه پرکني ل گه ل دهوله تا ئيسلامي (داعش). وه زاره تا پيشمه رگه ي (۱۵۰) پيشمه رگه ب نافي (هي زا ناگري) به ره هه فکرن ب چه کي گرانفه، ل پوڙا ۲۸ / ۱۰ / ۲۰۱۴ ژ هه وليري ريککه قتن ب ريکين هسکاتي و نه سمانې به ره ف کوباني چوون و نيزيکي (۴۰۰) کلم برين هه تا پوڙا ۳۰ / ۱۰ / ۲۰۱۴ گه شتينه کوباني^(۲).

حکوومه تا تورکيا ل ۲۰ چريا تيکي يا ساللا ۲۰۱۴ رازه مه نديا خو ل سهر ئاسانکاري ا و ريک فه کرنې بو پيشمه رگه ي کر کو د ئه ردې ويړا بچنه باژيري کوباني و شه ري داعش بکه ن^(۳). هه ر ل وي ده مي «داود چاويش ئوغلؤ» وه زيري ده رفه ي تورکيا راگهان ب تني ل سهر پشته فانيا هي زين پيشمه رگه ي بو کوباني د رازينه، چونکي پيشمه رگه هي زه کا ده ستوريه ل عيراق^(۴).

په يشارا وه زاره تا ده رفه ي ئه مريکا (جين ساکي) ئاماژه دا گرنگيا هنارتنا وان پيشمه رگه يان بو کوباني، زيده باري بچووکيا فه باره ي وان، مه هه ست ب کارتیکرنا هه بوونا هه فشه کي خو کر ل سهر ئه ردې و ئه م دشين پيکفه کاربکه ين، تورکيا بريارا ريخوش کرنې بو هي زين پيشمه رگه ي دايه بو کوباني و مه پشته فانيا قني برياري کريه و مه گو تيه فه کرنا قني ريکي گرنگه دا کو هي زين پيشمه رگه ي بچنه باژيري کوباني.

ساکي گو ت: دوخ ل کوباني گه له ک بي سه روبه ره و داعش به ره ف پيشفه دچيت، هي زين کوردان به ره فانيي دکن. (عه لي هه يدەر) وه زيري ئاشته وایا نيشتماني ل سووريا هه لويستي سووريا بو تور ا پوودا و راگهان، ئه م ل گه ل وي پينگافينه بو ژنافرنا داعش و چوونا پيشمه رگه ي

(۱) هه ل، هه ر ئه و ژيدهر، لا ۹۹.

(۲) قاره مان مه هدي، هه ر ئه و ژيدهر، لا ۹۵.

(۳) تورکيا سعادت قوات البيشمرکه للعبور الي کوباني، alkhaleejonline.net، ۲۰ / ۱۰ / ۲۰۱۴.

(۴) هه ل، ژيدهري به ري، لا ۴۴.

بۆ کوبانی، پینگاقه کا پیدقیه ب مه ره ما ژناقبرنا چه کدارین داعش^(۱).

«سه روک بارزانی» گۆت: ئەو هیزا پيشمه رگه ی دچيته کوبانی ب تنی بۆ پشته فانییه، ئەگه ر پیدقی بوون دی هیشتا پيشمه رگه یان هینیرین و هنارتنا هیزا پيشمه رگه ی نه دبوو ئەگه ر ئەمریکا ره زامه ندی ده رنه برییا، چونکی نه ب تنی دهوله تا ئیسلامی ”داعش“ یا توندپروه ژلای ئایینیقه، به لکو ژلای ئایینی، نه ته وه یی و ره گه زیقه توندپروه^(۲).

ل دو یف پلانه کا دارپژتی بریار ئەو بوو بۆ ده می ۳هه یقان پيشمه رگه هاریکارییا شه رفاقان بکه ن، به لی مانا پيشمه رگه یان بۆ ۷هه یقان فه کیشا و شیان باژپری کوبانی ب گونده وارین و یقه رزگار بکه ن و هه تا هه یقا ۲۰۱۵/۴ پيشمه رگه ما ل کوبانی و شهیده ک و بیست بریندار دان^(۳).

گه رین هنارتنا پيشمه رگه ی بۆ کوبانی:

پرانیا باژپری کوبانی که قتبوو ده ستین دهوله تا ئیسلامی، نیزیکبوو باژپر هه می بکه قیته د ده ستین واندا، ده رچوونا بریارا هنارتنا پيشمه رگه ی ژلای سهرۆکی هه ریما کوردستانی مه سعود بارزانیقه هاته ده رتییخستن، په رله مانی کوردستانی رازیوو ل سهر بریار و پيشمه رگه هاته هنارتن بۆ کوبانی پیخه مه ت پشته فانییا شه رفاقین یه کینه یین پاراستنا گه ل (یه په گه YPG)^(۴).

ب دوو ریکان پيشمه رگه چوونه کوبانی، جوینه ک ب ریکا فرۆکخانه یا هه ولپری کو ب تنی پيشمه رگه بوون، جوینه ک ب ریکا ده رگهی ئیبراهیم خه لیل ب ئۆتۆمبیلان چوون کو ژمارا وان (۳۶) ئۆتۆمبیل بوون و د بارکری بوون ب چه کئ گران، ته قه مه نی و که لوپه لپن سهربازی^(۵).

چه کئ پيشمه رگه ی ل گه ل خو بری موشه کین گراد (راجیمه) کاتیوشا، (۱۰۷ملم، تۆپین ۱۰۶ملم، هاوینن هه مه جور، ۱۲۰ملم و ۸۱ملم، تۆپین ۵۷ملم)، دۆشکین ۱۴،۵، ل سهر

(۱) هه لز، ژیدهری به ری، ۵۱.

(۲) هه لز، هه ر ئەو ژیدهر، ۶۲.

(۳) قاره مان مه هدی، ژیدهری به ری، ۹۷.

(۴) رووداو، قوه من البیشمرکه متجه الی کوبانی.

(۵) هه لز، ژیدهری به ری، لا ۶۵ و ۶۶.

مرنا رهش

ئۆتۆمبېلېن جىب، دۆشكىن ۱۲،۵ ملىم ل سەر ئۆتۆمبېلېن جىب، تۆپىن ۲۳ ملىم، چەكى بى كەى سى، چەكى نىشانىكىن (قەناس)، كلاشىنكۆف، ئارپىجى و نارنجۆك بوون^(۱).

ل ۲۰۱۴/۹/۲۳ ئىكەمىن ھېرشا ئەسمانىيا ھەقپەيمانان ل سەر باژىپرى كوبانى ھاتە ئەنجامدان^(۲).

بۇ جارا ئىكى بوو پېشمەرگەيى ھەرىما كوردستانى دچىتە دەرڧەى سنوورپن كوردستانى و چالاكىيىن نىڧنەتەوھىي ئەنجامدەت.

ژ ھەژىيە بېژىن ھىزىن پېشمەرگەى ھاتە ھنارتن بو كوبانى چونكى چ لايەنەكى ئامادەييا خو دەرئەپرېوو بەرپەفانىيى ژ كوبانى بكتە ب تايبەتى توركيا، ژ فى ئاراستەى فەرماندەيىن لەشكەرى و سىياسەتمەدارپن ئەمريكى پشەتەفانىيا فى برپارى كر.

داعش باشتىن ھىزىن خو ئىنابوونە كوبانى و پرانىيا وان چەكدارىن بيانى بوون ژ(ئەفغانى، شىشانى، جەزائىرى و ميسرى)يان^(۳).

گەرا ئىكى:

ل رېكەفتى ۲۰۱۴/۱۰/۲۸ ئىكەم گەرا پېشمەرگەيى كوردستانى ب ژمارا (۱۶۱) پېشمەرگەيان و ب پشەتەفانىيا فەرماندەيا پشەتەفانىيا ئىك و دوو و وەزارەتا پېشمەرگەى، پېشمەرگە ژ ھەولېر بەرەف كوبانى ب رېكەفتن و (۴۰) رۆژان پېشمەرگە ل كوبانى مان و ب شەف و رۆژ د ئەركىدا بوون^(۴).

ل ۲۰۱۴/۱۰/۳۱ ھىزىن پېشمەرگەى گەشتنە كوبانى و ل وى دەمى شەرقانان (۸۵٪) ژ كوبانى ژدەستدابوو و كەفتبوو دەستپن چەكدارىن دەولەتا ئىسلامى^(۵).

ل سپىدەييا ۲۰۱۴/۱۱/۲۹ ل دەرگەيى د ناڧەرا توركيا و كوبانىدا تەقە و ئاگرەكى مەزن ھەلبوو، داعش پىنج^(۶) ئۆتۆمبېلېن مېنرېژكرى ب خوكوژپن وانقە ل وى

(۱) ھەلز، ھەر ئەو ژىدەر، لا۸۰.

(۲) رامى عبدالرحمن، ژىدەرى بەرى.

(۳) ھەلز، ژىدەرى بەرى، لا۷۲.

(۴) ھەلز، ھەر ئەو ژىدەر، لا ۷۷ و ۶۴.

(۵) ھەلز، ژىدەرى بەرى، لا ۷۱.

دهرگهی پهقاندن داکو بهینه د ناڅ کوبانیدا، گومان دهاته کرن لهشکهړی تورکیا د وځی هیرشیدا ل گهل داعش پشکداربیت^(۱).

گهړا دوویځ:

ل ریکهفتی ۲۰۱۴/۱۲/۲ د گهړا دوویځدا (۱۳۶) پیشمه‌رگه ژ فرۆځخانه‌یا هه‌ولیري بریکه‌فتن و ل ۲۰۱۴/۱۲/۴ گهشتنه باژیري کوبانئ^(۲).

ژ ۱۱/۳۰ / هه‌تا ۲۰۱۴/۱۲/۴ هیژین پیشمه‌رگه‌ی و شه‌رڤان شیان ریزا ۶۰٪ باژیري کوبانئ ژ ده‌ستی داعش رزگاربکه‌ن^(۳).

گهړا سیځی:

ل ریکهفتی ۲۰۱۵/۱/۱۵ د گهړا سیځیدا (۱۱۳) پیشمه‌رگه ژ فرۆځخانه‌یا هه‌ولیر هاتنه هنارتن بو کوبانئ^(۴).

۱۹ی کانوینا دوویځ ل سالآ ۲۰۱۵، پیشمه‌رگه‌ی کونترۆل ل سهر گرین ستراتیژیځین هندافی باژیري کوبانئ کر^(۵). هیژین پیشمه‌رگه‌ی د ماوه‌یی (۴۵) رۆژاندا شیان (۴۰۰) گونديځن ده‌وروبه‌ري کوبانئ هه‌تا سنووري جه‌رابلس رزگاربکه‌ن، ژلایي باشووريقه هه‌تا (۳۰) کلم، ژلایي رۆژه‌لاتيقه (۵۶) کلم هه‌تا گري سپی هیژین کوردان رزگارکرن کو دبوو رووبه‌ري (۲۲۲۰) کم ۲ و پتر ژ (۳۰۰۰) مالان ویرانبوون، د گهړا سیځیدا پتر ژ (۱۵۰۰۰) وه‌لاتیيان فه‌گه‌رپانه سهر مال و گونديځن خو، هیژین شه‌رڤانان دخواست پیشمه‌رگه‌ به‌رده‌وامبیت ل سهر هاریکاری و پشته‌قانییا کوبانئ^(۶).

(۱) هه‌لز، هه‌ر ئه و ژیدهر، لا ۷۵.

(۲) هه‌لز، هه‌ر ئه و ژیدهر، لا ۹۸.

(۳) هه‌لز، هه‌ر ئه و ژیدهر، لا ۷۶ و ۷۷.

(۴) هه‌لز، ژیدهری به‌ری، لا ۱۱۰ و ۱۲۳.

(۵) رامی عبدالرحمن، ژیدهری به‌ری.

(۶) هه‌لز، هه‌ر ئه و ژیدهر، لا ۱۱۰ - ۱۱۴ - ۱۱۷.

گهرا چواری:

ل پښممه ۲۰۱۵/۲/۲۷ و د گهرا چواریدا (۱۲۴) پښممه رگه ژ فرۆكخانه یا هه ولپړی بو کوبانی برپښممه فتن^(۱).

۲۶ کانونا دووی ۲۰۱۵، پښممه رگه ی چه کدارین دهوله تا ئیسلامی ژ کوبانی ده ریځستن و باژپر هه می ئیخسته ژیر کونترولا خو^(۲).

ژنه رالی ته مریکی (جیمس تیری) د به یان نامه یه کا وه زاره تا به رة فانییدا را گهان دبوو، هیژین په یاده یین کوردان ب پشته فانییا هیژین مه یین ئه سماني شیان کوبانی پرگار بکه ن و ئه فسانه یا دهوله تا ئیسلامی (داعش) بشکینن کو هاتییه گوئن دهوله تا ئیسلامی چه جارن ناشکیت^(۳).

ل پښممه ۲۰۱۵/۲/۱۴ شانه کی په رله مانی کوردستانئ سهره دانا هیژین پښممه رگه ی و شهرفانان کر ل کوبانی^(۴) شهیده ک و ژماره کا برینداران هه بوون^(۵).

ل ۲۰۱۵/۴/۲۹ هیژین پښممه رگه ی فه گه ریان و گه شتنه هه ریما کوردستانئ^(۶). هیژین ئه سماني یین هه فیه یمانان پتر ژ (۳۰۰۰) هیرشین ئه سماني بو سهر کوبانی دژی چه کدارین دهوله تا ئیسلامی ئه نجامدان، پشتی شه ش هه یفان شیان کوبانی هه مییی ژ ده ستئ دهوله تا ئیسلامی پرگار بکه ن، هه ر چه نده پرانییا باژپری هاتبوو خرابکرن^(۷).

شهری باژپری کوبانی چوار هه یفان به رده و امبوو، ب هاریکاریا هیژین پښممه رگه ی هاته پرگارکرن و ل دویف ژیده ری بیننگها سووریا، پتر ژ (۱۶۰۰) چه کدارین تیرورستین دهوله تا ئیسلامی هاتنه کوشتن

گومان دهاته کرن تورکیا پشته فانییا دهوله تا ئیسلامی کریت، چونکی دهوله تا

(۱) هه ل، هه ر ئه و ژیده، ۱۲۵.

(۲) هه ل، هه ر ئه و ژیده، ۱۱۳.

(۳) فرانس پرس، ژیده ری به ری.

(۴) هه ل، ژیده ری به ری، ۱۱۵.

(۵) پښممه رگه زیره فان ئه کره م مزوری، شه هید بوو، ۱۶ پښممه رگیین دیتر ژ برینداربون.

(۶) هه ل، ژیده ری به ری، ۱۲۹.

(۷) معركة کوبانی، wikipedia.

ئیسلامی چ رادار نه بوون، به لئ ل ده می هاتنا فرۆکه یان وان ب جیهازین خو دگۆت، فرۆکه هاتن، ناهیتته زانین وان چاوان دزانی فرۆکه یین هه فیه یمانان رادبوون، واته ل قیره دیاردبیت رادارین تورکیا هاریکارییا وان دکر.

کهفتنا کوبانی د دهستین دهوله تا ئیسلامیدا چ مه ترسی ل سهر تورکیا دروستنه دکر، به لئ مه ترسی ل سهر جوگرافییا کوردستانی هه بوو، ل گۆره ی هنده ک زانیارییان داعش بریندارین خو په وان هه ی تورکیا دکر^(۱).

ئه و شکه ستین دهوله تا ئیسلامی تووشبووی ل باژیری کوبانی و ژده ستدانا باژیری تکریت، پیشه کیین دووماهی کھاتنا دهوله تا ئیسلامی بوون، هه رچه نده د ده مه کی کیمدا دیاربوو گه له ک جه گرتبوون، به لئ هه ر زوی ژده ستدان و گه له ک چه کدارین خو ژی ژده ستدان^(۲).

د شه ری کوبانی و به رگریا کور و کچ و شه رقانتین کوردان به رامبه ری چه کدارین دهوله تا ئیسلامی و پرگارکرنا کوبانی ل دووماهییا کانوونا دووی ژ ساللا ۲۰۱۵ دۆزا کوردان به ره ف ئاسته کی جیهانی بر و کورد بوونه هیما یی به رگریا جیهانا دپوکراسی دژی تیروریزمی^(۳). ل شه ری کوبانی تورکیا دفا شه ری ب وه کاله ت ب ریکا دهوله تا ئیسلامی دژی یه په گتی بکه ت^(۴).

(۱) هه ل، ژیده ری به ری، ۹۹.

(۲) عادل الجبوری. تختلف المعلومات والروایات والارقام عن هویه تنضیم ما یسمی بالدولة

الاسلامیة فی العراق والشام (داعش) ۰۶ shafaqna.com/۲۰۱۴

(۳) د. ئازاد عه لی، هه ر ئه و ژیده ر، ۶۴.

(۴) مامه ند رۆژه، هه ر ئه و ژیده ر، ۴۷.

تورکيا و داعش:

تورکيا ب په ننگه کې ئاشکرا و ویرهک پشته فانییا دهوله تا ئیسلامی دکر ژلایې له شکهری و لوجستیقه، به لگه ل سهر هندې ده مې کونسولخانه یا تورکی ل مووسل هاتییه گرتن داعش نهو ب پړزگرتنقه بهردان بیی زیانې بگهینیته ئیکې گهشتنه تورکيا، دیسان تورکيا ویستگها سهره کی و گرنگ بوو بو وان داعشین ژ وهلاتین ئه وروپی دهاتن و د پړکا تورکيا را دهربازی سووریا و عیراقی دبوون، ههروه سا تورکيا ژیده ره ئی سهره کیوو بو کرینا نه فتا دهوله تا ئیسلامی زیده باری په وانه کرنا ئاهین خوارنې و مروشان بو دهوله تا ئیسلامی^(۱).

کونسولخانه یا تورکيا ل مووسل:

(۴۹) کهس ژ کونسولخانه یا تورکيا و کارمندیین وی ل مووسل هاتنه گرتن و پشتی بوړینا (۹۰) پوژان بیزیان و ب سلامه تی هاتنه ئازادکرن، ههروه سان گوړی سلیمان شاهی ل ناف ئا خا سووریا ل ژیر زیړه فانییا له شکهری تورکيا بوو، چه کدارین دهوله تا ئیسلامی دهست ب سهردا نه گرت و نه په قاند.

هه رچه نده داعش دژی گوړ و مه زارگهان بوو و گه له ک ژناقبرن، وه کی مه زارگهی نه بی یونس، نه بی جهرجیس، نه بی شیت و گه له کین دیتر، به لی خو نیزیکی گوړی شاه سلیمانی نه کر^(۲).

تورک دناف داعشدا:

هنده ک راپوړت ئاماژې ب وی چه ندی دکهن نیزیکی (۳۰۰۰) چه کدارین خه لکی تورکيا د ناف چه کدارین دهوله تا ئیسلامیدا بوون و کو مکرنا چه کداران ل تورکيا بوو و تورکيا بوو بوو قیبلگه بو گوړو پین جیهادا رادیکال^(۳).

(۱) نادر دوغاتی، ژیده ری به ری، لا ۳۳.

(۲) عه لی ئوره ماری، هه ر نهو ژیده ر، لا ۸۰ و ۸۱.

(۳) عه لی ئوره ماری، ژیده ری به ری، لا ۷۸ و ۸۰.

ژلايئ ئابووريقه:

كوردان كۆنترۆل ل سهر گه له ك ده قهر و بيريئ پترۆلى كر، ئەفه بوو ئەگەر بهيتر ل بهر سينگي حكومهتا عيراقى راوهستن، شيان پترۆلى بهنيرنه ژ دهرفه ي وهلاقي و قهباره يئ داها تي وي ژ پترۆلى گه شته ٥,١١ مليار دۆلاران و قهباره يئ بازرگانيا كوردان ل گه ل توركي ا گه شته ٨,٤ مليار دۆلاران^(١).

هه لويستي توركي ا ودهوله تا ئيسلامي و كوردستان:

به لكو توركي ا بقت كوردستانه كا سه ربخۆ ل عيراقى و سووريا بهيته دامه زانندن، به لي ب چ پهنگا نابيت ل توركي ا كورد بزاقتين دامه زانندا دهوله تي بكه ن، هه زكرنا وي بو دامه زانندا كوردستانه كا سه ربخۆ ل عيراقى سووريا ستراتيژيه تا خو پاراستني بوو، وي چ ئاريشه يئ مه زن نينن ل گه ل دامه زانندا كوردستانى، به لي ب مه رجه كي د سنوورين ده ستني شانكريدا بيت، ئەفه دي بيته ئەگه ري لاوازكرنا وهلا تين عيراقى و سووريا و دي ب في پهنگي توركي ا پتر شي ت كۆنترۆلى ل سهر بكه ت^(٢).

(١) انور ناصر، mcsr.ne، مركز المستقبل للدراسات الاستراتيجية.

(٢) انور ناصر، هه ر ئەو ژيدير.

ههلوپستی ئیرانی و دهولهتا ئیسلامی و کوردستان:

سه ره پای ترسا ئیرانی ژ هه بوونا کوردستانه کا سه ربخۆ، به لئ د شیاندایه ئه وژی ستراتیژییه تا خو پاراستن بکاربینیت و دامه زراندا کوردستانه کا سه ربخۆ د سنوره کئ ده ستیشانکریدا بیت ل سووریا و عیراقی و ئه فه دی مه ترسیا هه ژمونا کوردان ل سه ر وان کیم که ت.

دبیت دامه زراندا کوردستانه کا سه ربخۆ ده فه ری به ره ف ئه ده هه ژه کی بیته، ئاماژه هه نه کو دامه زراندا کوردستانه کا سه ربخۆ دی کوردستانا سووریا و کوردستانا عیراقی پیکه گریده ت و دی بیته ئیک وه لات و ناقی وی دی بیته کوردستان، ئه فه دی مه ترسیا کوردان ل سه ر ئه ردی تورکیا و ئیرانی کیم که ت^(١).

حکومه تا هه ریما کوردستان و هاریکاریا مووسل:

وه زا ره تا کوچ و کوچه ران راگه اند (٢٠٠) هه زار که س ئاواره ی ئه وروپا بوون و سی ملیون وه لاتیان مالین خو بجه هیلاینه و ئاواره بووینه، ملیونه ک و پینجسه د هه زار ئاواره ی هه ریما کوردستان بووینه، (٥٠٠) هه زار عه ره ب، (٥٤٠) هه زار کورد، (٢٥٥) هه زار کوردین فه یلی، (٥٠٠٠) ئاشووری، (٢٠٠٠) تورکمان، (١٤٠٠٠) کلدان^(٢)، (٤٢٠٠٠) سریان و (٤٧٠٠٠) شه به ک ئاواره بووینه هه ریما کوردستان و لی ئاکنجی بووینه.

ئیزدی مه زترین قوربانیین ده وله تا ئیسلامی بوون (١٥٠) بو (٢٠٠) هه زاران ئاواره ی چیایی شنگالی بوون و سی هه زار بیسه روشوین بوون.

مه سیحی گروپی دووی بوو ژ مووسل ده رکه قتین، ل روژا ئه یینی ١٨ تیرمه ا ٢٠١٤ مه سیحی هه می ژ مووسل ده ریخستن و مال و سامانی وان وه کو پیره (غه نیمه) ده ست ب سه ردا گرت^(٣).

(١) انور ناصر، ژیده ری به ری.

(٢) شنو عسمان، وه رگیان ل عه ره بی ئیسماعیل به رزنجی، داعش و ده یوگرافیای هه ریمی کوردستان، کوردستان دوی ئوپه راسیونی مووسل و ره فه، ناوه ندی لیکولینه وه ی رووداو، چاپخانه ی کوردستان - سلیمانی، چاپی یه که م ٢٠١٧، لا ٣٣١ و ٣٣٢.

(٣) شنو عسمان، ژیده ری به ری، لا ٣٣١ و ٣٣٢.

ل ۱۱ خزیرانا ساللا ۲۰۱۴ (۵۰۰) هزار کهس ژ مووسل ئاواره بوون و (۳۰۰) هزاران ژ وان بهری خو دا هه ریما کوردستانی^(۱).

ل وی ده می داعش چوو یه ناف مووسل، نیزیکی دوو ملیون ئاواره یین ناخوئی هاتنه هه ریما کوردستانی و بهری هنگی ژی ژ ئه نجامی ته په سه کرنا که مینه یین مووسل و نهینه و ل سالیین (۲۰۰۷- ۲۰۰۹) ئاواره یین ناخوئی هاتبوونه هه ریما کوردستانی و هاتا ژمارا ئاواره یین عه ره ب نه یا پیشینگری بوو^(۲).

هه یفا سوور یا عیراقی پراگهاند، (۸۱) هه زار سه رۆک خیزان ژ بهر شه ری داعش ژ نافه راست و باشووری عیراقی ژ پاریزیگه یین مووسل، به غدا، نه جه ف، واست، دیوانیه، میسان و تکریت ئاواره ی هه ریما کوردستانی ل پاریزیگه یین دهوۆک، هه ولیر و سلیمانیه بووینه و (۶۱) هه زار خیزان ژ وان خه لکی پاریزیگه مووسلن^(۳).

سه رۆکی حکومه تا هه ریما کوردستانی نیچیرقان بارزانی داخواز ژ جفاکی نیقنه ته وه یی کر ل هه وارا کۆچه ران بهین و ههروه سا داخواز ژ پیکخواوین خیرخواز و خه لکی هه ریما کوردستانی ژی کر هاریکاریا کۆچه ران بکه ن و ده رگه یین خو بو وان فه که ن و هه ر چ تشتی ژ ده ست وان بهیت بو کۆچه ران بکه ن^(۴).

(۱) پ.د. عه بدولا کران، ژیده ری به ری. ۱۵۱۱.

(۲) د. سیس جه ی، ژیده ری به ری، ۲۴۵۵ و ۲۴۶۶.

(۳) ئاواره، مانگی سور، www.knnc.net.

(۴) رادیو ساوا، www.radiosawa.com.

مرنا رهش

پشکا نهی

ئامارین تاوانین داعش

ئامارین ژمارا ئیزدیان و ژمارا ئاواران

که مپین ئاواران بو ئیزدیان

ریفراندم

داستانین پردی وسحیلا

مرنا رهش

ئەو ئامارېن قەبارەيى تاوانبارييا داعش دياردكەت ل دەمى ٤١٠٢/٨/٣ هاتينه كرن، ب قى رهنگييه:

د هېرشا دەوله تا ئىسلاميدا بۆ سەر شنگال و دەقەرېن ئىزدىنشىن، هەر ل دەستېكى دەست ب تاوانىن خويىن خوينه لو كرن دژى وى پىكهاى و (١٥٤٣) كەس ژ ئىزدىيان شهيدكرن، هزار كچ، ژن، زارپوك و گەنج پەقاندن، (٣٦٠) هزار كەس ئاوارە بوون، ژ وان ئىزىكى (١٠٠) هزار كەس بەرەف دەرقەى وەلاقى چوون، (٦٨) مەزارگە و جەپىن ئاينىن ئىزدىيان پەقاندن، روخاندنا (٧٠٪) ژ باژپرى شنگال، (٦٠) گورپىن ب كۆمىن ئىزدىيان و خەلكى دەقەرى^(١).

هوقايەتى، درندەيى، سروشت و بەرنامەيىن وان يىن خوينه لو و توندەرەوين دەوله تا ئىسلامى، نە ب تنى د دەرهەقى پىكهاى ئىزدى، مەسيحى، شيعە و كورداندا هاتە كرن، بەلكو د دەرهەقى پىكهاى سوننەيان بخودا ژى هاتە كرن^(٢).

(١) قارەمان مەهدى، ژىدەرى بەرى، لا، ٨٥.

(٢) عادل جبورى، ژىدەرى بەرى.

ئامارین ژمارا ئیزدیان و ژمارا ئاوارهیان:

۵۵۰،۰۰۰ کەس	ژمارا ئیزدییان ل عیراقن
۳۶۰،۰۰۰ کەس	ژمارا ئاوارهیین ئیزدی ژ ئەنجامی شەری (داعش)
۱۰۰،۰۰۰ کەس ^(۱)	ژمارا ئاوارهیین ئیزدییین چووبنه ژ دەرڤه‌ی وه‌لاتی
۳۴۰،۰۰۰ کەس	ئاوارهیین شنگال
۶۰،۰۰۰ کەس	ئاوارهیین باشیک و به‌حزانن و دەرڤه‌یین دیتەر ئەوین ئاواری هەریما کوردستانن بووین و هندەک ژ وان چوونه تورکیا و سووریا ^(۲) .

ئامارا رەفاندییین ئیزدی.

۶۴۱۷ کەس	ژمارا رەفاندییین ئیزدییان
۳۵۴۸ کەس	ژمارا کچ و ژنن رەفاندی
۲۸۶۹ کەس ^(۳)	ژمارا زەلامین رەفاندی

ئامارا رزگار بووین:

هەر ژ رۆژا ۲۰۱۴/۸/۳ و هەر حەفت رۆژین د دوێڤدا، ئیزدی تووشی ژناقبرن و جینۆسایدی بوون، هەمی تشتی وان؛ سەروسامان و مەر و مالاتی وان هاتنه تالانکرن، کچ و ژنن ئیزدییان کرنه (سەبیه) و دەستدریژیا سیکی ل سەر وان هاتەکرن، پرائیا وان ل سەر دەستی هەفسو و کریڤین خۆینن ئەوین عەرەیین سوننه ژ هۆزین عەرەیین سوننهیین وی دەرڤه‌ی هاتەکرن^(۴).

رێڤه‌به‌ری گشتیی کاروبارین ئیزدیان ل وه‌زاره‌تا ئەه‌وقافی و کاروبارین ئایینی د حکومه‌تا هەریما کوردستانیدا «خەیری بۆزانی» بۆ رۆژناما شەرق ئەلئەه‌سه‌ت گۆت: ب ریکا نڤیسینگها

(۱) نادر دوغاتی، ژئی دەرڤه‌ی به‌ری، لا ۱۴۵۵.

(۲) حسو هورمی، ژئیدهرڤه‌ی به‌ری، لا ۲۰۱۴.

(۳) نادر دوغاتی، هەر ئەو ژئیدهر، لا ۱۴۶۶، ۱۴۵۵.

(۴) نادر دوغاتی، ژئیدهرڤه‌ی به‌ری، لا ۲۰۱۳.

تايهت يا سه رب سه روک وه زيړی کوردستانى «نيچيرخان بارزانى» فه گه له ک ئيزدى رزگارکرينه و ب تنى نهف نفيسينگه ب کارى قورتالکرنى رادبيت و چ لايه نين ديتر گرنگى نه دايه فى بابه قى، نهو کچ و ژنين ل بازارى (نه خاسه) دهينه فروتن، هنده ک کهس وان دکړن و هه تا دگه نه بهر دهستى مه چه ندين جارن کړين و فروتن پى دهيته کرن، هنده کان هه تا (١٠) جارن کړين و فروتن پى هاتيهه کرن، بهرامبه ر هه ر کهسه کى ژ هزار هه تا پازده هزار دولاران دهينه دان ژلايى نفيسينگه سه روک وه زيړيقه ^(١).

سه ره راى وى درنده بيا دهوله تا ئيسلامى (داعش)ى، پيشمه رگه شيا (٢٠) هزاران ژ (٤٠) هزار کوچبه ريڼ ئيزدى رزگار بکته، ژ وان که سين ل چيايى شنگالى ناسى بووين، د ناخا سووريارا به ره ف کوردستانى دبرن ^(٢).

(حسين کوړو) بهر پرسى نفيسينگه رزگارکريان ديژيت: ژمارا ئيزديين ب دهستى داعش هاتينه گرتن (٦٧١٤) که سن ^(٣) هه رچه نده هنده کان ژمارا ره فاندبيان ب (٦٤١٧) خه ملانديه و ل دويش زانيار بيان نيزيکى (١٦٠٠) زاروک و گه نجين ئيزدى راهيتان ب وان دهينه کرن بو شه رى و خو کوژيى ^(٤). خشتى ل خوارى ژمارا ره فاندى و رزگار بوويانه:

٣٣٢٢ کهس	ژمارا که سين هاتينه رزگار کرن
١١٥٦ کهس	ره گه زى مى
٣٣٧ کهس	ره گه زى تير
٩٥٦ زاروک	زاروکين کچ
٨٧٣ زاروک	زاروکين کور
٣١٨ کهس	زه لامين دانعه مر ژ قورتالکريان
٣٠٥٩ کهس	ژمارا ره فاندبيان ماينه د دهستين داعشدا
١٤٣٦ کهس	ره گه زى مى نه ويڼ د دهستين داعشدا
١٦٥٩ کهس ^(٥)	ره گه زى تير نه ويڼ د دهستين داعشدا

(١) مصراوى، جريده شرق الاوسط.

(٢) صحيفه انترناشيونال بيزنس تايمز، البريطانية، فيديو لتنظيم الدولة الاسلامية في العراق والشام 'داعش'، ٢٠١٤/٠٨/٢١.

(٣) حسن کورو، رزگار کرنا ئيزديان، که نالى رووداو.

(٤) حسو هورمى، هه ر نهو ژيډه ر، لا٦٤.

(٥) حسو هورمى، هه ر نهو ژيډه ر، لا٦٤.

ئامارا بېسەروشوين، مری و بریندارین ئیزدییان:

۸۱۴ كەس	ئامارا زەلامین ئیزدی ئەوین بېسەروشوين
۱۰۰۰ كەس	ئامارا زارۆكین بېسەروشوين
۷۹۰ كەس	ئامارا برینداران
۲۸۰ كەس ^(۱)	ئامارا پیر، زارۆك، ژن و زەلامین ژ برس و تېھنادا مرین

داعش (۶۹) مەزارگەین ئیزدییان پەقاندن و گوندین وان هاتنە تالانکرن ژلایئ گوندین عەرەبقە ئەوین هەفسو و ل بەر چاقین شیخین عەرەبان و ب زېرەفانییا چە کردارین داعش^(۲) هەرەسا ب دەهان گۆرپین تاکەکەسی هەنە^(۳). ب سەدان بریندار و پەککەفتی و ب هزاران تووشی نەخۆشیین دەروونی بوون^(۴).

ئامارا زارۆکین ئیتیم و سیویین ئیزدییان

۱۷۵۹ زارۆك	ئامارا زارۆكین ئیتیم (بئ باب)
۴۰۷ زارۆك	ئامارا زارۆكین سیوی (بئ دایك)
۳۵۹ زارۆك	ئامارا زارۆكین ئیتیم و سیوی (بئ دایك و باب)
۲۲۰ زارۆك	ئامارا زارۆكین دایك و بابین وان د دەستین (داعش)دا
۲۷۴۵ زارۆك ^(۵)	کۆپ گشتی زارۆکین ئیتیم و سیوی
۲۰۰ زارۆك	زارۆکین ژ برس و تېھنادا مرین ب ریکیکه
۱۲۰۰ زارۆك و سنیلە ^(۶)	زارۆك و سنیلەیین د سەربازگهین داعشدا، ئەوین ژین وان د ناقهرا(۸ - ۱۷) سالاندا

ئامارا کوشتی و گرتیین ئیزدییان ب دەستی دەولەتا ئیسلامی

۱۵۱۹ كەس	ئامارا کوشتییان
----------	-----------------

- (۱) کارثة شنکال، ژیدەری بەری، لا، ۲۶۱.
- (۲) حسو هورمی، ژیدەری بەری، لا، ۴۶.
- (۳) نادر دوغاتی، ژیدەری بەری، لا، ۷۳.
- (۴) حسو هورمی، ژیدەری بەری، لا، ۴۶.
- (۵) نادر دوغاتی، هەر ئەو ژیدەر، لا، ۱۴۵.
- (۶) حسو هورمی، هەر ئەو ژیدەر، لا، ۶۹.

مرنا رهش

ژمارا گرتیان	۵۸۸۱ کەس
کۆیی گشتی	۹۰۰۰ کەس ^(۱)

ئامارا گوندی کۆچۆ:

ژمارا سەرۆك خیزانان	۳۰۰ سەرۆك خیزان
ژمارا ئاكنجیپین گوندی کۆچۆ	۱۷۳۸ كەسن
ژمارا كەسپن وی رۆژی د گونیدا	۱۲۰۰ كەس
ژمارا كەسپن داعش كوشتین ل رۆژین ۱۵ و ۱۶ / ۲۰۱۴	۴۵۹ كەس
ژمارا زەلامین كوشتین	۳۸۸ زەلام
ژمارا پیره ژنن كوشتین	۷۱ پیره ژن
ژمارا ره قانیدیپن كچ، ژن و زارۆك	۷۲۷ كەس
ژمارا ئینیمین گوندی کۆچۆ	۴۲ ئینیم
ژمارا خیزانین هاتینه قوتیرکن و كەس ژ مالا وان نه مای	۶۳ خیزان
ژمارا خیزانین ئیک ب تنی ژ مالا وان قورتالبووی	= ۴۲
ژمارا خیزانین دوو كەس ژ مالا وان قورتالبووین	= ۱۷
ژمارا خیزانین هه می قورتالبووین و كەس ژ وان نهاتییه گرتن و كوشتن.	= ۲۵
ژمارا خیزانین ئیک ژ مالا وان هاتییه كوشتن یان ره قانیدن	= ۱۴۸
ژمارا كەسپن ژ كوشتارین داعش قورتالبووین	۱۹ كەس
ژمارا كەسپن نه د گونیدا ل رۆژا داعش گوند داگیرکری ^(۲) .	۵۴۴ كەس

ئامارا ناحیا گر عزیز:

ژمارا خەلکی گر عزیز	۷۹۲ كەس
شهیدین گر عزیز	۲۱ كەس
ئینخسیرین گر عزیز	۳۵۶ كەس
كچ و ژن	۳۱۵ كەس ^(۳) .

(۱) نادر دوغاتی، ژیدهری بهری، لا، ۱۳.

(۲) حسو هورمی، ژیدهری بهری، لا، ۴۹.

(۳) نادر دوغاتی، ههر نهو ژیدهر، لا، ۶۹.

ئامارا پەقاندېيىن ژ گوند و كۆمەلگەن ھاتىنە پەقاندن:

ئامارا كچ و ژنىن ئىزدىيىن پەقاندى ل ھندەك گوند و كۆمەلگەن ھاتىنە تۆماركرن وەكو(كانى عەرەب، نەسىرى، زمانى، ھەيالىيە، جدال، سىكىيى، بارا گابارا، ناچمە، زىرا، قنى، مەركا، دىبە، شەھابىيە، زەيتون، زرافكى، خرابى قەوالا، قوچا جىمى، شانايك، گرى گەورى، كانى ساركى و قىلكندى^(۱) .

ژامارا مروقان	گوند و كۆمەلگە
۷۷	زورافا
۳۲۴	سىيا شىخ خدرى
۵۳	گۈھبەل
۱۴۷	دووگرى
۶۹	دھولا
۵۴۴	گر عزير
۷۷	پەمبوس
۵۱۸	تل بەنات
۱۵	حاتىيە
۲۶	بۆرك
۷۵۵	تل قەسەب
۵۸۶	ھەردان
۶۲	سنونى
۱۱۲۳	كۆچۆ
۲۲۱	خانە سوور
۱۳۲	گرزەرك
۱۴	گرشېك
۱۴۸	وەردىيە
۲۹۰	باژىرى شىنگال ^(۲) .

(۱) ەلى ئورەمارى، ھەر ئەو ژىدەر، لا۱۵۰ .

(۲) ەلى ئورەمارى، ژىدەرى بەرى، لا۱۵۰ .

كەمپەن ئاوارەییپن ئیزدییان:

ب دەهان كەمپ بۆ ئیزدییان ل دەهوك، هەولێر، زاخۆ و سلێمانیی و ل پوژتافایی كوردستان ل دێركی و باكووری كوردستان ئامەد و میردین و گەلەك دەقەرین دیتەر هاتنە چێكرن^(۱). ل دویش سەرژمییریپن پێقەبەرییا كاروبارین ئیزدییان ل سەر ژمارا ئاوارەیان ل ۱۶ كەمپان هاتنە دابەشكرن.

نافی كەمپ	ژمارا خیزانان	ژمارا كەسان
شاریا	۳۳۱۳	۱۸۴۱۳
خانکی	۲۸۵۳	۱۸۱۱۵
گەرماقا	۱۱۵	۶۱۹
باجدی ۱	۱۰۳۰	۶۲۷۷
باجدی ۲	۱۰۱۲	۶۳۸۸
كەبەرتوو ۱	۲۳۵۴	۱۴۱۰۰
كەبەرتوو ۲	۲۳۳۴	۱۴۱۳۸
قادیه	۲۴۵۶	۱۴۸۵۹
چەم مشكو	۴۳۲۸	۲۵۵۱۵
بیرسقی ۱	۱۹۳۳	۱۱۲۴۵
بیرسقی ۲	۱۵۴۶	۹۳۹۱
شیخان	۹۷۴	۵۵۳۲
ئیسیا	۲۵۸۹	۱۵۴۰۸
ماملیان	۲۳۳۷	۱۲۶۹۹
داودیه	۷۵۷	۴۵۴۱
بەردەرەش	۱۵۸۵	۸۱۹۱
كوپنی گشتی	۳۱۴۱۶ خیزان	۱۸۵۴۲۱ كەس ^(۲)

(۱) نادر دوغاتی، ژیدەرێ بەرێ، لا، ۵۸.

(۲) کارتە شنکال، هەر ئەو ژیدەر، لا، ۲۶۴ و ۲۶۵.

ئەو ئاوارەییڭ دەرقەى كەمپان ل باژیران دژین.

ژمارا خیزانان	ژمارا كەسان	جەهین ئاوارەیان
۱۴۷۸۵	۷۳۹۲۵	سەنتەرى دەھۆك
۱۸۲۵۸	۹۱۲۹۰	قەزا سیمیل
۱۳۶۸۲	۶۸۴۱۸	قەزا زاخۆ
۶۴۱۸	۲۹۷۴۰	قەزا ئاكری
۱۰۹۴	۱۰۴۷۰	قەزا ئامیدی
۷۴۴۶	۳۷۲۳۰	قەزا شیخان
۱۵۳۰	۷۶۵۰	قەزا بەردەرەش
۶۴۲۱۳	۳۲۸۷۲۳ كەس ^(۱)	كۆی گشتی
۶۸۴ ^(۲)		خواندنگهین ئاوارە تیدا
	۱۶۹۵ كەس	پاریزگه سلیمانیی، بەربەلاقن ل ناحیا بازیان، تاسلوجە، ستیک، كەمپا عەربەت، دۆكان، قەلادزی، رانیه و قەرەداغ
	۱۰۰۰۰ كەس ^(۳)	چیایی شنكال

داعش، ئەو هیزا هەر لایەنەكى بۆ بەرژەوهندییا خۆ بكارئینیای:

ئەگەر سەرنجەكی ل پەیدا بوونا دەوله تا ئیسلامی بدەین، دیاردبیت چ وەلاتەکی پشته فانییا خۆ ب ئاشکراییی رانه گهاند د دامەزراندنا داعشدا، دبیت هندەك دەنگین بنقە بنقە و پشته فانی ژلایی هندەك وەلاتین جیهانی و زلهیز و هەریمی بۆ داعش هەبن، چونکی هندەك وەلاتین هەریمی ل دەستیكی هەفسۆزییهك ل گەل داعش هەبوو، ژبەرکو ئەو وەلات دژی عیراقی بوون و ژلایی سیاسی و بەرژەوهندییا نقە ل گەل عیراقی ئیکنە دگرتن یان زی ژلایی مەزھەبیقە هەقدژ بووینە ل گەل دەستەلات و حوکومرانییا عیراقی.

(۱) کارته شنكال، ژیدەری بەری، ۲۶۵ و ۲۶۶.

(۲) کارته شنكال، هەر ئەو ژیدەر، ۵۰۷.

(۳) کارته شنكال، هەر ئەو ژیدەر، ۲۶۶.

هه ر وهلات و لايه نه كي دڤيا دهوله تا ئيسلامى بو بهرژه وهنديا خو بكارينيت وه كه
كارته كا گفاشتنى دژى لايه نى ديتر، داعش كهفته تهلهه و توڤرا وان وهلات و لايه نان و
ئيدى نه شيا خو ژى قورتالبكهت.

ئه گهر ته ماشه ي بهرژه وهنديا وهلاتى ئه مريكا ل گهل دهوله تا ئيسلامى (داعش)
بكهين، دياردبيت پشتى وهلاتى عيراقى هيدي هيدي كهفتيه د دهستين ئيرانييدا
وهه ژموننا وي ل سهر زالبووى و بهرژه وهنديين ئه مريكا و ئيسرائيل كهفتينه د
مه ترسييدا، ئه مريكا گه له ك پى باشبوو داعش پيدا بووى و حوكومرانيا عيراقى
ئىخستيه د مه ترسييدا، ئه فه ژلايه كي، ژلايه كي ديترفه كوگهين ئه مريكا پرى چه كى
كهفن بوو بوون، پيدڤيووى چه كي به زىخيت و قازانجه كي ئابوورى ژى بكهت، باشترين
گوڤه پانا مه زاختنا چه كي عيراقه، ب فى ريكى هه مى چه كى خو فروته عيراقى و ب
سه دان هزاران ته نين چه كي ژ ئه سماني ب رىكا فروكه يان بهردانه سهر ئاخا عيراقى،
ب مليونها دوڤار ژيشقه وه رگرتن. عيراق نه چاربوو داخوازا هاريكاريى ژ ئه مريكا
بكهت و هه فقه يمانيه كي دژى شه رى داعش ل گهل پىكبينيت، ديسان فه گه پيا بو
پاراستنا بهرژه وهنديين خو و كيمكرنا دهسته لات و هه ژموننا ئيرانى.

ئه گهر هزره كي د وهلاتين ئه وروپا و روژئاڤادا بكهين، دى بينين د فان سالىن
دووماهييدا گه له ك كارين تيرورى ل وهلاتين روژئاڤا هاتبوونه ئه نجامدان و توندهاژو
وهشكباوه رين ئيسلامى ب كارين تيرورى رادبوون، باشترين دهليفه بو فالاكرا و
وهلاتان ژ تيرورستان ب رىكا دهوله تا ئيسلامى بوو، ب هزاران چه كدارين ئيسلامييين
توندهاژو ژ وان وهلاتان هاتن و په يوه ندى ب داعش كر وپرانىيا وان ل عيراقى و
سووريا هاتنه كوشتن. ئه فه بو وان وهلاتان وه كو داخوازيه كا ئه سماني و خودايى
بوو هاتيه پيش، ههروه سا وهلاتين ئه وروپى ژى وه كي ئه مريكا د فروتنا چه كى خو و
فالاكرا كوگهين خو ژ چه كى كهفن د مفاداربوون، ب بهايى مليونها دوڤاران عيراقى
چه ك ژى كرى، ديسان بوونه هه فقه يمان بو شه رى دژى داعش ل عيراقى و سووريا.
ئه گهر لينيرينه كي د مفايين وهلاتين عه ره بي و ب تاييه تي وهلاتى سعوديه دا بكهين،
دى بينين دهوله تا ئيسلامى وه كو هيژه كا سهره كي دژى شيعه و حوكمرانيا شيعه يان
ل عيراقى شه ر دكر، ئه فه ژى هه تا چه نده كي دى به رى ئيرانى و شيعه يين عيراقى

وهه گپريت ژ سعوديہ و دئ پئشه مژيل بن، ديسان سعوديہ دقيا وه لاتہ کی سوننيئ بهيز ل عيراقئ بهيتہ دامه زراندن داکو بهرسينگره کا بهيزيت بو هه ژموننا ئيراني هه وه کو چاوا حکوومه تا سه دام حسين بوويه بهرسينگره ئيراني د چهرخي بوويدا، واته دهوله تا ئيسلامي د بهرژه وهنديا سعوديہ دا بوو و وان ژي گه له ک هيقي ل سه ر ناڤا کربوون.

شيعه بين عيراقئ و دهوله تا ئيسلامي، بيگومان مفايئ هه ره مه زن يئ شهري داعش بو شيعه بين عيراقئ بوو، چونکي شيعه يان داعش وه کو تولفه کهر ژ سوننه يا بکاريئان و ئه و دهر د و نه خوشي و ويرانيين شيعه بين عيراقئ ل سه ر ده ستئ سوننه يان ديتين ل سه ر ده مئ رژيما به عس، هه مي ل سوننه يان فه کرن، ب پلانه کا دارپژئي شيعه بين عيراقئ ب گشتي و ب ريکا مالکي و کاربده ستين حکوومه تي فه رمان ب هيزين له شکه ري عيراقئ کر شه ري نه کهن و چه کئ خو بجه بهيلن، ب تنئ گياني خو قورتالبکهن، ب قئ ئيکئ پاريزگه و باژير و باژيرکين سوننه يان کر نه گوړه پانا شه رهي فه کري و هه مي باژيرين وان به ريئکا برنه خوار، ب هزاران ژ خه لکئ سقيل هاتنه کوشتن و ب سه دان هزاران ئاواره ي کوردستانئ و وه لاتين بياني بوون، واته ئه وا سوننه يان ب سه ري شيعه يان ئيناي ل سه ر ده مئ ده سته لاتا سوننه يان هه ر ژ سالآ (۱۹۶۸ - ۲۰۰۳) دوو جاران هند شيعه يان ب سه ري سوننه يان ئينا و ژيرخانا ئابووري و مالدارييا وان هه مي هه رفاند و ژناقيرن.

بهرژه وهنديين تورکيا ل گه ل دهوله تا ئيسلامي، تورکيا پشته فان و هه قالبه نده کی سه ره کيبي دهوله تا ئيسلامي بوو، چونکي ده مئ داعش مووسل کؤنترؤلکري و ده ست ب سه ر کؤنسلوخانه يا تورکيادا گرتي، ب چ په نگان ئيک ژ که سين د کؤنسلوخانه ييدا نه اته کوشتن يان کرئتکرن، به لکو ب سوپاسيغه راده ستئ تورکيا کرن، هه روه سا ده مئ داعش ده ست ب سه ر پرانييا ده فه ريئن سوننه ياندا گرتي باژيرکئ (ئامرلي) کو تورکمان تيدا بوون، داعش دؤرپيچکر و نه چوونه تيدا، هه رچه نده دشيان ب سه ناهي بچنه تيدا و ئه وا ئينايه سه ري ده فه ريئن دي؛ وي بيننه سه ري باژيرکئ ئامرلي ژي، ژيرنه که ين پرانييا سه رکرده و فه رمانده بين داعش تورکمان بوون و گه له ک ژ وان خه لکئ تورکيا بوون، ديسان ب بهانه يا شه ري داعش تورکيا خو نيزيکي مووسل کر

و سهربازگهك ل باشيكي فەكر، چونكي هيشتا د ئاشوپا واندا ويلايه تا مووسل ههيه و ب ويلايه ته كا توركيان دزانن، ديسان ب ريكا داعش دهستي توركيان چوو د سووربادا و ب هاريكاريان وان عفرين و گهلهك باژيريئن ديتر هاتنه كوئترۆلكرن و پروژهيئ وان جهبجهر ب تاييه تي دژي كوردئين پروژانفا كو لهربوو وهلاته كي ئافاكهه و رابگهينن، ب ريكا داعش پروژهيئ كوردان هاته ژناقيرن، ههروهسا توركيان بازرگانيه كا مهزن ل گهل داعش دكر و هه مي نهفتا وان دهقهران بو توركيان دچوو، ئەفه هه مي وي چهندي دگهينيت توركيان هه قالبه نده كا سه ره كييا دهوله تا ئيسلامي بوو و داعش بو بهرژه وهنديان خو بكارئينايه.

بهرژه وهنديين سوننهيين عيراقئ ل گهل دهوله تا ئيسلامي، سوننه كاللكا داعش بوون، وهرار و گه شهيا داعش د پاريزگه و باژير و دهقهرين سوننه ياندا بوو، پشتي ژناقيرنا رژيما عيراقئ ل سال 2003 ز و سته ما شيعهيين عيراقئ ل سه ر وان ئه و د ئاماده بوون هه قه يمانيين دژي شيعه يان پيكيين ب تاييه تي ئەگه ر هيزه كا چه كدار و پرچه هه بيت، چونكي هيزا وان د نافي له شكه ري عيراقيدا بوو و ئه وژي هاتبوو هه لوه شاندين، ژبه ر هندي هه ر هيزه كا چه كدار هه با دا ب دويش كه فن. پرانيان فهرانده و ئەفسه ريئن رژيما به عس ب نهيني كاري ريكخستنا خو دكر، ده مي داعش دياربوو، سوننه گه شته وي باوه ريئ ئيدي نه شين ل گهل شيعه يان پيکفه بژين، له وما ئيکسه ر هه مي دلسوزيانا خو بو داعش دياركر و بوونه چه كدارين داعش ب تنئ داکو شه ري دژي شيعه يان ب پله ئيک و هيزين ئەمريکا ب پله دوو بکه ن، لي وان نه دزاني ئەفه دي بيته ئەگه ري ويرانکرنا باژيريئن وان و ديسان دي قوربانويه كا گيانيا مهزن ل سه ر دانن و زيانبه خشين ئيكي دي ئەو بن.

كوردان چاوا دهوله تا ئيسلامي د ديت؟ ل دهستيپيكي كوردان بهرژه وهنديين خو ب هه بوونا داعش هه بوون، به ري داعش هيرشبه كه ته سه ر كوردستانئ، چونكي پروژ بو پروژي بارودوخئ هه ريما كوردستانئ ل گهل حكوومه تا نافهندي تيكدچوو و ژ ئيک دوير دكه فتن، ده مي داعش ل پاريزگهين سوننه يان سه ره لداي، ل دهستيپيكي كوردان ئوميد هه بوو دي دهوله ته كا سوننه يي د ناقه را وان و شيعه ياندا هيتته دامه زراندين و عيراق دي بيته سن پارچه و سن وهلات، دهوله تا شيعي، سونني و كوردي، ئەفه بو

پيشه پوڙا هه رسي پيکهاتان باشه. د داخويانيين سه رکده و فه مانده يين داعش و کورداندا نه فه دهاته ديتن، به لي ژ گزفه (فوجئه) داعش هيرشکره سه ر کوردستاني و بو کوردان دياربوو کو نيازه کا ديتر ل پشت في چهندي هه يه، چونکي ناراسته يا داعش بو سه ر کوردستاني بوو شه په کي تيروي و خويناوي و د نه جامدا ب هزاران خه لک ژ ده فريين فه قه تياي ژ هه ريما کوردستاني هاتنه کوشتن و ب هزاران کچ و ژن هاتنه گرتن.

رېفراندۆم:

بابه تى رېفراندۆمى - گشتپرسى وهىرشا ههشدا شهعبى بۆ سهه رهريما كوردستانى بابته كى گرنه و ب ئىك دوو لاپه ران مروف نه شىت ژده رهق ده كه قىت، له وما ئه گهر خودى ژىي مه دريژكر مه ل به ره په رتوكه كى ل سهه رېفراندۆمى و ب تايه قى وهىرشا ههشدا شهعبى بۆ سهه رهريما كوردستانى بنقيسين، وئه قا دقان لاپه رىن داها تيدا تومار دكه ين بتنى كورتيه ك ونه زي دتر.

ل پوژا ٢٥/٩/٢٠١٧ گشتپرسى ل ههريما كوردستانى هاته ئه نجامدان و (٩٣%) ژ خه لكى كوردستانى دهنگ ب به لى دا بۆ سهه ربه خو بوونا كوردستانى، ئه قى چهندي ترس ئىخسته نه ك دلى عىراقى ب تنى بهلكو ئيران و توركي و سووريا ژى، گشتپرسى كره بهانه بۆ وهىرشكرنا سهه ر كوردستانى^(١).

ههيدهر عهبادى ٢٦/٩/٢٠١٧ بپيار دا دهروازه يين ههشكاتى و فپوكخانه بكه فنه بن دهستهه لاتا عىراقى و سى پوژ مولهت دانه حكومهتا ههريمى، ل ده مزمير^(٢) ئىقاريا پوژا ٢٩/٩/٢٠١٧ دوماهى ب مولهتى هات، بپيار پىكدهات هه مى گه شتىن نىقه دهوله قى بۆ فپوكخانه يين كوردستانى بهينه راگرتن و كو نترولا هه مى دهروازه يين سنوورى بهيته كرن و بكه فنه د دهست حكومهتا عىراقىدا و ئىكپارچه يا ئاخا عىراقى بهيته پاراستن، به لى حكومهتا ههريما كوردستانى ملكه چى داخوازيين حكومهتا عىراقى نه بوو.

ل ده ستيپكا ههيشا ١٠/١٠/٢٠١٧ ب هزاران چه كدارين ههشدا شهعبى و لهشكه رى عىراقى و پولىسين فيدرال ل سنوورى بهشير ل ميحوه رى كه ركوك هاتنه پيش ب چه كى گرانه به رامبه رى پيشمه رگه ي سهنگه ر گرتن^(٣).

ههيدهر عهبادى ل ١٠/١٠/٢٠١٧ فه رمانا وهىرشى بۆ سهه رهريما كوردستانى راگهان^(٣). ل شه قا ١٤ ل سهه ر ١٥ حكومهتا عىراقى وهىرشكره سهه ر پيشمه رگه ي ل

(١) قاره مان مه هدى، هه ر ئه و ژي دهر، لا، ٤٠٠.

(٢) قاره مان مه هدى، هه ر ئه و ژي دهر، لا، ٤٠١.

(٣) قاره مان مه هدى، ژي دهرى به رى، لا، ٤١٧.

که رکووکی، سه رۆک بارزانی فه رمان ب پيشمه رگه ی کر به رگريیی بکه ن و به رسقا له شکه ری عیراقی بده ن و هیرشا وان هاته شکاندن.

ل ۱۶ چریا ئیککی سال ۲۰۱۷ حکوومه تا عیراقی ده فه را که رکووک گرت، ب دهان پيشمه رگه ب ده ستین هه شدا شه عبی هاتنه شهیدکر ن و بریندارکر ن و (۴۰۰) وه لاتییین سقیل گیانی خو ژده ستدا و (۲۰۰) هزار که س ژ سه ر مال و گونديین خو ئاواره بوون ل که رکووک و خورماتوو هه می دوکان و مالی وان هاته تالانکر ن ب تاییه تی ل باژپری خو رماتوو و (۵۰) خانی هاتنه په قانندن و (۵۰۰) دوکان سوۆتن و تالانکر ن^(۱).

(۱) قاره مان مه هدی، هه ر ئه و ژیده ر، لا ۲۰۳ و ۲۰۴.

داستانین پردی و سحیلا:

پشتی داگیر کرنا که رکووک، حکومتا عیراقی ب هاریکاریا تورکیا و ئیران دقیا کوردستان هه مییی داگیر بکهت، ل رۆژا ۲۰۱۷/۱۰/۲۱ حکومتا عیراقی ژلایی که رکوکیفه هیرشه کا مهزن کر و بهرهف ههولیر هاتن، بهلی ل پردی پیشمه رگه ی ریک لی گرت و شه په کی گران پروودا، له شکه ری عیراقی تووشی شکه ستنه کا مهزن بوو و پیشمه رگه ی کوردستان داستان ه کا میژوویی تومارکر و هیرش ل ویری راوه ستاند.

ل رۆژا ۲۰۱۷/۱۰/۲۶ له شکه ری عیراقی ل میحوه ریین مه خموور، زومار، تلسقوف، مه حمودییی، په بیعه و سحیلا هیرشین گران کر نه سه ر پیشمه رگه ی، بهلی هه می هیرشین وان هاتنه شکاندن و ب سهدان هه شد و له شکه ری عیراقی هاتنه کوشتن، ههروه سا ب سهدان بریندار بوون و گه له ک ژ کوشتی و برینداران له شکه ری ئیرانی بوون و (۲۰) چه کدارین وان هاتنه ئیخسیر کرن ل مه خموور و (۸۶) هه مه ریین وان هاتنه تیکشاندن، ههفت تانکین قی (۷۲) و دوو تانکین ئه برامز ئیم ۱ ب دهستی پیشمه رگه ی هاتنه تیکشاندن^(۱).

(۱) قاره مان مه هدی، هه ر ئه و ژیدهر، لا، ۲۰۱۷.

مرنا رهش

مرنا رهش

دوو ماهیک

لیستا ژیدهران

پهرتووکیڼ کوردی:

- ۱- دیوانی سهروکایه تی هه ریمی کوردستان، مسعود بارزانی، پيشمه رگه يهك له ييگه ی سهروکی هه ریمد، بهرگی شه شه م، چاپی یه که م ۲۰۱۶.
- ۲- ریوار ره مەزان بارزانی، کرین و فروشتنی ئافره تان، جینوسایدی کوردانی ئیزدی، چاپخانه ی پیره میرد ۲۰۱۵.
- ۳- هه لز عه لی سلیم، پيشمه رگه ل کوبانی، چاپخانه پارێزگه ها دهوك، کوردستان - دهوك ۲۰۱۸.
- ۴- علی مسته فا ئوره ماری، داعش. تیرورا ئاینی و ژیده ریڼ دارای، چاپا ئیککی، چاپخانه روژ هه لات - هه ولیر ۲۰۱۶.
- ۵- فریاد هه ورامی، بیر و باوه ره کان، چاپخانه ی هیقی - هه ولیر، چاپی یه که م ۲۰۱۸.
- ۶- علی باپیر، ریکخراوی داعش، لوتکه ی په رگیری، چاپی دووه م، چاپخانه ی روژه ه لات ۲۰۱۷.
- ۷- قاره مان مه دی، شه ری داعش وهی رشی هه شه، چاپخانه ی روژه ه لات - هه ولیر، چاپی یه که م ۲۰۱۹.
- ۸- کوغان ئیحسان وزیدان برادوستی، شنگار شینواریت فه قه تیایی و دیروکا هه شفتی، چاپا ئیککی، چاپخانه زاکی سه لاهه ددین - هه ولیر ۲۰۱۷.
- ۹- شه عبان بامه رنی، کینه ئەم کورد، چاپا ئیککی، چاپخانه خانی - دهوك ۲۰۰۹.
- ۱۰- عبدالله ده رویش و مسته فا عه بدولره حمان یونس، ئه ره دنا - به رپه ره کی فه شارقی ژدیروکا ده فه را ئامیدی، چاپا ئیککی چاپخانه کاروان - هه ولیر ۲۰۰۷.
- ۱۱- عاصم محمود سلیمان ونوبه دار عه بدولره حمان و سالم جرجیس وشقان جلال و نزار محمود، شهیدین سنوری پارێزگه ها دهوكی دشه ری دژی ریکخراوا داعش (خزیرانا ۲۰۱۴ - ئیلونا ۲۰۱۷)، سه نته ری زاخو بو فه کولینین کوردی، چاپا ئیککی گولانا ۲۰۱۸.
- ۱۲- شنو عسمان، وه رگیان ل عه ره بی ئیسماعیل به رزنجی، داعش و دیموگرافیای هه ریمی کوردستان، کوردستان دوا ی ئوپه راسیونی مووسل وره قه، ناوه ندی لیکولینه وه ی

- رووداو، چاپخانه‌ی کوردستان - سلیمانی، چاپی یه که م ٢٠١٧.
- ١٣- دکتوره نژیار نعمان نعمان، فه‌رماندا پیشمه‌رگی زیره‌فانی شهید رول وئه‌رک دسائین شهرئی ل دژی ری‌کخراوا تیروریا داعش (٢٠١٤- ٢٠١٧)، ژوه‌شانین به‌شی راگهاندن وره‌وشه‌نیبریا فه‌رماندا زیره‌فانی، چاپی ئیکئی ٢٠١٩.
- ١٤- مامه‌ند رۆژه، پرۆژه‌ی راره‌وی کوردی و چه‌تری ئه‌تله‌س، ناوه‌ندی لیکولینه‌وه‌ی رووداو، کوردستان دواى ئوپه‌راسیونی مووسل وره‌قه، چاپخانه‌ی کوردستان - سلیمانی، چاپی یه که م ٢٠١٧.
- ١٥- دیشید پولاک، کورد له به‌رامبه‌ر داعش - هاوپه‌یمانه‌کانی ناتو، ناوه‌ندی لیکولینه‌وه‌ی رووداو، کوردستان دواى ئوپه‌راسیونی مووسل و ره‌قه، چاپخانه‌ی کوردستان - سلیمانی، چاپی یه که م ٢٠١٧.
- ١٦- د.دنیز چی‌فیچی، به‌شداری کوردانی تورکیا له خه‌باتی رۆژئاوای کوردستاندا، هاوپه‌یمانه‌کانی ناتو، ناوه‌ندی لیکولینه‌وه‌ی رووداو، کوردستان دواى ئوپه‌راسیونی مووسل و ره‌قه، چاپخانه‌ی کوردستان - سلیمانی، چاپی یه که م ٢٠١٧.
- ١٧- د.سیس جه‌ی فرانترزمان، ئوپه‌راسیونی موصل، ناوه‌ندی لیکولینه‌وه‌ی رووداو، کوردستان دواى ئوپه‌راسیونی مووسل و ره‌قه، چاپخانه‌ی کوردستان - سلیمانی، چاپی یه که م ٢٠١٧.
- ١٨- پ.د. عبدالکران، تورکیا، داعش و ده‌وله‌تی سه‌ربه‌خوی کورد، ناوه‌ندی لیکولینه‌وه‌ی رووداو، کوردستان دواى ئوپه‌راسیونی مووسل و ره‌قه، چاپخانه‌ی کوردستان - سلیمانی، چاپی یه که م ٢٠١٧.
- ١٩- د.ئازاد عه‌لی، به‌راییه‌کانی ده‌رکه‌وتنی داعش وه‌ک هیزیکى سه‌ربازی و ئایدیولوژی، کوردستان و پوست - داعش، ناوه‌ندی لیکولینه‌وه‌ی روداو، کومه‌لیک لیکولینشان. چاپخانه‌ی کوردستان - سلیمانی، چاپی یه که م ٢٠١٦.
- ٢٠- محمه‌د سالار که‌سرایي، لیکدانه‌وه‌ی کومه‌لناسانه‌ی دیارده‌ی داعش، ناوه‌ندی لیکولینه‌وه‌ی رووداو، کوردستان دواى ئوپه‌راسیونی مووسل و ره‌قه، چاپخانه‌ی کوردستان - سلیمانی، چاپی یه که م ٢٠١٧.
- ٢١- ئه‌لیکسانده‌ر گیلیفیچ دووگین، کوردستان و رۆژه‌ه‌لاقی نیوه‌راستی گه‌وره، ناوه‌ندی لیکولینه‌وه‌ی رووداو، کوردستان دواى ئوپه‌راسیونی مووسل و ره‌قه، چاپخانه‌ی

- کوردستان - سلیمانی، چاپی یه که م ٢٠١٧.
- ٢٢- د. عوسمان عه لی، ئاینده ی کورد دوا ی شه ری ره قه و مووسل، ناوه ندی لیکولینه وه ی رووداو، کوردستان دوا ی ئوپه راسیونی مووسل و ره قه، چاپخانه ی کوردستان - سلیمانی، چاپی یه که م ٢٠١٧.
- ٢٣- ئاسگه روؤف گاژار، پیگه ی کورد له ستراتیژی رووسیا له دژی داعش، ناوه ندی لیکولینه وه ی رووداو، کوردستان دوا ی ئوپه راسیونی مووسل و ره قه، چاپخانه ی کوردستان - سلیمانی، چاپی یه که م ٢٠١٧.
- ٢٤- د. ماجد ئه نوهر عیشقی، شه ری مووسل و ره قه، ناوه ندی لیکولینه وه ی رووداو، کوردستان دوا ی ئوپه راسیونی مووسل و ره قه، چاپخانه ی کوردستان - سلیمانی، چاپی یه که م ٢٠١٧.
- ٢٥- هاوری باخه وان، کوردستان و پوست - داعش، ناوه ندی لیکولینه وه ی روداو، کومه لیک لیکولینشان، چاپخانه ی کوردستان - سلیمانی، چاپی یه که م ٢٠١٦.
- ٢٦- د. ئازاد سعید سمو، ئیزدیاتی ب ریکا ده قین وی یین پیروژ بنیاسه، چاپا ئیک ٢٠١١.

په رتوکیڤ عه ره بی :

- ١- ارشاک بولادیان، ترجمه عن الارمنیه دکتور الکسندر کشیشیان، الاکراد فی حقه الخلفه العباسیه فی قرنین ١٠-١١م، الطبعة الثانية، دار اراس للطباعة والنشر - اربیل ٢٠١٣.
- ٢- د. محمد تونجی، الیزیدیون، واقعهم، تاریخهم، معتقداتهم، الطبعة الاولى، المکتبه الثقافیة بیروت، ١٩٩٩.
- ٣- نادر دوغاتی، الیوم الاسود، الطبعة الاولى، المطبعة خانی دهوک ٢٠١٨.
- ٤- کارثة شنکال، لجنه البحوث والدراسات مرکز لالش، الطبعة الاولى، مطبعة هاوار ٢٠١٦.
- ٥- حسو هورمی، داعش وتجنید الاطفال الیزیدیین، الطبعة الاولى، مطبعة روژ هه لات - اربیل ٢٠١٩.

- ٦- غفور مخمورى، تعريب كوردستان، الطبعة الاولى، دار ئاراس للطباعة والنشر- اربيل ٢٠٠٦.
- ٧- صديق الدمولوجى، اماره بهدينان الكورديه، تقديم و مراجعه الدكتور عبدالفتاح على بوتانى، دار اراس للطباعة والنشر، مطبعة وزارة التربية - كوردستان، الطبعة الثانية ١٩٩٩.
- ٨- د. كرفان ئاميدى، الكرد فى كتابات المؤرخ ابن الاثير الجزرى، الطبعة الاولى، دار سپيريز للطباعة والنشر - دهوك ٢٠٠٦.
- ٩- د. موسى مصطفى الهسنانى، سنجار، ١١٢٧- ١٢٦١ م، دار سپيريز للطباعة والنشر، مطبعة وزارة التربية- اربيل، الطبعة الاولى، ٢٠٠٥.
- ١٠- الدكتور خليل جندى، الايزديه والامتحان الصعب، دار اراس للطباعة والنشر، الطبعة الاولى ٢٠٠٨
- ١١- على سيدو الغورانى، من عمان الى العماديه، دار اراس للطباعة والنشر، مطبعة اراس - اربيل، الطبعة الثانية ٢٠١٢.
- ١٢- قصى طارق، داعش، الطبعة الاولى، مطبعة ليث فيصل - بغداد ٢٠١٤.

ديدار و سايتين ئهليكترونى، فهيسبوك، گوڤار و رۆژنامه:

- ١- محمهد موحسن ئاميدى، ديدارا رۆژا ٢٠٢٢/٣/٢٠، ل ئاميدى دژيت.
- ٢- رزگار كيستهى، داستانا تلسقوف، ژ فهيسبوکى، ٢٠١٩/٥/٣.
- ٣- فرحان العزيز گابارى، فهرامتين تيزديان، نافبرى ماموستايه و ل ساللا ٢٠١٤ ژ شنگال ئاوارهى باژيرى سهرسنكى بوويه، ب نقيسين ئەف فهرامنه پادهستى من كرينه ل ٢٠١٦/٨/٢٥
- ٤- مروان العزيز گابارى، عشيره خواتنه ب ريكا فيسبوکى، ٢٠١٨/٧/٨.
- ٥- صباح كنجى، الديانه الايزديه، www.m.ahewar.org
- ٦- انور ناصر، مركز المستقبل للدراسات الاستراتيجية mcsr.ne.
- ٧- مايك نايتس، مستقبل قوات الامن العراقية، جريدة صباح الجديد. ١٢ فبراير ٢٠١٧.
- ٨- عادل الجبورى. تختلف المعلومات والروايات والارقام عن هويه تنظيم ما يسمى بالدوله الاسلاميه فى العراق والشام (داعش ٠٦ shafaqna.com ٢٠١٤)

- ٩- رامى عه بدولره حمان، من هم البيشمرکه وماذا فعلوا لتحرير كوباني، www.kdp.info
- ١٠- شيما محمد، الدفاع الالمانيه هجوم بالسلاح الكيماوى استهدف البيشمرکه، rudaw.net، ٢٠١٥/٨/١٣
- ١١- سامر الياس سعيد، تسونامى داعش ضد المسيحيين. تقرير دولي شامل يتطرق للإنتهاكات في العراق، www.azzaman.com - ٣٠ ايلول. ٢٠١٥
- ١٢- سألّم شرقى، داعش يقطع رؤوس اطفال رفضوا التخلي عن المسيحيه، elaph.com
- ١٣- سعد المسعودى، داعش يبيع ٧٠٠ امرأه يزيديه بالمزاد العلنى وسط الموصل alarabiya.net،
- ١٤- سمر سيد، ثيقه عزم قطر على إرسال ١٨٠٠ مقاتل سووريا، com.www.youm7، ٢٢ يونيو ٢٠١٤.
- ١٥- علاء سعدى، تقريراً مصوراً عن حياه اليزيديين الذين فروا من بطش تنظيم الدوله الإسلاميه في العراق والشام، صحيفه «ديلي ميل» البريطانيه
- ١٦- لميس فرحات، فتاه ايزيديه تتوسل اقصفونا لزناح من بؤسنا، com.elaph، ٢٢/١٠/٢٠١٤
- ١٧- محمد صالح، وثيقه مصادر من داعش تظهر بيع سبيه بين مقاتلين في تنظيم مقابل ١٥٠٠ دولار، Al-Hal net، ٢٠١٧/٧/٢
- ١٨- كرار ناصر، معارك الاكراد ودولتهم المقبلة، alwatanvoice.com.
- ١٩- خورشيد دلى، الاكراد وداعش. حروب الهوية والسيطرة، Arab48، com.www. ٢٣/٨/٢٠١٤.
- ٢٠- ريماء مكتبى، بارزانى، لولا البيشمرکه لسقطت كركوك بيد داعش، www.alarabiya، ١٥/١٢/٢٠١٤.
- ٢١- علي الجاف، من هم داعش وما هي سياساتها تجاه العراق وكوردستان، ar.wikipedia.org
- ٢٢- فازل النشمى، الجيش العراقى يتبخر امام داعش، جريده نهار، ١٠ خزيрана ٢٠١٤
- ٢٣- عامر دكه، من هم اليزيديون الذين يذبحهم مقاتلو داعش، www.al-masdar.net، /، ١٢ أغسطس ٢٠١٤.

- ٢٤- عادل جبوري، من هم ارهابيو داعش ومن يدعمهم، buratha news.com
- ٢٥- بديعه منصورى، من اين ياتي داعش بالمقاتلين، alhurra.com ١٥ دسبتمبر ٢٠١٤
- ٢٦- رامى عبدالرحمن، داعش يقاتل في سوريا، alhurra.com ١٩ اغسغس ٢٠١٤.
- ٢٧- زيدان الفنائى، السلفيه الجهاديه، www.alwatanvoice .com ٢٠١٣/٢/٢٨.
- ٢٨- ارورى بريجييه، معركة القادسيه، mawdoo.com ٢٨ يوليو ٢٠١٧
- ٢٩- كايل اورتون، كيف منحنا صدام حسين هديه تنظيم داعش، www.noonpost.org
- ٣٠- محمد اسعد بيوج، صدام حسين اختار الاحتماء بالاسلام من التطرف www.middle-east
- ٣١- محمود المشهدانى، عبدالطيف الهميم اقنع صدا حسين بالاطلاق الحمله الايمانيه، burathanews.com ٢٠١٩/١/٢١.
- ٣٢- منال حميد، كيف اسهم صدام حسين بنشوء تنظيم الدوله، alkhaleejonline.net ٢٠١٥/١٢/٢٣،
- ٣٣- خلف الحربى، من هم اباء داعش؟، موقع الخبر بين لحضه وضحاها ٢٤، ae. ٢٩، نوفمبر ٢٠١٥
- ٣٤- جفرا نيوز، هيلارى كلينتون ، داعش صناعه امريكيه ، jfranews.com ٢٠١٤/٨/٧.
- ٣٥- عادل الجبوري. من هم ارهابيو داعش ومن يدعمهم) ٢٤١٦٢٠١٤ burathnews.com
- ٣٦- خالد يوسف، داعش يتاجر بالاعضاء البشريه، akhbaralaan.net ٢٠١٤/١٢/٩.
- ٣٧- المسله، ناجون من الدفن الجماعى يروون قصص الموت على ايدي ارهابيي داعش ١٠، almasalah.com ٢٠١٦/٣.
- ٣٨- كه نالى كوردستان ١٨، ٢٠١٥/١٢/٢٤.
- ٣٩- ثاواره ، مانگى سور، www.knnc.net
- ٤٠- من هو حسن البنا، www.bbc.com
- ٤١- موسوعه الشخصيات ، www.aljazeera.net
- ٤٢- انور سادات، www.marefa.org
- ٤٣- كبار قاده داعش اليوم من نتاج الحمله الايمانيه، aawsat.com

- ٤٤- مركز كارينكي لشرق الاوسط، استراتيجيه تنظيم الدوله الاسلاميه، carnegie-mec.org
- ٤٥- وثائق دير شبيكل، تكشف التنظيم الهرمي لداعش بالتفصيل، www.alhurra.com
- ٤٦- كريستوف رويتر، ثائق دير شبيكل، wwwskaynewsArabia.com
- ٤٧- حجي بكر مهندس داعش لم يعرفه احد، www.sasapost.com
- ٤٨- سومريه نيوز، هولاء هم ابرز قادة تنظيم داعش، alsumaria.tv، ٢٠١٥/٥/١٦
- ٤٩- ابو بكر بغدادى، www.bbc.com
- ٥٠- محمد التكريتى، www. Alsumaraia
- ٥١- العرييه نيت، ابشع طرق داعش لبيع اعضاء بريه بمساعده اطباء اجانب، www.alarabiya.net، ٢٠١٧/٥/١٤
- ٥٢- تنظيم يضم جنسيات مختلفه له جذور فى العراق، - www.nahar net.com
- ٥٣- من هم داعش؟ ومن الذي يمولهم؟ وما هدفهم فى العراق وسوريا؟. www.com.iraq99
- ٥٤- داعش، جلد الفتيات لظهور حواجهن. www.nahar net.com
- ٥٥- المركز الاوروبى، وسائل تجنيد الجماعات المتطرفه فى أوروبا آليات التجنيد المباشره ، ٢٠١٩/٠٦/www.europarabct.com١٥
- ٥٦- الجزيره، اكراد العراق، Aljazeera.net، ٢٠١٤/١١/١١
- ٥٧- الاكراد يكسبون ارضا من داعش فى شمال العراق، www.al-jazirah.com
- ٥٨- مايكل نابتس، اعاده رسم الحدود.
- ٥٩- غربه، من هم اليزيديون الذين يذبهم مقاتلو داعش، www.fasebook.com
- ٦٠- شهادات مباشره من سهل نينوى المحاصر Net.alaraba.
- ٦١- مأسأه -اليزيديين - ولعنة - داعش.، www.lemaghreb.tn
- ٦٢- وثيقيه بيع وتحديد سرع اليزيديات، Ishtar tv.com
- ٦٣- العرييه، داعش قتل ٥٠٠ ايزيدى ودفن بعضهم احياء.. www.alarabiya.net، ٢٠١٤/٨/net١٠
- ٦٤- العرييه، داعش للمسيحيين أسلموا أو ادفعوا الجزيه ،www.alarabiya.net، ٢٠١٤/٧/net١٩

- ٦٥- ساجده ريشاوى، ٢٤france.com
- ٦٦- اقليم كوردستان يوكد استخدام داعش غاز الخردل في العراق، www.asia، ١٠/٨/٢٠١٥
- ٦٧- RT، البنتاغون يوكد استخدام داعش اسلحه كيمياويه ضد اكراد في العراق، arabic، rt.com، ١٣/٨/٢٠١٥
- ٦٨- مسوولون امريكيون والجيش الالماني، داعش استهدف المسلحين الكورد بالاسلحه الكيماوى، news.middie-east، ١٤/٨/٢٠١٥
- ٦٩- الأمم المتحدة تطالب بالتحقيق في استعمال أسلحه كيمياويه في سوريا، www.dw.com
- ٧٠- داعش يقصف مدينه مارع بالاسلحه الكيماويه، Arabic.people.com، ٢/٩/٢٠١٥
- ٧١- تركيا ساعدت قوات البيشمرکه للعبور الى كوباني، alkhaleejonline.net، ٢٠/١٠/٢٠١٤
- ٧٢- رووداو، قوه من البيشمرکه متجه الى كوباني.
- ٧٣- تقرير أعده مركز سيمون سكيوت الأمريكي، أكدت الأمم المتحدة أن الآلاف من اليزيديين ذبحوا في مشهد يعيد للأذهان مذبحه (سبرنيتشا) في البوسونه.
- ٧٤- صحيفه (ديلي ميل) البريطانيه، تقريراً مصوراً عن حياه اليزيديين الذين فروا من بطش تنظيم الدوله الإسلاميه في العراق والشام.
- ٧٥- ديلي بيست، ٢١arabi.com
- ٧٦- راديو ساوا، داعش ترتكب المجازر وتلغى تاريخ (٥) الالف سونه، www.radiosawa.com، ١٧/٨/٢٠١٤
- ٧٧- صحيفه الوسط البحرنيه - العدد ٤٤٢٧ - الپلپاء ٢١ أكتوبر ٢٠١٤م.
- ٧٨- ديلي بيست: جمعيه تزعم تحرير اليزيديين من داعش، ٢١arabi.com
- ٧٩- لوبوانا فرنسي، اعاده رسم الحدود.
- ٨٠- فانينشال تايمز، اكراد العراق.
- ٨١- القدس، مقتل ١٤ شخصا في صدامات بين الامن التركي ومتظاهرين اكراد دعما لمدينه كوباني، ٨، www.alquds.co.uk، ١٠/١٤/٢٠١٤
- ٨٢- صحيفه انترناشيونال بيزنس تايمز، البريطانيه، فيديو لتنظيم الدوله الإسلاميه في

العراق والشام، داعش؛.

- ٨٣- تنظيم الدولة الاسلاميه (داعش). wikipedia.org.
- ٨٤- المعتقدات والايديولوجيه، wikipedia.org.
- ٨٥- العراق مصير مسيحيين العالمين في الموصل، Wikipedia.
- ٨٦- تفريغ الموصل من المسيحيين ، ويكيبيديا
- ٨٧- ختان النساء، wikipedia.org.
- ٨٨- العنف والعبوديه الجنسيه، wikipedia.org.
- ٨٩- معركة سنجار الثانية، wikipedia
- ٩٠- معركة ما حول الموصل، wikipedia
- ٩١- لالش، wikipedia
- ٩٢- اعلان الخلافه، wikipedia.org.
- ٩٣- معركة جمل، wikipedia.
- ٩٤- الاراضى المحتله، wikipedia.org.
- ٩٥- سبى وبيع النساء، wikipedia.org.
- ٩٦- تجنيد الاطفال، wikipedia.org.
- ٩٧- الجماعات الاسلاميه في العالم، wikipedia.org.
- ٩٨- القياده والمناصب، wikipedia.org.
- ٩٩- تسليح داعش، wikipedia.org.
- ١٠٠- بيت المال، wikipedia.org.
- ١٠١- مصادر تمويل داعش، wikipedia.org.
- ١٠٢- اسامه بن لادن، Wikipedia.org.
- ١٠٣- الحمله الايمانية، wikipedia.org/wiki
- ١٠٤- الجهاد في الاسلام، wikipedia.org.
- ١٠٥- خلاف داعش وجبهه النصره، wikipedia.or.
- ١٠٦- ايمن ضواهرى، wikipedia.org
- ١٠٧- معركة مطار طبقة السوريه، ar.wikipedia.org
- ١٠٨- معركة حقل الشاعر في حمص السوريه، wikipedia.org.

- ١٠٩- الكتب والمبادئ، wikipedia.org.
- ١١٠- تنظيم الدوله الاسلاميه(داعش)، wikipedia.org.
- ١١١- تغير الاسم، wikipedia.org.
- ١١٢- التعاطف المكون السنى مع داعش، wikipedia.org.
- ١١٣- معركة موصل، wikipedia.
- ١١٤- مستقبل القوات الامن العراقية المغلقه، wikipedia.org.
- ١١٥- معامله المدنيين، wikipedia.org.
- ١١٦- ابى مهند سويداوى، wikipedia.org.
- ١١٧- معركة رومادى والانبار، wikipedia.org.
- ١١٨- تهديد داعش لنجف وكربلاء، wikipedia.org.
- ١١٩- قائمه المعارك، wikipedia.org. ٢٠١٥
- ١٢٠- الولايات، wikipedia.org.
- ١٢١- حركات مؤيده للتنظيم، wikipedia.org.
- ١٢٢- احراق الطيار الاردنى، wikipedia.org.
- ١٢٣- قطع الرؤوس والإعدام الجماعى، wikipedia.org.
- ١٢٤- دول الخليج، wikipedia.org.
- ١٢٥- العنف ضد الاقليات، wikipedia.org.
- ١٢٦- تدمير المساجد الإسلاميه والمعابد الدينيه، wikipedia.org.
- ١٢٧- تدمير اثار التاريخيه، wikipedia.org.
- ١٢٨- اهم احداث اعوام ٢٠١٣-٢٠١٤-٢٠١٥، wikipedia.org.
- ١٢٩- معركة كوبانى، wikipedia.org.

مرنا رهش

به رهه مین نفیسه ری یین هاتینه چاپکرن:

۱- ئه ره دنا، به ره پهره کئی فه شارقی ژدیروکا ده فه را ئامیدی چا پخانا کاروان-هه ولیر ۲۰۰۷.

۲- زیندان، نه خوشیین ژنوزارۆکین کوردان د زیندانیین رژیما به عس دا. ده زگایئ ئاراس ۲۰۰۹ ده زگایئ ئاراس یی چاپ ووه شانی.

۳- سه روکانی، فۆلکلۆر و که له پووری کوردی ل ده فه را به دینان، به رگئی ئیکی، چا پخانا هاوار-دهوک ۲۰۱۳ ئه نستیتویا که له پووری کوردی-دهوک.

۴- سه روکانی، فۆلکلۆر و که له پووری کوردی ل ده فه را به دینان، به رگئی دووی، چا پخانا هاوار - دهوک ۲۰۱۳، ئه نستیتویا که له پووری کوردی-دهوک.

۵- زیرینا ئامیدی، کچا کوردا قاره مان. بادینیکن، ژزاراقتی سورانی چا پخانا خانی - دهوک-۲۰۱۷.

۶- مافین مروقی ل عیراقتی. وه رگیران، ژعه ره بی، چا پخانا هیقی - هه ولیر ۲۰۱۷ ده زگایئ نالبه ند یی چاپ ووه شانی- دهوک .

۷- سه رسنک، ها قینگه و وارگهی شاهانه. ۲۰۱۶-۱۹۲۲، دارا لجواهری للطباعة والنشر- بغداد ۲۰۱۷ وزاره القافه والسیاحه والاثار- العراق.

۸- پاراسایکو لۆژیا، نیاسین وفیربون، به رگئی ئیکی، چا پخانا هیقی - هه ولیر ۲۰۱۸.

- ۹- پاراسایکۆلۆژیا، نیاسین و فیربون، بهرگئی ئیکئی، چاپخانا هیقی - ههولیر ۲۰۱۸.
- ۱۰- ئەلبۆما سهرسنکی، چاپخانا پاریزگهها دهوکی ۲۰۱۸.
- ۱۱- ناسناما بهرزه، فرۆتتا زارۆیه کی لپشت سنۆران، رۆمان، چاپخانا هیقی - ههولیر، ۲۰۱۸.
- ۱۲- ناڤین کوردی بۆ کچ و کورپین ههوه، دهزگای پینوس ۲۰۲۱.
- ۱۳- باخچین ژیان، چیرۆک بۆ زارکان، دهزگای پینوس ۲۰۲۱.
- ۱۴- مرنا رهش، هیرشا داعش بۆ سهر هریما کوردستان.

به ره مین نه چاپکری:

- ۱- په وریشالین ناڤین گوند وده قهری.
- ۲- رۆژ ژمیرا شهری دهوله تا ئیسلامی ل عیراق و شامی (داعش).
- ۳- بهیتا داستانا ئه ره دنا داستانا شهری قوهت مه لکو ۱۹۸۷
- ۴- گوندین مه دیرۆک و رویدان.
- ۵- قاره مانن بهرزه، رومان
- ۶- ئەشقا سپی، رومان.
- ۷- فهرهنگا سپنه کوردی - کوردی.
- ۸- پاراسایکۆلۆژیا، نامویه کان، ده رئا سابه کان خو و خزینه کان.
- ۹- قاره مانین ئه ره دنا، میژوو.
- ۱۰- رامانین ناڤین گوندان.
- ۱۱- هه ناسین به ندرکی بهرگئی ئیکئی، هه لبه ست.
- ۱۲- هه ناسین به ندرکی بهرگئی دووی، هه لبه ست.
- ۱۳- ارادن صفحیه مخفیه من تأریخ العمادیه.
- ۱۴- خواگر بلا منابر.

مرنا رهش

مرنا رهش

مرنا رهش

ناسنامهی دهسته

پرۆژهی دهستهی ئینسـکلۆپیدیای پارتی دیموکراتی کوردستان، له پیناو ناساندن، کۆکردنهوه، به دیکۆمینتکردن و بلاوکردنهوهی میژووی پر له سهروهیری کار و خهباتی پارتی دیموکراتی کوردستان، له سهه پێشـنیازی ریزدار مهـسرور بارزانی، له ساڵی ۲۰۱۴ دامهـزراوه. ئەم بهـرهـمهـی بهـردهـستی بهـرێـزان بهـشیکه له ههول و ئامانجهـکانی ئەم پرۆژهیه.

